biyografi

edebî şahsiyetler

Arif Nihat
ASYA

Arif Nihat ASYA

Saadettin YILDIZ

Arif Nihat Asya üzerinde çalışmak istediğimi duyduğunda, çocuklar gibi sevindiğini hüzünle hatırladığım Hocam Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu'nu rahmetle ve minnetle anıyorum.

Arif Nihat ASYA

Saadettin YILDIZ

ARİF NİHAT ASYA

Editör
Şeref YILMAZ

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
Erhan KARA

Mizanpaj
Necmi TOPAL

ISBN
975-8775-91-X

Yayın Numarası
175

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası / İZMİR Tel: (0232) 252 20 96
Ağustos 2006

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Alayköşkü Cad. No: 12 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 519 39 33 Faks: (0212) 519 39 01

Kaynak Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.kaynakyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ..11
AÇIKLAMALAR 15
A. NOTLAR...15
B. BAŞLICA KISALTMALAR 15

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYATI, ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

HAYATI 17
ŞAHSİYETİ 41
Şahsiyetinin Kökleri 41
Şahsiyet Özellikleri..48
Genç Şairin Arayış, Tereddüt ve Çelişkileri.......................50
Olgunlaşma ve Karar Devresi 65
ESERLERİ...86
Şiir Kitapları...86
Heykeltıraş 86
Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor 87
Kubbe-i Hadra...87
Rubaiyyat-ı Arif-I...88
Rubaiyyat-ı Arif-II (Kıbrıs Rubâîleri)................................89
Rubaiyyat-ı Arif-III (Nisan)..89
Kökler ve Dallar 89
Emzikler..90
Rubaiyyat-ı Arif-IV (Kova Burcu) 90
Dualar ve Aminler 90
Yürek 91

Köprü 91
Kundaklar 92
Rubaiyyat-ı Arif-V (Avrupa'dan Rubâîler) 92
Aynalarda Kalan..93
Divançe-i Arif 93
Basamaklar..93
Şiirler (şiirlerinden seçmeler) 94
Büyüyün Kızlar Büyüyün 94
Fatihler Ölmez...94
Rubaiyyat-ı Arif-VI (Yerden Gökten)...............................95
Ses ve Toprak..95
Takvimler 95
Nesir Kitapları 96
Yastığımın Rüyası...96
Ayetler (Kanatlarını Arayanlar) 96
Kanatlar ve Gagalar...97
Enikli Kapı/Top Sesleri (Çekirdek:I)...............................98
Terazi Kendini Tartamaz (Çekirdek:II) 98
Tehdit Mektupları...99
Onlar Bu Dilden Anlar (Çekirdek:III)...............................99
Aramak ve Söyleyememek 99
Ayın Aynasında 100
Kubbeler 100
Sevgi Mektupları 100

İKİNCİ BÖLÜM

SANATI

ŞİİRİ..103
Şiirin Eşiğinde 103
"Arif Nihat Şiiri"nin Doğuşu.......................................105
Şiirinde İki Devre 109
"Arif Nihat Şiiri"nin İlk Basamakları 109
Olgunluk Devresi..123
Arif Nihat'ın Şiirini Besleyen Kaynaklar 126

Şiir Anlayışı 134
Şiir Neye Hizmet Eder?..138
Şiirinin Dış Yapı 142
Nazım Şekli 142
Geleneğe Bağlı Nazım Şekilleri...143
Gelenekten Değiştirlen Nazım Şekilleri 148
Serbest Nazım Şekilleri..151
Şiirlerinde İç Yapı...153
Dil ve Üslûp 153
Kelime Kadrosu 154
Kelime Çeşitleri 157
Âhenk Unsurları...163
Ritm: 164
Vezin 165
Kafiye 174
Armoni 183
Hayaller..188
Şiirlerinde Tematik Doku..194
Dış Âlem 195
Dağ 195
Su 197
Ev 201
Eşya 203
Gökyüzü...204
Yurt ve Tabiat Güzellikleri 208
İç Âlem..210
Aşk..210
Kadın ve Aşk 211
İnsan Sevgisi 214
Hürriyete Düşkünlük 218
Ölüm..220
Zamandan ve İnsandan Şikâyet...223
Aşma-Yücelme Arzusu..227
İman ve Dinî Heyecan 229
Din Büyükleri..231
Tasavvuf ve Cezbe 234
Tasavvuf Mensupları 237

Vatan-Millet Sevgisi ve Tarih Şuuru 241
Bayrak ve İstiklâl 256
Türk Büyükleri..261
NESRİ 265
Nesirlerinin Tasnifi 266
Mensur Şiirleri 267
Mensur Şiirlerinde Ahenk...272
Mensur Şiirlerinde Hayaller 274
Kısa Nesirleri..276
Vecizeler..277
Nükteler 280
Fanteziler 284
Fıkraları 286
Sanat ve Edebiyat Yazıları...291
Diğer Yazıları...293
SONUÇ...295
KAYNAKÇA...301

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEÇMELER

ŞİİRLERİNDEN 309
Din ve Tasavvuf Şiirleri 309
NAAT..309
DUA I 318
TESPİH 320
SABAH EZANI 321
H III 322
D III 323
MEVLÂNA 325
D V 327
IŞIK..328
YÛNUS 330
Vatan-Millet-Yiğitlik Şiirleri 330
BAYRAK 330

BİR BAYRAK RÜZGÂR BEKLİYOR 331
DESTAN 333
FETİH MARŞI 334
SELİMİYE 336
SÜLEYMANİYE 340
MURADİYE..346
DESTAN 348
BEYAZ ATLI 350
BİNGÖL AĞITI 351
Aile, Şahsî Hayat ve Aşk Şiirleri 353
BİR CUMANIN HATIRASI 353
SİGARA 356
AFF-I UMUMÎ 358
UZAKLARA GİDEN GELİN 359
NİHAD 360
ŞEB-İ ARUS 360
DEDELER 360
YOL 361
ÖTELER 363
DUVAKLAR 365
GÜZELLİK 366
Anne, Çocuk, Ev Şiirleri 367
ANNE 367
ÇOCUKLAR 369
ESKİ DUVAR SAATİ 370
RUBAİLERİNDEN 371
IŞIK 371
IŞIK 371
MERCANLAR 371
AKŞAM 372
MEHTER 372
AYRILIK 372
GÖÇ 372
AY 372
KARALTI 373
ÇARK 373
ŞEHİT 373

AYRILIK ÇEŞMESİ....373
SANAT....374
TAŞ....374
ASR-I SAADET....374
HÜRRİYET....374
İ'LÂM....374
YAŞASIN....375
SİNAN....375
SEN....375
MA'BED....375
TAZE KAN....375
TARİH KITALARINDAN....376
LÂLELER....376
İSTANBUL'A FETİH MÜJDESİ....377
BRE DOĞAN....377
ORDU İSTANBUL ÖNLERİNDE....377
FETİH YILI....377
MÜJDE....377
HAZRETİ PEYGAMBER'İN DOĞUMU II....378
HAZRETİ PEYGAMBER'İN VEFATI....378
MEVLÂNA....378
MEVLÂNA'NIN VEFÂTI....378
AYASOFYA....378
NESİRLERİNDEN....379
CAHİDE'NİN ELİ....379
HAZER....385
KIBRIS, NASIL ELDEN GİDER?....387
YUNUS EMRE....389
İP....397
AKİF'İN MEZARI....398
YÜZ....401
ONLAR I....402
HALILAR....403
ALÇAK....404
İNDEKS....407

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Yeni Türk şiirinin önemli sanatçılarından biri olan Arif Nihat'ın hayatını ve sanatını, çok yönlü bağlantıları dikkate alarak incelemeyi ve bir psiko-biyografi ortaya koymayı hedeflemektedir. Sanat eseri ile hayat -aksini savunan görüşlere rağmen- birbirine çok sıkı bir şekilde bağlıdır. Hiçbir sanatçı, içinde yaşadığı hayatın yönlendirici, şekillendirici etkilerinden tam olarak kurtulamayacağı gibi, sanatın gerçeği ne kadar "kurmaca" olursa olsun, kurmacanın, asıl ivmesini gerçek hayattan aldığı da inkâr edilemez. Kurmaca, esas itibarıyle, var olanı değiştirmeye dayanır; kökleri "bilinen"dedir.

Ara sıra bağlar çok zayıflayabilir ama, hikâye ve mizaç ile eser, bazan şaşırtıcı derecede uyuşur. Ne olursa olsun, hikâye ve mizaçtan tam anlamıyla bağımsız olabilen eser yoktur. Hayatının hiçbir ânında ay ışığının suya yansıyışını görmemiş bir insanın yakamoz ile ilgili "kurmaca"sı yere basabilir mi? Çünkü hayaller terbiye edilip yere basar hâle getirildiği zaman sanatın gerçeğine dönüşebilir. Şairin "Gökteki öksüz dilimi / Bayrağıma ay yaparım." beytindeki öksüz dilim hayalinin, kendi hayat hikâyesiyle doğrudan ilgili olduğunu düşünmemiz için yeteri kadar sebep vardır.

Böyle düşündüğümüz için, Arif Nihat'ın sanatçı kişiliğini değerlendirirken, bir yandan hayat hikâyesine, bir yandan da mizacına gitmeyi uygun bulduk. Hayat hikâyesi, bir

taraftan şekillendirirken bir taraftan da şekillenir; kendini yeniler. Zaten bu iki yönlü oluşumdur ki eser-hayat bağlantısını hep canlı tutar.

Şairin hayatına ve şahsiyetinin oluşumuna dair tesbitlerimiz -esas itibarıyle- yaklaşık on beş yıldır sürdürdüğümüz akademik çalışmalara dayanıyor. Fakat bu çalışmanın amacı daha geniş bir çevreye seslenebilmektir. Bu bakımdan sanat-hayat bağlantısını olabildiğince sade bir kurgu ile vermeye çalıştık.

Şu da var ki, psiko-biyografi yazmanın ilk şartı, bağlantıların iyi kurulması ve tespitlerin sağlam bir temele oturtulabilmesidir. Bunun için de hikâyenin bütün iç kurgularıyla, arka plân dekoruyla bilinmesi çok önemlidir. "Sade kurgu" böyle zamanlarda riskli olabilir. Metni zaman zaman "fazla irdelenmiş" bulanlar, herhalde, bunu dikkate alacaklardır.

Çalışmada çok sayıda örnek metin kullanılmıştır. Bunun, okuyucu ile anlaşmada önemli bir imkân olduğunu düşünüyoruz.

Arif Nihat, zor bir hayatın içinden geçerek gelen, sanat dünyasındaki yerini bu zorlukların yükü altında edinen bir sanatçıdır. Devri de zor bir devirdi. Eserlerini, hayat hikâyesini de bilerek okuyanlar, çektiklerinin izlerini -bazan çok fazla açık, bazan da iyice gizlenmiş olarak- bulacaklardır. Çok sayıda örnek kullanmamızın bu sebeple de işe yarayacağını umuyoruz. Ayrıca, eserin sonuna koyduğumuz, farklılıkları dikkate alan ve bu tür seçkilerde olabileceği kadar da objektif olduğunu söyleyebileceğimiz "Arif Nihat'tan Seçmeler" bölümünün de yararlı olacağı düşünülmektedir.

Arif Nihat, çok yazan bir sanatçıdır. İrili ufaklı üç binden fazla şiir, binden fazla da nesir yazısı kaleme almıştır. Bu, en usta sanatçı için bile çok riskli bir sayıdır. Onun sanatını değerlendirenlerin, dört bini aşan metnin arasına dağılmış olan güzellikleri ayıklamak üzere çokça çalışmaları gerekir. Biz de bu anlayışla çalıştık. Fakat bu tür çalışmalarda “son seviye” yoktur. Bir sonraki araştırmacı birkaç adım daha ileriye götürme şansına hep sahiptir. Arif Nihat gibi güçlü bir şairin daha geniş araştırılması Türk şiiri için -elbette- kazanç olacaktır.

Eserin hazırlanmasına vesile olan Kaynak Yayınları yetkililerine ve eserin editörlüğünü büyük bir titizlikle yerine getiren yayın yönetmeni Şeref Yılmaz’a teşekkür ederim.

Yakından uzağa, eserin hazırlanması süresince dağınıklık ve yorgunluklarıma katlananlara da teşekkür borcum var.

Saadettin Yıldız
Ağustos 2005, Ayvalık

AÇIKLAMALAR

A. NOTLAR:

1.Arif Nihat'ın eserlerinden alıntılarla ilgili dipnotlarda ve her türlü sayfa belirtmelerde, Heykeltıraş hariç, Ötüken Yayınevi'nin çıkarmış olduğu “Arif Nihat Asya Bütün Eserleri” serisi esas alınmış; cilt ve sayfa numaraları buna göre verilmiştir. Heykeltıraş’ın ise 1924’te yapılan eski harfli baskısı esas alınmıştır.

2.Alıntılarda ifade, imlâ ve noktalamaya dokunulmamıştır.

B. BAŞLICA KISALTMALAR:

a. gazt.	: Aynı gazete
a.s.	: Aynı sayfa
Avr. R.	: Avrupa’dan Rubailer
a.y.	: Aynı yer
B.B.R.B.	: Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor
D.	: Dergi(-si)
Gzt.	: Gazete(-si)
H.	: Hicrî
Heyk.	: Heykeltıraş
M.	: Milâdî
Mecm.	: Mecmua(-sı)
N.	: Nesirler

Nis.	: Nisan
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
Ş.	: Şiirler
Ş.N.	: Şairin notu
vd.	: Ve devamı/diğerleri
K.B.	: Kova Burcu
K.D.	: Kökler ve Dallar
K.R.	: Kıbrıs Rubaileri
Yer. Gök.	: Yerden Gökten

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYATI, ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

HAYATI

Arif Nihat'ın doğum tarihi, kaynaklarda değişik tesbitlerle verilmiştir. Gerçek doğum tarihi, 7 Şubat 1904 (H. 20 Zilka'de 1321; R. 25 Kânûnısânî 1319)'tür.[1]

Hicrî doğum tarihi, görebildiğimiz bütün resmî kayıtlarda (nüfus cüzdanı, Yüksek Muallim Mektebi mezuniyet rüûsu, görev yaptığı çeşitli yerlerde tutulan sicil varakaları vb.) 1320 olarak geçmektedir. Bu hususa şair de "Nüfus kâğıdım, doğum tarihimi 1320 yazmakta ve bütün resmî belgeler bunu hâlâ böyle tekrarlamaktadır."[2] sözleriyle işaret etmiştir.

---

1 Resmî belgeleri bir yıl farkla doğrulayan şu satırlar, bu konudaki tereddütleri ortadan kaldırmaktadır:
...
1321 Zilka'de-i Şerife'nin yirminci ve 319 Kânûnisânî'nin yirmi beşinci ve Rûz-ı Kasim'in doksan ikinci Pazar günü vakt-i duhâda ya'ni saat üç raddelerinde Zîver bendenizin bir erkek evlâdı dâr-ı dünyâya tevellüd eyledi. Mevlâ-yı Müteâl Hazretleri merkum ve vâlideynine uzun ömürler ihsân buyursun, âmîn.
...
İsmi Mehmed Ârif tesmiye olundu.
(Bu bilgi, Arif Nihat'ın dedesi İbrahim Tevfik Efendi'nin, İstanbul'da oturan kardeşi Recai Efendi'ye yazdığı 28 Zilka'de 1321 tarihli mektubunda yer almaktadır. Bk. S. Yıldız, Arif Nihat Asya'nın Şiir Dünyası, 1997, Ek:1, s. 593)

2 Yaş, Kubbeler, N. 5, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1976, s. 139

Doğum yeri, Çatalca'ya bağlı İnceğiz köyüdür.[3] Şair, İnceğiz adlı şiirindeki nükteli söyleyişe yakın bir ifadeyle, Servet Hanım'ı istemek üzere ağabeyi Fikri Akdoğan'a yazdığı mektupların birinde, kendisi hakkında şu bilgileri vermektedir: "Arif, askerlik künyesiyle Çatalca'nın İnceğiz köyünden Ziver oğlu Mehmet Arif'tir. Nihat uydurmadır. Asya soy adıdır. Soy adını pek beğenir ve Servet'e kendisini yakıştırmasa da soy adını yakıştırır. Babası çiftçiydi. Büyükbabası hocaydı. Anası da, babasının ve kendisinin köyünden bir köy kadını idi.

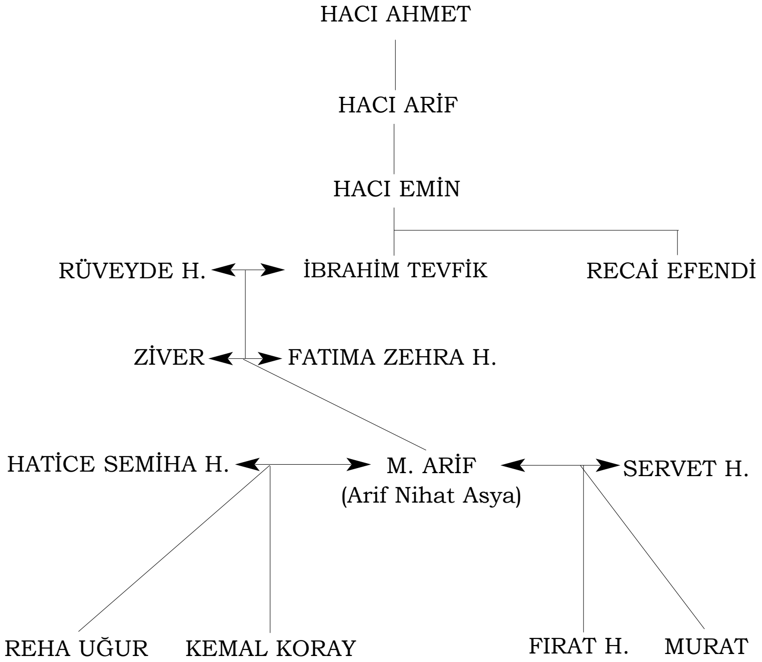
Şimdi dünyada bu saydıkları arasında kendisinden başkası kalmadı demektir..."[4]

Sülalesi, babasından geriye doğru, dördüncü dedeye kadar götürülebilmektedir.

---

3 Şair, doğum yerini kısa şiiriyle ve nükteli bir söyleyişle şöyle anlatmıştır: "Nerelisin?" diye soruyorlar: / İnceğiz Köyünde doğmuşum; / İnceğiz'i Çatalca'ya, Çatalca'yı / İstanbul'a bağlamışlar... / İstanbullu olmuşum. " (İnceğiz, Emzikler, ş. 3, s. 158)

4 Fikri Akdoğan'a yazdığı 31 Mayıs 1941 tarihli mektup. (Bu mektup Bakiler'in yayına hazırladığı Sevgi Mektupları kitabında 76. mektup olarak kayıtlıdır. Bk. s.158)

Arif Nihat'ın baba tarafı, Kapusuzlar lâkabıyla tanınır. Bilinen en büyük dede Kapusuz Hacı Ahmet, Tokat'a bağlı Kapusuz köyünden İstanbul'a göçerek debbağlıkla uğraşmış olan bir ahî ustasıdır.[5]

---

5 Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor'daki Kapusuz Hacı Ahmet adlı şiirinde, ondan, "Kendisi tabaklar şeyhi" diye bahseden şair, daha sonra, onun tabaklar şeyhi değil de ahî ustası olduğunu tesbit etmiş; ancak, şiiri bozmamak düşüncesiyle, "tabaklar şeyhi" ifadesini değiştirmemiştir. "Ben dedem Hacı Ahmet'i önceleri tabaklar şeyhi zannetmiştim. Anlatanlar bunu bana böyle anlatmışlardı. Sonra tahkik ettiğimde gördüm ki dedem Hacı Ahmet, tabaklar şeyhi değil, tabaklar teşkilâtında bir âhî ustası imiş. İlle soyumu yüceltmek için ondan: 'Kendisi tabaklar şeyhi' diye bahsetmedim. Ahî ustalığı da bir mevkidir. Bir rütbedir. O şiiri yazdığım zaman dedem Hacı Ahmet'i şeyh olarak biliyordum. Ancak ne var ki, gerçeği öğrendikten sonra da mısraı değiştirmedim. " (Kaydeden: Y. B. Bakiler, Arif

Mehmed Arif, Ziver Efendi ile Fatma Zehra Hanım'ın tek çocuğudur.[6] Çevresinde Tevfik Hoca adıyla tanınan İbrahim Tevfik Efendinin oğlu Ziver, 14 Şubat 1904/1321 Pazar gecesi, askerdeyken yakalandığı tahmin edilen tâûn (veba) hastalığından vefat edince, Mehmed Arif, henüz yedi günlükken yetim kalır.

Ziver Efendinin ölümüyle genç yaşta dul kalan Fatma Zehra Hanım, oğlu üç yaşına gelinceye kadar, kayınpederinin himayesiyle kendi evinde kalır, sonra da Osmanlı ordusunda görevli Filistinli bir subayla evlenir. Bir yıl kadar İstanbul'da kaldıktan sonra, kocası ve ondan olma çocuğuyla birlikte Filistin'e gider.

Oğlunu da yanında götürme isteği, İbrahim Tevfik Efendi tarafından kabul edilmez. Fatma Hanım, bu duruma çok üzülür; süt zehirlenmesi sonucu, kucağındaki bebek yolda ölür. Böylece, ilk çocuğunu çok uzaklarda bırakmanın, ikincisini de Mersin'de toprağa vermenin derin sarsıntısı içinde Filistin'e varır.

En fazla ihtiyacının bulunduğu bir yaşta annesinden de ayrılmak zorunda kalan Mehmed Arif, dört yaşına geldiğinde, İnceğiz köy mektebinde, ilk hocası Hüseyin Efendiden elif-ba öğrenmeye başlar.

Nihat Asya'dan Dinlediklerim, Töre, Haziran 1975, s. 49)
Şair aynı şiirde, Kapusuz Hacı Ahmet için, "Dedemin dedesinin dedesi" demektedir. Halbuki, kendisinin naklettiği bilgiye göre de dördüncü dedesi olduğundan, "babamın dedesinin dedesi" veya "dedemin babasının dedesi" gibi, dördüncü dedeyi anlatan bir ifade kullanması gerekirdi. Tabiî, bunu çok eski dedem anlamında kullandığını da düşünebiliriz.

6 Yürek'te yer alan (1321) adlı şiir, bu durumu aydınlatmaktadır:
Yaş dökerek der sana bir dul kadın:
"Ağla ey öksüz yuvamın kumrusu!"
Bir dede der, hıçkırıp:"Ârif'tir o...
Zîver'imin ilk ve son yavrusu!" (ş. 5, s. 200)

Fakat kısa bir zaman sonra, babaannesi Rüveyde Hanım vefat edince, Mehmed Arif yıllarca sürecek olan göçebe hayatına ilk adımını atar: Çatalca'ya bağlı Örçünlü köyünde oturmakta olan, babasının ana bir kardeşi Gülfem Hanım[7] ve kocası Safranbolulu Yüzbaşı Mehmed Fevzi Efendi -ki Örçünlü'ye yakın bir köy olan Nakkaş'ta tabyalarda görevlidir- onu yanlarına alırlar. Anne diyecek kadar bağlandığı halası Gülfem Hanım'ın üç kızı Asiye[8], Nuriye ve Şadiye ile tam bir abla-kardeş yakınlığı içindedir; onlarla beraber Örçünlü köy mektebine devam eder.

Asırlarca üç kıtaya hükmetmiş olan Devlet-i Aliye, içerde ve dışarıda başına açılan bin türlü belâ yüzünden, tarihinin en kritik zamanlarını yaşamaktadır. Balkan Harbi'nden hemen önce, Yüzbaşı Mehmed Fevzi Efendiler, İstanbul'a göçer. Durumun iyice kötüleşmesi üzerine, bütün köy de göçmek zorunda kalır.[9]

---

7 Rüveyde Hanım'ın, İbrahim Tevfik Efendi'den önceki kocası Çatalca Müftüsünden olma kızıdır.

8 Gülfem Hanım'ın kızlarından Asiye Hanım'ın İstanbul'da yaşayan kızı Güzin Arutürk ile 1989'da telefonla görüşme imkânı bulmuştuk: Güzin Hanım, halaları Nuriye ve Şadiye Hanımların genç yaşta vefat ettiklerini belirtmiş, tanıdığı kadarıyla anlatmasını istediğimiz Arif Nihat hakkında da "Arif Abi, çok hoş sohbet ve iyimser bir insandı" demekle yetinmişti.

9 Arif Nihat, Defne'nin 62. sayısında, kendisi tarafından kaleme alınan Arif Nihat Asya Kimdir? başlıklı yazıda, "Arif bu aileyle (halasının ailesi) ve köyce İstanbul'a göçtü." demektedir. Ancak, 6.12.1927'de Yüksek Muallim Mektebi'nden mezun olduğuna göre, bu tarihten geriye doğru, 4 yıl Yüksek Muallim Mektebi, 3 yıl Kastamonu Sultânîsi (ikinci devresi), 4 yıl Bolu Sultânîsi (birinci devresi), 5 yıl Gülşen-i Maarif Rüşdiyesi (ilk tahsil) olmak üzere, toplam 16 yıllık resmî tahsili hesaplandığında, 1911-1912 öğretim yılında İstanbul'da Gülşen-i Maarif Rüşdiyesi öğrencisi olması gerekir. Hatta, Bu okula girmeden önce Kocamustafapaşa ve Haseki'de mahalle mekteplerine devam ettiği de bilindiğine göre, Arif Nihat'ın İstanbul'a geliş tarihini daha geriye bile götürebiliriz.

Mehmed Arif, İstanbul'da bazen halasında, bazen de babasının amcası Recai Efendi'nin yanında kalır. Halasındayken Haseki'de, amcasındayken Kocamustafapaşa'da mahalle mektebine gider.

Halası Gülfem Hanım, Mehmed Arif'i Yusufpaşa'daki Gülşen-i Maarif Rüşdiyesi'ne kaydettirir. 1911-1912 öğretim yılında başladığı Gülşen-i Maarif'i 1915-1916 öğretim yılında bitiren Mehmed Arif, yine halasının gayretleri sonucu, devletin koruyucu kanadı altına girer: Artık, Bolu Sultânîsi parasız yatılı öğrencisidir. Bu suretle, "Babamdan dedeme, dedemden halama, halamdan amcama (babasının amcası Recai Efendi) kaldım. Sonunda amcamdan halama dönmüş ve halamdan millete kalmıştım."[10] sözleriyle özetlediği ve üniversiteyi de yatılı okuma şansına kadar genişleyecek olan koruma serisi, yoluna girmiş olur.

Bolu Sultanîsi birinci devresindeki öğrenimi dört yıl sürer. Bu süre içinde, daha ilkokul öğrencisiyken çocukça denemeler yaparak başladığı şiir yerine resme hevdeslenir; arkadaşlarının defterlerine, mektuplarına "az çok stilize edilmiş" resimler yapar.[11]

Bolu Sultânîsi birinci devresini 1919-1920 öğretim yılında bitiren Mehmet Arif, bu okulun lise kısmının (ikinci devresinin) kapatılmasından dolayı, 1920-1921 öğretim yılında Kastamonu Sultânîsi'ne nakledilir.

(Arif Nihat'ın ilk ve orta tahsilini yaptığı 1911-1923 yılları arasında, bu iki tahsil devresi toplam 12 yıldır. Bu konuda daha geniş bilgi için şu eserlere bakılabilir:
*Prof. Dr. Yahya Akyüz, Türk Eğitim Sistemi, 1982, s. 181
*Prof. Dr. Hasan Ali Koçer, Türk Milli Eğitim Teşkilâtı I, 1981, s.99
*Aynı yazar, Türkiye'de Modern Eğitim'in Doğuşu ve Gelişimi, 1970, s. 218
*Osman Nuri Ergin, Türk Maarif Tarihi II. Cilt, 1977, s. 587)

10 Kayıplar, Enikli Kapı, s. 62

11 Hatıralarla Lütfi Nâmi Hoca, Kubbeler, N. 5, s. 23

Tarihimizin en acılı harplerinden biri olan Balkan Harbi'ni İstanbul'da, Birinci Dünya Harbi ile Millî Mücadele'nin ilk yıllarını Bolu'da geçirir; Millî Mücadele'nin en hareketli günlerini de Kastamonu'da idrak eder. [12]

Eskiden beri önemli bir kültür merkezi olan Kastamonu, Millî Mücadele'nin de heyecan, fikir ve aksiyon odaklarından biridir. Çok zor şartlarda yürütülmekte olan varlık-yokluk mücadelesine katılmak, vatan savunmasında kendine düşeni yapmak amacıyla Anadolu'ya geçen aydınlar, İnebolu yolunu kullanırlar; Kastamonu'ya da uğrarlar. Bu idealist ve mücadeleci, çoğu sanattan anlayan aydınların her biri, düşünceleriyle olsun, heyecanlarıyla ve davranışlarıyla olsun -özellikle gençler üzerinde- etkili olmuşlardır.

Kastamonu'da yayın faaliyetleri de yoğun ve şuurludur. Temel amacı Millî Mücadele'yi desteklemek olan bir gazetenin çıkarılmış olması bile bunu göstermeye yeter.

Şiirleri, vaazları ve bölge bölge dolaşarak yaptığı sohbetlerle Türk milletini Millî Mücadele'ye hazırlayan, bozulan morallerin yükseltilmesinde pay sahibi olan Mehmed Akif, Açıksöz[13] idarehanesindeki sohbetlere katılır, Kastamonu

---

12 Arif Nihat, Arif Nihat Asya Kimdir? (Defne, S. 62) başlıklı yazıda: "... Birinci Dünya Harbi'ni İstanbul, Bolu ve Kastamonu'da; Millî Mücadele yıllarını Kastamonu'da geçirmiş oldu. " diyorsa da, burada bir dizgi yanlışı veya yanlış hatırlama söz konusudur.

13 Millî Mücadele'yi desteklemek amacıyla Kastamonu'da yayınlanmış olan Açıksöz, yayın hayatına 15 Haziran 1335/1919'da başlamış, 14 Aralık 1931'de kapanmıştır. Ahmed Hamdi (Çelen, sahibi) ve Hüsnü (Açıksöz, sorumlu müdür) Beyler tarafından çıkarılan bu gazete, bölge gazetesi olmasına rağmen çok önemli bir hizmet ifa etmiştir. İstiklâl Marşı, Meclis'te kabulünden 15 gün kadar önce, 21 Şubat 1921'de Açıksöz'de yayınlanmıştır. Yazarları arasında İsmail Habip (Sevük), Mehmed Behçet (Yazar), Mustafa Necati, Ahmed Talat (Onay), İsmail Hakkı (Uzunçarşılı) gibi önemli isimler vardır. Akif'in bazı şiirleri bu gazete yayınlanmıştır.

camilerinde vaazlar verir; daha sonra Maarif Vekilliği yapacak olan Mustafa Necati Bey, İstiklâl Mahkemesi Reisi sıfatıyla, Fecr-i Âtî topluluğu şairlerinden Mehmed Behcet Bey de (Yazar) Sultânî Müdürü olarak Kastamonu'dadır.

Mehmed Arif, bu ortamı iyi değerlendirir: Sultanî'deki sanat faaliyetlerine katılır; Açıksöz Gazetesi ile hocası Enver Kemal Bey'in Hey'et-i Tahrîriye Müdürü olduğu Gençlik adlı mecmuada şiirlerini yayınlar[14]; Açıksöz idarehanesindeki sohbetleri dinler. Açıksözcü Hüsnü ve Hamdi Beylerden, Mehmed Behcet ve Mustafa Necati Bey'den teşvik ve iltifat görür.

1922-1923 öğretim yılında Kastamonu Sultânîsi'ni bitiren Mehmed Ârif, İstanbul'a dönüşte Ankara'ya uğrayıp yüksek öğrenim imkânlarını araştırır. Maarif Vekâletinden gördüğü destekle, o zamanki adı Dârü'l-Muallimîn-i Âliye olup 1924-1925 öğretim yılında adı değişen İstanbul Yüksek Muallim Mektebine yatılı öğrenci olarak girer.

Yüksek Muallim Mektebi 2.sınıf öğrencisiyken, Heykeltıraş'ı yayınlar (1924). Bu eserinde *Ârif Nihat* imzasını kullanmıştır.

Kısa bir süre İstanbul Postahanesi Haricî Telgraflar Kalemi'nde, daha sonra, Anadolu Ajansı İstanbul Bölge Mümessilliği'nde iş bulur; mübeyyizlik ve muharrir muavinliği yapar; bir ara, ajansın gece bültenini de çıkarır.

Yüksek Muallim Mektebi son sınıf öğrencisiyken, o zamanlar İstanbul-Suadiye'de oturan, nüfuzluca bir ailenin kızı Hatice Semiha Hanımla evlenir. Bu evlilikten Reha Uğur ve Kemal Koray adlarında iki oğlu dünyaya gelir.[15]

---

14 Şair, bu ilk şiirlerinde, Sultaniden Mehmed Arif ve A. N. (Ayın. Nun) imzalarını kullanmıştır.

15 Bu evlilik 12-13 yıl kadar sürmüş, aralarında fikrî ve ruhî geçimsizlik bulunduğundan, boşanmayla sonuçlanmıştır. Kendisiyle bu konuda görüştüğümüz ortanca oğlu Kemal Koray Arın (Asya soyadını

Mehmed Arif, 6.12.1927'de İstanbul Yüksek Muallim Mektebi Edebiyat Zümresi'nden mezun olur ve 32 numaralı diplomayı alır. Mart 1928'de Adana Erkek Lisesi muallim muavinliğine tayin edilir; fakat göreve başlamaz. 1928 Eylülünde Adana Erkek Muallim Mektebi edebiyat muallimliğine verilir. 1931'de buradan Adana Erkek Lisesi edebiyat muallimliği görevine nakledilir.[16]

1933'te, Adana'da Fransızca öğretmeni olan Hakkı Mahmut Soykal vasıtasıyla, Mevlevî dedesi Ahmed Remzi Akyürek'le tanışıp el alır, çileden geçer; daha sonra Mevlevî Şeyhliğine yükselir. Onun tasavvufa bu derece ısınışında, tasavvuf yolunda yazdığı şiirlerle tanınan ve yaşayışıyla saygı uyandıran mutasavvıf şair Hasan Talat Muter'in (1863-1942) de etkili olduğunu düşünüyoruz.[17]

15 Mayıs 1934'te askere alınır. İlk askerliğini İstanbul ve Adana'da yapan Yedek Topçu Teğmen Mehmed Arif (43402), İstanbul-Halıcıoğlu Yedek Subay Okulu'ndayken,

---

değiştirerek annesinin soyadını almıştır.), annesi Hatice Semiha Hanım'ın gururlu, saraya mensubiyetten dolayı da asalet iddiası taşıyan bir insan olduğunu ifade etmiştir. Yine, Kemal Koray'ın ifadesine göre, annesi ile babası, boşanmadan evvel de zaman zaman ayrı yaşamışlar; hattâ kendisi de ayrı bulundukları zaman, İstanbul-Söğütlüçeşme'de, dayısının evinde dünyaya gelmiştir.

16 Bu görevini 11.9.1942'ye kadar sürdürmüş; kadrosu bu okuldayken, Erkek Muallim Mektebi, Kız Muallim Mektebi edebiyat muallimliği, Orta Mektep Türkçe muallimliği gibi ek görevleri de yürütmüştür.

17 Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor'daki Su (ş.1 s.34) ve Hakkuşları (ş.1 s.35) şiirleri Talat Muter'in ölümü üzerine yazılmıştır.

H. Talat Muter de Ârif Nihat için şu kıtayı yazmıştır:

Bir zekâ timsâli görmekse eğer maksûdunuz,

Ârif'in seyreyleyin çeşmân-ı nûr-efşânını!

Kudret-i Yazdân'ı inkâr eden gafillere,

Sun'-ı Hakkın gösterir mu'ciz-nümâ bürhânını! (Arif Nihad Asya için Kıt'a, Görüşler D. S.48-51, I.Kânun 1942- Mart 1943, s. 25)

soyadı kanunu gereği, *Asya* soyadını alır[18]. Bundan böyle tam adı *Mehmed Arif Nihat Asya*'dır.

Askerliğini bitirince Adana Erkek Lisesi edebiyat muallimliğine döner.

1936'da, *Arif Nihat Asya* imzasını taşıyan ilk eseri olan Ayetler (mensur şiirler) yayınlanır.

12 Eylül 1941 tarihinde kesinleşen mahkeme kararı ile[19] 1941 yılı sonlarına doğru, ilk eşi Hatice Semiha Hanımdan ayrılır. Oğulları Reha Uğur ve Kemal Koray, anne şefkatine muhtaç oldukları gerekçesiyle, annelerine verilir.

Evinin tadı kaçıp ayrılma kararı verdiği günlerde ilgi alanına giren Adana Erkek Lisesi kimya öğretmeni Servet Akdoğan'la, 4 Aralık 1941 tarihinde evlenir. Onda, aradığı mutluluğu bulduğunu, ikinci mısraına evlenme yılını da gizlediği,

Ne şiirden, ne de şöhrettendir:
"Mutluluk Ârif'e Servet'tendir"[20].

beytiyle dile getirmiştir.

---

18 Arif Nihat, Asya soyadını alışını şöyle anlatmaktadır: "Birinci askerliğimi İstanbul'da yaparken herkesin bir soyadı alması için kanun çıktı. (...) Ne koysam diye düşünüp duruyordum. Soyumdan gelme bir şey yok. Bir Kapusuz Hacı Ahmet var. Kapusuz hem iyi, hem de kötü bir kelime. Bir gün nefer kıyafetiyle Galata'da Bankalar Caddesinden yukarıya doğru çıkıyordum. (...) Birden müthiş bir ürperti duydum. Sağ ilerimde bir çıkma üzerinde büyük bir dükkân vardı. Dükkânın aydınlık vitrinini boydan boya şu yazı kaplıyordu: Kapusuzoğlu Moiz... ... ben o gün Kapusuz'dan da, Kapusuzoğlu'ndan da soğudum. Asya ağır bastı. Soyadı olarak Asya'yı seçtim. O gün-bugün Asya olarak geçiniyoruz." (Bk. Bakiler, Töre D., Haziran 1975)

19 Şair, bu durumu, Servet Hanım'a 30-31.VII 1941 tarihli mektubunda şu cümlelerle haber vermiştir: "Sana hemen hemen müjde denilebilecek bir haberim var:Karar tasdik edildi.(...) Benim hürriyetimi temin eden tasdikli kısmı şimdiden müjde sayılacaktır. Kanunî bazı teşrifat sebebiyle kararın kat'iyeti 12 Eylül'de başlayacaktır."

20 Mutluluk, Takvimler, ş. 5 s.137 (İkinci mısra, ebced'le 1941 tarihini vermektedir.)

Şairin ölümüne kadar mutlu bir şekilde süren bu evlilikten, adlarını daha doğmadan koydukları Fırat ve Murat adlı, biri kız biri erkek, iki çocukları olmuştur.

Arif Nihat'ın Adana yıllarının 13 yıl 10 ay 8 gün tutan birinci kısmı, 11.9.1942'de, Malatya Lisesi Müdürü olmasıyla sona erer.

Müdürlük dönemi sıkıntılı geçmiştir: Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'le aralarında geçen sert ve îmâlı bir tartışma sonucu, 30.4.1943'te müdürlük görevine son verilir; bir buçuk ay açıkta kaldıktan sonra, aynı okulda edebiyat öğretmeni olarak bırakılır. Müdürlüğü, toplam 7 ay 19 gün sürmüştür.

15 Ağustos 1943 -15 Ekim 1943 arasında, İkinci Dünya Harbi sürerken, Diyarbakır'da ikinci askerliğini yapar. İki ay süren ikinci askerliğinde Diyarbakır sıtmasına yakalanır ve sağlığı hayli kritik bir hal alır. Bayrak Şairi, bir arkadaşı tarafından yüksek rütbeli subaylara çok yüksek ateşle yatmakta olduğunun intikal ettirilmesi sonucu, özenle tedavi edilerek sağlığına kavuşturulur. Şair, bu olayı -hassas iç dünyasını da ele veren bir tavırla- şöyle anlatıyor:

İkinci Dünya Harbi sıralarında, Malatya'dan Diyarbakır'a ikinci askerliğime çağrılmış, orda Diyarbakır sıtmasına tutulmuştum. Bir gece Orduevi'nin üst kat odalarının birinde ateşler içinde yatıyordum... gecenin geç saatinde kapı yavaşça açıldı ve elektrik düğmesi çevrildi. Yüksek rütbeli bir askerî doktor, arkasından birkaç nefer[21] daha, merasim kıyafetiyle girdiler. "Azrail, doktor üniformasıyle ve yardımcılarıyle geliyor.. " diye düşündüm. Fakat, tebessümle ve şefkatle yaklaştıklarını görünce ferahladım.

21 “Nefer” kelimesi, metinde, “defter” olarak yazılmıştır.

Kimi nabzıma, kimi ateşime, kimi gözüme baktı. hatırımı sordular.. "Geçmiş olsun!" deyip ayrılırken yüksek rütbeli olanın, ötekilere fısıltı hâlinde "Sabah derhal hastaneye... " dediğini duydum.

Sabahleyin gerçekten, birkaç sıhhiye eri, beni sedyeye bindirip arabaya yerleştirdi. Hastaneye yatırdı...

...

Bu alâkayı bayrağın bana şefkati bildiğimi söylemezsem hatıram eksik kalır.[22]

Üç yıl kadar Malatya'da çalıştıktan sonra, Adana'ya tayinini ister; 1945'te Adana Erkek Lisesi edebiyat öğretmenliği görevine başlar. Her yönüyle çok sevdiği Adana'ya dönmesi, sanat faaliyetlerini yürütme imkânlarını arttırmıştır: 1945'te, Kanatlar ve Gagalar'ın ilk baskısı yapılır. Aynı yıl hazırlanan ve iç kapağına 1945 tarihi de konulan "Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor" adlı şiir kitabı, 1946'da okuyucu önüne çıkar. Adana gazetelerinde köşe yazarlığını, dergilerdeki edebî yazılarını sürdürür.

Malatya'da başlayan huzursuzluk, Adana'ya da uzanır: Okuldaki bir müsamerede kendi şiirini okutarak şahsî propagandasını yaptırdığı gerekçesiyle -ki bu iddia asılsız ve maksatlıdır- soruşturma geçirmiştir. Aynı tutumun devamı olmak üzere, "Adana gazetelerinde siyasî mahiyette yazılar yazdığının müşahade edildiği, devam etmesi hâlinde kanunî muâmele yapılacağı..." Maarif Vekili Hasan Ali Yücel tarafından bizzat ve yazılı olarak ihtar edilir. Fakat bu uyarı ve tehditlere aldırış etmeden, bildiği yolda yazmayı sürdürür.

1947'de, hemen hemen 40 yıldır görmediği, hayatta olup olmadığını da kesin bilmediği annesinin adresini Dış

22 Arif Nihat Asya'dan On Cevap , Defne D. , s. 62, Şubat 1969

İşleri Bakanlığımız aracılığıyla öğrenir; eşi Servet ve kızı Fırat Hanımlarla birlikte Akkâ'ya gider; annesini bulur.

Servet Asya, Arif Nihat'la annesinin karşılaşmasını şöyle anlatıyor:

...

Biz çok büyük bir merakla anneyi bekliyorduk. Biraz sonra çiçekler kadar temiz ve nur yüzlü bir kadın, sürünerek çıkageldi.

Arif'in annesini, böyle bulacağımızı, hiç mi hiç düşünmemiştik. Zavallı kadın Akkâ'da felç olmuştu. Arif âdeta dondu kaldı. Anne; sessiz sedasız, ama uzun uzun ağladı. Ne Arif anasına sitemde bulundu ne de ana Arif'e kendisini mazur göstermeye çalıştı. Her şey ortadaydı... [23]

Arif Nihat, 12 gün süren Filistin seyahatinden, Ortaşark'tan Notlar serisinin[24] malzemesini de toplamış olarak döner. Bir yıl sonra, Yahudilerin Akkâ'yı zabtı üzerine (1948) annesi ve üvey babası da Adana'ya gelir.

İktidar nezdinde antipatik görüntüsü gittikçe artar; çeşitli vesilelerle soruşturmalara muhatap olur. İdarecilerin düzenledikleri siciller -aynı idarecilerin verdiği eski sicillerin aksine- olumsuzlaşır: Okul müdürü, "öğrenciler ve öğretmenler arasında zümreleşmeye sebep olması hasebiyle başka bir vazifeye ta'yîni..." yolunda kanaat bildirir. Bu gelişmelerden sonra, Adana'daki ikinci devresi de sona eren şair, 4.10.1948'de Edirne Lisesi edebiyat öğretmenliğine gönderilir.

Arif Nihat'ın sürgün edilmesi, Adanalıları çok üzmüş; gerek öğrencileri ve dostları, gerekse Adana halkı, onu,

---

23 Servet Asya Arif Nihat Asya'yı Anlatıyor-II, Hisar D. , s. 146, Şubat 1976

24 Bu seri, "Ayın Aynasında" adlı nesirler kitabında olup şairin seyahat intibalarını ihtiva etmektedir. (Daha geniş bilgi için, Arif Nihat Asya'nın Nesirleri adlı kitabımızın ilgili bölümüne bakılabilir.)

beş bin kişilik bir kalabalıkla uğurlamak suretiyle, bu sürgüne tepkilerini ortaya koymuşlardır.

Adana'nın ona ilgisi, bu tepkilerle sınırlı kalmamış; Kalem dergisinin Aralık-Ocak 1948/1949 sayısı Arif Nihat özel sayısı olarak çıkmıştır. Bu sayıda yer alan yazılardan seçtiğimiz şu pasajlar, onun Adana'da ne kadar çok sevildiğini açıkça göstermektedir:

...

Demek Asya'yı Avrupa'ya kaldırmışlar. Bizim yıllardır rüzgâr bekleyen biricik bayrağımızı Edirne kalesinde dalgalandırmak istemişler. Herhalde Moskof uşaklarına karşı serhat boyunda onu bir kale yerine koymak istiyorlar diye düşündüm.

Keşke buna inanabilseydim.

...

Asya bizimdir. Ve Asya nerede olursa olsun sevgimiz ve sesimiz ona ulaşacaktır.

(Dr. Cezmi TÜRK)

...

Yirmi sene evvel, Trakyalı bir genç muallim olarak buraya gelen Arif Nihat, dün Trakya'ya koca bir Asya olarak gitti.

(Şevket KUTKAN)

...

Satılmışlar, korkaklar ve dalkavuklar parsa toplamak üzere oyuna.

Satılmamış, cesur; mert Arif Nihat Asya, hudut boyuna.

Ağzıyla yiyen, gözüyle bakan, başını sallayan, belini büken sofra başına.

Ağzıyle konuşan, gözüyle gören, başıyle düşünen, dimdik Arif Nihat Asya sınır taşına...

(Hamid Salih ASYALI)

...

Sen ki, vefalı, kadir bilen, Çukurova çocuklarının ruhunda bir bayrak gibi dalgalanan bir şair, eşsiz bir sanatçısın. Bunu dostuna, düşmanına, Adana istasyonunda yapılan emsalsiz uğurlama ile isbat ettin.

...

(Ziya İlhan ZAİMOĞLU)

Şairin geldiği yıl, Edirne'de çok sert bir kış olur. Filistin'in yumuşak iklimine alışık olan annesi ile üvey babası, Beyrut'a dönmek zorunda kalırlar. Birkaç yıl sonra da, küçük yaşta kaybedilmiş annenin ölüm haberi gelir.[25]

Arif Nihat Edirne Lisesi edebiyat öğretmenliğini sürdürürken, "Çukurova beni yoğurmuştur. Çukurova'nın sıcaklığı ve Toroslar şair gönlümü beslemiştir."[26] sözleriyle, hayatındaki yerini belirttiği Çukurova, Arif Hocasını 14 Mayıs 1950 seçimlerinde Seyhan (Adana) milletvekili adaylığına davet eder. Şair, DP listesinden aday olur ve seçilir.

Böylece, özellikle şairlik ilhamına zengin bir kaynak olan Edirne'den 18 Mayıs 1950'de ayrılır ve 22 Mayıs 1950'de milletvekilliği görevine başlar.

---

25 Şair, 50. yaşının eşiğinde, bu ölümden duyduğu acıyı, ANNE-II adlı rubâîsinde:
Mes'ûd uyu, nûr içinde yat, anneciğim.
Sensin yine üstümde kanat anneciğim.
... ...
... ... (Rubâiyyât-ı Arif-I , Ş. 6 s. 22)
mısralarıyla dile getirecektir.

26 Nuşin Kavukçuoğlu, (T. Kutsi Makal'dan nakleden) Arif Nihat için Ne Dediler?, Eflatun D. , s. 74, Şubat 1975

Meclis'e girmekle, “mektep kürsüsünden Meclis kürsüsüne” geçen Arif Nihat, doğru bildiğini her şart altında ve çok açık bir tavırla söylemeye alışmış bir eğitimci ve gönül adamı olmasının tabiî bir sonucu olarak, Meclis'te de açık bir üslûp kullanır; net bir tavır gösterir. Politikanın kendine mahsus kıvraklığına adapte olamaz; zaman zaman kendi partisinin yanlışlarını da sert bir dille tenkit eder.

Bu, onun politikayı kavrayamadığının işaretidir! Kızı Fırat Asya'ya göre politikaya -çok yumuşak, çok hoşgörülü, çok sevgi dolu bir insan olmasına rağmen hiç taviz vermeyişi yüzünden- ısınamamıştır.[27]

Onunla -geniş bir arşiv oluşturmak üzere- birçok konuda görüşüp konuşan, bu suretle duygu ve düşünce dünyasını yakından tanıma fırsatını bulan şair ve yazar Yavuz Bülent Bakiler ise, 27 Eylül 1989'da yaptığımız mülâkatta, onun politikayı sevemeyişini, siyasetin yalan dolan işi olduğunu kabul etmeyişine ve inandığını söyleyen bir insan oluşuna bağlamaktadır.

Arif Nihat, bir devre milletvekilliği yaptıktan sonra aktif politikayı bırakır (14 Mayıs 1954) ve Eskişehir Lisesi edebiyat öğretmenliğine atanır. Orada, tasavvuf ehli olmasının da etkisiyle, Yunus Emre havasını derinden teneffüs eder. Eskişehir'de bir yıldan biraz fazla görev yaptıktan sonra, 1955 Eylülünde Ankara Gazi Lisesi edebiyat öğretmenliğine gider.

1946-1960 arasında kitap yayınlamayan, fakat sürekli yazan şair, 1956'da, Rubâiyyât-ı Arif-ı ve Kubbe-i Hadra'nın ilk, Kanatlar ve Gagalar'ın ikinci; 1959'da, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor'un ikinci baskısını çıkarır.

Ankara Gazi Lisesi Edebiyat Öğretmeni iken, İcra Vekilleri Heyeti'nin 16.10.1959 gün ve 4/12326 sayılı Kararnamesiyle, aralarında eşi Servet Asya'nın da bulunduğu

---

27 Tv-2 "Şiir Bahçesi" Programı, 6 Aralık 1988 (Konuşan:Şemsi Belli)

30 öğretmenle birlikte Kıbrıs'a, Lefkoşe Erkek Lisesi (Celâl Bayar Lisesi) Edebiyat Öğretmenliğine gönderilir.

Millî hassasiyetimizin temel kaynaklarından biri olan Kıbrıs, hem bu yönüyle, hem tabiî ve tarihî güzellikleriyle Arif Nihat'ın şiir ırmağına çok verimli bir kol daha eklediği gibi, bu millî meseleyi büyük bir hassasiyet ve vatanperverlikle işleyen çok sayıda nesir yazısının doğmasına da zemin teşkil etmiştir. 268 adet rubaiyi ihtiva eden Kıbrıs Rubaileri (Rubâiyyât-ı Ârif-II) kitabı, oraya ait müşahade, ihsas ve tesbitlerin hediyesidir. Ayrıca, şiir kitaplarında, doğrudan veya dolaylı olarak "ada" ile ilgili olan şiirler de hayli fazla olduğu gibi, nesirleri arasında da hem millî bir mesele olarak, hem de tarihî turistik ve tabiî güzellikleriyle Kıbrıs'ı konu edinen çok sayıda yazı vardır.

> *Kıbrıs Türkleri, Nihat Asya'nın yaptığı hizmetleri asla unutmayacaktır. O, 1959-1961 yılları arasında Kıbrıs'ta edebiyat öğretmenliği yaparken, binlerce Türk gencine Türklük mefkûresi ve sanat sevgisi aşılamıştır(...).*
>
> *Kıbrıs'ta iken yalnız öğrencileri değil, halkı da ulusal dava üzerinde bilinçlendirmeye gayret etmiş, ülkücülük, milliyetçilik sevgisini gönüllerinde tutuşturmayı başarmıştır. Kıbrıs Türkleri Yunanlılara karşı yıllarca direnmişse, davasından kopmamışsa, rahmetli ozanın bunda büyük payı olmuştur.*
>
> *Kıbrıs Türkleri ümitsizliğe düştüğü zamanlar üstad Arif Nihat Asya, şiirleri ile, konuşmaları ile halka güç ve mücadele azmi vermiş, onların yaşam umutlarını körüklemiştir*[28].

Orada yaptığı, gençlerde edebî zevki ve millî şuuru geliştirici çalışmalardan dolayı daha birkaç yıl bırakılabile-

---

28 İlter Veziroğlu, Arif Nihat Asya ve Kıbrıs, Çağrı D., s. 205, Şubat 1975

cekken, belki Demokrat Parti Milletvekilliği yapmış olmasının da etkisiyle, görev süresi uzatılmaz ve iki yıl öğretmenlik yaptığı Kıbrıs'tan, yurda çağrılır; kadrosunun bulunduğu Gazi Lisesi'nde dört ay daha öğretmenlik yapar. 16 Şubat 1962'de kendi isteğiyle emekliye ayrılır. Böylece, toplam 1 yıl 6 ay 16 günlük iki devreli askerliği, 4 yıllık milletvekilliği dahil olmak üzere 33 yıl 3 ay 23 günlük resmî hizmetini tamamlamış olur.[29]

Bu uzun ve renkli meslek hayatını bıraktığında 58 yaşını henüz doldurmuş bulunan Ârif Nihat, yoğun bir yayın faaliyetine de hazırdır: 1924'ten 1962'ye kadar, manzum-mensur 7 adet eseri basıldığı hâlde, emekli olduğu 1962'den ölümüne kadar geçen yaklaşık 13 yıllık süre içinde, 18 eserinin ilk, 3 eserinin ikinci, 2 eserinin üçüncü, 1 eserinin de dördüncü baskısı yapılmıştır. Bir taraftan da çeşitli sanat dergilerinde şiir ve nesirleri, değişik gazetelerde de, fıkra ağırlıkta olmak üzere, nesirleri yayınlanmaktadır. Sağlığı el verdiği sürece, yurdun çeşitli yerlerinde düzenlenen şiir programlarına da katılır; gittiği yerlerden çok zengin şiir ilhamlarıyla döner.

Daha önce Adana'da Görüşler ve Başak dergilerinin yayın sorumluluğunu üstlenen (Başak dergisinin ilk sayısı onun sorumluluğunda çıkmıştır.) Ârif Nihat[30], Nisan 1966'da Galip Erdem, Ayhan İnal ve Metin Nuri Samancı ile birlikte, Defne (Nisan 1966 - Kasım 1971) dergisinin kurucuları arasında da yer alır. Osman Atilla, Yavuz Bülent Bakiler, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Müjgân Cumbur, Coşkun Ertepınar, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Azmi Güleç, Feyzi Halıcı, Ayhan İnal, Refet Körüklü, Ha-

---

29 (M. E. B. Zatişleri Genel Müdürlüğünün tarihsiz (onay tarihi:12 Şubat 1962) , 3. Şb. /50-D/1557 sayılı yazısında fiilî hizmet süresi 32 yıl olarak gösterilmiştir.

30 Toprak Dergisinin 13. sayısında (Kasım-1946), Arif Nihat'ın Kanad adıyla bir dergi çıkaracağı ilân edilmişse de derginin çıkarıldığına dair herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

lit Fahri Ozansoy, Cahit Öztelli, Necdet Sançar, Ahmet Tufan Şentürk, Fevziye Abdullah Tansel, Halide Nusret Zorlutuna gibi birçok değerli imzayı bir araya toplayan bu dergi, "Türk gençliğine sanat yönünden rehberlik etmek ve halis sanatın verimli bir ocağı olmak" gayesini gütmüştür[31].

Yurdun hemen her tarafını gezip gören şair, 1968'in, Mayıs ortalarından Haziran ortalarına kadar süren ve Bulgaristan, Yugoslavya, Avusturya, Macaristan, Almanya, İsviçre'yi içine alan bir Avrupa seyahatine çıkar; bu seyahatin intibalarından, Avrupa'dan Rubailer adlı kitabı doğar. Bu gezisinde bir yandan çevre güzelliklerini, medeniyet unsurlarını dikkatle takip eden şairin, aynı zamanda, bu yerleri tarihî perspektif içinde bizim tarihimizle ilgisi açısından da dikkatle gözlediği fark edilir:

Kuşlar -yine- turnadan, sülünden, sunadan...
İzler gördün, bir babadan, bir anadan!
Lâkin, ne yazık ki şimdi karşında Tuna,
Senden utanır, sen utanırsın Tuna'dan![32]

Arif Nihat, 19 Aralık 1974'te Ankara'da, millî sanat değerlerimizi ortaya çıkarmak, yerli-yabancı çevrelere tanıtmak ve korumak; sanat geçmişimizi tanımayanların sanattan bahsetmelerine, ahbap toplantılarında alınan "yılın sanatçısı" kabîlinden kararlara, Anadolu'nun bir köşesinde gün ışığı bekleyen sanatçılarımızın hazin hâline, Türkçeyi bilmeyenlerin sanatla uğraşmalarına, bütün kısır sanat anlayışlarına son vermek; bu suretle, sanatı hay-

---

31 Derginin 62. sayısı (Şubat 1969), Arif Nihat Asya'nın 50. Sanat Yılı Özel Sayısı olarak düzenlenmiş; şairin hayatı, sanatı, eserleri üzerine çeşitli yazılara yer verilmiştir.

32 Tuna-I, Rubâîler V (Avrupa'dan Rubâîler), ş. 7, s. 168 (Bu rubâî, 19 Mayıs 1968 tarihini taşımaktadır.)

siyetine ve hürriyetine kavuşturmak... maksat ve iddiasıyla kurulan Sanat Derneği'nin kurucuları arasında da yer alır.[33]

Gittikçe çeşitlenen ve yoğunlaşan bu çalışma ortamı içinde sıkça rahatsızlanmaya başlayan şair -artık- hayli sıkıntılıdır: Birkaç defa kalp krizi geçirip hastaneye yatar. 1974 Aralık ayının sonlarında yeniden hastalanıp Ankara Numune Hastanesine kaldırılır.

Sağlığı her geçen gün kötüye gittiği halde, doktorların ikazlarına ve eşi Servet Hanım'ın ısrarına pek aldırış etmeden sigara içmeyi de sürdürür. Servet Asya'nın ifadesine göre, ölümünden bir gün önce tam dört paket sigara içmiştir.

Ankara Numune Hastanesi'nin Yeni Özel Bölüm 318 numaralı odasında, 5 Ocak 1975 Pazar günü saat 21.10'da *dünyanın öbür yanağından öper.*[34]

Hastane odasındaki son gününü, Servet Asya şöyle anlatıyor:

> *Arif'in bu dünyadaki son günü 5 Ocak 1975. Son saati 21.10.*
>
> *Arif, "Bugün 5 Ocak mı?" diye sordu. 5 Ocaklarda çok duygulanırdı. Çünkü 5 Ocak 1922'de Adana düşman istilâsından kurtulmuştu. Ârif o meşhur BAYRAK şiirini bir 5 Ocak gününde yazıp bitirmişti ve şiir ilk defa bir 5 Ocak gününde, öğrencilerinden Aydın Gün tarafından büyük kalabalıklar önünde okunmuştu.*
>
> *"Evet, 5 Ocak!" dedim. Duygulandı, daldı gitti.*

---

33 Derneğin Müteşebbis Heyeti, Y. B. Bakiler (Başkan), İlhan Geçer (II. başkan), Erdal Sargutan (umumî kâtip), Coşkun Karakaya (Muhasip), N. Y. Gençosmanoğlu (üye), Ahmet Bican Ercilasun (üye), Sadık K. Tural (üye)'dan teşekkül etmiştir.

34 "Bir yanağından öptüm... söyle ey dünya; öbür yanağından öpmek için kaç günlük yol yürümeliyim?" (Yanak, Kanatlar ve Gagalar, N. 3 s. 11)

Bir gün önce, doktorların bütün muhalefetine rağmen tam 4 paket sigara içmişti.

"Bak Arif" dedim, gel seninle bu 5 Ocak günlerinin yüzü suyu hürmetine yemin edelim ve şu sigarayı beraberce bırakalım!" dedim. "Kabul ama yavaş yavaş... öyle birden üstüme varma!" dedi. "Anlaştık" dedim. "Kahve ister misin?" diye sordum. "Sulu sepken bir kahve içelim haydi" dedi. Kahvesini yapıp getirdim. Bir de sigara istedi. Ama yaktığı sigaradan sadece bir nefes aldı; gerisini içmek istemedi.

Kahvesini bitirdikten sonra nefes alış verişleri biraz zorlaştı. Kendisini yatağına çıkardım. Sol tarafının üzerine yatmak istedi. Kalbi sıkışmasın diye sırtını, üst üste koyduğum üç yastığa dayamak istedim. Birden çok acaip tarzda bir nefes aldı. Yüzüne baktığımda gözleri kaymış, elleri yumruk hâlinde sıkışmış, başına doğru kalkmıştı. Çok korktum. "Yapma Arif! Yapma Arif!" diye bağırdım. Ellerini açtım. Yüzüne su serpmeye başladım.

Gözlerini kendiliğinden yumdu. Ellerini usulca iki yanına indirdi. Yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz bir sesle Kelime-i Şehâdet'i getirmeye çalıştı ve göğsünün son nefesini, büyük bir samimiyetle inandığı ve bağlandığı yaradanının mübarek ismi için üfledi: ALLAH![35]

Bir 5 Ocak günü, çok sevdiği Adana, düşman işgalinden kurtulmuştu; kendisini çok sevdiren Bayrak şiirinin doğduğu gün de 5 Ocak idi. 1975 yılının 5 Ocak günü de 70 yıl 10 ay 28 gün süren ömrü sona erdi.

Öldüğü günün tarihini taşıyan *Şeb-i Arus* şiiri, ölümün hemen yakında olduğunu hisseden bir insanın ruh hâlini ifade etmekte; ayrıca, tıpkı Mevlâna gibi, ölümü, "kavuşma" olarak kabul ettiğini de göstermektedir:

---

35 Servet Asya Arif Nihat Asya'yı Anlatıyor-II , Hisar D. , s. 146, Şubat 1976

Yıkanıp süslenip tabutlanmak;
Halka i'lândır cülûsumuzu...
Sonra - her yıl- bizim de kutlayacak
Çıkar -elbet- Şeb-i Arûs'umuzu[36].

Tanınmış bir şair olmasının yanında, mesleği ve fikrî tutumu gereği değişik çevrelerden çok sayıda dost edinmiş bir hoca olan Arif Nihat, 8 Ocak 1975 Çarşamba günü, yaygın şöhretine yaraşan bir törenle, Ankara-Yenimahalle Karşıyaka Mezarlığı L.4 P.286'daki kabrinde toprağa verilmiştir.

Arif Nihat Asya'nın cenazesi, 8 Ocak Çarşamba günü Hacı Bayram Camii'nden kaldırıldı. Bayrağa sarılı tabutu, Karşıyaka Mezarlığı'na giden yolun başındaki cenaze arabasına kadar, Tekbir'ler ile eller üstünde taşındı. Onu, bu son yolculuğunda uğurlayanlar arasında üniversite mensupları, siyasîlerden, sanat çevresinden, karşılıklı sevgiyle bağlandığı gençlerden meydana gelen görülmedik bir kalabalık vardı[37].

Çocukluğundan başlayarak, fert ve aile hayatında değişik sıkıntılar yaşayan şair, doğum tarihinin hicrî, ölüm tarihinin de milâdî takvime göre yazılmasını istemiş; hayatı boyunca yaşadığı olayların, çektiği sıkıntıların ancak bu suretle ortaya çıkacak bir ömre sığabileceğini îmâ etmiştir.

Yılların *Arif Hoca*sı ve *Bayrak Şairi*, çok geniş bir dost çevresine sahip olmasına rağmen, son yıllarında kendini yalnız hissetmiş, her zaman geniş bir ilgi çemberinin içinde yaşamaya alıştığı için, bu durumu kabullenemeyerek sıkıntı çekmiştir. Servet Asya'nın, Emine Işınsu Öksüz'e söylediği şu sözler, onun bu sıkıntılarını ifade etmesi bakımından mühimdir:

---

36 Şeb-i Arus, Ses ve Toprak, ş. 4 s. 9

37 Fevziye Abdullah Tansel, Arif Nihat Asya ve Nejdet Sançar, Kubbealtı Akademi Mec. , Yıl:4 s. 2 Nisan 1975

O, dostlarının vefasızlığından öldü, yalnızlıktan, aranmamaktan. Şöyle gönlünce sohbet edememekten öldü. (...) Her gün seni sorardı; Işınsu neden uğramıyor? Metin Samancı'yı arardı. Herkesi canım, herkesi sorardı. Neden gelmiyorlar?

...

Son zamanlarda sık arayan İsmail Hakkı Bey' le Yavuz Bülent Bâkiler oldu, Allah razı olsun. Biliyor musun, onu önce dostları terk etti, sonra eşyaları... Edebiyat Cemiyeti'nin hediye ettiği tükenmezin mürekkebi bitti. Masa, kol ve cep saati teker teker bozuldular. Derken ağızlıkları bozuldu. Sonra her zaman koynunda taşıdığı üzerinde kan grubu yazılı kolye yok oldu.[38]

Emine Işınsu da onun yalnız bırakılışını, şöyle anlatmaktadır:

Evet bizler. . Ah bizler!. Onun yavaş yavaş kendi eliyle akıbetini hazırlayışına dayanamadığımız için mi, yoksa kafalarımız, gönüllerimiz onun ölçülerine dar geldiğinden bazı hareketlerini yadırgadığımız için mi? Niçin? Neden hep aramadık, neden hep beraber olmadık?

(...) Onu anlamak, ona ermek müşkildi. Bazı davranışları, belki bazı şiirleri de bizim dar ölçülerimize sığamazdı. Öyle, bizim terazimiz onu tartamazdı. Ne yazık kabahati kendimize, terazimize bulamadık da, anlayamadığımız hocayı yadırgamaya başladık. Onu yalnız bıraktık. (...) Nerede o şiir, yazı isteyen gazeteler, dergiler... Nerede isteyenler, daima isteyenler? Vermek vakti geldiği an kaybolup gittiler! Hocanın istediği sadece sohbetti, dostluktu. Bunu sakındılar.

...

---

38 Emine Işınsu Öksüz, Vefatından Bir Yıl Sonra, Töre D., S. 56, Ocak 1976

Ve yüreğimde bir yara kanamaya devam ediyor;
Neden onun ilgisine tam anlamıyla lâyık olamadım?[39]

Arif Nihat'ın ölümüne, gazete ve dergilerde hayli geniş yer verilmiş; hayatı, sanatı, eserleri hakkında çok sayıda yazı yazılmıştır. Bu yazıların çoğu hâtıra ve genel değerlendirme yazısıdır. Arif Nihat gibi çok yönlü ve çok sayıda eser vermiş sanatçılar hakkında esaslı araştırma-inceleme ve tahlil yazılarının yayınlanması için zamana ihtiyaç vardı. Ölümünden bu yana geçen otuz yıl içinde, yazılanların seviyesi gittikçe yükselmiştir.

Gazete ve dergilerin (mahallî gazeteler de dâhil) yeterli sayılabilecek ilgisine karşılık, TRT, Türkçenin en önemli şairlerinden biri olan Bayrak Şairinin susuşunu geçiştirmeye razı olabilmiştir.

---

39 a.y.

ŞAHSİYETİ

Şahsiyetinin Kökleri

Sanatçının mizacı, hayat macerası -ki bu hayat macerası özel şartlarıyla akıp giden bir zamanın ve yine çok özel şartlarla şekillenmiş bulunan bir çevrenin içinde yaşanır- estetik terbiyesi, onun eserini (edebî faaliyetini) şekillendiren en önemli etkenler arasında yer alır. Esere nüfuz edilebilmesi, onun tam ve doğru olarak tanınabilmesi, bu mizacın, hayat macerasının (en geniş anlamıyla, biyografinin) ve estetik donanımın (sanatçının bediî tavrının) iyi bilinmesine bağlıdır.

Mizaç, eserin derunî tekevvünü üzerinde, estetik donanım ise, daha çok, güzellik, üstünlük ve incelik (sanatkârâne oluş) özelliklerinin teşekkülünde etkilidir.

Hayat macerası, güzeli ve çirkini; iyisi ve kötüsü; bayağısı ve ulvîsi ile uzun, karmaşık, çok yönlü bir maceradır. Bu çok yönlülüğü ve karmaşayı sanatçı olarak yaşamak, bu zıt kategorilerin her birinin zevkini de ıztırabını da derinlemesine hissetmek demektir.

İnsan; bir taraftan, olumlu olumsuz özel şartlarıyla akıp giden zamana, bir taraftan yüzlerce renk ve çizgisiyle çevreye, bir taraftan da her türlü tevarüsüyle soyuna bağlı (hatta bağımlı) olarak görür, duyup düşünür, davranır. Bu bakımdan, bir sanatçının şahsiyetini incelemek, temelde, onu kuşatmış bulunan zaman-çevre-mensubiyet şartlarını değerlendirmekle mümkün olabilir.

Şairin doğumundan evvel meydana geldiği hâlde etkileri onun çocukluk ve gençlik devresine kadar uzanan, fakat o devrede yaşananların da temelini teşkil ettiğini düşündüğümüz bazı olayları içine alan 1877-1904 arasındaki zaman dilimi dahil, 40-45 yıllık bir zamanı -anahatlarıyla- hatırlamak yararlı olabilir.

Arif Nihat'ın dünyaya geldiği 1904 yılında, Osmanlı Devletinin varlık-yokluk kavgasının sonuna yaklaşılmıştı. Öyle bir zaman ki, birçok devletin bütün tarihi boyunca yaşamadığı kadar büyük ve dramatik pek çok olayı içine alır: Kan, gözyaşı, yiğitlik, azim, yıkılış, yeniden derlenip toparlanma, tekrar hüsran... Milletimizin uzun tarihi içinde çok kısa sayılabilecek bu kırk yılda kaç tane büyük kahramanın, talihin (ve tarihin) ters akışı içinde mağlup kahramanlar arasına katıldığını düşünmek bile, o hengâmenin dramatik çerçevesini kavramamıza yeter.

Türk'ün hafızasında asırlarca duracak olan 1877 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi), 1895 ve 1896 yıllarındaki Ermeni ayaklanmaları, kazandığımız hâlde kaybettiğimiz 1897'deki Osmanlı-Yunan Savaşı, aynı yıl Girit'in elden çıkışı, Fransız donanmasının Midilli'ye asker çıkarması (1901), Makedonya ihtilalleri (1902 ve 1903), Abdülhamid'e bombalı suikast (1905),Trablusgarp ve Balkan Harpleri (1911 ve 1912, Birinci Dünya Savaşı (ve bu manzume içindeki birçok muharebe, kayıplar, felâketler), 1919'da yurdun neredeyse yarısının düşman işgaline uğraması...

Bizim için olduğu kadar, dünya için de son derece önemli sonuçlar doğuran bu olayların, Türk kamu vicdanında ne büyük sarsıntılar yarattığı; özellikle Balkan Harbi'nde Bulgar ordularının yol üstü olan Rumeli'nde ne gibi trajik manzaralar meydana getirdiği malûmdur. Şairin: "Çocukluk ve gençlik yıllarım büyük imkânsızlıklar içinde geçti. Çocukluğumu Balkan felâketi alt-üst etti. Sonra Cihan Savaşı ve onun getirdiği yokluklar, sefâletler, ıztıraplar, etkisini uzun yıllar duyurdu."[40] sözleri, bu trajedinin ferdî plândaki derinliğini ortaya koymaktadır.

---

40 Y. B. Bakiler, Arif Nihat Asya'dan Dinlediklerim, Töre D., s. 49, Haziran 1975

Şairin büyük bir acıyla söz ettiği yokluklar, sefâletler, ıztıraplar manzumesinin kaynaklarından biri, bütün ülkeyi ilgilendiren harp ve benzeri olaylar, biri de ailesinin ve yakın çevrenin yaşadığı türlü sıkıntılardır.

Dünyaya gözünü açar açmaz babasız kalması, üç yaşındayken annesinden ayrılması, bu yaştan itibaren değişik akraba evlerine sığınmak zorunda kalışı, yedi-sekiz yaşlarında köyünden göçerek yeni bir çevreye girmesi, on iki yaşında, uzun sürecek bir yatılılık hayatı yaşamak üzere hiç bilmediği taşra şehirlerine gidişi, harp yıllarının getirdiği fakr ü zaruretin yol açtığı hastalıkların akraba evlerinden canlar alması, yine o fakr ü zaruret icabı, tahsis edilen tahinlerden bir kısmını satmak suretiyle kalan ekmeğe katık temini... aile ve yakın çevre hayatının hâkim manzarasıdır. Aşağıdaki birkaç cümlede bu manzaranın ana karakterini görebiliriz:

> *Vaktiyle benim, adını pek az kimsenin bildiği bir köyüm ve adlarını şimdi unuttuğum oyun arkadaşlarım vardı.*
>
> *Çoğumuz yalnayaktık...*
>
> ...
>
> *Ben o köyde tozun, çamurun, görgüsüzlüğün, bilgisizliğin, bugüne çıkmasına müsaade ettiği sayılı çocuklardan birisiyim.*[41]

Şairin "çocukluğumu alt-üst etti" dediği Balkan Harbi'ndeki toprak kaybımız, 170. 102 km kare olmuş, bu topraklar üzerinde yaşayan toplam 6.582.000 insan da mahzun hudutların ötesine düşmüştür[42].

---

41 Karaisalı'nın Çocukları, Aramak ve Söyleyememek , N. 2 s. 272

42 Öztuna, Büyük Türkiye Tarihi (Ötüken, İstanbul 1978) adlı eserinde (Cilt:7 s. 273) bu toprak kaybını, 167. 312 km kare olarak göstermektedir.

Felâketin maddî yıkımı rakamlarla ifade edilebilirse de, milletin ve bilhassa Edirne'den İstanbul'a kadar her türlü zulüm ve işkenceye maruz kalan sayısız insanın ruhunda açtığı derin yaraları rakama dökmek mümkün değildir. Balkan Harbi'nden hemen sonra kapımıza dayanan Birinci Cihan Harbi ve onun arkasına eklenip bütün Türkiye'yi yangın yerine çeviren İstiklâl Harbi de Balkan Harbi'nin açtığı yaraların tuzu biberi olmuş, 1900'lü yılların ilk yirmisinde doğan her Türk, gözünü bir zulüm, göç, yangın... sahnesine açmıştır.

Bir yazısında naklettiği hâtıra, bu sahnenin önemli bir bölümünü aydınlatıyor:

> *İstanbul'da Yusufpaşa'da Gülşen-i Maarif Rüşdiyesi'nde, galiba beşinci sınıftaydım. Bu, şimdiki ilkokulların son sınıfı demektir. (...)*
>
> *Hepimiz memlekette mühim şeyler olduğunu "muharebe" lâfından, ekmek kıtlığından, "rap rap" seslerinden, marşlardan, açılan ve harıl harıl işleyen imaretlerden; babaların, ağabeylerin eksilmesinden; annelerin, ablaların, halaların, dedelerin, ninelerin eski sevinçlerini kaybetmesinden anlıyor; fakat her devrin çocukları gibi evde, sokakta, mektepte, sınıfta çocukluğumuzu -yaşayabildiğimiz kadar- yaşıyorduk.*
>
> *...*
>
> *Hocalarımız içinde ak saçlı, ak sakallı, ak sarıklı, nur yüzlü bir hoca vardı...*
>
> *...*
>
> *Mübarek ihtiyarın birgün sınıfa çok düşünceli girdiğini hatırlarım... yüzünde her zamanki tebessümü, boşuna aramıştık.*
>
> *...*

"Evlâtlarım, dedi; gâvur, Çanakkale Boğazı'nı zorlıyağımış... Boğazı geçip İstanbul'a gireceğimiş... ne yapsak da engel olsak? G elin, bu ders bunu konuşalım!"

...

Ders boyunca, Boğaz'ı tıkamak, düşmanı durdurmak için taş mı yağdırmadık, vaktiyle Halic'e gerilmiş olana benzer zincirler mi germedik; iki kıyıya muazzam mıknatıslar mı yerleştirmedik!

...

Evet... tarihler ve tarihçiler bilmez ki yazsın... onu biz biliriz[43].

Asrın hemen başında, kendini çaresizlik ve ümitsizliklerle ezilmiş, bunalmış bir toplumun içinde bulan ve ilk eserlerini bu hengâme sürüp giderken vermeye başlayan şairin, bu havadan derin bir şekilde ve olumsuz yönde etkilendiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. İleride daha ayrıntılı olarak üzerinde duracağımız gibi, bu olumsuzluğun, Arif Nihat'ta sürekli bir hüzün hâlinde devam ettiğine de dikkat etmek gerekir.

Zaman-çevre şartlarının, çevre ağırlıklı olarak değerlendirilmesi, bize, zaman ağırlıklı değerlendirmeden daha fazla malzeme verir. Bu bakımdan, Arif Nihat'ın içinde yaşadığı çevrenin -aile ortamı başta olmak üzere- incelenip değerlendirilmesi çok önemlidir:

Şairin soyunu beş nesil geriye götürebiliyoruz. Bu da, yaklaşık 100-125 senelik bir zamanı içine alır. Kapusuzlar sülâlesinin bu zaman dilimindeki hayatını ayrıntılı olarak tespit etmek kolay olmadığı gibi, bu çalışmanın maksadı açısından, -belki- zarurî de değildir. Ancak, en büyük dede Hacı Ahmet'in debbağlıkla uğraşan bir ahî ustası olduğu bilini-

---

43 Harb Meclisi, Aramak ve Söyleyememek, N. 2 s. 10-11 (yazı, 21 Mart 1962 tarihlidir.)

yor. Sülâlenin debbağlıkla ilgisi, şairin babasının amcası olan Recai Efendi vasıtasıyla 1912'lere kadar devam etmiştir.

Ahîlik (fütüvvet), Anadolu'da yepyeni bir hayata başlayan Müslüman-Türk'ün -artık- tümüyle bir ilkeler bütünü hâline getirdiği "yaşama tarzı"dır: Doğruluk, cömertlik, tevazu, insan sevgisi, misafirperverlik, dindarlık, nefse esir olmamak, zinadan kaçmak, iş ve sanat sahibi olmak, affedici olmak... gibi dinî, millî, beşerî esaslara sıkı sıkıya bağlı bir meslek teşkilâtıdır. Kültür tarihimizle uğraşanlar, ahîliğin toplum bünyemizi kuvvetlendiren dinî-tasavvufî-ahlâkî bir mekanizma olduğu görüşünde birleşirler.

Hacı Ahmet'ten başlayarak, büyüklerinin bu teşkilâttan getirdikleri temel ilkelerin -en çok Recai Efendi kanalıyla- Arif Nihat'a kadar ulaştığını düşünüyoruz. Şairin 1933'lerde Mevlevîliğe yönelmesinde bu ailevî geleneğin etkili olduğunu da düşünmek gerekir.

Kova Burcu'nda, *Tevfik Hoca* adıyla yer alan:
Sundurmalı, tek katlı, basık damlı bir ev...
Issız, hareketsiz - âdetâ- gamlı bir ev...
Hüddamlıymış, fakat, dedem Tevfik Hoca;
Issız sanılan eviyse hüddamlı[44] bir ev.

rubâîsinde de belirttiği gibi, dedesi İbrahim Tevfik Efendi, birtakım manevî kuvvetlere sahip olduğu zan ve kabul edilen, çevresinde de *Tevfik Hoca* diye anılan, hatırlı birisidir. Tevfik Hocanın babası Emin, onun babası Arif, onun babası Ahmet, hacıdırlar. Yatılı okula gidinceye kadar, aralıklı fakat uzun süre himayesinde kaldığı üvey halası Gülfem Hanım da Çatalca müftüsünün kızıdır. Bu geç-

---

44 Hüddam (hüddam ilmi): iyi huylu cinlere hükmetmek suretiyle, onların iyi yönde hizmet etmelerini sağlama ilmi. Basit karşılığı: Cincilik.

miş, Arif Nihat'ın köklü ve çok yönlü bir dinî donanıma sahip olarak yetiştiğini söylememiz için -herhalde- yeterlidir.

Gülfem Hanım'ın kocası Yüzbaşı Mehmed Fevzi Efendi'nin Nakkaş köyü yakınlarındaki tabyalarda zâbit olduğu da biliniyor. İstanbul'a göçmeden evvel oturdukları Örçünlü ve tabyaların bulunduğu Nakkaş da Balkan Harbi'nde Çatalca'ya kadar gelen Bulgar ordularının tecavüz sahası içerisindedir. Arif Nihat, Mehmed Fevzi Efendinin yüzbaşı rütbesinde bir asker olması dolayısıyla, harp hâl ve havasını daha yakından tanımıştır. Bu durumu da, onun şahsiyetini tamamlayan unsurlar arasına yerleştirmek gerekir.

Arif Nihat'ın çocukluk devresinin önemli yönlerinden biri sık sık çevre değiştirmek zorunda kalışı, biri de yatılılık hayatıdır. Çevre değiştirmek, insanı, dünyayı tanımak konusunda daha tecrübeli kıldığı gibi, onda birtakım kırıklıkların meydana gelmesine de yol açabilir.

Şair, çocukluk ve ilk gençlik çağında, İnceğiz, Örçünlü, İstanbul, Bolu ve Kastamonu'da bulunmuştur. İnceğiz ve Örçünlü, birbirine yakın, aynı çevre şartlarına sahip iki köy olmakla beraber, İnceğiz'den ayrılış, esas itibarıyla, ata-baba ocağından kopmadır. İstanbul'a göç ise, köy ortamından büyük şehir ortamına geçiştir ki beraberinde önemli intibak problemlerini de getirebilecek bir değişiklik olarak değerlendirilmelidir. Oradan Bolu'ya, sonra da Kastamonu'ya gidişi ise tam manasıyla, gurbete çıkıştır. Bebeklik çağında başlayan bu mekân değişikliklerinin, onun çocuk ruhunda hasret duygusunu yoğunlaştırdığı da düşünülebilir.

Yatılı okul, değişik karakterlere, çeşitli mizaçlara sahip, farklı çevrelere mensup çocukların ve gençlerin bir araya toplandıkları; zaman içinde -belki şartların zorlama-

sıyla- kaynaştıkları, bu suretle köklü arkadaşlıkların, dostlukların oluştuğu bir çevre, bir eğitim yuvasıdır. Bir yönüyle mahkûmiyet havasına benzerse de, sosyal şekillenmenin daha disiplinli, daha plânlı ve kontrollü olarak sürdüğü bir ortamdır. Fakat yatılı okul, aynı zamanda, hasret ve hüznün de kök saldığı yerdir. Yatılı okullarda okuyan ve edebiyatın çeşitli türlerinde eser verenler arasında o duygulu havayı yıllarca devam ettirenlerin sayısı az değildir.

Gerçi Arif Nihat'ın yatılılığı, geride sıcak bir aile yuvasının bulunmayışı sebebiyle tam bir devlete sığınma olduğu için, yeni bir yuvaya kavuşma olarak kabul edilebilir ve onda yatılılık hayatının olumlu etkilerinin daha fazla olduğu da düşünülebilir. Ayrıca, çocukluk devresinden itibaren kendini belli eden şiir ve resim yeteneğinden dolayı hocalarının dikkatini çektiği için kısmen imtiyazlı oluşu, onda yatılılığın burukluğunu da azaltmış olsa gerektir. Ne olursa olsun, bu yatılılık hayatı, onun hüzne açık bir insan oluşunda pay sahibidir.

Arif Nihat'ın şahsiyetini değerlendirirken, bu hazırlayıcı şartlar mutlaka dikkate alınmalıdır.

Şahsiyet Özellikleri

Eserlerine serpiştirilmiş nükteli söyleyişler ve öğrencileriyle dostlarının ağzında dolaşan espri, şaka, çıkışma ve takılmalardan dolayı, Arif Nihat'ın şahsiyetine dair söz söyleyenlerin çoğu, onun çok neşeli, esprili, ince ve keskin zekâlı, kalender, hazırcevap, açık sözlü, çok yönlü bir insan olduğu hususunda görüş birliği içindedirler. Yine, yakından tanıyanlar, mütevazı, zengin gönüllü, yüreği insan sevgisi ve şafkatle atan, cesur, eli açık... bir insan olduğu görüşündedir.

Bu "fazla olumlu" portre -elbette- dikkate alınmalıdır. Fakat edebî tenkit yalnızca övgü veya yergi olmadığına gö-

re, elimizde bulunan malzemenin bu portreye ekleyeceklerini hesaba katmak ve "hâkim rengi" yakalamak da şarttır. Her sanat eseri sınırları belli bir zamana, belirli bir mekâna ve bunlarla bağlantılı olarak şekillenen bir ruh hâline tâbî olarak vücut bulduğundan, bu hâkim rengi yakalayabilmek için, zaman-mekân-insan bağlantısını mutlaka dikkate almak gerekir.

Şu andaki bilgilerimize göre, tamamlanmış ilk şiiri, 20 Kânûnisânî 1337/1921, son şiiri ise şairin öldüğü gün olan 5 Ocak 1975 tarihini taşımaktadır. yaklaşık 55 yıllık bir sanat cehdiyle ortaya koyduğu yüzlerce şiirdeki ip uçlarını, hareket noktası olarak almak ve hakkında söylenenler ile kendisi hakkında çeşitli vesilelerle söylediklerini de bu ip uçlarına göre değerlendirmek, herhalde doğru olur.

İnsanın, varlık denilen "büyük bütünü" idrak macerasında, tutum, kanaat ve iman merhalelerinden geçtiği, bu idrakin tekemmülünde son basamağın iman (billurlaşmış bilgi) olduğu kabul edilir. Tutum ve kanaatler sayısız uyarıcı (yönlendirici) faktörün etkisiyle birtakım değişiklikler gösterdiği hâlde, iman, muayyen tecrübelerden sonra teşekkül ettiği için değişmez. Fakat sanatçı, değişmeye daima açık ruh yapısıyla, varlığa dair idrakini tutum ve kanaatler üzerine oturtmaya daha yatkındır. Denilebilir ki çocukluğunu en uzun süre yaşayan insan -şairler başta olmak üzere- sanatçıdır. Çünkü hayatın katı gerçeklerini kendi gönlünün sesine göre değiştirerek yeni ve hususî bir gerçek yaratmak, ancak çok şahsî kanaat ve kabullerle mümkündür. Tabiî, bu da, davranış ve düşünüşe duyguların hükmetmesi demektir.

Ne var ki hayatın değiştirilemeyen, ama insanı değişmeye zorlayan gerçekleri de göz ardı edilemez. Bunların lehte veya aleyhte baskıları sonucu, insanın ruh ve fikir dün-

yasında değişmeler meydana gelir. Sanatçı da -bu baskılardan kaçmak ve daha hür olmak istemesine rağmen- bundan kurtulamaz; duyuş ve düşünüşünde bazı merhaleler oluşur. Arif Nihat'ın da aynı tayin edici faktörlerin baskısı sonucu, başlıca iki merhaleden geçtiği anlaşılmaktadır:

Genç Şairin Arayış, Tereddüt ve Çelişkileri

Her şairde yaşanması -belki- kaçınılmaz olan bu devre, ilk şiir denemelerinden "Ayetler"in ilk baskısını yaptığı 1936'ya kadar sürmüştür. Şairin kendi edebî hayatından çıkarılmasını istediğini bildiğimiz bu on altı on yedi yıllık devrenin aslî unsurları hüzün, ruh sıkıntısı ve fikrî huzursuzluktur. Yirminci yüzyılın hemen eşiğinde ve ilk yıllarında yetişen başka sanatçılarda da rastlanan bu tanıdık ruh hâlinin Arif Nihat'ta, günahkârlık duygusu, inanç sarsıntısı, ölüm düşüncesi ve intihar arzusu, kaderden ve zamandan şikâyet, yalnızlık, gerçeklerden kaçış ve içe kapanma; şehevî ihtiras; vatan ve milletin geleceğine dair endîşe... şeklinde ortaya çıktığını görüyoruz. Bu tablonun arkasında şairin mizacı ile şahsî hayatı ve harplerle, çeşitli sosyal çalkantılarla kararan bütün bir devir vardır.

Bir kısmı o devrin dergi ve gazetelerinde kalan, bir kısmı da "Heykeltıraş"ta yer alan 15-20 yaş şiirleri, kelime kadrosu, hayal unsurları ve duyuş tarzı yönünden incelendiğinde, bu karamsar duruşu net bir şekilde görmek mümkündür.

Her zevkin içinde var benim adım;
Günahlar esîri bir derbederim,
Yalnız affedilmek zevki duymadım[45]

45 Meçhûlün Saltanatı, Heykeltıraş, I. bs. , s. 23

mısralarına hâkim olan ve bir yönü her türlü yasak zevke dayanan, bir yönü de dağınıklığa, derbederliğe uzanan günahkârlık duygusu, “Ölümüm, Bir Cevap, Kış” adlı şiirlerde de devam eder[46]

Günahkârlık duygusunun şairde ölüm düşüncesini beslediği, ölüm düşüncesinin de zaman zaman intihar arzusuna dönüştüğü anlaşılmaktadır:

O kadar yorgunum ki bâri Azrâil olsun
Gelip koluma girse...
...
Olmasaydı uzakta beni düşünen bir kız
Ve siz olmasaydınız
Varlığımı toprağa sererdim anneciğim.[47]

Silinir yaşanmış bir büyük rüya
Yaşayan atılır ve unutulur.
Ölürsem zindana atılır bir nur:
Kazanan ahiret, kaybeden dünya.

Artık ne gülmek var, ne de ağlamak!
Çürütür hisseden bir kalbi toprak.
Çelenkle, Yasin'le bir ölü için
Bir yaprak, bir nefes öldürülmesin[48].
Kalbimi ölümün önüne serdim;
Hayatım bir avuç toprak olsaydı
Onu bir hamlede kendim çiğnerdim[49].

---

46 Heykeltıraş, I. bs, s. 12, 18, 38.
47 Anneme, Heykeltıraş, I. bs, s. 5
48 Ölümüm, Heykeltıraş, I. bs s. 12
49 Meçhûlün Saltanatı, Heykeltıraş, I. bs, s. 30

Gençlik dönemine ait değişik şiirlerinden aldığımız bu parçaların ifade ettiği ruh hâlinin ana karakteri şudur:

1. Bıkkınlık, bezginlik duygusuna kapılan şair, ölümü bir çeşit sığınak olarak görmekte ve onu istemektedir. 2. Ölüm kendiliğinden gelmese bile, onu kendi eliyle getirmek istediği zamanlar olmuş; fakat sevdiklerini ve sevildiğini düşündüğü zaman bu düşünceden sıyrılabilmiştir. 3. Ölümü zaman zaman istemiş, davet etmiş olmasına rağmen ölümü yüceltici bir tavır takınmamıştır.[50]

Dinî yönü oldukça kuvvetli bir aileden gelen şairin, *Yâsin'i ölü için nefes tüketmek* olarak kabul etmesi ve dolayısıyla hiçlik duygusuna kapılması sıradan bir durum değildir. Bunu, esaslı inanç sarsıntıları geçirmiş olması ile izah etmek yanlış olmaz.

Nitekim, buhrana dönüşmeye hazır bir ruh hâli içinde, serbestlikten isyana doğru gittiği izlenimini veren aşağıdaki mısralar bu sarsıntının tipik örnekleridir:

Lâkin hiç minnetim yoktur sabaha:
Güneşin doğduğu yere bakarak
Madenî bir sesle güldüm Allah'a[51].

Menhûs bir ânında yetiştim bu cihanın
Keştî-i dalâlette de batsam yeri vardır[52]

---

50 Daha sonra intisap edeceği tasavvuftaki *şeb-i arûs* anlayışı ile bu devredeki ölüm düşüncesi birbirine zıt denebilecek kadar farklıdır: Ölüm ikinci hayat veya kavuşma gecesi değildir; öldükten sonra yapılanlar bir mana ifade etmemektedir; ölüm, esasen trajik bir hadisedir ve bu trajedinin en belirgin tarafı da hisseden bir kalbi çürütmesi ve hayatı - bir rüyayı siler gibi- kolayca silip götürmesidir.

51 Meçhûlün Saltanatı, Heykeltıraş, I. bs, s. 31

52 Eserin yeni harflerle yapılan baskısında bu mısra, "Keşti'i delâlette yatsam yeri vardır" şeklinde, yanlış okunmuştur.

Hiç secde mi ister ululardan ulu Yezdan
Ben secde deyip uykuya yatsam yeri vardır.[53]

İnançlarındaki sarsılmalar yüzünden dünya ile barışmada zorlanan şair, bir yandan kendi kaderini kurcalamaya, bir yandan da kaderden ve zamandan şikâyete başlamıştır. Bunların ilki çıkış kapısı aramak, ikincisi de suçu başka varlık veya kavramlara yükleyip rahatlamaya çalışmak olarak yorumlanabilir:

Kaderim küstü bugün benliğime;
Bâri mûnis kalemim sen küsme![54]

Hiç korku duymadım hayaletlerden;
Bu gece derdimle yalnız kalınca
Zulüm hesabını sordum kaderden![55]

Şair önce hayaletler icat ediyor, sonra da onlardan korku duymadığını söylüyor. Bu, şairin kendi "ben"i ile başının dertte olduğunu gösterir. Kendi "ben"i ile başı dertte olmanın önemli sonuçlarından biri de yalnızlık, gerçeklerden kaçış ve içe kapanmadır.

Ağlamak işte nasibim, yine ah ağlıyorum!
Bütün öksüzlüğüm artık taşıyor kalbimden.
Yalnızım.. ağlıyorum, gülmeye küskün ruhum
Son tesellisini gelmiş buluyor ağlarken![56]

---

53 Bir Cevap, Heykeltıraş, I. bs, s. 18-19
54 Kalemime, Gençlik Mecm. , 1 Haziran 1337, s. 16
55 Meçhûlün Saltanatı, Heykeltıraş, I bs, s. 32
56 Ağlarken, Gençlik Mecm. 30 Nisan 1337, s. 14

diyen şairin, köklü bir yalnızlık duygusu içinde olduğu anlaşılıyor. *Bütün öksüzlüğüm artık taşıyor kalbimden* mısraı, bu duygunun çocukluk dönemlerine kadar uzandığını; "Gülmeye küskün rûhum" ifadesi de sürekliliğini ortaya koyuyor.

Yalnızlık köklü ve sürekli ise, içe kapanma ve bazı şahsî gerçekler yaratma,[57] yani, dış gerçeklerden kaçma psikolojisini de beraberinde getirir:

İsli kandiliyle odam türbedir,
Mukaddes buhurlar yükselir Hakk'a...
Geceler semanın altında başka,
Benim harabemde başkadır şair![58]

mısralarında, odanın türbeye, kandilin buhurdana, evin harabeye benzetilmesi, mevcut dekorun değiştirilmek istenmesi anlamına gelir. İlk devreye ait çeşitli şiirlerinde kullandığı bu tür benzetmeler, karamsar bir ruh hâlinin belirtileridir:

*kar:*Kasvetli kefen, *minare:*Mezartaşı, *ufuk:* Mâtem şeridi, *dağda kar:* Mâtemden çelenk, *güneşin sularda çırpınan aksi:* Mâtemin cehennemîsi...

Etrafı değiştirmek, bir yönüyle, gerçeklerden kaçıştır. Bu duygu, bir yandan içe kapanmayı, bir yandan da sığınma arzusunu besler. Gerçeklerden kaçışın Arif Nihat'ta da bariz bir sığınma arzusu doğurduğunu görüyoruz. Bu sığınaklardan biri *anne* (veya onun yerini tutabilecek

---

57 "Şahsî gerçekler yaratmak" sanatçı için, aynı zamanda estetik boyutu da bulunan önemli bir ruh faaliyetidir. Bu sayede "sanatın gerçeği" doğar. Sanatın gerçeği, günlük gerçeğin çok çok üstüne çıkabilen, aşkın ve derin bir bakışla ancak "yaratılabilen" özel bir gerçektir. Sanat adamı bu aşkınlıktan ve derinlikten uzak kalırsa kuru gerçeğe teslim olur kalır.

58 Misafir, Heykeltıraş, s. 7-8

bir kadın), biri *tabiat*, bir diğeri de *rüya*dır. Olumlu sayılabilecek bu tür sığınakların yanında, şehevî ihtiras ve işrete düşkünlük gibi daha çok sarsıcı sığınakların vehmedilmesi de -yaşı icabı- tabiîdir.

Babasını çok küçük yaşta kaybetmiş olmasına ve anneye olan susuzluğunu halasının şahsında bir nebze olsun tatmin edebilmesine rağmen, Arif Nihat'ta anne hasreti çok daha yoğundur. Manzum-mensur bütün eserlerinde, çeşitli vesilelerle öksüzlüğünü dile getiren şair, *öksüzün annesi ölmüş olan çocuk* manasına daha fazla itibar eder. Bebeklik çağında kendisini bırakıp evlenmesi gönlünü yaralamış olsa da, annesi, uzakta kalmış bir kucak ve sarıp sarmalayacak bir şefkat meleği olarak içinde hep yaşamıştır.

İlk şiirleri arasında yer alan *Anneme* adlı şiirinde:

Ben teselli görmemiş bir derdim anneciğim..
Olmasaydı uzakta beni düşünen bir kız
Ve siz[59] olmasaydınız[60]

diyen şair, yaşamasının sebeplerinden biri olarak "anne"yi gösteriyor. Ancak bu şiirde sözü edilen anne, kendi annesi değil, halası Gülfem Hanım'dır. Çünkü, kesin tarihini tesbit edemediğimiz bu şiir, “Heykeltraş”ta yer aldığına göre, en son 1924'te yazılmış olabilir. O tarihlerde şair, annesinin yerini de, çoluk çocuk durumunu da bilmemektedir. Halasının ise Arif Nihat'tan büyük üç kızı vardır ve onlarla kardeş yakınlığı içindedir. Aynı şiirde, “sen uzaktın, hasretin günlerindeydi anne” mısraı da yer alıyor. Annesini ancak 1947’de görebildiğine göre, şair, kendisinin Kastamonu’da bulunduğu yıllarda halasına duyduğu hasreti kastetmektedir.

---

59 Sen ve kardeşlerim. (Şairin notu)
60 Anneme, Heykeltıraş, s. 5

Bu durum, genç şairin anneye sığınma duygusunu, halasını anne yerine koyarak maddeten de tatmin etmek istediğini gösterir. Fakat bu aynîleştirme onu çocukluk ve ilk gençlik döneminde rahatlatmış olsa bile, anne hasreti ve ona sığınma ihtiyacı hemen hemen ömrünün sonuna kadar devam etmiştir.

Şairin sığınaklarından biri de -şiirimizin bütün devirlerinde de görüldüğü gibi- tabiattir:

Gitmiştim bir zaman sahil boyunca.
Nihayet dinlendi ateşli başım
Alnımı bir serin taşa koyunca.[61]

Geçtim ateşli gölleri, gülden dumanları;
Geçtim sükûtu dinleyerek, dindi ağlamam;
Ruhumda sustu her elemin gizli rüzgârı[62]
Kumlar mukaddes bir eşik,
Kayalar bir aziz mihrap.
Ne muhteşem kandil mehtap!
Biz işte bu mabetteydik[63].

Ayrı ayrı şiirlerden alınan bu parçaların ilkinde, tabiat, ıztırabı dindirici rol oynarken, ikincide ruhu dinlendirici, elemi azaltıcı bir tesir icra etmekte; üçüncüsünde ise, kumlardan eşiği, kayalardan mihrabı, mehtaptan kandili ile tam bir mabed havasına girerek yücelmektedir. Bu noktada, şairin bir manevî rahatlama aradığı da düşünülebilir.

61 Meçhulün Saltanatı, Heykeltıraş, s. 32
62 Harâb Ellerde, Açıksöz Gzt. , Nu: 328, 6 Teşrînisânî, 1337
63 Hatıra, Heykeltıraş, I. bs, s. 36

Şehevî ihtiras, genç şairin hem ıztırap kaynağı, hem de ruh sarsılmalarını azaltacağı ümit edilen bir sığınaktır:

Tenimde çöller gibi yanıp tutuşan şehvet
Bir akşam saatlerce kıvrandırmıştı beni;
O akşam davet ettim kapımdan her geçeni. .
....

Ben delirmiş bir kadın gibi açık saçıktım,
İhtiras ateşiyle kuruttum gözyaşımı
....
....[64]

Devrin havasına tamamıyla uygun düşen bu uzvî ıztırap, işin içine tefekkür sancısının girmesiyle ağırlaşarak, aynı zamanda manevî ıztıraba da dönüşmektedir:

Sağımda solumda büyük günahlar
Boynumda gerdanlık bir ağır halka,
İhtiras her yerde olmuş bana yâr![65]

Şairin şehevî ihtirasa bağlı olarak seçtiği sığınaklardan biri de rüyadır. Oda, yastık, ateş, baş, gece, gurûb gibi, rüyayı çağrıştıran unsurlar sıkça kullanılarak kurulan rüya ortamı, ruh dinlendirici ve ıztırabı azaltıcı bir sığınaktır.

Rüya, şairin katı gerçekleri red için seçtiği -ve tabiî-belirsizliklerle dolu hususî bir ortamdır. Ancak bu devrede rüya, Arif Nihat'ın şiirini kuran temel unsurlardan biri

64 Şehvet Heykeltıraş, I. bs, s. 16
65 Meçhûl'ün Saltanatı, Heykeltıraş, I. bs, s. 26

değil, içinde bulunduğu ruh hâline bağlı olarak şiire giren yardımcı bir unsurdur; estetik olmaktan çok psikolojik bir değerdir:

O gece
Beklediğim heykeller odama gelmeyince
Yastığıma emanet edip kızgın başımı
Rüyalar diyarında bir seyahate çıktım.[66]

Dağıldı odamda fanî kederim,
Kadın ne bilmeyen ıssız minderim

Bu gece rüyalar görecek yerdi.
Cennetin kızıymış gelen yanıma[67]. .

Arif Nihat'ta hüzün ve ruh sarsıntılarına yol açan önemli kaynaklardan biri de vatan ve milletin geleceğinden duyduğu endişedir. Millî Mücadele'nin en hareketli dönemi olan 1920-1921 yıllarında (16-17 yaşlarındayken) ilk şiirlerini yayınlamaya başlayan Arif Nihat, tabiî olarak, devrin endişe verici havasından etkilenmiş; bu hava, onun şair gönlünde derin bir endişe, acı ve yeis uyandırmıştır:

Ey hâtifin nefesi, sus cevap verme!
Anlıyorum ki ermiş gam hilâlime..
Vurulmuş tâ kalbinden zavallı vatan!
Ey Türk, bu acı.. fakat doğrudur inan!

---

66 Şehvet, Heykeltıraş, I. bs,s. 17
67 Misafir, Heykeltıraş, I. bs, s. 8

Yok yok, yalan, inanma.. inanma kalbim!
Ben zehirli dilimle yalan söyledim...
Kessinler bu uğursuz paslı dilimi...

Lâkin aman yine bir ses var enginde;
Ne o öten, siyah bir baykuş dili mi?
Mutlak odur, âh, odur, duydum demin de![68]

Burada, mevcut durumu kabullenmek istemeyen, bunun bir yanılma olduğu zehabıyla avunmaya çalışan, fakat bir taraftan da gerçeği kabule mecbur kalan bir insanın çelişkili ruh hâli vardır.

Şair, vatan ve milletin karşı karşıya bulunduğu durumu anlatırken, tabiî olarak, geçmiş ile bugünü de kıyaslamakta; belki suçluluk psikolojisinin de etkisiyle, bu mukayeseyi Osman Gazi'ye yaptırmaktadır:

Nihayet işittim dilber İzmir'in
Yabancı ellerde inlediğini;
Bu korkunç, uğursuz, kara haberin
Acısı bürüdü bir anda beni.[69]

Türklüğün timsali Kanunîlerin
Sığındı Garplılar büyüklüğüne,
Ah! lâkin bugünkü yaralar derin.
Bugünkü sukuta, bilmem, sebep ne?[70]

Şairin memleket ahvâli karşısında gösterdiği bu hassasiyet, o devrin diğer sanatçılarında da yaygındır. Arif Ni-

68 Yurt Acılarından, Gençlik Mecm. , 20 Kânûnisânî 1337, s. 7
69 Osman Gazi'nin Feryadı-I, Açıksöz Gzt., 20 Temmuz 1337, Nu: 238
70 Osman Gazi'nin Feryadı-II, a. Gzt. , 26 Temmuz 1337, Nu: 243

hat'ın bu tür şiirlerini, Ziya Gökalp ve bilhassa Mehmed Emin'in aynı temaları işleyen şiirlerini okuduktan sonra kaleme almış olduğunu düşünüyoruz.

Arayış ve tereddütler devresinin aslî unsurlarından birinin de fikrî huzursuzluk olduğunu belirtmiştik. Bununla, daha çok, hayatı anlama, varlığı kavrama, ona göre davranma gibi hususlarda karar verememiş olmanın veya kendi kararlarından şüphe ve tereddüt duymanın getirdiği huzursuzluğu kastediyoruz.

Arif Nihat'ın fikir cephesinin teşekkül ettiği devre, Türk aydınının büyük fikrî çelişkiler içinde bunaldığı, maddecilikten ruhçuluğa ifrat ile tefrit arasında bocaladığı bir devredir.

1908-1923 yılları arasında, Türk aydınının etrafında kümelendiği başlıca üç fikrî-siyasî cereyan vardır: Hem birleşme, hem kesişme noktaları bulunan Osmanlıcılık, İslâmcılık ve Türkçülük. Bunların her biri, süratle yıkılmakta olan binanın, kendi doğruları sayesinde kurtulacağı ümit ve iddiasındadır.

Arif Nihat'ın bu yaygın cereyanlardan birine tam anlamıyla dahil olduğuna (çekişmelerin bir kanadında mücadeleye katıldığına) dair kesin bilgimiz bulunmamakla beraber, lise öğrencisi olarak bulunduğu Kastamonu'da, hem İslâmcı çevreden hem de Türkçü çevreden olup sanat ve memleket ahvâli konusunda da söz sahibi bulunan önemli şahsiyetlerle görüşebildiğini, onların yanında yetiştiğini biliyoruz. Fakat mevcut fikrî ve ideolojik ortam ne olursa olsun, her insanın kendi ferdiyetiyle sınırlı kalabilen kabul ve redleri vardır.

Genç şairin; inanç sarsıntıları geçirdiğini ve bu yüzden; kader, ölüm, varlık-yokluk konusunda birtakım aykırı fikirler ortaya koyduğunu gördük. Aynı hususlara kâinat, insan

ve topyekûn hayatla ilgili fikirlerini de eklersek, şairin fikrî huzursuzluğunun boyutlarını ortaya çıkarabiliriz.

Üstat Ali Ekrem Beyefendiye ithafını taşıyan “Akşam” adlı şiirinin son kıtasında:

Ey daima yıkılan ulu mabed, kâinat,
Ey ebedî bir gurûb olan bîçâre hayat
Yine mi akşam oldu yine mi gün batıyor!
Şişemi verin, beni akşamlar susatıyor.[71]

diyen Arif Nihat, hem kâinata, hem de hayata buruk ve tepkili bakıyor: Kâinat *ulu mabed*dir, fakat temeli sağlam değil; hayat ise hem *ebedî bir gurûb*, hem de *bîçâre*... Bu ruh hâlinin zor zamanlarda sık rastlanan ve olumsuz şartların devamı hâlinde giderek bunalıma dönüşen bir ıztırap kaynağı olduğunu biliyoruz. Nitekim genç şair de sıkıntıların vardığı noktayı net bir şekilde ifade ediyor:

...
Düşmüşüm uçtuğum mavi kubbeden
Meçhûlün saltanat sürdüğü yere:
Bir kafes, bir kartal karanlık ve ben.
...
Ufuklar kapalı, vâdiler harap
Ademin elinde dönüyor başım;
Ruhumda karanlık bir siyah şarap... .
...
Mihrabı daima uzakta kalır:
Gece mabedinin en gür seslere
Bir akis vermeyen kubbesi vardır.
...

71 Akşam , Heykeltıraş, I. bs, s. 10

Ben dilsiz değilim, bu cihan sağır!
Varsın her şey sussun. . fikrime kanad
Kendi kitabımın yapraklarıdır[72]

Uçtuğu mavi kubbeden düşmek, kendi kurduğu dünya ile gerçek hayat arasındaki çatışmaya yenik düşmek anlamına gelir. Kurduğu dünya ferah, kendisi bu ferahlık içinde uçacak kadar hafiftir; fakat meçhûlün saltanat sürdüğü yer, o ferahlığı da, hafifliği de yok eden bir kafestir. *Kartal karanlık* tamlamasında hem ezici, bunaltıcı kuvvet, hem de belirsizliğin gittikçe yoğunlaşan sıkıntısı ifade edilmiştir.

"'Ademin elinde dönüyor başım" mısraı, aynı şiirdeki:

Ovalar, enginler hep gömülüdür..
Sanıyor yoklukta bunalan gönül
Bu uçan siyah şey kendi külüdür.

kıtasına hâkim olan yokluk, yoklukta kül olmak vehminin, -belki biraz daha felsefî kisve altında- izahı gibi görünüyor.

Bir mabet gibi, insanı ağırlığı altında ezen gece, ses ne kadar gür olursa olsun, akis vermemekte, sesleri yutmak suretiyle, ademin bir başka boyutunu da duyurmaktadır.

Gece, şairi baştan beri meşgul etmiştir:

Sessiz sessiz her kıyıya akıyor gece.
Her ümidi karanlıkla yakıyor gece!
Günün hissiz sinesine dökülen kanlar
Gecelerin körlüğüne oldu yadigâr![73]...

---

72 Meçhûlün Saltanatı, Heykeltıraş, I. bs, s. 29-31
73 Gurûb, Açıksöz Gzt. , 13 Şubat1338, nu: 411

Şair devamlı söylemekte, fakat bu sağır cihan duymamaktadır. O zaman kendi kitabının yapraklarına dönmek kalıyor. Kendi kitabının yapraklarını fikrine kanat yapmak... *"Madenî bir sesle güldüm Allah'a"* mısraından sonra gelen bu tavır hayli iddialı, fakat o derece de belirsizdir. Fikrine kanat yaptığı yapraklarda ne yazılı?. Genç şair, bu sorunun cevabını henüz verebilmiş değildir.

Ruh sıkıntısı ve fikrî huzursuzluk yönünden baktığımızda, şairin ruhî yönden sakin, fikrî yönden rahat ve kararlı olduğunu ifade eden örneklere de rastlıyoruz:

Bu çarpık taşları insan yapacak
Ve sonra elinden çıkana meftun,
Cihanda şaheser diye tapacak.

Köhne bir atelye içinde mahbus
Sanatkâr demiyor: Taşları insan,
İnsanı taş etmek Allah'a mahsus.

Bir altın külçesi almış eline;
Yontmaya başladı dönüp bakarak
Model güzellerin en güzeline.
Ey ondan bir heykel yapacak ahmak
Allah'ın çamurdan yarattığını
Sen misin çevirip altın yapacak?
(18 Teşrînievvel 39 Türbe)[74]

Aylarca uğraştılar minimini bir kızın heykelini yapmak için; ve bitince sordular:

---

74 Heykeltıraş, Heykeltıraş, I. bs, s. 2-3

- Olmuş mu?

- Hayır, dedim, onun gözleri maviydi.

Kirpikleri ince fırçalarla gözlerine tatlı bir mavilik verdiler.

Dedim ki:

-Onun saçları sarıydı ve teni böyle bomboş sayfalar gibi manasız değildi.

Saçlarını sarıya, tenini pembeye boyadılar ve:

-Artık elbette oldu.

demek isteyen bakışlarla yüzüme baktılar.

-Hayır, dedim, hayır! Çünkü o taştan değildi.[75]

Altı yıl arayla yayınlanmış bulunan bu parçalarda insan ve onun yaratılışına aynı pencereden bakılmakta, hiç bir sanatçının hilkatin olağanüstü yaratıcılığıyla yarışamayacağı, böyle bir iddiada bulunmanın manasız, hatta ahmakça bir davranış olacağı belirtilmektedir. Şaire göre, sanatın malzemesi (taş veya altın) ne kadar iyi kullanılırsa kullanılsın, Allah'ın çamurdan yarattığı "en güzel"e, insana erişmek mümkün değildir.

Bu ilk devrede, yukarıda sözünü ettiğimiz vatan ve milletin geleceğine dair endişenin yerini ümit ve güvene terk ettiğini gösteren örnekler de mevcuttur.

Şair, Millî Mücadele'nin sonlarına doğru, düşmanın vatan topraklarından atılacağı ümidi arttığı zaman, hamaset duyguları da kabararak, şöyle diyor:

Türk'ün süngüsünün keskin kudreti,
En büyük zâlimin göğsüne işler.
...
Akıbet göğsünden yedi darbeyi,
Mâlikânesine rıhlet ediyor;

75 Heykel, Yastığımın Ruyası, 1. bs. s. 9

Müslümanlar böyle vurur harbeyi,
Arkadaşları da birlik gidiyor.[76]

Şairdeki bu rahatlamanın Millî Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasından sonra her geçen gün biraz daha arttığını; iç dünyasında kopan fırtınanın -bilhassa savaş şartlarına bağlı tarafıyla- epeyce durulduğunu; 1933'lerde tasavvufa intisap edişiyle bu durulmanın hem ruh, hem de fikir sahasında belli bir temele oturduğunu söyleyebiliriz.

Olgunlaşma ve Karar Devresi

Arayış ve tereddütler devresini 1936'da bitmiş saydığımız hâlde, olgunlaşma ve karar devresini 1933'ten başlatabiliriz.

Edebiyat fakültesinde felsefî ve estetik bir mesele, bir ders konusu olarak ilgilenmiş de olsa, 1933'lerde "bir yaşama tarzı" olarak karşısına çıkan tasavvuf, Arif Nihat'ın eseri üzerinde net bir etkiye sahiptir. Bu sebeple, 1933 yılının onun hayatında çok önemli bir dönemeç olarak kabulü yerinde olur. 1936 yılı ise, şairin "Asya" soyadını kullandığı ilk eseri olan "Âyetler"in yayınlandığı, yani eskiye göre değişik bir edebî çehre ile ortaya çıktığı yıldır. Ayrıca, kimse, yeni bir tutum içine girerken, eski tutum ve davranışlarını hemen bir tarafa bırakma imkânına sahip değildir.

Bunun için biz, bir devreyi bitirmeden ikincisini başlattık; başka bir deyişle, iki farklı devre için ayrılma müddeti koyduk. Çünkü, insan, zamana ve ortama bağlı olarak çeşitli değişiklikler geçirebilir; fakat "eski" ile "yeni" belli bir müddet bir arada yürür.

---

76 Uğurlar Olsun (!), Açıksöz Gzt. , 13 Mart 1338 Nu: 435

Şair, 1936'dan önce yayınlanmış olan eserlerini reddetmiş ve bu iki devre arasına kesin ve keskin bir hat çekmiştir. Bu onun, şahıs olarak hakkı da olsa, edebiyat bilimi "bütüncü bakmak"la yükümlüdür. Biz onun edebî geçmişini bütünüyle değerlendirmek gerektiği düşüncesindeyiz.

İlk devre, asırlara hükmetmiş bir devletin yıkılışı, yıkıntılar arasında bir bölümü -hiç olmazsa- ayakta tutma çırpınışı ve ayakta kalan parçaları birleştirmek suretiyle yeni bir devlet binası kurma çabası... gibi son derece ağır ve hayatî meselelerle dolu olduğu için, o devrenin aslî unsurları, genel olarak, "menfî" karakterlidir.

Olgunlaşma ve Karar Devresi ise, yeni kurulan bir devletin daha sağlam bir teşkilâta sahip kılınması çalışmalarının yürütüldüğü, programlı ve ana hedef bakımından daha mütecanis yıllara rastlar.

Ayrıca, şair de otuz yıllık bir ömrü geride bırakmış, kendisini, hayatı ve insanı daha iyi tanıma imkânlarına kavuşmuş bir yetişkindir.

Ancak, ana hedef bakımından bir netlik, aydınlık varsa da, meselenin duyuş alanından düşünüş alanına intikali sonucu, sayılamayacak kadar çok yan hedefin ortaya çıktığı da bir gerçektir. Bazan, ana hedefi unutturacak kadar öne çıkan bu yan hedeflerin (tabulaştırılmış kabullerin), istikrar unsurunu boğduğu da inkâr edilemez. Böyle olunca, bu ikinci devrede de birtakım menfî unsurların -kısmen de olsa- kuvvetli etkileri aranabilir.

Birinci devrede, kamu vicdanı üzerinde yaygın bir etkiye sahip büyük olayların baskısı sebebiyle kendi iç dünyasına tam anlamıyla dönemeyen, yine aynı sebeplerle içe kapansa bile, bunu, kendi ferdî dünyasını çözme noktasına taşıyamayan şairin, ikinci devrede -yine kamu vicdanının sesini dinlemeye devam etmesine rağmen- kendi iç

dünyasına dönebildiği, daha çeşitli fakat daha kontrol edilebilir dış şartları bu iç kuvvet sayesinde göğüsleyebildiği söylenebilir. Şair, artık, daha kuvvetlidir; çünkü ruhî, fikrî ve estetik hazırlığını tamamlamış ve varlığın değişik (veya çelişik) unsurları arasında denge kurma, bir senteze varma gücüne kavuşmuştur.

Fakat şair, bu dengeyi yakalayabildiği hâlde denge öncesi çelişkileri dert edinerek ürperen, gerçekle hayalin renklerinin karıştığı bölgede yeni bir renk için didinen insandır. Öyleyse, çok yönlü bir güce kavuşmuş da olsa, sırf şair tabiatlı olduğu için, dünya ile barışmakta zorlanacaktır. Arif Nihat'ta da aynı zorlanma vardır. Kaldı ki, mizacın hilkat eliyle çizilen kalın çizgisi, aşınmalara, kırılmalara rağmen kaybolmaz.

Bu devrenin aslî unsurları şu şekilde tesbit edilebilir: 1. Hüzün ve neşe, 2. İç huzuru ve tedirginlik, 3. Yerleşik kanaatler.

Bu tablo, ikinci devreye *karar devresi* dememizi yadırgatacak bir yapıya sahiptir. Hem hüzün, hem neşe; hem iç huzuru, hem tedirginlik yan yana olduğuna ve bu kavramlar bir çatışma görüntüsü de verdiğine göre, karardan bahsedilebilir mi?

Bu devrede, yönelişler olabileceği kadar tamamlanmış, inançlar ve fikirler şekillenmiş, dış şartların etkileri de bu yönelişe bağlı olarak, daha şuurlu bir "süzme ameliyesi"ne tâbî olmuştur. Elbette, dış şartların kesin hakimiyetine tâbî duygu ve düşüncenin, yerini dış şartlara rağmen hâkim olabilen estetik tecrübeye ve sağlam bir dünya görüşüne bıraktığı da bir vakıadır. "Kararlılık" ile bunu kastediyoruz.

Hüzün-neşe, iç huzuru-tedirginlik ve yerleşik kanaatler olarak belirlediğimiz aslî unsurların hayata geçişini ifade eden ruh hâlleri ve fikrî tavırlar, ana hatlarıyla, şunlardır:

1.Hüznün ve tedirginliğin belirtileri: Yalnızlık duygusu; yaşlılık duygusu ve ölüm düşüncesi; mazi hasreti (nostalji); insanı ve cemiyeti tenkit, hicve düşkünlük; zamandan şikâyet; bezginlik, bıkkınlık, içe kapanış; öksüzlük; aile hasreti, aile içi huzursuzluk; kalabalıktan kaçma; ferdî hassasiyet; sanatçı açlığı...

2.Neşe ve iç huzurunun belirtileri: Nükte ve hiciv düşkünlüğü; zevk temayülü (hedonizm:İşret ve şehvet); yaşama sevinci; mânevî haz ve tasavvufî şevk (mistik heyecan); kendine güven; kalenderlik, rindlik, melâmet; tabiat sevgisi; çevreye uyum; kanaatkârlık ve tevazu...

3.Yerleşik kanaatlerin belirtileri: Millet ve tarih şuuru, millî kültüre bağlılık; dinî ve tasavvufî yaşayış; ideolojik ve politik tavır; hayatı ve insanı idrak: Varlık ve kader; hürriyet fikri ve hür irade; kendini aşma cehdi...

Bu belirtileri, şiirlerin tematik dokusunu incelerken genişçe değerlendireceğimizden, burada meselenin özünü ortaya koyacağız.

"Törenlerin beni sarmadığını, açılışlara dostlarımın hatırı için gittiğimi itiraf ederim."[77] diyen şairin, etraf olarak yalnız kalmaktan çok, etrafında bulunanlarla ruh beraberliği kuramamaktan dolayı yalnız olduğunu düşünebiliriz. Bu, sanatçı yalnızlığıdır. Dolayısıyla da kurmacadır; temelinde, şahsî kabullerle mevcut gerçeklerin farklılığından doğan uyumsuzluk, kendini çekme, soyutlama vardır. Bu durum, çoğu zaman, dışlanmayı davet eder ve sanatçı yalnızlığı, gündelik yalnızlığa da dönüşebilir. Son yıllarında, dostlarının çoğu tarafından yalnız bırakıldığına dair Servet Asya ve Emine Işınsu'nun söyledikleri hatırlanırsa, Ârif Nihat'ın da aynı durumla karşı karşıya geldiği anlaşılmaktadır.

77 Sanat Galerisi-I, Ayın Aynasında, N. 1 s. 352

Yalnızlık, sürekli içe işleyen bir duygudur; bezginlik, bıkkınlık, içe kapanma, tedirginlik, ferdî hassasiyet gibi menfî duygu ve tavırların gelişmesini de hızlandırır.

Boş bir gece, rü'yâ doludur sandığımız;
Hâlâ bizi korkutmada yalnızlığımız...
Issızlığın ortasında bir çizgi bile
Olmaktan uzak, ıslığımız, çığlığımız.[78]

rubaisinde, bu karmaşık duyguların hemen hepsi mevcuttur. Kıbrıs'ın 1960'lardaki iç karartıcı hâlinden kaynaklanıyorsa da, buradaki sıkıntılı ruh hâli, şairin hüzünlü duyuş tarzını çok net bir şekilde ifade etmektedir.

Şairin ilk dönem şiirlerinde de mevcut olan yaşlılık duygusu -ki ilk yıllardaki daha çok psikolojik sebeplere dayandığı hâlde sonraki hayatın bir gerçeği olarak da mevcuttur- ve ölüm düşüncesi, ikinci dönemde daha yoğun, daha net olarak devam etmiş; yılların akıp gidişi, saçların ağarması, takatinin azalması ve son yıllarında hep ıztırap kaynağı olan hastalıklar, bu duygu ve düşünceyi arttırmıştır. Ancak, ölüm karşısında ilk devrede takındığı olumsuz tavır, yerini, ölümü "mânâlı ve maksatlı" bulmak gibi daha olumlu ve daha rahat bir tavra bırakmıştır.

Fakat ölüm ne kadar anlamlı da olsa, insan ona en azından, uygun bir zaman tayin etmek ister!... Arif Nihat da:

Yıldan, iyi günler diledik... dinlemedi;
Yalvardık, üzüldük, inledik... dinlemedi;

78 Çizgi, Kıbrıs Rubâîleri, ş. 6 s. 137

Tanrı'm, yapacak işlerimiz vardı daha
Dünyada... zamana dur dedik... dinlemedi.[79]

mısralarında, bir yandan hayatın eski tadının kalmadığını söylerken, bir yandan da yapacaklarını tamamlayamamış olduğu düşüncesiyle, ölüme zaman biçme arzusunu dile getirmiştir.

Güzel günlerin gerilerde kalması, insanın aşınıp küçüldüğü düşüncesi, zaman zaman içine düştüğü bezginlik ve bıkkınlık duygusu, bütün hayatı boyunca içinde beslediği öksüzlük, ikinci evliliğine kadar süren aile içi huzursuzluk gibi insanı sarsıcı durumların kökleştirdiği ferdî duyarlılık, şairdeki hüzün ve tedirginliğin hem kaynağı, hem de göstergesi olan diğer unsurlardır.

Fakat şairde, bütün bu sıkıntıları bir tarafa bırakmış olarak yaşadığını düşündürmeye yetecek kadar da neşe ve huzuru, iyimserliği ifade eden örnek vardır.

Meselâ, "Bizim nesli cin çarpardı... Şimdikileri Cina çarpıyor"[80] sözünde, nükte ve hiciv iç içe girmiş, kuru nüktenin çok üstüne çıkılarak, nesiller arası kültür farklılaşması gibi hayatî bir meseleye parmak basılmıştır.

“Nükte zekânın çocuğudur” denir. Şu örnekler hem zekîce hem de düşündürücüdür:

"Olmaz bana kimsenin, diyordum, zararı... "
Gördün, lâkin, geçirdiğim korkuları:
Bir akşam, ellerim sevâb işlerken
Arkamdan bir ses, dedi: "Eller yukarı!"[81]

---

79 Zaman, Kıbrıs Rubâîleri, ş. 6 s. 145
80 Çarpmak, Kubbeler, N. 5 s. 7
81 Sevâb, Yerden Gökten, ş. 7 s. 207

Tanrı sülün boy versin!
Melek gibi huy versin!
Torunum büyüsün de
Dedesine oy versin![82]

Fakat aşağıdaki örneklerin, yakalanan bir espriyi kaçırmamak için kaleme alındığını, önemli bir sanat değeri veya düşünce derinliği taşımadığını söyleyebiliriz:

Çok kerre motor hıçkırır, ağlar gibidir;
Rüzgârdan nem kapar kayış... zar gibidir...
Bilmem neresinden saklanan bir de depo
Var: altını ıslatan çocuklar gibidir![83]
Bakarak, sâhibinin ağzından
Düşmeyen saksafona,
Bir çocuk, der ki: "Niçin,
En büyük emziği vermişler ona?"[84]

Bu örnekler, rahat bir ruh hâlinin ifadesi olarak insana ferahlık veriyorsa da, nükte, elbette, şiirin kurucu unsurlarından biri değildir; fakat iyi kullanıldığı zaman şiire çeşni katar. Bu estetik problemine rağmen, Arif Nihat'ın şiiri için, nüktenin hiç de sıradan bir unsur olmadığını söylememiz gerekir. İnsanlara takılmaktan, hayatı sorgulamaktan hoşlanan Arif Nihat, bu takılma ve sorgulamada nüktenin imkânlarından çok iyi yararlanmıştır.

Neşe ve iç huzurunun belirtilerinden biri de şairdeki zevk düşkünlüğüdür.. Bununla hedonist tavrı kastediyo-

82 Ninni II, Emzikler, ş. 3 s. 174
83 Araba II, Avrupa'dan Rubâîler, ş. 7 s. 185
84 Saksafon, Kundaklar, ş. 2 s. 166

ruz. Arif Nihat'ın şiirinde bu anlamdaki hedonizme çokça örnek bulunabilir:

Heybetli Toroslarda ilâhî köşeler..
Çardaklaşır üstümüzde çamlar, meşeler:
Rabbim, ne güzel dupduru kaynaklarda
Yatmış, uyumuş, buz gibi olmuş şişeler![85]

Şu da var ki, zevk düşkünlüğü, aynı zamanda, kaçıştır; bir çeşit *perdeleme*dir. Bu tarafından bakarsak, tıpkı nükte ve hicivde olduğu gibi, zevk düşkünlüğünün doğmasında da belli bir huzursuzluk ve sıkıntının pay sahibi olduğu düşünülebilir.

Birçok insan için dertlerin üst üste geldiği ve sıkıntılarla dolu olan bu dünyada, bazıları, güzel bir tabiat manzarası, gerçekleşen bir ümit, inancının gereğini yapmak, güzel bir davranışa muhatap olmak, insanda yaşama arzusunu ve sevincini arttırır.

...
Semendir, fesleğendir,
Şakaayıktır nevâhî...

Bu mevsim tâbemahşer
Devâm etsin, ilâhî!

Yağan, bârân-ı nîsan
Itırlar ıtrışâhî![86]

mısraları, ruh okşayan, insanı büyüleyen bir tabiat dekorunun beslediği yaşama sevincini ifade etmektedir.

---

85 Şişeler, Rubâiyyât-ı Arif- I, ş. 6 s. 13
86 Nisan, Divançe-i Arif, ş. 2 s. 107

Şair, bahar mevsiminin büyüleyici güzelliği karşısında büyük bir heyecan duymuş ve bu heyecanı -mevsimin ruhuna uygun düşen- kuvvetli bir ritm içinde dile getirmiştir. Şiirin her bendinin sonunda tekrar edilen:

Yağan bârân-ı nîsan;
Itırlar ıtrışâhî!

beyti, yağmur ve çiçek, bir başka deyişle, su ile renk ve kokunun içler açan etkisinin, şairde kuvvetli bir yaşama arzusu uyandırdığını gösteriyor.

Yaratılışın olağanüstü tecellileri karşısında duyduğu hayranlık, yapmacıksız dostluklar, değişik kaynaklardan beslenen ruhî ve bedenî hazlar, estetik ve mistik heyecan, yurt sevgisi... Arif Nihat'ı hayata bağlayan ana unsurlardır. Bunların her biri, birer neş'e ve huzur kaynağı olarak, şiirlerinde yer bulur.

Ey duygu, gülümsemen de, âhın da güzel!
Ey gün, beyazın kadar siyahın da güzel!
Ni'met bize tatlınla acın, ey dünyâ;
Ey sevgi, sevâbın da, günâhın da güzel![87]

rübaisi, şairin hayatı her hâliyle güzel bulduğunu, her bir hâlinden ayrı ayrı zevk alınabileceği kanaatinde olduğunu ifade etmektedir.

Huzurlu bir aile ortamına duyduğu hasretin, kurduğu yuvadan beklediğini bulamamanın şairde hüzün ve huzursuzluk kaynağı olduğunu belirtmiştik. İlk eşi Hatice Semiha Hanım'la -iki çocuk sahibi olmalarına rağmen-

---

87 Yerden Gökten, ş. 7 s. 358 (İsimsiz şiirlerdendir)

düzenli bir aile hayatı kurmayı başaramaması, onu çok rahatsız etmiştir. Servet Asya'ya yazdığı mektuplar, ondaki huzursuzluğun zaman zaman çok fazla arttığını göstermektedir. Çocukluğunda ve hayatının yaklaşık ilk 35 yılında bulamadığı sıcak aile ortamına -geç de olsa- kendi arayışları ile kavuşması onu çok rahatlatmış; "dizini anne dizi saydığı" ve *İnanmak* şiirinde:

Yolumuzda aylar, yıllar
Hep basamak basamak...
Basamakların çıkamadığı yere
Kanadlarınla çıkmak...
...
İnanmak, inanmak, inanmak...
Ninnilerinle uyuyup türkülerinle uyanmak...

mısralarıyla âdetâ melek yerine, anne yerine koyduğu Servet Asya ise, onu hayata yeniden bağlamıştır. Bunu, şairdeki yaşama arzu ve sevincinin en önemli kaynaklarının başında saymak yerinde olur.

Dinî ve tasavvufî duyuş ve yaşayışın verdiği haz ve heyecan, kendine duyduğu güven, kalender bir mizaçtan gelen ve melâmete kadar uzanan rindâne rahatlık, tabiat sevgisi, çevreye uyum ve az'la yetinme de ondaki neşe ve huzurun belirtisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, arayış ve tereddütler devresinde hüzün ve huzursuzluk, neşe ve huzura göre daha baskındır. Bunu, özellikle devrin şartlarına bağlamıştık. Bu ikinci devrede de, aynı durumun devam ettiği görülür. Ancak bu, baştaki arayışın doğurduğu huzursuzluğun olduğu gibi devamı değil, mevcudu yepyeni bir duyuş ve düşünüş süzgecinden geçirip güzelleştirme cehdinden doğmuş, daha içe ait, daha şairce, daha tefekkür ve

tecrübeye dayalı bir huzursuzluktur. Bir bakıma, şairin sanatkâr çilesine yükseldiğini söylemek mümkündür.

Hayatı tanıma aşaması sayabileceğimiz ilk devrede şartlar, insanlar ve olaylar onu yönlendirirken, ikinci devrede kendisi daha belirleyicidir. Toplumdaki, tek tek insandaki, devletin çeşitli kurumlarındaki aksaklıkları ve bozuklukları gören, bunların çarelerini bilen, zaman zaman çare bulma sorumluluğunu da yüklenen bir insan olarak duyduğu huzursuzluğu, konacak dal arayan ve boşlukta kalma korkusunu yaşayan genç bir insanın huzursuzluğundan ayırmak gerekir. Çünkü, birinci devrede tesadüfen yakalanabilen neşe ve iç huzuru, ikinci devrede, fikir, ideal, dinî yaşayış ve mistik duyuş birikiminin tabiî bir sonucu olarak, daha köklü ve çok yönlüdür.

Olgunlaşma ve karar devresinin aslî unsurlarından biri de *yerleşik kanaatler*dir.

Yerleşik kanaatler, düşünceye dayanır. Düşünce, zaman içinde az çok değişirse de, duygu dünyası kadar değişken değildir. Hayat tecrübesinin artması, bilgi ve kültür birikiminin tayin edici kuvvet hâlini alması, fikirlerimizi geliştirir. Denilebilir ki, insanın duygu dünyası *değişme*ye, fikir cephesi *gelişme*ye daha yatkındır.

Arif Nihat'ın fikir cephesine baktığımızda, ilk devre için son derece tabiî olan tereddütlerin olgunlaşma devresinde ortadan kalktığını, duyuş ve düşünüş tarzının büyük ölçüde istikrara kavuştuğunu görürüz. Yerleşik kanaatler dememiz bu yüzdendir.

Yerleşik kanaatlerin belirtilerinden birincisi, *millet ve tarih şuuru ile millî kültüre bağlılık*tır.

İlk şiir kitabı Heykeltıraş'ta kesintiye uğramış olmasına rağmen, şairin, çocukluk dönemi şiirlerinden itibaren Türk milliyetine, dinî değerlere, millî örf ve âdetlere, vata-

na karşı ilgi duyduğunu, fakat bu ilginin zaman içinde *dünya görüşü* seviyesine yükseldiğini söyleyebiliriz.

Yastığımın Ruyası ve Âyetler'de, eski Türk hayatına dolaylı ifadelerle dokunan şair, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor'dan itibaren çok net bir mazi fikrine ulaşmış, çocukluğundan getirdiği millet sevgisi de Türk milliyetçiliği olarak netleşmiştir. Bu milliyetçilik, Türkiye Türklüğüyle sınırlı kalmamış, Turan ideali olarak bütün dünya Türklüğünü de içine almıştır.

Bazı kaynaklar, Arif Nihat'ı daha olgunlaşmış göstermek için, Turancılıktan vazgeçip "Türkiyeci" bir tavır takındığını söylemekte ise de, eserlerinde ve konuşmalarında böyle bir tavır değişikliğine rastlanmamaktadır. Ölümünden iki buçuk yıl kadar önce Mustafa Karapınar'a verdiği mülâkatta:

> *İngiltere Turancı'dır, Rusya alabildiğine Turancı'dır; İsrailliler de öyle. Bütün bunların içinde ben Turancı olmuşum, ne çıkar? Hatay, Hatay dedik Hatay'ı aldık. Hatay demek Turancılık yapmak demekti. Bugün de Kıbrıs Kıbrıs diyoruz ve mis gibi Turancılık yapıyoruz. İnşallah onu da alırız. Benim daha nice Turan'larım var... Saymakla bitmez.*[88]

dediğine göre, Turan idealine yaşlılık döneminde bile bağlı kalmış demektir.

Yavuz Bülent Bakiler, Arif Nihat'la, hayattaki son günü dahil, sık sık mülâkat yapan bir kişidir. 27 Eylül 1989'da yaptığımız mülâkatta Arif Nihat'ın Turan idealinden vazgeçtiğine dair bir tespitinin bulunup bulunmadığı kendisine sorduk. Sorumuza verdiği cevap böyle bir durumun olmadığını net olarak ortaya koyuyor:

---

88 Mustafa Karapınar, Arif Nihat Asya İle Bir Konuşma, Töre D., Ekim 1972, s.17

-Arif Nihat Asya'nın böyle bir tavrını kat'iyyen tespit etmedim. (...) Arif Nihat Asya, Türk'ün uzak mefkûresi olan Turan ideolojisinden ömrünün sonuna kadar vazgeçmemiş olan bir kimsedir. Bunu bütün meydanlarda sesimin en yüksek tonuyla söyleyebilirim. Evet, Arif Nihat Asya,Türkiye dışında yaşayan Türklerin hürriyet ve istiklâl içerisinde bulunmalarını cân ü gönülden isteyen ve bu konuda şiirler yazan, bu konuda konuşmalar yapan, sohbetlerinde bu meseleyi ortaya getiren bir kimse idi. (...)Bütün konuşma ve davranışlarında bu meseleyi ciddî ölçüler içerisinde ortaya getirmiştir. Turan meselesini ortaya koyduğu zaman da Arif Nihat Asya birinci plânda mutlaka Türkiye'nin meselelerinin halledilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü bütün dünya Türklüğünün merkezi Türkiye'dir. Türkiye güçlü olduğu takdirde Türkiye dışındaki Türklerin de hür ve müreffeh olacaklarını, onların birtakım meselelerini Birleşmiş Milletler'de ortaya getireceklerini ifade etmiştir ki yerden göğe kadar doğrudur...

Bu sözler, Arif Nihat'taki Turan idealinin devamlılığını ve aynı zamanda, hissî plânda kalmayıp esaslı bir düşünce süzgecinden de geçtiğini ifade etmektedir. Ancak, ideal ne olursa olsun, Türkiye'nin ve Türkiye Türklüğünün merkeze konulmuş olması, akla da, tarihî gerçeklere de uygundur.

En kuvvetli, uzun ömürlü ve en gelişmiş devlet teşkilâtını bu topraklar üzerinde kurup üç kıtaya buradan kol salan Türklerin eski gücüne yine bu topraklarda yapılacak hamlelerle kavuşabileceğini düşünmesi, Türk yurdundaki kuvvet ve refah sayesinde dış Türklerin de ayak-

ta durabileceklerini savunması, şairin bu tarihî gerçekleri iyi tahlil ettiğini ve bu konudaki kanaatlerini bu tahlille kuvvetlendirdiğini gösteriyor.

Ölümünden üç saat kadar önce söylediği şu sözler, önemlidir:

> *Biz Orta Doğu'nun lider devleti olabilirdik. Orta Doğu'yu ihmal eden bizim idarecilerimizdir.*
>
> *Ah nasırlaşmış beyinler! Ah görmeyen gözler! Duymayan kulaklar! Ah haritasını yırttığımın dünyası! Batılı olmak sevdasına tutulduk. Batı bizi bir türlü kabul etmedi. Batının katılığı, taassubu, peşin fikirli oluşu 50 yıl sonra gözlerimizi açar gibi oldu. Geriye dönüp baktığımızda arkamızda Orta Doğu ülkelerini de bulamadık.*[89]

Tarih ve millet şuurunun önemli unsurlarından biri de örf, âdet ve geleneklerimizdir. Millî kültürün temelini teşkil eden bu değerlerin sarsılması, bozulması onu çok rahatsız etmiştir:

İnsan, yiyecektir, içecektir şimdi;
"Ahlâk", bilinmez, ne demektir? şimdi;
Destan masal, îmanlı yobaz, aile lâf;
Altın gelenekler gidenektir şimdi.[90]

rubaisi, bu rahatsızlığı çok yönlü olarak ortaya koyuyor. Şair diyor ki: İnsana verilen değer tamamen maddî ölçülere kaymış, ahlâkın anlamı bile unutulmuş, millî destanlar masal mesabesine indirilmiş, îman sahipleri yobaz

---

89 Y. B. Bakiler, Arif Nihat Asya'nın Son Nüktesi Son Endişesi, Töre D., Şubat 1975 s. 45
90 Gelenekler, Kova Burcu, ş. 7 s. 97

sayılmış, aile lâfta kalmış, her biri altın değerindeki geleneklerimiz kaybolup gitmiştir.[91]

Yanlış batılılaşma, maksatlı doğum kontrolü, Türkçenin hor görülmesi, bölgeler arası kalkınma dengesizliği, komşumuz olan ülkelerin kötü niyetlerine karşı yeterli tedbirlerin alınmaması, geçmişe ve atalara saygısızlık, tarihî eserlere sahip çıkılmaması, kültür emperyalizmine teslim oluşumuz, dış politikada plânsızlık ve pısırıklık, dış Türklerin esaret altında ezilmelerine seyirci kalışımız ve bilhassa Kıbrıs konusundaki çekingenliğimiz... Arif Nihat'taki millet ve tarih şuurunu ifade eden diğer millî meselelerdir.

Arif Nihat'taki yerleşik kanaatlerin en önemli ana kaynaklarından biri de dindir. Din; hayatımızı düzenleyen, her insanın muhtaç olduğu *iç nizamı* (derunî âhenk ve huzuru) kuran en köklü ve güçlü sosyal kurum olarak, maddî ölçülerin ulaşamadığı derinliklere ulaşmak ve bizde bir *öte duygu ve düşüncesi* uyandırmak suretiyle dünyamızı daha anlamlı kılar. Dinin bu düzenleyiciliğinden mahrum kalan bir insan, hayata sağlam ve sağlıklı bakamaz.

Arayış ve tereddütler devresi'ni incelerken, Arif Nihat' ın bu devrede inanç sarsıntıları geçirdiğini belirtmiştik. Bu durum, devrin genel havasına da uygundur. Nitekim o havanın dağıldığı, Nazım Hikmet ve Necip Fazıl gibi birçok sanatçının çeşitli tereddütleri sıkı sıkıya yaşadıktan sonra kendi şahsiyet ve zihniyetleri doğrultusunda karara vardıkları 1930'lu yılların başından itibaren, şairimizin de,

---

91 Buradaki *gidenek* tabiri, şairin nükteci mizacının hoş bir belirtisidir. Dilimizde bu şekilde kullanılışı bulunmayan bu kelime, sadece kafiyeyi tamamlamakla kalmamış, şiire itiraz edilemeyecek bir anlam derinliği kazandırmıştır. Demek ki, kelimelerin alışılmışın dışında kullanılışının arkasında esaslı bir estetik zevk varsa, edebî metin o kelimeleri hazmedebiliyor.

Âyetler'in biraz bulanık sayılabilecek havasından Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor'un, Kanatlar ve Gagalar'ın ve Kubbe-i Hadra'nın netleşmiş duyuş ve düşünüşüne doğru yol aldığı açıkça ortaya çıkmıştır.

Daldan oku, bülbül, yine Kur'ân'ı bana!
Aç, sevgili ay, sihirli dünyânı bana!
Gelsin bu ilâhî geceden beklediğim:
Al şüphemi, rüzgâr, getir îmânı bana![92]

rubaisinde ve benzeri çok az şiirde rastlanan dalgalanmalara rağmen, belirgin bir durulma söz konusudur.

Metafiziğe inanırım; çünkü bütün yollar ona çıkar ve milletimin bir dili gibi, bir dini de vardır.[93]

Ben, dünyada fizik devrinin haddini bildirecek bir metafizik devri bekleyenlerdenim.

Hilkati madde şımarıklığından paktlar, antantlar, konferanslar ve atom kontrol komisyonları değil, olsa olsa böyle bir çağ kurtaracaktır.[94]

sözlerinden, asıl cevherini dinden alan bir maneviyatçılığı benimsediği rahatça anlaşılmaktadır.

---

92 Şüphe (ilk adı: Kur'an), Nisan, ş. 6 s. 262 (Şair, bu rubainin Naci Kazan tarafından tenkit edilmesi üzerine, 17 Mart 1963 tarihli açık mektubuyla, kendini şöyle savunuyor:
...burada iman buhranı geçirmiş kimselerin (şek)ten (yakîn)e gidişleri, dile getirilmiştir.
Böyle insanlar vardır; (...) Ben de böyle bir şüphe devresi geçirmiş; hem kendimin, hem benzerlerimin, geçit yerlerindeki ruh hâlini terennüm etmiş olabilirim. İstikamet karardan tereddüde değil, tereddütten karara olduğuna göre, bir yanılma da, bir yanıltma da söz konusu değildir.)
(Açık Mektup, Kanatlar ve Gagalar, N. 3 s. 223)

93 Düşünüyorum, Kubbeler, N. 5 s. 128

94 Kedi, Kanatlar ve Gagalar, N. 3 s. 146

Dinin temel emirleriyle ilgili olan bu tavrın yanında, *imana katılmış heyecan, cezbe* diyebileceğimiz tasavvuf da, Arif Nihat'ın dünyaya bakışını tayin eden önemli bir faktördür. Ondaki tasavvuf, bir yandan vahdet-i vücud fikrine dayanır; bir yandan da -imajlarıyla, tematik dokusuyla- estetik endişeye dayanan bir sanat malzemesidir. Bu iki yönlü kullanışın onun sanatını -özellikle tema, imajlar ve ses organizasyonu yönünden-zenginleştirdiği ortadadır.

Şair, beğenmediği politik davranış ve düşünceleri kesin bir tavırla reddetmekle beraber, her siyasî rejimin mutlaka kusurlu taraflarının bulunacağını kabul eder. Dolayısıyla, herhangi bir partinin adamı olmamaya özel bir önem vermiştir. Hayatını anlatırken de ifade ettiğimiz gibi, hiç bir partinin adamı olmamada ısrarı yüzünden, milletvekili bulunduğu partiyle bile tam bir anlaşma içinde olamamıştır.

Eloğlu şu veya bu partinin adamı olmaktan aldığı kuvvetle konuşurken ben hiç bir partinin adamı olmamaktan aldığım kuvvetle lehte ve aleyhte konuşurum. Yarının sahipleri olan çocuklarımı da, en az, partilerin düşündüğü kadar düşünürüm.[95] sözlerinden de anlaşıldığı gibi, bu ters düşmelerden şikâyetçi de değildir.

Hayatı ve insanı idrak[96] konusundaki yerleşik kanaatlerine gelince; ilk devrede, insanın topyekün varlık içindeki yeri, hayatın anlamı-mahiyeti ve kader konusunda tereddütlü bir tavır gösteren Arif Nihat, ikinci devrede hemen tamamen rahatlamış;

---

95 Partiler , Kanatlar ve Gagalar, N. 3 s.175

96 Hayatı ve insanı idrakten kastımız, insanın varlık ve kader karşısında kendi var oluşunu anlamlandırması meselesidir. Kendi var oluşunu tam ve doğru anlamlandırabilen insan, kendisinin maddî âlem içerisindeki yerini de, mana âlemi önündeki değerini de kavrar.

Benim değil can, benim değil ten...
Ki, renk, boy, en -bütün- senin...ben
Fakîrim Allah, fakîrim Allah;
Şehîkım Allah, zefîrim Allah;[97]

mısralarında ifade ettiği gibi, var oluşun aslî kaynağını bulmuş, varlık sebebini kavramıştır: Can, ten, renk, boy, en... ne varsa Allah'ındır; nefes alması (şehîk) da, nefes vermesi (zefîr) de onun sayesindedir; kendisi ise fakir (âciz)dir.

İnsandaki bu acz, cüz'î iradenin zayıflığı dolayısıyla şikâyet ve komplekse dönüşebilir. Şair, *"İstemek"* adlı rubaisinde insanın bu za'fına dokunmuş; böyle bir tutumu yanlış bulduğunu, sırf insan yaratılmış olmanın bile zevkli ve şükre değer olduğunu ifade etmiştir:

Baktım, birinin gözünde ikbâl tüter;
Bir başkası doymaz mala...ister, ister...
Tanrı'm, sana bin şükür, ki dünyâda bize
İnsan yaratılmış olmanın zevki yeter![98]

Bu bakış tarzı iç (derin) kavrayışı getirmiş, bir yandan da estetik heyecanı filizlendirmiştir. Bu sayede seviyeli bir terkip de ortaya çıkmıştır: "Görmek-II" adlı şiirinde bu terkibin güzel bir örneği verilmiştir:

İki büyük manzara var:
Gözkapaklarımı açar;

---

97 Lâfza-i Celâl Zikri, Duâlar ve Âminler, ş. 2 s. 84
98 Nisan, ş. 6 s. 248

Rengi, biçimi görürüm...
Kapar, içimi görürüm.[99]

İnsanı, *eşref-i mahlûkat* ve *zübde-i âlem* olarak kabul eden bir inanç ve geleneğin içinden gelen şair, insana sevgiyle yaklaşır. Ondan bahseden kaynakların hemen tamamı, bu özelliğini öne çıkarmaktadır. Elbette, insanı sevmek ve ona değer vermek, yeri geldiğinde tenkit edilmesini engellemez. Arif Nihat da çok sevdiği insana değişik vesileler bularak yüklenmiştir.

Arif Nihat, hayatın belli bir maksadının, insanın da belli bir misyonunun bulunduğunu düşünmekte; bu maksat ve misyonun da doğrudan kaderin kontrolünde olduğuna inanmaktadır. Kadere, küllî iradeye tamı tamına teslimiyet... Kadere teslimiyet, insanın sahip olduğu cüz'î iradeye itibarı azaltmaz; aksine, bu teslimiyetin icabı olarak, hürriyet ve hür irade fikrini de davet eder.

Zaman zaman "gündelik serbestî" anlamında da kullandığı hürriyet, "Bir dil arıyorum yüreğin ve kafanın emrinde...bir halı arıyorum seccâde olmaya lâyık. Bir çift kanat arıyorum gövdeye ağırlık vermeyecek."[100] sözlerinde çok iyi ifade edildiği gibi, insanı daha çok insanlaştıran, belli bağlantı noktalarının bulunması sayesinde var olabilen *bir seçme, ayıklama serbestliği* anlamında kullanılmıştır.

Böyle bir hürriyeti elde edebilmenin temel şartı insanın kendini aşma gücüne ve cehdine sahip olmasıdır.

Şair, Kubbe-i Hadrâ'nın ikinci baskısına eklenen *"Yol"* adlı şiirinde, kendini aşma, günlük hayatın ve madde âleminin sıkletini ortadan kaldırma, kendi yolunu iç ışığıyla aydınlatma arzusunu dile getirmiştir:

---

99 Görmek-II, Emzikler, ş. 2 s. 182
100 İp, Kanatlarını Arayanlar, N.3 s. 241

Sormadan Aslı semtini
Doldur ışıkla testini..
Yen bu güreşte kendini;
El seni yıkmadan yürü![101]

Bu, *insan-ı kâmil* olma arzusudur: Olgun insan, Aslı'ya kavuşmak için, bir billur testiyi doldurur gibi, içini ışıkla dolduracak, o ışıkla benliğinin bütün pasını yıkayacak; arınmanın, en çetin pehlivan olan nefsi yenmekle mümkün olacağını bilecektir. Şaire göre bu güç, insanda vardır:

Dersin:"kişinin tâkati neymiş, gücü ne?"
Bir dev gibi davran işlerin en gücüne!
"İnsan" dediğin, insan olur gerçekten,
Sahipse eğer kendini aşmak gücüne![102]

Bütün bu söylenenlerden sonra, "Arif Nihat nasıl bir insandı?" sorusunun cevabını daha kolay verebiliriz.

Çocukluk ve gençlik döneminde değişik ruh halleri sergilemiş olmasına rağmen, bütün hayatını dikkate alarak, şahsiyetinin kalın çizgilerini şu şekilde belirlemek mümkündür:

1. Arif Nihat, duyguları coşkun bir insandır. Söyleyeceklerini son derece rahat söyler."Öfkem de şefkatim kadar içten gelir benim;"[103] mısraında ifadesini bulan bu tavır, "dobra" bir insanın tavrıdır. Kabullerinde de -şair mizacına uygun olarak-redlerinde de *coşkun*dur.

2. İçinde yaşadığı hayatın ve karşılaştığı çeşitli durum ve olayların olumlu-olumsuz etkilerini sürekli taşıyan; bu-

101 Kubbe-i Hadrâ, ş. 1 s.307
102 Güç, Kova Burcu, ş.7 s.140
103 Söylemek, Köprü, ş.1 s.199

nun sonucu olarak da hüznü ve neşeyi, tedirginlik ve huzuru şahsiyetinin tamamlayıcı parçası hâlinde tam kaynaştıran; özlemleri, öfkeleri, şefkat ve sevgileriyle kendine mahsus; kalenderliği melâmete kadar uzanan, dış görünüş itibarıyla dağınık;

3. Millî kültürümüzün temel değerleri karşısında son derece hassas, bu değerlere zarar veren herkes ve her şeyle mücadelede çok çok sert, günlük hayatın içinde her zaman rastlanabilecek türden hatalı davranışlar karşısında -belki öğretmenliğinin de etkisiyle- hoşgörülü bir insan olan Arif Nihat, meselâ, kahvesinin zamanında getirilmemesi gibi pek de önemli olmayan ihmallere tahammül edemeyip ortalığı birbirine katacak kadar fevrî davranışlar göstermek suretiyle, şair olduğunu her zaman düşünmek zorunda bırakan;

4. Hiçbir şeyi öyle uzun uzun dert etmeyen, tümüyle dışa dönük bir insan olduğunu düşündüren eser ve davranışlarına rağmen, sık sık kendi içine dönerek yaşamaktan hoşlanan ve dünyayı bu içe dönüşten aldığı çağrışım ve izlenimlerle yorumlamayı seven; kalabalıktan, toplantılardan hoşlanmadığını söylemesine rağmen, yurdun dört bir yanında düzenlenen şiir programlarına ve konferanslara katılmaktan geri durmayan, ama bu vesilelerle yaptığı gezilerden zengin *sanat ilhamları* çıkaran son derece dikkatli;

5. Hoşsohbet, arkadaş düşkünü, alçakgönüllü, samimî, şefkatli; çok geniş bir dost ve arkadaş çevresine sahip, buna rağmen yalnızlık duygusunu yoğun şekilde hisseden; 6. Tabiate aşk derecesinde sevgi duyan, hatta tabiatın da bir ruhunun bulunduğuna inanan; tabiat güzelliği ile yurt sevgisini birleştirip bundan büyük bir zevk ve heyecan duyan bir insandır.

7. Nükteli, iğneleyici, gagalayıcı söz ve davranışlardan -kendisine karşı da olsa- zevk alan; düşüncelerini duygu-

larıyla yoğurarak ortaya koyan ve bu tutumuyla da düşünceye bile şiir katmaktan hoşlanan;

8. Milliyetinin ve inancının bütün güzelliklerine hayran ve samimiyetle bağlı, kuvvetli bir mazi fikrine ve tarih şuuruna sahip; dindar, fakat taassuptan tiksinen, tasavvufun yumuşatıcı dinî tutumunu benimseyen; insana ve dünyaya bakışında da bu benimseyişi esas alan;

9. Bütün bu özelliklerini ortaya koyuş ve yaşayış tarzı bakımından tamamıyla şahsî olabilmiş, sıradan olmayan, *kendine mahsus bir yaşama üslûbu yakalayabilmiş orijinal bir insan*dır.

Kısacası, kendine mahsus duruşu ve rengi bulunan bir şahsiyettir.

ESERLERİ

Ârif Nihat Asya'nın 34 adet kitabı basılmıştır. Bunların 23 adedi şiir, 11 adedi de (ikisi mensur şiir olmak üzere) nesir kitabıdır.

Şiir kitaplarından beşi, nesir kitaplarından dördü ölümünden sonra basılmıştır..

Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor'un birinci baskısının sonundaki "Yazarın Başka Kitapları" başlıklı açıklamada, çıkacak kitapları arasında “Necit” adlı bir kitap da vardır; ancak bu konuda başka bir kayda rastlanmamaktadır.

Şiir Kitapları

Heykeltıraş:

*Birinci baskı (eski harflerle): Mahmud Bey Matbaası (Tevzi mahalli: İkbal Kütüphanesi), İstanbul-1340/1924, 48 s.

*İkinci baskı (ilk baskının yeni harflere çevrilmiş nüshası): Ötüken Yayınevi, Yayın No.115, Edebî Eserler: 55,

Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 4, İstanbul 1976, s. 225-272 arası. (Ses ve Toprak'la birlikte)[104]

İlk baskısını Yüksek Muallim Mektebi talebesiyken yayınladığı bu kitapta, Kastamonu ve İstanbul'da kaleme aldığı şiirlerden 21 adedi yer almaktadır. Şairin ARİF NİHAT imzasını taşıyan iki eserinden ilki olan Heykeltıraş, reddettiği iki kitabının da ilkidir.

Eserdeki şiirlerin çoğu iç sıkıntılarını, ruh burkulmalarını ifade eden "ilk denemeler"dir.

Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor:

* Birinci baskı: Sabri Çelik Matbaası, İstanbul 1946 (iç kapakta 1945)[105], 92 s.

* Beşinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No. 87, Edebî Eserler: 40, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: l, İstanbul 1975 s. 5-93 arası. (Aynalarda Kalan, Köprü ve Kubbe-i Hadrâ ile birlikte)

Toplam 42 şiiri ihtiva eden bu eser, şairin adını en çok duyuran eseridir. Bayrak, Destan, Devler, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Ağıt, Kalk Yiğitim gibi tanınmış kahramanlık şiirleri ile Kapısız Hacı Ahmet, Arif Nihat Asya, Murat, Fırat, İnanmak gibi “aile şiirleri” bu kitaptadır.

Kubbe-i Hadrâ:

* Birinci baskı: Yıldız Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.Ş., Ankara 1956, 80 s.

---

104 Ötüken Yayınevi, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ serisindeki bazı ciltleri, herhangi bir değişiklik yapmaksızın, ihtiyaç duyuldukça yeniden basmıştır. Burada, ilk yapılan baskı belirtilmekle yetinilmiştir.

105 Görüşler dergisinin Aralık 1945 tarihinde çıkan 84. sayısında bu kitapla ilgili olarak “Haber aldığımıza göre Arif Nihad Asya’nın ‘Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor’ adlı eseri yakında yayınlanacaktır. Kendisini sevenler bu eseri beklemektedirler.” notu yer almaktadır. Öyle anlaşılıyor ki, eserin 1945 Aralık ayında baskı işleri sona yaklaşmış, fakat yetiştirilemediği için kapağına 1946 tarihi konulmuştur.

* Üçüncü baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No. 87, Edebî Eserler: 40, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler:1, İstanbul-1975, s. 209-318 arası. (Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Aynalarda Kalan ve Köprü ile birlikte).

Eserin son baskısında toplam 79 adet şiir bulunmaktadır. Tamamı Mevlevîlik ilhamlarından doğan bu şiirler, şekil, dil ve muhteva bakımından klâsik şiir geleneğimize bağlıdır.

Eser,“Kubbe-i Hadrâ” ve “Niyaz Penceresi” olmak üzere iki bölümdür. Kubbe-i Hadrâ bölümündeki şiirlere, isim yerine, A-I, B-II, F-XI... gibi başlıklar konulmuş; Niyaz Penceresi bölümünde ise her şiire ayrı isim verilmiştir.

Rubâiyyât-ı Ârif-I:

* Birinci baskı: Yıldız Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.Ş., Ankara -1956, 56 s.

* İkinci baskı:

Ötüken Yayınevi, Yayın No.116, Edebî Eserler: 56, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 6, İstanbul 1976, s. 5-71 arası. (Rubâiyyât-ı Ârif-II ve Rubâiyyât-ı Ârif-III ile birlikte.)

Aşk-kadın-şarap, Mevlânâ-Mevlevîlik, tabiat, yaşama sevinci, zamandan şikâyet, sanat, tarih-mazi hasreti... gibi çeşitli temaları işleyen toplam 183 rubaiyi içine alan bu eser, ikinci bir adı olmayan tek rubai kitabıdır; diğer rubai kitaplarının ikinci (hususî) bir adı vardır.

Bu kitaba aldığı rubailer, bu tarzı denemeye başladığı ilk birkaç yıla ait olmalarına rağmen estetik seviye bakımından hayli kuvvetlidir. Şekil bakımından da klâsik yapıya sadık kalınmıştır. (Daha sonrakilerde "yarım mısra", hatta "yarım rubai" gibi serbest arayışlara gidilmiştir.)

Rubâiyyât-ı Ârif-II (Kıbrıs Rubâîleri):

* Birinci baskı: Türkiye Millî Talebe Federasyonu yayını, Ankara 1964, 88 s.

* Dördüncü baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.116, Edebî Eserler: 56, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 6, İstanbul 1976, s. 73-168 arası.(Rubâiyyât-ı Ârif-I ve Rubâiyyât-ı Ârif-III ile birlikte.)

Eserde, Arif Nihat'ın hususî bir ilgi duyduğu Kıbrıs, Kıbrıs meselesi ve Kıbrıs Türküne dair duygu ve fikirleri ile kadın-aşk-şarap, tabiat, zamandan şikâyet... temalarını ihtiva eden 268 rubai vardır.

Rubâiyyât-ı Ârif-III (Nisan):

* Birinci baskı: Güven Matbaası, Ankara 1964, 120 s.

* İkinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.116, Edebî Eserler: 56, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 6, İstanbul 1976, s.160-282 arası. (Rubâiyyât-ı Ârif-I ve Rubâiyyât-ı Ârif-II ile birlikte.)

Aşk-şarap-kadın, yurt, tasavvuf, zamandan şikâyet, tabiat, yaşama sevinci, sanat... temalarını işleyen toplam 309 adet rubaiyi ihtiva etmektedir.

Kökler ve Dallar:

* Birinci baskı: Toprak Dergisi Neşriyatı, İstanbul 1964, 80 s.

* Üçüncü baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.105, Edebî Eserler: 50, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler:3, İstanbul 1976, s. 5-138 arası. (Emzikler ve Büyüyün Kızlar Büyüyün ile birlikte.)

Bu kitapta mevcut 47 şiir; tabiat, yurt sevgisi, tarih, mâzî hasreti temalarını işlemektedir. Çeşitli yurt köşelerine, bazı tanınmış şahsiyetlere dair şiirler de vardır.

Emzikler:

* Birinci baskı: Güven Matbaası, ANKARA 1964, 96 s.

* İkinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.105, Edebî Eserler: 50, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 3, İstanbul 1976, s.139-196 arası. (Kökler ve Dallar ve Büyüyün Kızlar Büyüyün ile birlikte.)

Bu eser, çoğunluğu birer kıtadan ibaret toplam 119 şiiri ihtiva etmektedir. Bunlar, Kanatlar ve Gagalar'da yer alan kısa nesirleri (nükte, hiciv, fantezi ve vecizeleri) hatırlatmaktadır. Bu küçük şiirleri "nazma çekilmiş nükte ve hiciv" olarak adlandırmak da mümkündür.

Rubâiyyât-ı Ârif-IV (Kova Burcu):

* Birinci baskı: Defne Yayınları, Ankara 1967, 172 s.

* İkinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.117, Edebî Eserler: 57, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 7, İstanbul 1976, s. 5-162 arası. (Rubâiyyât-ı Ârif-V ve Rubâiyyât-ı Ârif-VI ile birlikte.)

Çoğunluğu yurt güzellikleri ve kadın-aşk-şarap üzerine söylenmiş, bir kısmı tarih, mazi, varlık-yokluk ve tasavvufa ait 459 rubaiyi ihtiva etmektedir.

Duâlar ve Âminler:

* Birinci baskı: Yağmur Yayınları, Yayın No. 31, Şiirler: 5, İstanbul 1967, 109 s.

* Üçüncü baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No. 97, Edebî Eserler: 47, Ârif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 2, İstanbul 1976, s.5-90 arası. (Divançe-i Ârif, Kundaklar, Basamaklar ile birlikte.)

Bu eserde, dinî temalara, yurdun önemli camilerine tahsis edilmiş 31 adet şiir vardır. Edirne camilerinden Lârî Camii, Muradiye Camii gibi eski camilerin bakımsızlığından hareketle maziye karşı kayıtsızlığımızı tenkit ettiği şiirler de bu kitapta yer almaktadır.

Yürek:

* Birinci baskı: Defne Yayınları, Ankara 1968, 90 s.

* İkinci baskı : Ötüken Yayınevi, Yayın No. 114, Edebî Eserler: 54, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 5, İstanbul 1976, s.178-218 arası. (Fâtihler Ölmez ve Takvimler ile birlikte.)

Kitapta, birer kıt'a veya beyitten ibaret 55 şiir yer almaktadır. Aşk ve hayat felsefesi ile ilgili küçük şiirler yanında, çeşitli tarihî olaylara ve bazı tanıdıklarının doğum günlerine dair tarih kıt'aları da vardır.

Köprü:

* Birinci baskı: Defne Yayınları, Anakara 1969, s.166-256 arası (Bu baskı, Rubâiyyât-ı Ârif-V /Avrupa'dan Rubâîler'in ilk, Kanatlar ve Gagalar'ın üçüncü baskısı ile bir arada tek cilt hâlindedir.)

* İkinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.87, Edebî Eserler: 40, Ârif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler:1, İstanbul 1975, s.151-208 arası.(Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Aynalarda Kalan ve Kubbe-i Hadrâ ile birlikte.)

Bu kitapta, mâzî ve tarih şuuruna, tabiate, yurt güzelliklerine, kahramanlık duygusuna, önemli şehirlerimize dair 31 adet şiir mevcuttur. Şairin çok sevilen şiirlerinin başında gelen FETİH MARŞI ve HİSARLAR adlı şiirleri bu kitaptadır.

Kundaklar:

* Birinci baskı: Didakta Yayınları, Yayın No.19, Edebî Eserler:1, Ankara 1969, 100 s.

* İkinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.97, Edebî Eserler: 47, Ârif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 2, İstanbul-1976, s.137-176 arası.(Duâlar ve Âminler, Divançe-i Ârif ve Basamaklar'la birlikte.)

Bu eser, yurt güzellemeleri, nükteler, tarih kıt'aları olmak üzere 73 adet küçük şiirden meydana gelmektedir.

Rubâiyyât-ı Ârif-V (Avrupa'dan Rubâîler):

* Birinci baskı: Defne Yayınları, Ankara 1969, s.1-59 arası. (Bu baskı, Kanatlar ve Gagalar'ın üçüncü ve Köprü'nün birinci baskısı i- le bir arada tek kitap hâlindedir.)

* İkinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.117, Edebî Eserler: 57, Ârif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 7, İstanbul 1976, s.163-197 arası. (Rubâiyyât-ı Ârif-IV ve Rubâiyyât-ı Ârif-VI ile birlikte.)

Eserde, şairin 1968 yılı Mayıs ve Haziran aylarında çıktığı Avrupa seyahatinden edindiği intibalara dair toplam 86 adet rubâî yer almaktadır. Bu rubâîlerin büyük çoğunluğunda, yazıldığı tarih ve yer belirtilerek,bir nevi gezi günlüğü havası verilmiştir. Şairin "yarım rubâî de yaptım" diyerek, yenilikler arasında saydığı ikişer mısradan ibaret rubâî vezinli küçük şiirlerinin hemen tamamı bu seyahatte yazılmıştır.

Aynalarda Kalan:

* Birinci baskı: Hız Dağıtım Yayını, Ankara-1969, 80 s.

* İkinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.87, Edebî Eserler:40, Ârif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler:1, İstanbul-1975, s.95-150 arası.(Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Köprü ve Kubbe-i Hadra ile birlikte.)

Bu kitapta,aşk ve kadın güzelliği temalarını işleyen toplam 35 şiir bulunmaktadır.

Divançe-i Ârif:

* Birinci baskı: Fon Matbaası, Ankara-1971, 62 s.

* İkinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.97, Edebî Eserler: 47, Ârif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 2, İstanbul-1976, s.91-136 arası.(Duâlar ve Âminler, Basamaklar ve Kundaklar ile birlikte.)

Bu kitapta,ananevî Türk şiirinin dil, şekil ve muhteva özelliklerini tamamen veya kısmen taşıyan 36 adet şiir bulunmaktadır.

Basamaklar:

* Birinci baskı: Didakta Yayınları, Yayın No.22, Edebî Eserler: 2, Ankara-1971, 132 s.

* İkinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.97, Edebî Eserler: 47, Ârif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 2, İstanbul-1976, s.177-248 arası.(Duâlar ve Âminler, Divançe-i Arif ve Kundaklar'la birlikte.)

Eserde,tarih kıt'aları ile millî ve dinî temaları işleyen, çoğunluğu birer kıt'adan ibaret 101 adet şiir vardır.

Şiirler (şiirlerinden seçmeler):

* Birinci baskı: M.E.B. Devlet Kitapları, Çağdaş Türk Yazarları Şiir Serisi: 2, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul-1971, XLIII+99 s.

Eserin başında, Ahmet Kabaklı'nın kaleme aldığı, “Arif Nihat Asya Hayatı, Eserleri, Şahsiyeti” başlıklı uzun bir giriş yazısı vardır. Bu kitap, şairin çeşitli şiir kitaplarından seçilmiş 159 adet şiiri (33 uzun şiir,107 rubâî,12 kıt'a, 7 adet ebcedle tarih) içine almaktadır.

Büyüyün Kızlar Büyüyün:

* Birinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.105, Edebî Eserler: 50, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 3, İstanbul-1976, s.197-28 arası. (Kökler ve Dallar ve Emzikler ile birlikte.)

Eserde, aşk ve yurt sevgisi konulu şiirler, tarih kıt'aları, muhtelif beyit ve kıtalardan ibaret 100 adet şiir yer almaktadır.

Fâtihler Ölmez:

* Birinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın no.114, Edebî Eserler: 54, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 5, İstanbul-1976, s.5-106 arası. (Takvimler ve Yürek'le bir-Çoğu Fatih Sultan Mehmed'e veya İstanbul'un fethine dair, mâzî ve kahramanlık şiirleri. Bu kitapta büyük çoğunluğu birer kıtadan ibaret toplam 185 adet şiir vardır. Eserin başında, ebced ve ebcedle tarih düşürme konusunda 7 sayfalık izahat vardır. Şairin özel notlarında ve bu kitaptaki şiirlerin müsveddelerine düşülen kayıtlarda bu eserin adı FETİH olarak geçmektedir.

Rubâiyyât-ı Ârif-VI (Yerden Gökten):

* Birinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.117, Edebî Eserler: 57, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 7, İstanbul-1976, s.198-363 arası (Rubâiyyât-ı Ârif-IV ve Rubâiyyât-ı Ârif-V ile birlikte.)

Kadın-aşk-şarap, yurt sevgisi, Kıbrıs, tasavvufî cezbe, insanı tenkit ve zamandan şikâyet başta olmak üzere çeşitli temaları işleyen toplam 476 adet rubâîyi içine alan bu eserde mevcut şiirlerden bir kısmının, hem aynı eserde hem de diğer eserlerde tekrar edildiği görülmektedir.

Ses ve Toprak:

* Birinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.115, Edebî Eserler: 55, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 4, İstanbul-1976, s.9-221 arası. (Heykeltıraş ile birlikte.)

Bu eserde, genellikle son yıllarında yazdığı, (bazıları müsveddelerinden alınarak kitaba konulduğundan tam işlenmemiş durumdadır.) toplam 163 adet şiir mevcuttur. Nükte-hiciv, yurt sevgisi, insanı tenkit, yaşama sevinci, sanat-sanatkâr... temaları başta olmak üzere çeşitli temaları işleyen şiirlerdir.

Takvimler:

* Birinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın no.114, Edebî Eserler: 54, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Şiirler: 5, İstanbul-1976, s.107-185 arası. (Fâtihler Ölmez ve Yürek'le birlikte.)

Eserde 156 adet şiir vardır. Tamamı birer beyit veya kıtadan meydana gelen bu şiirler, değişik şahıslara, olaylara, muhtelif yıldönümlerine, kendisine veya dostlarına ait bazı sanat eserlerinin yayın yıllarına dair tarih kıtalarıdır.

Nesir Kitapları

Yastığımın Ruyası:

* Birinci baskı: Türksözü Matbaası, Adana-1930, 32 s.

Yastığımın Ruyası,"Arif Nihat" imzasıyla yayınlanan ve yazar tarafından reddedilen iki eserden ikincisidir. Eserin başka baskısı yapılmamış; ihtiva ettiği 13 adet yazıdan 4 tanesi Âyetler'e, 1 tanesi Büyüyün Kızlar Büyüyün'e alınmış, 8'i ise unutulmaya terk edilmiştir.

Bu yazılar, sıkıntılı bir hayatı rüya, hayal ve nükte yardımıyla yenmek için başka bir dünya kurma çabası güdüldüğünü düşündüren; esasen zengin bir fikrî muhteva taşımamakla beraber tefekkürü davet eden orijinal denemeler olarak değerlendirilebilir. Eserdeki 13 adet yazının 11'i mensur şiir, 2'si de nükte ağırlıklı kısa nesirdir.

Âyetler (Kanatlarını Arayanlar):

* Birinci baskı (Âyetler adıyla): Türksözü Basımevi, Adana-1936, 84 s.

* İkinci baskı (Âyetler adıyla): Seyhan Basımevi, Adana-1937, 84 s.

* Üçüncü baskı (Kanatlarını Arayanlar adıyla):

Ötüken Yayınevi, Yayın No.104, Edebî Eserler:49, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Nesirler:3, İstanbul-1976, s.227-293 arası. (Kanatlar ve Gagalar'la birlikte.)

Âyetler'in ilk iki baskısındaki parçaların 12'si üçüncü baskıya alınmamış, buna karşılık, ilk iki baskıda bulunmayan 20 parça ilâve edilmiştir. Üçüncü baskıya alınmayan 12 parçanın 4 tanesi Kubbeler'e aktarılmış, 8 tanesi kitapların dışında bırakılmıştır. Üçüncü baskıda mevcut 59 parçanın 43 adedi mensur şiir, 16'sı kısa nesirdir.

Arif Nihat, “Âyetler” adının halk tarafından yanlış anlaşıldığı, halkın bu kelimeye Kur'an âyeti ile sınırlı bir mânâ verdiği gerekçesiyle “Âyetler” adını "Kanatlarını Arayanlar" olarak değiştirdiğini -ölümünden kısa bir süre önce- açıklamıştır.[106]

Kanatlar ve Gagalar:

* Birinci baskı: Sabri Çelik Basımevi, İstanbul-1945, 64 s.

(Üçüncü baskıda, birinci baskının Adana'da yapıldığı yazılmışsa da, birinci baskıda, basıldığı yer İstanbul, satış yeri Adana olarak gösterilmiştir.)

Bu baskı "Kanatlar ve Gagalar-I" olarak çıkmış, çıkacak kitaplar arasında "Kanatlar ve Gagalar-II" anons da edilmiş, bundan vazgeçilerek "ilâveli ikinci baskı" yapılmıştır.

* Üçüncü baskı (ilâveli): Defne Yayınları, Ankara-1969, s.58-165 arası.(Avrupa'dan Rubâîler'le birlikte.)

Bu baskıya, kısa nesirler yanında 11 adet manzum nükte ilâve edilmiş, bu manzumeler dördüncü baskıya alınmamıştır.

* Dördüncü baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.104, Edebî Eserler: 40, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Nesirler: 3, İstanbul-1976,s.7-226 arası. (Kanatlarını Arayanlar'la birlikte.)

Arif Nihat'ın vecize, nükte, hiciv ve fantezilerden ibaret kısa nesirleri, çok değişik vesilelerle aniden doğuveren parçalardır. Bu sebeple her gün bir veya birkaçı ortaya çıktığından, eserin her baskısı eskiye göre daha fazla metni ihtiva edecek şekilde gelişmiştir.

---

106 Arif Nihat Asya ile Bir Konuşma (Mustafa Karapınar) Töre D., Ekim-1972, S.17 ve Arif Nihat Asya’dan Dinlediklerim (Y. B. Bâkiler), Töre D., Şubat-1977, S.69

Son baskı, kısa nesirler bakımından üçüncü baskının tekrarı olmakla beraber, bu baskıya diğer baskılarda bulunmayan 84 adet uzun yazı (80 fıkra, 3 mensur şiir, 1 edebiyat yazısı) eklenmiştir. Eklenen bu yazılar tenkit ağırlıklı olduğundan "gagalar" arasına alınmış olmalıdır.

Eserde (son baskıda), 270'i kısa nesir, 80'i fıkra, 3'ü mensur şiir, 1'i edebiyat yazısı olmak üzere toplam 354 adet yazı vardır.

Enikli Kapı/Top Sesleri (Çekirdek:I):

* Birinci baskı (Enikli Kapı adıyla): Güven Matbaası, Ankara-1964, 116 s.

* İkinci baskı (Top Sesleri adıyla): Ötüken Yayınevi, Yayın No.88, Edebî Eserler:41, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Çekirdek:1,İstanbul-1975, s.5-170 arası. (Terazi Kendini Tartamaz ve Onlar Bu Dilden Anlar ile birlikte.)

(Bu baskıya, ilk baskıdaki yazıların 3 adedi alınmamış, onda bulunmayan 18 adet yazı eklenmiştir.)

Politik ve sosyal tenkit ağırlıklı fıkraların çoğunlukta olduğu bu eserde, 62 adet fıkra, 143 adet mensur şiir, 2 adet kısa nesir olmak üzere toplam 77 adet yazı bulunmaktadır.

Terazi Kendini Tartamaz (Çekirdek:II):

* Birinci baskı: Defne Yayınları, Ankara, Nisan- 1967, 82 s.

* İkinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.88, Edebî Eserler: 41, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Çekirdek: 1, İstanbul 1975, s. 171-226 arası. (Top Sesleri ve Onlar Bu Dilden Anlar'la birlikte.)

İki baskı arasında metin sayısı bakımından fark yoktur. Birinci baskıda kullanılan ara başlıklar (bölüm başlıkları) ikinci baskıda kullanılmamıştır. Eserde, 24'ü fıkra, 50'si kısa nesir olmak üzere toplam 74 parça mevcuttur.

Tehdit Mektupları:

* Birinci baskı: Defne Yayınları, Ankara-1967, 134 s.

* İkinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.113, Edebî Eserler: 53, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Nesirler: 5, İstanbul-1976, s.247-354 arası. (Kubbeler'le birlikte.)

Bu eserde, politika, sosyal hayat ve dış dünya meselelerine dair 47 fıkra, 5 adet mensur şiir ve 2 adet kısa nesir olmak üzere 54 adet yazı vardır.

Onlar Bu Dilden Anlar (Çekirdek:III):

* Birinci baskı: Didakta Yayınları: 21, Politik Eserler: 1, Ankara-1970,116 s

* İkinci baskı:Ötüken Yayınevi, Yayın No. 88, Edebî Eserler: 41, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Çekirdek: 1, İstanbul-1975, s. 227-30 arası. (Top Sesleri ve Terazi Kendini Tartamaz'la birlikte.)

Eserde, millî meselelerimize, sosyal ve politik konulara dair 25 fıkra, 1 adet kısa nesir, 1 adet edebiyat yazısı ve 3 adet seyahat yazısı olmak üzere toplam 30 adet yazı bulunmaktadır.

Aramak ve Söyleyememek:

* Birinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.96, Edebî Eserler: 46, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Çekirdek: 2, İstanbul-1976, 415 s.

Eser, Arif Nihat'ın ölümünden sonra kitaplaştırılmıştır.148 fıkra, 32 kısa nesir, 12 mensur şiir, 10 edebiyat yazısı, 2 adet seyahat yazısı, 2 adet sanat yazısı, 1 adet mektup ve 1 adet manzume olmak üzere 208 adet yazıyı ihtiva etmektedir.

Ayın Aynasında:

* Birinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No. 112, Edebî Eserler: 52, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Nesirler: 4, İstanbul-1976, 357 s.

Arif Nihat'ın Adana'da kaleme alıp Demokrat gazetesinde yayınladığı yazılarının çoğu bu eserde toplanmıştır. Bu eserin adı, Arif Nihat'ın uzunca bir süre kullanmış olduğu "Ay" müstearından gelmektedir.

Eserde 139 fıkra,15 manzume, 8 adet seyahat yazısı, 4 adet mektup, 3 adet mensur şiir ve 2 adet edebiyat yazısı olmak üzere toplam 171 adet yazı vardır.

Fıkraların çoğu iç politikaya ve sosyal tenkide dairdir. Annesiyle görüşmek üzere Filistin'e yaptığı seyahatin intibalarını anlattığı Ortaşark Notları başlıklı yazı serisi bu kitapta yer almaktadır.

Eserde bulunduğunu belirttiğimiz 15 adet manzume, hiciv karakterli olduğu için birer "manzum fıkra" sayılabilir.

Kubbeler:

* Birinci baskı: Ötüken Yayınevi, Yayın No.113, Edebî Eserler: 53, Arif Nihat Asya BÜTÜN ESERLERİ, Nesirler: 5, İstanbul-1976, s.5-246 arası. (Tehdit Mektupları'yla birlikte.)

İç ve dış politika, sosyal tenkit ağırlıklı fıkraların çoğunlukta olduğu bu kitapta 102 fıkra,110 kısa nesir, 14 mensur şiir, 2 adet deneme, 2 adet edebiyat yazısı ve 1 adet manzume olmak üzere toplam 232 adet yazı bulunmaktadır.

Sevgi Mektupları:

Şairin ilk hazırladığı nüsha olduğunu düşündüğümüz yayınlanmamış metin, ikinci eşi Servet Asya'ya, evlilikle-

rinden önceye rastlayan yaklaşık 14 aylık bir zaman dilimi (12.6.1940-16.8.1941) içinde yazdığı mektuplardan (toplam 66 mektup) meydana gelmektedir.

Şairin ölümünden önce baskıya hazırlanmış olan eser, Yavuz Bülent Bakiler tarafından elden geçirilmiş, bazı metinler de eklenerek yayınlanmıştır[107]. Bakiler'in yayınladığı metinde ilk mektup 12.VI.1940, sonuncusu ise 2.X.1954 tarihini taşımaktadır; toplam mektup sayısı da 97'ye ulaşmıştır. Bu 97 mektubun 83'ü Adana'dan, 5'i Ankara'dan, 3'ü Edirne'den, 3'ü Malatya'dan, birer tanesi Diyarbakır ve Eskişehir'den yazılmıştır. Bir tanesinin ise yazılış tarihi ve yeri belli değildir. Mektupların 40 adedi 1940, 37 adedi 1941, 8'i 1942, dört adedi 1950, 3 adedi 1948, birer adedi de 1360 (1943), 1943, 1951 ve 1954 tarihlidir. Bir mektubun da tarihi belirtilmemiştir.

Bu 97 mektubun dört adedi, Servet Hanım'ın ağabeyi Fikri Akdoğan'a (76., 78., 81. ve 87. mektup), bir tanesi de (85. mektup) henüz 41 günlük bir bebek olan Fırat Asya'ya yazılmışsa da, Fırat Asya'ya yazılan mektubun asıl muhatabı -hâliyle-Servet Hanım'dır.

Mektupların büyük çoğunluğu "çok fazla şahsî"dir. Birkaç tanesi ise gerçekten sanat değeri taşıyan, Ârif Nihat'ın hassas ve renkli iç dünyasını ele veren "edebî metin"lerdir.

---

107 Babıâli Kültür Yayıncılığı:10 Edebiyat:1, İstanbul, 2001, 188 s.

İKİNCİ BÖLÜM

SANATI

ŞİİRİ

Şiirin Eşiğinde

Arif Nihat sanata -tabiî olarak şiire- daha sekiz-on yaşındayken yönelmiştir. Türk insanı, acılarını, heyecanlarını, sevgi ve nefretini, öfkesini, özenmelerini, varlık karşısındaki duruşunu ... şiirle dile getirmekten hoşlanır. Özellikle büyük sosyal olayların, tabiî âfetlerin yarattığı sıkıntı, üzüntü ve huzursuzlukları dile getiren çok zengin bir "destan edebiyatımız" vardır.

Şairin çocukluk yılları, Türk milletinin başına her gün ayrı bir belânın geldiği savaş, yokluk, bıkkınlık ve bezginlik yıllarıydı. Fakat güçlü milletler, asıl dirilme, direnme, doğrulup ileri atılma iradelerini böyle zor zamanlarda gösterirler. Büyük sıkıntılara ve imkânsızlıklara rağmen ortaya konulan bu irade, millî heyecanları alevlendirir. Arif Nihat'ın çocukluk devresinde de böyle olmuş; milletin direniş iradesi, büyük heyecan dalgaları yaratmış ve bu hava, halk ozanlarının diliyle destanlaşmıştır.

Bundan otuz kırk yıl evveline kadar sürüp gelen, sokaklarda destan satma geleneği, yükselen tansiyonun önemli bir göstergesiydi. Arif Nihat, destancılara özenmiş, etrafta olup biten bazı olayları vezinli-kafiyeli sözlerle ifa-

de etmeye, başka bir deyişle, günlük olayları daha o yaşta şiirin penceresinden görmeye başlamıştır.

Ayrıca, şiirle aileden gelme bir aşinalığının da bulunduğunu biliyoruz:

> *Benim de "amca" dediğim, babamın amcası Recai Efendi, zaman zaman, kendi kendine, halk ağzı birtakım şiirler söylerdi. "Emin Ağabey" dediğim oğluna "Bunlar kimin?" diye sordum. "Bazıları kendisinin..." cevabını aldığımı hatırlarım.*
>
> *Amcam, benim de şiire özendiğimi görüp:*
>
> *-Aruz bilir misin, diye sormuştu.*
>
> *Cevap alamayınca:*
>
> *Öğrenirsin, öğrenirsin, dedi.*
>
> *"Aruz" kelimesini ilk defa ondan duymuştum.*

Sokakta karşılaştığı *şiirli hava*ya ek olarak, burada, önemli iki husus var: Birincisi, şair yakın çevresinde yaşayan bir şiir geleneği ile daha çocuk yaşta karşı karşıya gelmiştir. İkincisi, şiirin tekniğiyle ilgili bir meseleyi, vezin meselesini yine aynı yaşta fark etmiştir.

Şairin büyüklerinden tevarüs ettiği şairlik, kendi çocuklarında da bir müddet devam etmiştir. Şiirlerinin yayınlandığı dergilere bakılırsa, Arif Nihat, çocuklarının şiirlerinin yayınlanmasına yardımcı da olmuştur. İlk çocuğu olan Reha Uğur Asya'nın, dergilerde yayınlanmış şiirleri vardır. Orduda Albaylığa kadar yükseldiğini bildiğimiz Reha Uğur Asya'nın daha sonraki yıllarda şiire devam ettiğine dair bilgiye sahip değiliz. İkinci oğlu Kemal Koray Asya (daha sonra Arın)'nın ise -eldeki bilgilere göre- sanatla ünsiyeti daha fazladır. Yeraltı Cenneti ve Sokak Kızı Piraye adlı iki şiir kitabı çıkmıştır.[108]

---

108 Kemal Koray Arın, hayatı ve edebî faaliyetiyle ilgili sorumuza cevaben, 24 Ekim 1989 tarihli mektubunda şunları söylemektedir:

Dededen başlayıp oğullarda devam eden bu şiir cehdi, Arif Nihat'ın daima bir şiir atmosferi içinde, şiirle çevrili olarak yaşadığını gösteriyor. Bu, iyi şair olmak için yeterli değilse bile önemli bir faktördür. Çünkü, gelenek, daima, içinde yaşanmak suretiyle kazanılır. Ancak, geleneğin içinden gelmek de tek başına yeterli değildir; oradan getirilenlerin işlenip zenginleştirilmesi ve yönlendirilmesi gerekir. Bu da şiirin tekevvün ve tamamlanma safhasıdır.

“Arif Nihat Şiiri”nin Doğuşu

Gerçek şiir, belirlenebilir bir geçmişe sahiptir. Kaynağı ne olursa olsun, bir şiir kendi kaynağı ile tam olarak irtibatlandırılamıyorsa ortada bir var oluş problemi var demektir. Temel var oluş problemlerinden biri -hiç şüphesiz- şiirin kendi kendisi olamamasıdır. Köksüzlük, taklit, iktibas, intihal vb. bu problemi doğuran ana kaynaklardır.

Arif Nihat şiirini kuran, kendi kendisi yapan kaynakları net bir şekilde belirleyebiliyoruz. Dolayısıyla, şiirinin var oluş macerasını takip etmemiz de kolaylaşıyor.

Daha ilkokuldayken şiire başlayan[109] ve şairce duygulara ömrünün her döneminde sahip bulunan Arif Nihat,

---

“İki şiir kitabı yayınladım: 1- Yeraltı Cenneti, 2- Sokak Kızı Piraye. Bir de hikâye kitabı hazırladım. Bayağı iyi öykülerdir. Adı: Sular Donmadan Önce. Bu sonuncuyu yayınlayamadık, denk gelmedi.” 15 Kasım 1989 tarihli bir başka mektubundaki "Ben aktif edebiyat faslını zaten çoktan kapattım. Zevk için arada okuyor, yazıyorum." sözleri de, edebiyatla ilgisinin halen devam ettiğini göstermektedir.

109 Şair, Mustafa Karapınar’ın “Şiire nasıl başladınız? Niçin ve nasıl devam ettiniz?” sorusuna verdiği cevapta, şairliğinin başlangıç çizgisini şu şekilde ortaya koymuştur: “Efendim Birinci Dünya Harbinde İstanbul’da Yusuf Paşa caddesi üzerinde Gülşen-i Maarif Rüşdiyesi’nde talebeydim. O zamanlar birtakım destancılar türemişti. Yazdıkları veya yazdırdıkları harp havasına uygun destanları, allı yeşilli kâğıtlara basılmış olarak ve bir ahenkle okuyarak satarlardı. Ben de bunlardan özenip ilk beytimi söyledim: İngiliz’in boşuna gitti her işi, / Türk’e mermi menzili oldu gemisi. Görülüyor ki

Bolu'da bulunduğu dört yıl içinde daha çok resimle uğraşmış[110], şiire olan ilgisi ise Kastamonu Sultanisi'nde okuduğu yıllarda yeniden canlanmıştır.

Bolu Sultanisi'nin ikinci devresinin kaldırılması yüzünden Kastamonu Sultanisi'ne nakledilen Arif Nihat, burada hem fikir, hem de edebiyat yönünden hayli zengin bir ortamla karşılaşır.

1. Okuduğu okulun müdürü, Fecr-i Âtî şairlerinden Mehmed Behcet (Yazar, 1890-1980) Bey'dir. Mehmed Behcet Bey, ona "şair" demektedir ve okulda yapılan kültür ve edebiyat faaliyetlerinde ona da görevler verir.[111]

2. Arif Nihat'ın orada bulunduğu yıllarda -ki Millî Mücadele yıllarıdır- Kastamonu'nun Olukbaşı semtinde

---

bunda kafiye pek yok ama vezin var. Mermi, menzil gibi kelimeler de var. Ve bunu yazan ilkokul üçüncü veya dördüncü sınıf talebesi... Birinci Dünya Harbi içinde Bolu Sultanisi'nde okudum. Ve galiba orda bulunduğum 4 yıl içinde şairliğim uyudu. Bolu Sultanisi'nin ikinci kısmının kaldırılması üzerine gönderildiğim Kastamonu Sultanisi'nde tekrar harekete geldi ve ilk şiirim orada hocam Enver Kemal Bey'in neşrettiği bir dergide çıktı. O zaman sahnelerde de şiirlerimi okur oldum." ("Arif Nihat Asya ile Bir Konuşma", Töre, Ekim-1972, Sayı: 17)

110 "Ailemde resim havası olmadığını bilir; resme olan alâkamın ve za'fımın nerden geldiğini –zaman zaman- düşünmekten kendimi alamam. Düşüncem –gide gide- Birinci Dünya Harbi yıllarında Bolu Sultanisi'nde Hocam rahmetlik Lütfi Nâmi Hoca'ya varır.
Lütfi Hoca, bana ilk resim zevkini veren insandı. Onu tıknaz yapısı, kıranta başı, orta yaşı, babacan hâli ve emniyet veren yüzüyle hatırlarım. Kendisini derste yanımda durur, yapmaya çalıştığım resme bakar, kalemi elimden alıp, yaptığıma iki çizgiyle sihirbazca müdahale eder hâliyle gözümün önüne getiririm." (Arif Nihat Asya, "Hatıralarda Lütfi Nâmi Hoca", Kubbeler, Nesirler: 5, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1976, s.25)

111 Mehmed Behcet Bey, "Genç Şairlerimiz ve Eserleri" (İstanbul, 1936) adlı eserinde de öğrencisine yer vermiştir. Ancak, 1924'te basılan Heykeltıraş, 1930'da basılan eserler arasında ve Yastığımın Ruyası adlı mensur şiir kitabıyla birlikte gösterilmiştir.

ev tutup[112] Ankara'da yerleşme işi halledilinceye kadar[113] ailesini burada barındıran Mehmed Akif de şairimiz üzerinde tesiri olanlardandır. Arif Nihat'ın "Âkif'in Mezarı" başlıklı yazısındaki şu cümleler, bu tesirin derecesini gösteriyor:

> *"Ankara'dan, sık sık ailesini görmeye gelmesi sayesinde Âkif'i arasıra görürdük.*
>
> *Kastamonu'nun Açık Söz gazetesi sahipleri Hüsnü ile Hamdi, onun bu alâkasını nimet bilerek, kendisinden söz açarlar ve her gelişinde gazetelerini yeni doğmuş bir şiiriyle süslemek için çırpınırlardı.*
>
> *Hamdi ve Hüsnü Ağabeylerden Allah razı olsun ki emekleriyle rahmetlinin bazı şiirlerinin ilk okuyucularından olmak bahtiyarlığına erdik… "Asım"da çıkacak olan "Kır Ağasının Rüyası", bunlardandı.*
>
> *Âkif'in o yıllar, Nasrullah Camii'nde din, millet ve cihat vaazları da verdiği olurdu.*
>
> *Büyük şairin, şiirlerini inşad etmeyi büyük tevazuuna aykırı sayması, gösterişsiz bir okuyuşla ve etrafının takdirlerinden, hayranlıklarından utanıp kızararak okuması, gözlerimin önünden gitmez."*[114]

3. Şairin Kastamonu Sultanisi'nden hocası ve Kastamonu Gençlik Kulübünün yayın organı Gençlik[115] dergisinin yazı işleri müdürü Enver Kemal Bey de onu destekleyip

---

112 Bk. Arif Nihat, "Akif'in Mezarı", Aramak ve Söyleyememek, Bütün Eserleri Çekirdek: 2, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1976, s. 37

113 Bk. M. Ertuğrul Düzdağ, Mehmed Akif Ersoy, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s. 99

114 Arif Nihat, "Akif'in Mezarı", Aramak ve Söyleyememek , Bütün Eserleri Çekirdek: 2, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1976, s. 37-38

115 Gençlik dergisi, 1920-1921 yılları arasında yayınlanmıştır. Ahmet Hulusi Bey'in imtiyaz sahibi ve mesul müdürü olduğu derginin yazı işlerini önce Orhan Suphi Bey, 14. sayıdan itibaren de Enver Kemal Bey yönetmiştir. Yazarları arasında şu isimler yer almıştır: Ahmet

yönlendirenlerdendir.[116] Arif Nihat gibi gençlerin sanat denemelerini Gençlik mecmuasında yayınlayan Enver Kemal Bey, onların sanat heveslerinin “sanat cehdi”ne dönüşüp gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

4. Bu arada, daha sonra Maarif Vekilliği yapacak olan Mustafa Necati Bey (1894-1929) de İstiklâl Mahkemesi Reisi sıfatıyla Kastamonu’dadır ve onun şairlik damarını okşayan iltifatlarda bulunmaktadır.[117]

5. İlk şiir denemelerini gazetelerinde yayınlayarak şaire destek veren “Açıksöz”cü Hüsnü ve Ahmet Hamdi Beylerin de unutulmaması gerekir. Açıksöz gazetesi[118], o zamanki tanınmış fikir ve sanat adamlarının yazılarına ve şiirlerine yer vermek suretiyle bir “mektep havası” da yaratmıştı. Arif Nihat ve arkadaşları bundan yeteri kadar yararlanmışlardır.

6. Arif Nihat’ın öğrenciliği sırasında Orhan Şâik de Kastamonu’da Özel İdare Tarik Kâtîbidir. İkisi, hafta son-

---

Hulusi, Bahri Vedad, Burhaneddin Ali, Cemil Hulusi, Cenab Muhiddin (Kozanzade), Ekrem Yaver, Enver Kemal, E.Selçuk, Handan, H. Lutfi, İzzet Fettah, M.Arif (Arif Nihat Asya), M.M., M. Şuûrî, M. Tevfik, S. Sermed, Vehbi Şâik/H.Şaik (Orhan Şaik Gökyay), Ziya Muhiddin vb.

116 Enver Kemal Bey’in Gençlik mecmuasında hikâyeleri yayınlanmıştır: Meselâ, 7. sayıda “Uçurtma”, 9.sayıda “Nişan Yüzüğü”, 14. sayıda “Dalgın” adlı hikâyeleri vardır.

117 “O zaman Kastamonu’da İstiklâl Mahkemesi Reisi olan sonraki Maarif Vekili rahmetlik Mustafa Necati Bey, Perşembe veya Cuma günü sokakta rastladığı zaman selâmımıza selâm verip geçmez, benim yolumu keser, elini omzuma kor ve tok sesiyle ‘nasılsın şair?’ diye hatırımı sorardı.” (Mustafa Karapınar, aynı mülâkat)

118 Açıksöz, 1919'da yayın hayatına girmiş, 1931'e kadar devam etmiştir. Millî Mücadele'nin bütün milletçe benimsenmesi için büyük gayretler sarf eden bu gazete, aynı zamanda sanat ve edebiyata da lâyıkıyla yer ayırmıştır. 1919'dan 1927' ye kadar Hüsnü Açıksöz ve Ahmet Hamdi Çelen'in birlikte yayınladıkları gazete, bu tarihten sonra Hüsnü Bey tarafından devam ettirilmiştir. Hüsnü Bey, 1937'de Açıksöz'ün devamı mahiyetinde Doğrusöz'ü çıkarmışsa da onun 1939'da ölümüyle bu gazete de el değiştirmiştir.

larında, Ilgaz dağlarında birlikte yürümeye çıkarlar; gidebildikleri kadar gidip akşam herhangi bir köye misafir olurlar.[119] İki genç şair arasında, bu egzotik seyahatler vasıtasıyla kuvvetli bir ruh beraberliğinin doğmuş olduğu kabul edilebilir. Bu ruh beraberliği, onların Kastamonu'dayken yazdıkları şiirlerde rahatça görülebilir.

7. Arkadaş çevresi içinde de şiirle uğraşanlar vardır. Bunlardan -ilk şiirlerine çeşitli ithaflar koyduğu- Bahri Vedad, İlhan Şevket, Ekrem Yaver gibi isimleri sayabiliriz.

Böyle bir ortamın, "Bolu'da uyuyan şairliğini" yeniden uyandıracak ve bir Arif Nihat şiirinin doğuşuna zemin hazırlayacak niteliklere fazlasıyla sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Şiirinde İki Devre

Her edebî eser, zamana ve onun hususî şartlarına bağlı "var oluş basamakları"ndan geçer. Bu, başka bir deyişle, tamamlanmadır. Arif Nihat'ın şiiri nasıl tamamlandı? Burada, bu temel soruyu cevaplandırmaya çalışacağız.

"Ârif Nihat Şiiri"nin İlk Basamakları

Arif Nihat, aile ve yakın akraba çevresinden getirdiği temel yeteneğini daha ilkokul öğrencisiyken belli etmiş, Kastamonu Sultânîsi'nde öğrenciyken, kendisiyle ilgilenecek ve sanat yolunda teşvik edecek bir edebî çevre bulmuştur.

Daha lise çağındayken, hele bir taşra şehrinde böyle bir çevreyle karşılaşmak çok büyük bir imkândır. Mehmed Akif gibi şöhretli ve kuvvetli bir şairin yeni şiirlerini daha ilk yayınlanışlarında okumuş olmanın, onun sohbet ve va-

119 Bu konuda daha geniş bilgi için bakınız: Prof Dr. Günay Kut, Orhan Şaik Gökyay, Kültür Bakanlığı Yayınları: 1099, Ankara, 1989, s. 22 ve 319.

azlarını dinlemenin genç şaire en azından şiir şevki verdiği muhakkaktır.Gerçi, şiirinin hiç bir devresinde açık bir Akif tesirinden söz edilemez; fakat:

Medeniyyet gibi bir nur saçan cehennem
Rü'yâ gören bakışlara görünsün bir dem.[120]

Mezarlar deşildi çıktı kemikler
Canavar ruhların bir zevki için,
Sandım ki ölüler fırladı yer yer
Coşarak ruhları ölen erlerin[121]

gibi, Akif'i uzaktan uzağa hatırlatan parçaları da, bu şiirin var oluş macerası içinde dikkatten uzak tutmamak gerekir.

Gerek Açıksöz'de, gerek Gençlik'te bir araya gelen Arif Nihat ve arkadaşlarının, hemen hemen, tam bir ekip çalışması yaptıklarını da bu yönde değerlendirmek yerinde olur. Birbirine çok yakın tarihlerde kaleme aldıkları şiirleri, aşağı yukarı aynı tarihlerde dergi ve gazetelere girmiştir. Hem bir ruh beraberliği, hem de estetik tavır benzerliği gösteren bu çalışmalar, onların sanat yönünden ortak bir "var oluş macerası" yaşadıkları kanaatini vermektedir.

Ömrü uzun olabilen, kısa bir müddet çıkmış da olsa iyi bir yazar kadrosuna sahip olabilmiş sanat dergilerinin yaptıkları en iyi işlerden biri, "sanat aileleri" meydana getirmeleridir. Her sanat ailesi uzun soluklu bir sanat akımına dönüşemese bile, iyi sonuçlar alındığına dair örneklerin varlığı da bilinen bir durumdur.

Aşağıdaki tablo, Arif Nihat'ın da dahil olduğu Kastamonu'daki edebî çevrenin, daha sonraki sanat cereyanla-

120 Gurûb, Açıksöz Gzt., 13 Şubat 1338, Nu: 411
121 Osman Gazi'nin Feryâdı-2, Açıksöz Gzt ,26 Temmuz1337, Nu: 243

rına kadar uzanacak bir "sanat ailesi" özelliği taşıdığına dair fikir verecektir:

Şiirin Adı	**Şairi**	**İthaf İbaresi**
Bir Cumanın Hatırası	M.Arif	Kardeşim B. Vedad'a
Gurûb	Sultaniden M.Arif	İlhan Şevket'e
Osman Gazi'nin Feryâdı 1-2	Sultaniden M.Arif	Mehmed Emin Beyefendi'ye
Çöller	Arif Nihad	Ekrem Yaver'e
Bahar	Arif Nihad	İlhan Şevket'e
Dağlar	Arif Nihad	Orhan Şaik'a
Akşam	Arif Nihad	Üstad Ali Ekrem Beyefendi'ye
İlk Şiirim	H.Şaik (O.Ş.Gökyay)	Üstadım Enver Kemal Bey'e
Sevdiklerimle	Vehbi Şâik (O.Ş.Gökyay)	Nureddin Muhiddin Bey'e

Tabloda kendilerine şiir ithaf edilenlerden Bahri Vedad, İlhan Şevket, Ekrem Yâver (Aymen), Orhan Şaik ve bunların her birine şiirler ithaf etmiş olan Arif Nihat aynı nesle mensup gençlerdir. Mehmed Emin, Ali Ekrem, Enver Kemal gibi isimlere şiir ithaf edilmiş olması ise bu gençlerin kendilerinden önceki nesillere mensup sanatçılarla olan bağlantılarına dair bazı ip uçları vermektedir.[122]

Kendileri için büyük bir şans olarak değerlendirdiğimiz bir sanat ortamını çok erken yaşlarda bulmuş olmalarından dolayı, hayli hareketli ve mütecessis olan bu

122 Bu gençlerin birbirlerinden etkilendikleri ve aynı kaynaktan beslendikleri, şiirlerinden kolaylıkla anlaşılmaktadır. Karşılaştırma için, Arif Nihat'ın Harâb Ellerde ve Ayrılık ve Ümid adlı iki şiiri ile Orhan Şaik'ın İzmir'in Rüyâsı ve İzmir Yolunda şiirlerine bakılabilir. Harâb Ellerde İzmir'in Rüyâsı ile, Ayrılık ve Ümîd ise İzmir Yolunda

gençlerin kendi kabuklarında durmaları beklenemeyeceği gibi, özellikle yayın sayısı bakımından küçümsenemeyecek bir seviyede olan edebî faaliyetlerinin Kastamonu'yla sınırlı kalması da beklenemezdi. Hem onlar kabuklarını kırmaya çalışacaklar, hem de daima bir kültür ve sanat merkezi hüviyeti taşımış olan İstanbul, bütün cazibesiyle, onları kendi tesir dairesine doğru çekecekti.

Bu açıdan baktığımızda, Arif Nihat'ın ilk dönem şiirlerinin, bir taraftan Fecr-i Âtî'nin karamsar havasını, bir taraftan da 1920'lerin İstanbul'una hâkim olan ve Mehmet Emin'den beslenip Ziya Gökalp'le sistemleşen Genç Kalemler hareketinin millî duyarlılığını taşıdığı görülür. Zamanın şartları da bunu telkin edici bir özellik gösterir.

Şahsiyetiyle ilgili kısımda üzerinde durduğumuz ruh sıkıntılarına, inanç sarsıntılarına rağmen, Arif Nihat'ın bu havaya ilgisiz kalmadığını; Türkçülüğün telkin ettiği millet ve vatan sevgisini, istiklâl fikrini, hamaset duygusunu "şiirinin kurucu unsurları" hâlinde kullandığını görüyoruz.

Açıksöz gazetesinin, "Cum'a günü Sultanî'deki müsâmerede bizzat kendi tarafından okunan ve şiddetle alkışlanan bu şiiri memnuniyetle dercediyoruz." notuyla yayınladığı Harab Ellerde şiirinin,

...
Türk'ün büyüklüğünde yasın var mıdır yeri?
Sen pek büyüksün, alnına mâtem sürünmesin!

---

ile hem şekil hem de muhteva itibarıyla akrabalık göstermektedir. Arif Nihat'ın Sultanî'de okuduğu yıllarda bir müddet Özel İdare Tarik Kâtibi sıfatıyla Kastamonu'da bulunan Orhan Şaik, hafta sonlarını, Arif Nihat'la beraber Ilgaz dağlarında yürümek, akşamları köylerde konaklamak suretiyle değerlendirdiklerini anlatmıştır. İki genç şair arasında, bu egzotik seyahatler vasıtasıyla kuvvetli bir ruh beraberliğinin doğmuş olduğu kabul edilebilir. (bk. Prof. Dr. Günay Kut, Orhan Şaik Gökyay, Kültür Bakanlığı Yayınları: 1099, Ank.1989, s.22 ve 319)

...

Gözyaşlarımla gönlümü Allah'a bağladım;

Türk'üm, büyüklüğüm düşemez mâtem üstüne.

mısralarındaki düşünce ve duygular, Mehmed Emin, Ziya Gökalp ve Mehmed Akif'in telkin ettiklerinden farklı değildir.

Kastamonu'da Anadolu'yu ve kır hayatını tanıyan, idealist ve kültürlü aydınlarla, sanatçılarla doğrudan veya dolaylı olarak temas imkânları bulan, yazdıkları -mütevazı de olsa- bir kitap dolduracak sayıya ulaşan Arif Nihat, oradan ayrılıp İstanbul'a gelir. Burada yaklaşık bir yıllık alışma devresinden sonra, 1340 (1924)'ta, Kastamonu'dan getirdiği şiirlerin bir kısmına, bu alışma devresinde İstanbul'da yazdıklarını da ekler ve Heykeltıraş adıyla yayınlar.

Bu ilk kitabında tamamıyla ferdî duyguları işleyen şiirlerin bulunuşu ve Açıksöz gazetesi ile Gençlik mecmuasında yayınladığı şiirlerinden hiçbirini bu kitabına almayışı dikkat çekicidir. Bunu, ilk ayıklama ameliyesi olarak kabul edebiliriz. Öyle anlaşılıyor ki, artık Arif Nihat imzasını kullanmaya başlayan şair, Sultanî talebesi Mehmed Arif'in şiirlerinin çoğunu çocukluk dönemi heveslenmelerinin mahsulü olarak kabul etmiştir.

Şair, ilk yıllardaki o şiirlerin çoğunda mevcut olan sıkıntılı ruh hâlini Heykeltıraş'ta da sürdürmekle birlikte, sıkıntıyı doğuran sebep büyük ölçüde değişmiştir: İlk şiirlerinde bütün milleti ve memleketi ilgilendiren meselelerin doğurduğu, hüzn-i umumî diyebileceğimiz bir sıkıntı ağır basarken, edebiyat öğrenimine başlamış ve kendini idrakte birkaç basamak daha yukarıya çıkmış bulunduğu Heykeltıraş safhasında, ferdî ihsasların kesin hakimiyeti söz

konusudur. Biz bunu, şairin şiir gücünü besleyici bir imkân olarak değerlendiriyoruz. Çünkü, iç dünya hareketlenmeleri estetik duyuşla birleştiği zaman şiiri besleyen ana kaynaklardan biri de harekete geçmiş demektir.

Heykeltıraş'tan önceki devreye ait şiirlerinde şiir dili açısından da problemler vardır. Kelimelerin yerli yerinde kullanılamayışı, deyimlerin metinle kaynaştırılamayışı, kafiye hatırına kelime seçimi gibi aksamalar dikkati çeker.

Heykeltıraş safhasında ise şairin, kelimeleri yerli yerinde kullanmada oldukça ustalaştığını görüyoruz. İlk şiirlerde daha açık söyleme çabasına rağmen kelime seçimindeki isabetsizlikler ve gevşek kuruluşlu cümleler yüzünden yer yer müphem kalan şair, Heykeltıraş'ta dili daha sağlam kullandığı için, kapalılığı hedeflediği şiirlerinde bile daha net bir ifade yakalamıştır.

Sabah esen boraydı, akşam savrulan kardı
Boşluğunda odamın.
Gökler altında gerçi başımı örten damın
Baykuş kanatlarından kiremitleri vardı.[123]

Burada, "gerçi"nin dışındaki kelimeler, hem birbirleriyle uyumları, hem de anlatılan ruh hâlini ifadeye uygunlukları bakımından iyi seçilmiştir. *Bora, savrulan kar, odanın boşluğu, baykuş kanatlarından kiremitler* gibi tabirler, sıkıntılı bir ruh hâlinin kaynak unsurları olarak iyi kaynaşmıştır. "gerçi" edatı ise cümleye "buna rağmen..." ifadesi vermektedir. Şiirin bütününe göre böyle bir maksadının olmaması gerekir.

Bu kabil aksamalar sebebiyle, Heykeltıraş'ta baştan sona kusursuz sayılabilecek şiir bulmak zor ise de, hemen her şiirde de başarılı parçalar mevcuttur:

123 Odamda Ben, Heykeltıraş, I. bs, s. 46

Her akşam kubbemde bir siyah kanat
Gezinir ve bir kuş terennüm eder...
Aşinâ olduğum ses yavaşça der:
Gönülden günlerin riyâsını at![124]

Bu devrede dikkatimizi çeken bir husus da şairin gittikçe daha az kelime kullanmış olmasıdır. İlk şiirlerde şiir başına düşen ortalama kelime sayısı 191.5 olduğu hâlde, Heykeltıraş'ta bu sayı 86.8'e düşmüştür.

Heykeltıraş'taki en uzun iki şiir olan 378 kelimelik "Meçhûlün Saltanatı" ile 228 kelimelik "Kış" hariç tutulduğunda bu sayının 64.19'a indiği görülür. Bu da, şairin Heykeltıraş safhasında daha kısa şiirler yazmaya başladığını gösterir. Şiirin bir "teksif sanatı" olduğu görüşünden hareketle, bu değişmenin bir gelişme ve ilerleme göstergesi olduğunu kabul edebiliriz. Tabiî, bu tesbitte, "iyi şiir, mutlak surette, kısa olandır" iddiası yoktur.

İlk şiirlerde, şairin isim ve sıfat tamlamalarına hayli fazla yer verdiğini görüyoruz. İsim tamlaması, bir varlık veya kavramın başka bir varlık veya kavramla olan ilgisini, sıfat tamlaması ise bir varlık veya kavramın niceliğini-niteliğini ifade eder. Tamlama, cümle içinde bir anlam bloku olarak yer alır ve cümlenin taşıdığı ifadenin tamamlayıcı parçası hükmündedir. Tamlamalar çoğaldıkça edebî metnin ifade yoğunluğu da artar.

Arif Nihat'ın ilk şiirlerinde -has şiirdeki yoğunluktan farklı- bir yoğunluk vardır:

"Biz öksüz diyarların öksüzleriyiz"[125] mısraının, şiir değeri bir tarafa, "biz öksüzüz" cümlesinden çok daha yoğun

124 Misafir, Heykeltıraş, I. bs, s. 6
125 Yurt Acılarından, Gençlik Mecm., 20 Kânûnısânî 1337 S. 7

bir ifadeye sahip olduğu, araya giren "öksüz diyarlar" tamlamasının bunu sağlamada esaslı bir tesire sahip bulunduğu görülüyor. Bu daha çok, "gramatikal bir yoğunluk"tur.

İlk şiirlerinde 375'i sıfat tamlaması, 181'i isim tamlaması olmak üzere toplam 556 adet tamlama kullanan Arif Nihat, bu tamlamalarla daha çok duygu yoğunluğunu ifade etmiştir: *bir onmaz şelâle (-yiz), gözyaşından ulu bir deniz (kalbimiz), kan renkli bir karanlık (ufuk), ölüm yüzlü kartallar* (Yurt Acılarından); *ölüm mevsiminin handesi, yeri kasvetli kefenlerle saran kar, bir gamlı bestakâr (sükûn), eriyen loş saadet (-iz)*(Bir Cum'anın Hatırası); *kalbime handeyle dolan hülyâlar (ağlasın), ölüm handeli kar, geçen günleri mübhem ölü bir rü'yâ (-yım)*(Ağlarken); *sönen benlik (-im), kalbimin girye çizen şi'ri, sessiz akan gamlı su(-yum)* (Kalemime); *inleyen nefes, göklerde çağlayan mâtem* (Osman Gazi'nin Feryadı-1); *İzmir'den yayılan mâtem rüzgârı* (Osman Gazi'nin Feryadı-2); *Kara alevli korkunç zulmetler* (Osman Gazi'nin Feryadı-3); *baygın duruşlu, mâtemi engin denizler* (Harab Ellerde); *Garb'ın engin alnındaki o kanlı sahne, günün hissiz sînesine dökülen kanlar* (Gurûb); *sükûtî bir inkisar* (Ölümüm); *benzimizden solgun bir güneş* (Ayrılık Ve Ümid).

Bu tamlamaların hepsinin de "duygu yönünden olumsuzluk" ifade ettiği görülüyor. Mevcut 556 tamlamanın büyük çoğunluğu da aynı özelliği taşımaktadır.

Heykeltıraş'ta ise 242'si sıfat tamlaması, 101'i isim tamlaması olmak üzere toplam 343 tamlama kullanılmıştır. İlk şiirlerde şiir başına 46 adet tamlama düşerken, bu ortalama, Heykeltıraş'ta 16'ya düşmüştür. Aynı cümlede daha az kelimeye görev yükleyip mânâ kesafetini daha az kelimeyle sağlamak olarak değerlendirebileceğimiz bu tutum,

Arif Nihat'ın şiirini has şiir/öz şiir olma yolunda bir adım daha ileriye götürmüştür.

İlk şiirlerde mevcut olan olumsuz duygusallık, Heykeltıraş'ta da devam etmiş, fakat aynı zamanda belirgin fikrî ağırlık kazanmıştır: *köhne bir atelye içinde mahbus sanatkâr, güzellerin en güzeli (insan), altundan bir heykel yapacak ahmak (sanatkâr), tozlu kapı (-m),münzevî havamı okşayan etek, günlerin riyâsı, hatları çoğalmış engin aln (-ım), üzerinden kartallar uçup giden ufuk, ebedî sesler, daima yıkılan ulu mâbed (kâinat), ebedî bir gurûb olan bîçâre hayat, münzevî kabr (-im), bir tunç kanatlı kartal (bora), cihânın menhûs bir ânı mürşidleri irşâda gelen vâiz, günahlar esîri bir derbeder (-im), yıkık bir mezarda açmış bir gül (ümîd), bir akis vermeyen kubbe baykuş kanatlarından kiremit, kemik kafes (göğüs)...*

Olumsuz tavır sürmekle beraber, bu tamlamaların, artık kesinleşmeye başlamış bir hayat görüşünü ifade eden, kuruluş bakımından daha sağlam, düşündürücü ifade birimleri seviyesine ulaşmış olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu da, Arif Nihat'ın ilk devre boyunca dil ve üslûp yönünden sürekli bir ilerleme içinde olduğunu göstermektedir.

Kastamonu yıllarına ait şiirlerde, kalbini dağlamak, gam ermek, yasa boyanmak, yasa bürünmek , belâ kesilmek, göz dikmek, gözleri dalmak gibi, cümleye iyi oturtulamamış deyimlerle süslenilmeye çalışılan bu üslûp, Heykeltıraş'ta, yalınayak başı kabak, omuz vermek , derine dalmak, kuş uçmaz kervan geçmez, hesap sormak, saltanat sürmek, kanat germek, yüzüne vurmak gibi daha köklü ve şiirdeki duygu ve düşünce atmosferi ile daha iyi kaynaşan deyimlerle sağlamlaştırılmıştır.

Bu ilk devrenin, genel karakteriyle bir "üslûp arayışı devresi" olduğunu; bu arayış içinde şairin, devrin havasına uygun hayal unsurları ile âhenk unsurlarını denediğini; zaman zaman orijinal hayal unsurları yakalayabildiğini; âhenk unsurlarını kullanmada belli bir zevk seviyesinin altında kaldığını söylemek mümkündür.

Şair, dilde olduğu gibi, vezinde de devrin havasına göre hareket etmiştir. Kastamonu'dayken irtibatta bulunduğu hocası Mehmed Behcet ile Türk şiirinin zirvelerinden Mehmed Âkif'in de vezin konusunda onu az çok etkilediklerini düşünmek mümkün ise de, şair, hece veznine belirgin bir şekilde ağırlık vermiştir: %79 oranında hece, %18 oranında aruz, %3 oranında da serbest vezin. İlk şiirler içinde bulunan Öksüzlere dışında, ilk devrede serbest şiir yoktur. Bu şiirin de, daha sonra edebiyatımızda hayli gürültü koparacak olan serbest şiire nazaran oldukça disiplinli olduğu ortadadır:

ÖKSÜZLERE

- Himâye-i Etfâl için -

-I-

Rûhunuzda sükûtî bir inkisar taşıyor
Her yüreğe damlıyor gözyaşlarınız
Bir milletin kalbinde mâteminiz yaşıyor.
Dinmeyecek gibi yas rüzgârınız?
Günün alnında duran koyu kan izi
İncitti kalbinizi...
Hayâtın mânâsını çok erken öğrendiniz;
Rûhunuz bunun için
Çâresiz
Bezgin,

-II-

Gözleriniz dalmasın yine derine:
Açıldı rûhunuzun her kederine
Şefkat dolu bir ufuk..
İşte artık gecenin benzi pek uçuk.
Tâlihinizde doğan bu gizli şafak
Sonsuz bir gün olacak.
Çekilecek karanlıklar, kalmayacak sisler bile;
Okşanacak gözleriniz bu gündüzün mehtâbıyle.
Değilsiniz artık öksüz,
Öksüzlüğün gurûbu, bu yeni gündüz.

27 Şubat 338 Kastamonu: Sultanî'den M.Ârif
Açıksöz Gzt., 5 Mart 1338, Nu:428

20 mısradan meydana gelen bu şiirin 8 mısraı 12'li, 4'ü 7'li, 3'ü 14'lü, 2 mısraı da 16'lıdır. Geriye kalan 3 mısrada böyle bir bağlantı yoktur. 1926'dan sonra Nâzım Hikmet'in çok kullandığı nazım şekillerini hatırlatan bu şiiri, değişik hece kalıplarının denendiği çok serbest bir hece şiiri saymak bile mümkündür. İlk şiirlerinde hecenin parmak hesabı seviyesinde kaldığı, Heykeltıraş'ta ise âhengin oldukça yükseldiği görülür.

İlk devrede toplam 6 adet şiirde aruz kullanan şair, bilinen bahirler dışında bir arayışa girmemiştir. Beş bölüme ayırdığı "Bir Cum'anın Hatırası" şiirinde dört ayrı aruz bahrini kullanması ise, Servet-i Fünun ve Fecr-i Atî'den kalma değişiklik arayışı sayılabilir.

Arif Nihat'ın ilk şiirlerinden itibaren hiç vazgeçmediği, ne kadar serbest yazarsa yazsın, ısrarla bağlı kaldığı kafiye, onda âdeta şiirin mutlak unsurudur.

İlk şiirlerinde, şiirin diğer unsurlarında gördüğümüz aksamalar kafiyede de sürer. Fakat sürekli bir arayış içinde olduğu, sıralanışta (kafiye örgüsünde) birtakım değişiklikler yapmak suretiyle bir âhenk çeşnisi elde etmeye çalıştığı da açıkça belli olur:

Kafiye örgüsü Heykeltıraş'ta da sık değişmekte, fakat burada şairin bir ana ses etrafında dolaşan kafiyeler bulmaya çalıştığı, kafiyenin sürüklediği bir temel âhengi hedeflediği de dikkati çekmektedir.

Kafiyenin ses yapısı bakımından sağlam olmasına çalıştığı anlaşılmakla beraber, ilk şiirlerde, bazan çok zayıf ses benzerliklerine dayanan veya sırf kafiyenin tamamlanması endişesiyle hareket edildiği için ses-anlam uygunluğu tam oluşmamış kafiyeler vardır:

Muhteriz sözlerin birden susdu,
Yüreğim sözlerinin son yurdu.[126]
....
Mâtemim büsbütün alevlenecek,
....
Ümîdim büsbütün solup gidecek.[127]

Tabiî, bu ilk şiirlerde, ileride tam bir kafiye ustası olacağını haber veren, orijinal, ses-mânâ bağlantısını başarı ile elde ettiği kafiyeler de yok değildir.

Heykeltıraş'taki şiirlerin kafiye yapısı ise, ilk şiirlerle kıyaslanamayacak kadar sağlamdır. Denilebilir ki, Arif Nihat'ın hazırlık devresinden olgunluk devresine en rahat taşıdığı şi'riyet unsuru kafiyedir.

126 Kalemime, Gençlik Mecm., 1 Haz. 1337, S 16
127 Osman Gazi'nin Feryâdı-2 , Açıksöz Gzt., 26 Temmuz 1337, Nu: 243

Şu parçadaki kafiyelerle, yukarıda ilk şiirlerinden verdiğimiz örnekler arasındaki fark, ilk bakışta göze çarpacak kadar açıktır:

Senede bir gül açar,
Ona ilkbahar derler
Bahar bahçesinde her
Sînede bir gül açar.

Kadın, kız, çoluk çocuk
Mevsimden bir tomurcuk
İliştirir, göğsüne..

Çoban hediyesi bu
Sultanların süsüne![128]

Bu ilk dönem şiirlerinde şairin nazım şekli olarak belli bir tercihi yoktur. Divan edebiyatından olsun, Halk edebiyatından olsun herhangi bir nazım şeklini esas alıp onun etrafında muayyen bir şekil geliştirmek gibi bir gayreti de görülmemektedir. Koşma, destan gibi Halk şiiri nazım şekillerine benzeyen, gazeli andıran, Batılı nazım şekillerinden "sonnet"i hatırlatan birkaç şiir dışındakiler, şairin şahsî tasarrufuyla ortaya çıkmış nazım şekilleridir.

İlk şiirlerin %50'si, Heykeltıraş'takilerin %57'si değişik sayıda mısraların kümelenmesiyle kurulmuş şahsî şekillerdir. Şair nazım birimi olarak dörtlüğü daha çok tercih etmiş; fakat aynı şiirde sonuna kadar dörtlük kullanmak yerine, aralara değişik sayıda mısradan oluşmuş birimler yerleştirmek suretiyle daha serbest hareket etme imkânına kavuşmuştur.

---

128 Bahar, Heykeltıraş, I. bs., s. 33

Bu değerlendirmeler ışığında, Hazırlık devresi için vereceğimiz toplu hüküm şudur:

Bu devre, şairin 20 yaşına kadarki edebî çalışmalarını içine alan, belli bir sanat görüşüne ulaşmak üzere her türlü arayış ve tesire açık bulunduğu, tam manasıyla "hazırlık devresi"dir. Bir hazırlanma ve arama söz konusu olduğuna göre, birtakım sanat zaaflarını, tereddütleri, sun'îlikleri ve ayrıca bazı şahsî fantazileri bünyesinde taşıması da gayet normaldir.

Fakat 1930'lu yıllardan sonra şiirin iç ve dış donanımında belirgin seviye yüksekliği yakalayan ve belli bir dünya görüşünde karar kılan şair, Heykeltıraş safhasına geçerken ilk şiirleri arasında yaptığı seçme-ayıklama ameliyesinden daha radikal bir tavırla, hazırlık devresine ait eserlerini reddetmiştir.

Şairde bu red fikrinin kesin olarak ne zaman uyandığını tespit edemiyoruz. 6 Temmuz 1929'da Adana'da doldurduğu tercüme-i hâl varakasının "âsârı varsa esâmîsi ve mevzuları" bölümüne "Heykeltıraş adlı bir şiir kitabım vardır" yazmış; fakat 1948'de Edirne'de doldurduğu varakada ise bu bölüme Âyetler, Kanatlar ve Gagalar ile Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor adlı eserlerini kaydettiği hâlde, Heykeltıraş ile, 1930'da yayınladığı Yastığımın Ruyası'nı zikretmemiştir.

Defne dergisi (Şubat-1969, S.62) için kaleme aldığı *Arif Nihat Asya Kimdir?* başlıklı hâl tercümesinde: “Şiir özenmeleri Birinci Dünya Harbi yıllarına rastlar. İlk şiiri Kastamonu'da, ilk kitabı İstanbul'da neşretmiştir. İmzasını, önce Adana'da tanıtmış sayılır.” diyerek, ilk eserlerini üstü kapalı anmış; Adana'dan önce yazdıklarını kendisini tanıtacak değerde bulmadığını da îma etmiştir.

Ayrıca, Arif Nihat'ı yakından tanıdığı ve dikkatle okuduğu anlaşılan Cengiz Turhan'ın:

> *Arif Nihat Asya, yalnız (Âyetler, Kanatlar ve Gagalar-I, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, gibi) basılmış eserlerini kendisine mal eder. (Yastığımın Ruyası), (Heykeltıraş) gibi ilk gençlik zamanlarına ait basılmış eserlerini ise kendisine mal etmek istemez. Onları ancak birer talebe defterinden farksız görür.*[129]

sözleri de 1948 tarihini taşımaktadır. Bu durumda, şairdeki red fikrinin 1948'den önce teşekkül etmiş olduğunu kabul edebiliriz. Mevcut bilgiler, daha kesin bir tespit için yeterli değildir.

Şair, Ben Asya soyadımın imza olarak bulunduğu kitapları kabul ediyorum. Öbürlerini başkasının sayıyorum, reddediyorum.[130] diyor. Asya soyadını 1934'te aldığına göre, bu tarihten önceki eserlerini reddediyor demektir ki bunlar, 1924'te çıkan Heykeltıraş ile 1930'da çıkan Yastığımın Ruyası adlı eserleridir. Fakat, Yastığımın Ruyası'ndaki toplam 13 adet yazının 5 adedi “Asya” soyadından sonraki eserlere de alındığına göre, toptan red de söz konusu değildir.

Olgunluk Devresi

Her sanatçı, çeşitli tereddütlerden ve arayışlardan sonra belli bir yol bulabilir ve asıl sanat gücünü ortaya koyar. Sanat dışı bazı emellere hizmet etmek üzere yetiştirilmiş olanlar dahil, emeklemeden yürüyen sanatçı yoktur. Sanat macerasını baştan beri takibe çalıştığımız Arif Nihat için de durum böyledir.

---

129 Cengiz Turhan, Arif Nihat Asya ve Eserleri, Kalem D. Aralık/Ocak-1948-1949, S.4-5
130 Mustafa Karapınar, a.g. mülâkat, Töre D., Ekim-1972 S.17

Türk şiirine, Arif Nihat şiiri damgasını taşıyan bir "şiir damarı" 1930'lu yıllarda katılmış ve bu damar şairin ölümüne kadar yaklaşık 40 yıl sürmüştür. Asıl Arif Nihat şiiri, Olgunluk devresi dediğimiz bu kırk yıllık süre içinde doğmuştur. Şairin şiir cehdiyle ilgili bundan sonraki bütün değerlendirmeler bu devreyi esas alacağından, burada bu devrenin sadece çerçevesi çizilecek, özellikle üzerinde durulması gereken birkaç hususa işaret etmekle yetinilecektir.

Arif Nihat, 1924'te Heykeltıraş'ı çıkardıktan 22 yıl sonra, ikinci şiir kitabı olan Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor'u yayınlamış; çok uzun sayabileceğimiz bu süre içinde Yastığımın Ruyası (1930) ve Âyetler (1936 ve 1937) adlı iki mensur şiir kitabı ile Kanatlar ve Gagalar (1945) adlı kısa nesirler (vecize, nükte, hiciv, fantezi) kitabını okuyucu önüne çıkarmıştır. Bu durum, şairin Heykeltıraş'tan sonra, uzun bir süre nesir (özellikle kısa nesir) ve mensur şiire ağırlık verdiğini göstermektedir. 1936'da ilk baskısı yapılan Âyetler'in hemen ertesi yıl ikinci baskısının çıkması ise şairin artistik nesirlerinin geniş bir ilgi uyandırdığının işaretidir.

Heykeltıraş'tan sonraki şiir kitabı olan Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor'daki şiirler incelendiğinde -hazırlık devresinden hayli farklı olarak- şu hususlar dikkati çekmektedir:

1. Heykeltıraş'ta ferdî duygulanışa büyük ağırlık veren şair, aradan geçen 20 yıldan fazla zaman içinde kuvvetli bir mazi fikrine ulaşmış ve bunu çok güzel, etkili bir üslûpla dile getiren destanî şiirler yazmıştır.

2. Heykeltıraş'tan hemen sonra mensur şiire ve kısa nesirlere yönelişi şiirini de etkilemiş, Bayrak, Kalk Yiğidim, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Devler, Ağıt, Destan gibi, serbest nazmın kuvvetli örnekleri ortaya çıkmıştır.

3. Şair bu süre içinde hece ve serbest vezne ağırlık vermiş, aruz kullanmamış; fakat gerek hece şiirlerinde, gerek serbest şiirlerinde aruz âhengini hissettirecek bir ritmik doku aramayı da ihmal etmemiştir.

4. Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, şairin dil bakımından en sade eseridir. Aynı devrede nesir ve mensur şiirlerindeki dilin de hayli sade olduğu düşünülürse, Arif Nihat'ın, 1950'lere kadar, dilde sadeliği bir hedef olarak benimsediği anlaşılır. Bu sadelik, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor'dan sonra, yeni yönelişlere ve arı dil meselesinde çıkan çatışmalara paralel olarak, azalacaktır.

5. Olgunluk devresinde, Kubbe-i Hadrâ ve Rubâiyyât-ı Ârif I adlı eserlerine özel olarak dikkat edilmesi gerekir. Her ikisi de 1956'da ilk baskısını yapan bu eserlerden birincisi tasavvufa tam yöneliş, ikincisi ise rubâî tarzına geçiş yönünden önemlidir. Çünkü tasavvufa tam yönelme, dünya görüşüne yepyeni ve zengin bir pencere daha açmak, rubâîye başlama ise yeni bir nazım şeklinin imkânlarına kavuşmak anlamına gelir.

Arkadaşı şair Ziya İlhan Zaimoğlu'nun kendisine yazdığı, 12.10.1956 tarihli mektupta yer alan "Melâmet, Seyhan kıyılarındaki boğmalardan daha çok sarmış seni..." ifadesinden de anlaşıldığı gibi, Arif Nihat'ın tasavvufa yönelişi, yaşayış tarzıyla değilse bile düşünüş ve duyuş tarzıyla ilgili çok önemli bir gelişmedir.

6. Şair, Kubbe-i Hadrâ ile, bir taraftan yepyeni bir duyuş tarzıyla şiirine renk katarken, bir taraftan da muhteva ve estetik yönünden geleneğe bağlanmıştır. Bu eser, tema olarak tasavvufî cezbe etrafında yoğunlaşması yönüyle hususî bir hava taşımasının yanında, şairin en fazla yabancı kelime kullandığı eser olarak da dikkati çekmekte-

dir. Bunda, bazı dinî ve tasavvufî terimlerin ve isimlerin çokça kullanılmış olmasının tesiri büyüktür.

7. Rubâiyyât-ı Arif-I ise, Türk edebiyatına iki bin civarında rubâî kazandıran Arif Nihat'ın anlık duygulanışlardan kristalize edilmiş fikirlere, bir anda parlayan nüktelerden birden bire alevlenen hicivlere kadar her şeyi daracık bir hacim içinde anlatabilme merhalesine ulaştığını gösteren eseridir.

8. Ârif Nihat'ın, resmî görevleri dolayısıyla birçok yer gezdiğini ve her gittiği yerde yeni şiir ilhamları edindiğini "Hayatı" bahsinde belirtmiştik. Emekli olduktan sonra, yurdun hemen her köşesine uzanan bir seyahat macerası yaşadığı ve yurt dışında da bir hayli yer gezip buralardan da zengin intibalarla döndüğü biliniyor.

Bütün bu seyahatler, tabiî güzelliklerimizi, tarihî mirasımızı daha yakından tanıma fırsatını yaratmış ve şairin şiir cehdine büyük katkılar sağlamıştır.Olgunluk devresindeki çeşitlilik, verimlilik ve müşahade zenginliğinin temelinde bu seyahatlerdeki intibaların da önemli bir paya sahip olduğu açıktır.

Arif Nihat'ın Şiirini Besleyen Kaynaklar

Arif Nihat, şiire az çok keramet ve sihirin karıştığını; bunun yanında bilgi, işçilik, duygu ve düşüncenin gerekli olduğunu, fakat ilhama inanmayanların şair olamayacağını söylüyor.[131]

Gerçekten, ilham -hemen her şair için geçerli olmak üzere- şiirin en önemli kurucu unsurlarındandır. Şiiri sadece işçilik, duygu, fikir veya bilgi ürünü saymak, şiirin gerçeğine uymaz. Şiirin oluşmasında, değişik ilham kaynaklarının payı vardır: Ferdî duyuş ve düşünüş, günlük

131 bk. İlham, Şiirler: 7, Rubâiyât-ı Arif IV, Kova Burcu, s.137

hayat, tarih ve mazi, inanç (din ve tasavvuf), yurt ve tabiat güzellikleri, destanlar-kıssalar-halk hikâyeleri...

Sanatçı geçmişten, gelecekten, günden, çevreden, gaipten; canlılardan ve eşyadan telepatiler alıp bunları bir terkiple, bir büyüyle, dinlenir, seyredilir, okunur hâle getiren kabiliyettir... boşluktaki dalgaları bize hitap eder hâle getiren cihazlar gibi.[132] sözlerinde, yukarıdaki saydığımız ilham kaynaklarının hemen tamamı -doğrudan veya dolaylı olarak - ifade edilmiştir.

1. *Ferdî duyuş,* en fazla dışa açık ve toplumcu şairlerde bile -eğer gerçek şair iseler- şiirin en önemli kurucu unsurudur. Sebep ne olursa olsun, gerçek şairler *kendilikleri* ile şair olurlar.

Bir bin daha katsaydı katan, râkımına,
El kuşlarının el açmadan yardımına
En sivri tependen senin, ey Tanrıdağı,
Er geç uzanırdım şu ışık salkımına![133]

rubâîsinde, güzele daha yakın olma, mevcudu aşarak daha güzel olana ulaşma arzusu var. Şiirin temel taşlarının ilki işte bu hassasiyettir.

Ferdî duyuş ve düşünüş içinde aşkın büyük bir yer kapladığını; hayata bağlılık, genel anlamda insan sevgisi, acıma duygusu, yalnızlık, ölüm, yaşama sevinci, hasret... gibi iç dünyamıza inhisar eden hassasiyetlerin de, bir ferdî ihsaslar yumağı meydana getirerek şi'riyeti beslediğini, Arif Nihat'ın şiirlerinde rahatça takip edebiliyoruz.

---

132 Arif Nihat Asya Kimdir?, Defne D., Şubat-1969, S. 62
133 Tanrıdağı, Nisan, Ş. 6, s. 254

2. *Günlük hayat*; bütün şubeleriyle bizi saran, duyuşumuzda, düşünüşümüzde ve davranışlarımızda tesirinden uzak kalamadığımız, biz istemesek bile kendi akışına ayak uydurmaya zorlayan çok yönlü ve çok kuvvetli bir mekanizmadır. Bu mekanizmanın çeşitliliği, malzemesini müşahadelerinden çıkaran sanatçılar başta olmak üzere, her sanatçı için zengin bir ilham kaynağıdır.

Arif Nihat, küçücük ayrıntılarda bile şiire has unsurlar sezebilen ve müşahadesi zengin bir sanatçı olarak, bu kaynağı iyi kullanmıştır. Tabiî, bu kullanış, realist tasvirler şeklinde değil, şairane yorumlar hâlindedir. Meselâ, insanoğlunun Ay'a ilk ayak basışı, onun şiirinde son derece şahsî bir yoruma malzeme olmuştur:

Getirin bir avuç, ey yolcuları
Şu fezalar çağının:
Lâleler, güller, ıtırlar tadına
Baksın Ay toprağının![134]

Başka bir şair, "feza çağının yolcuları"ndan daha değişik şeyler bekleyebilirdi; onun beklentisi tam anlamıyla şairane ve orijinaldir. Zira o olağanüstü başarının altında ezilmemiş, o zaman için çok şaşırtıcı ve hayranlık uyandırıcı olan bir olayı bile büyük bir rahatlık içinde kendi duygu iklîmine çekebilmiştir.

3. *Tarih ve mâzî* de Arif Nihat'ın şiirini kuran unsurlar içinde hayli önemli bir yer tutar. Geçmişle bugün, bugünle gelecek, ve dünle yarın arasında bağlantılar kurmaktan çok hoşlanan Arif Nihat, Türk tarihinin şan ve şeref günlerini, o günlerin kahramanlarını, bazan onların devirleri-

134 Ay Toprağı, Kundaklar, Ş. 2, s. 164

ne giderek, bazan da onları bugüne getirerek anar; onlarla âdeta hasbihal eder.

Mazi fikri, mazi hasretinin bir ileri kademesidir; bu fikir, sadece duygusal birikim ve bağlantılarla değil, aynı zamanda esaslı mukayeselerle teşekkül eder ve şahsî bir duygu olan hasretin, düşünce süzgecinden, hatta bir dünya görüşünün süzgecinden geçmesi şartıyla canlılık kazanır.

Çiniler çiniler taze çiniler:
Boyası göz nuru fırçası kirpik...
Ey sanat, "Kuruyan dallarımıza
Bir yeşil yaprak ver!" demeye geldik.[135]

mısralarında, mazi hasretinin düşünce süzgecinden geçirilmesinin güzel ve olgun bir örneği verilmiştir: Şair, mabetlerimizdeki çinileri, bugüne de kuvvetle hitap etmeleri sebebiyle taze bulmakta; onların kirpikle çizilip göz nuruyla boyandığını düşünmektedir. Fakat burada kalmayıp kuruyan dallara bir yeşil yaprak isteme noktasına varması, “bugün”ü “dün”le beslemek anlamına gelir ki bu da dünya görüşü süzgecinin işlediğini gösterir.

4.Hayatı ve şahsiyetiyle ilgili kısımda, Arif Nihat’ın, kısa bir zaman dilimi içinde inanç sarsıntıları yaşadığını ifade etmiştik. Ferdî plânda olsun, toplumla ilgili olsun, onun başından geçenlerin birçok insanı aynı yönde etkilediğine dair çok sayıda örnek gösterebiliriz. Fakat Arif Nihat, gençlik dönemindeki bu sarsıntıları çok fazla ileri götürmeden atlatabilmiştir. O temelde inançlı ve inançlarına göre duyup düşünen ve o doğrultuda yaşayan bir insandır:

135 Kubbeler, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Ş.1, s. 80

Kulluğundan, rızândan hâric
Ümûr verme bana!
Uğur değilse düşür sâfilîne kevkebimi
Ve nûr verme bana!
....
Sâniham sen ve san'atım senden;
Gurûr verme, ilâhî, gurûr verme bana!

Fesâda kullanacaksam en ince zerresini
Şuûr verme bana!
......................................[136]

Buradaki *sâniha, içe doğan, ortaya çıkan, fazla düşünmeden fikre doğan* şey anlamıyla ilhamın kardeşidir. Bir şairin içinden gelenleri ifade eden şiirlere de sânihât denilir: Sânihât-ı Nâcî gibi.

Sanatın hüner, marifet anlamını düşünerek, şairin söylediklerini: Allah'ım, içime doğan, düşündüğüm, hissettiğim sensin; hem duygularım, hem de düşüncelerim seninle doludur. Ne marifetim, ne hünerim varsa hepsi sendendir; beni, eserleriyle gururlanan, bütün bunları kendi marifeti zanneden bir insan durumuna düşürme. Ben sadece senin rızanı istiyorum; sanatımın zerresini bile fesada kullanacaksam bana sanat yapma şuuru da verme...şeklinde anlamak lâzımdır.

"Seç, al!" diye serdin, seriyorsun, Tanrı'm!
Verdikçe, bolundan veriyorsun, Tanrı'm!
Ben söylemedim bunları... yıldızlardan
Ervâh ile sen gönderiyorsun, Tanrı'm![137]

---

136 H-III, Kubbe-i Hadrâ, Ş.1, s. 297
137 Rubâîler-II, Yerden Gökten, Ş.7, s. 245

rubâîsinde de devam eden bu anlayışa göre, şair asıl sanat gücünün Allah'tan geldiğini kabul etmekte; imanını ilhamının temeli olarak görmektedir.

Şiirleri içinde bütünüyle dinî duygulanışlara tahsis edilmiş olanlar az olmadığı gibi, düşünüş ve duyuşunda dinî unsurları açıkça belli eden -başka konularla ilgili de olsa- şiirler de pek çoktur.

Çeşitli tasavvufî terim ve tabirler, Kur'an'dan yapılan birçok iktibas, hadislerle ve kıssalarla ilgili telmihler, Hz. Peygamber başta olmak üzere din büyükleri, dinî günler, ibadetler ve ibadethaneler... Arif Nihat'ın şiirinde çok zengin bir manevî dekor oluşturur. Bu da, Arif Nihat'ın şiirini kuran unsurlar içinde dinin çok büyük bir yer tuttuğunu gösterir.

Tasavvuf bu unsurların başında gelir. Mevlevîlik yolunda yürüyen şair, Kubbe-i Hadrâ'yı meydana getiren tasavvufî şiirlerden başka, birkaç kitap daha dolduracak kadar tasavvuf şiiri yazmış; Mevlânâ'nın eserlerinden, tavırlarından, doğduğu yaşadığı yerlerden, türbesinden; Mevlevî mûsıkîsinden, semâından, kıyafetlerinden... son derece zengin şiir ilhamları çıkarmıştır.

...
Ne şiir söyledimse hepsi onun;
Eserim vâridât-ı Mevlânâ
Ve hayâtım hayât-ı Mevlânâ.[138]

mısraları, şairin, gönlüyle de, zihniyle de, estetik cehdiyle de Mevlevîliğe bağlandığını ifade etmektedir.

İnanır mısınız, inanmaz mısınız? bilemem ve karışamam! Sadece - biraz önce söylediğim gibi gülmeme-

138 F-XXVIII , Kubbe-i Hadrâ, Ş.1, s. 291

nizi rica ederim: Yûnus benim ithâfımı karşılıksız bırakmadı ve bana -âdetâ- söyleyerek, şu şiiri yazdırdı:

Akıt nûr hâlinde ni'metleri;
İçir "Hak!" diyen kalbe himmetleri
Elinden dilinden kerâmetleri
Celî Yûnus'um!

Dilin vahye, ilhâma uygun beyân...
Yakından, uzaktan duyar duymayan...
Ki şi'rinde yer yer Muhammed ayân
Ve yer Alî, Yûnus'um!
...
Çilen var hakikatlerin hâlisi...
Meded, ey yolun, rehberin kendisi
Nebî Yûnus'un vârisi
Velî Yûnus'um!

Bu şiirde Yûnus -yer yer- benim dilimden kendine seslenerek, Yûnus Emre'nin ve öteki Yûnus'ların ortak felsefesi, ortak hilkat görüşü olan vahdet-i vücûd anlayışının bir küçük misâlini de vermektedir.[139]

Bu parça, şairin tasavvufî ilhamlarının başka bir yönünü ortaya çıkarıyor: Enis Behiç'in Vâridât-ı Süleyman adlı eserinin doğuş tarzını hatırlatan *bana -âdetâ- söyleyerek, şu satırları yazdırdı* ifadesi, mânevî ilhamı da düşündürüyor. Kendisine, açıklamaya mezun olmadığı mânevî yollardan şeyhlik verildiğini söyleyen şairin bu kabil ilhamlara açık ve hazır olduğu kabul edilebilir.

139 Molla Kaasım, Aramak ve Söyleyememek, N. 2, s. 399-400

Dinî ve tasavvufî ilhamların onun şiirine ince, derin ve renkli bir doku eklediği muhakkaktır.

5. *Tabiat ve yurt güzellikleri* de Arif Nihat'ın şiirinin kuruluşunda çok belirgin ve zengin unsurlar olarak karşımıza çıkar:

Sultanî talebesi olduğu yıllardan itibaren, kırda dolaşmaktan, uzun kır seyahatlerine çıkmaktan, tabiat ve yurt güzelliklerini yerinde görmekten büyük haz duyan şair, bu güzellikleri inceden inceye gözden geçirmiş; bazan mevcuttan maziye de geçerek, müşahade ile hayal arasında orijinal terkipler elde etmiştir.

Dağ, yayla, ova; deniz, göl, ırmak; orman, ağaç, çiçek; at, kuş, kuzu; mezar, türbe, âbide; yol, köprü, geçit; bağ, bahçe, tarla; ılıca, kaplıca, çağlayan; han, câmi, kervansaray... ne varsa, bu ilgi sahasının içindedir. Sadece şiir isimlerine bakmak bile bu ilginin yoğunluğunu anlatmaya yeter: Yukarıdaki kelimelerden, yol 14, gül veya çiçek 14, dağ 13, kuş 8, göl 7, mezar (-lık) 5, türbe 5, deniz ve ağaç 4'er, at, çağlayan, kuzu ve yayla 2'şer, bahçe, geçit, ırmak, kaplıca ve köprü 1'er defa şiir adı olarak kullanılmıştır. Bu, kalınca bir şiir kitabını doldurmaya yetecek bir miktardır.

Böyle bir tablonun ortaya çıkışı, Arif Nihat'ın tabiat karşısında dikkatli, yurt güzellikleri karşısında hassas olduğu anlamına gelir.

Avdan, kişi -böyle- küskün, ürkek mi döner;
Erler yatağında -yoksa- bir dek mi döner?
Ey koçyiğitim Salur Kazan, yalnızsın:
Can parçası oğluyla giden, tek mi döner?[140]

---

140 Salur Kazan, Kova Burcu, Ş.7 s.135 (Salur Kazan'ın yanında oğlu Uruz'u göremeyince Burla Hatun:
"İki vardın bir gelirsin yavrum hani
Karanlık gecede bulduğum oğlum hani" der.)

Dede Korkut Kitabı'nın *Kazan Bey Oğlu Uruz Bey'in Esir Olduğu Destanı*'ndan ilhamla yazılan yukarıdaki rubâîden ve:

Döndü korlarla alevler ılık bir iklîme:
Mancınık kıydı, ateş kıymadı İbrâhîm'e![141]

Öldü zannetmeyin: "Köroğlu" denen
Yiğit yaşar hâlâ!

Yola çıkmış, sürüp beyaz atını..
O at, koşar hâlâ![142]

parçalarından da anlaşıldığı gibi, Arif Nihat'ın ilham kaynakları arasında, destan, kıssa ve halk hikâyelerinin de önemli bir yeri vardır.

Tabiî, şairin ilham kaynakları, saydıklarımızla sınırlı değildir. Birçok insanın küçük duygulanışlarla geçiştirdikleri, hatta farkına bile varmadıkları "küçük şeyler"de şi'riyet unsurları görebilen; öfkeleriyle, tutkularıyla, özlemleriyle, sevgileriyle aşırılıklar sergileyen; değişik yerlerde değişik insanlarla ve olaylarla karşılaşıp bunların her birini ânî parıltılara daima açık muhayyilesinde şiir malzemesine dönüştürmede usta olan Arif Nihat, küçük ilham kaynaklarını da iyi değerlendirmiştir.

Şiir Anlayışı

Bizde poetika yazıları, ne yazık ki, çok değildir. Son zamanlarda yazılan bir kısmı hayli güçlü, bir kısmı hatıra

141 Mancınık ve Ateş, Kundaklar, Ş. 2 s.151
142 Köroğlu, Basamaklar, Ş. 2 s. 230

ağırlıklı yazılar da bu eksiği dillendirmemizi engelleyecek nicelik ve nitelikte görünmemektedir. Arif Nihat da kendi şiir estetiğini tam olarak anlatmış değildir. Bu işi tenkitçilere, tahlilcilere bırakmak istediğini belirterek, sanat anlayışını soranlara ya hiç cevap vermemiş veya çok kısa karşılıklarla yetinmiş; bu kısa karşılıklarda ise en çok önem verdiği hususları özetlemiştir.

Şairin, şiire dair düşüncelerini dile getirdiği şiirleri de vardır. Tabiî, bunlarda, şiir tekniğinden çok, şiirin mahiyeti üzerinde durmuş; bunda da oldukça duygusal bir yaklaşım göstermiştir. Fakat yine de, bazı mülâkatlara verdiği cevaplardan ve çeşitli yazıları ile şiirlerindeki satır aralarına serpiştirilmiş düşüncelerden hareketle, Arif Nihat'ın şiir anlayışının temel karakterini belirlemeye çalışabiliriz.

> *Dünyada her işin bir ırgatlık, kalfalık, ustalık safhası vardır. İstidadı inkâr etmem. İstidat kendini bu işin öğrencisi bilmeye mâni olmamalı. Bir kıdemlinin tecrübesinden her kıdemsiz faydalanmayı bilmeli. İlhama da inanmak lâzımdır.*[143]

Az çok, karışır şi're kerâmetle sihir...
Lâzımsa da bilgi, işçilik, duygu, fikir
Benden sana son nasihat: İlhâma inan...
İlhâma inanmayanlar olmaz şâir![144]

Bu sözler, Arif Nihat'ın, şiiri istidat, emek ve ilhamın ortak eseri olarak kabul ettiğini gösteriyor.

Daha önce de bir yönüne dokunduğumuz *İlham* şiirindeki keramet, sihir ve duygu *istida*dı; bilgi, işçilik ve fikir

---

143 M. Karapınar, Arif Nihat Asya İle Bir Konuşma, Töre D., Ekim-1972, S.17
144 İlham, Kova Burcu, Ş.7 s.137

ise *emeği* karşılıyor. Şaire göre istidat ve emek lâzım, ilham ise elzemdir. Bu sebeple: Şair ilhama metafizik anlamıyla inanmıyorsa bile, çağrışımları harekete getiren sebep olarak inanmalıdır.[145]

Arif Nihat, ilhama metafizik anlamıyla inanmayı tercih etmekte ve güzelliğe ulaşmanın esas yolu olarak da bunu görmektedir.

Şairin,

Ey hüsne hendeseyle gelenler, dönün geri...
Şi'rin o türlü ölçüye yoktur tahammülü![146]

beytindeki *hendese*, ilhâmın çağrışımları harekete geçiren sebep olarak bile kabul edilmediği bir sanat anlayışının unsurudur ve en geniş anlamıyla maddî ölçülerin karşılığıdır. Hendeseyi iki anlamda düşünmek doğru olur: İlki, şiirin mimarî temelini oluşturan vezin, kafiye, nazım şekli gibi unsurlar; ikincisi de, fikir, hedef ve mesaj gibi, şiire çeşitli vesilelerle dahil edilen unsurlar.

Vezin, kafiye ve nazım şeklinin var oluşu, şiirin de var olduğu anlamına gelmez. Fikir, hedef ve mesaj da -şiirde yeri varsa da- şi'riyetin kendisi değildir.

Bu iki yönlü hendeseyi neredeyse hendese olmaktan çıkaracak ve aralarında âhenkli bir iş birliği sağlayacak bir aslî unsura ihtiyaç vardır ki bu da ilhamdır.

Gelmiştin dünyâya, şiir nâmına sen...
Yüz vermemeliydin günün ilhâmına sen...
Küstürmek üzresin, bugün, san'atını...
İş işten geçmeden, dön ilhâmına sen![147]

---

145 Arif Nihat Asya'dan 10 Cevap, Defne D., Şubat-1969 s. 62
146 F-II, Kubbe-i Hadrâ, Ş.1 s. 257
147 Sanat II, Yerden Gökten, Ş. 7 s. 306

rubaîsindeki "günün ikrâmı" da, yukarıda kastedilen anlamda hendesedir. Şair, sanatın kendisi dışında bir gayeye âlet olması tehlikesine işaret etmekte, çareyi de ilhama dönüşte görmektedir.

Tabiî, bu tutumu, başıboş bir ilhamın peşine düşmek şeklinde anlamamalıdır. Nitekim, Arif Nihat, ırgatlık, kalfalık, ustalık safhasından söz etmekte ve *kendini bu işin (şiirin) öğrencisi bilmek* gibi, sanatçı için fevkalâde önemli olan bir kavramı da ortaya getirmektedir.

Şair, *sanat, tekniğin yenilmesiyle başlar.* diyor.[148] Teknik, ancak yukarıda sayılan safhaları tek tek aşıp geçmekle alt edilebilir. Bu, tekniğin yok sayılması, inkârı, ihmali değil; şiirin büyülü havasında eritilmesi, fark edilmeyecek şekilde gizlenmesi demektir. Yani hendeseyi "hükmeden" olmaktan çıkarıp "hükmedilen unsur" hâline getirmek... .

Şaire göre, şiirin en vazgeçilmez unsurlarından biri de hayaldir. Ancak *"hayal boş bırakılmamalı, disiplin altına alınmalıdır; çünkü, hayal, hayal hâliyle kalacağı, gerçekle akrabalık kuramayacağı sürece şiir olamayacağı gibi, gerçek de aslındaki hâliyle kaldığı müddetçe şiir değildir."*[149]

Hayalin belli ölçüde kontrol altında tutulması gerektiği, gerçeğin de şairane hayallerle terbiye edilerek daha yumuşak, daha uysal bir hâle getirilmesinin şart olduğu fikrine dayanan bu görüş, şairin hayal ile gerçek arasında bir orta yol aradığını gösteriyor. Fakat, hayalin gerçekle akrabalık kurması ile gerçeğin aslındaki hâliyle kalmaması arasında fark vardır. Bu yüzden, Haşim'in ifadesine yakın bir ifadeyle, hayal ile gerçek arasında, gerçekten ziyade hayale yakın" bir tercihin esas alındığını söyleyebiliriz.

---

148 Defne D., Şubat-1969 S. 62
149 Defne D., Şubat-1969 S. 62

Gerçeğin hayalle terbiye edilişini, Arif Nihat, *sanatın gerçeği yenmesi* olarak kabul etmekte ve bu suretle eşyanın ikinci ve daha güzel olan yüzünün göründüğünü söylemektedir:

San'at yenmiş gerçeği.. dostlar, inanın!
Ma'lûmu bu hem dinleyenin, hem ananın:
Hergün bulanık akarken -aslında- Tuna,
Bir vals ile, rengi mâvi olmuş Tuna'nın.[150]

Rubaiyyât-ı Ârif I'in önsözü olan Emek adlı rubâîde:

Bir hayli emek, hayli tevekküldür bu..
Bir başka edâ, başka tahayyüldür bu..
İster kadeh, ister dudak, ister elvân..
Taş devrini gül devri yapan güldür bu.[151]

diyen şair, şiirin mahiyeti ve fonksiyonuna dair düşüncelerini -yine- yukarıdaki unsurları kullanmak suretiyle ortaya koymaktadır: Şiir, emek işidir, sabır işidir; hususî bir üslûp ve hususî bir hayal örgüsü ister; hangi temayı işlerse işlesin, sert, kaba ve iptidâî ne varsa hepsini yumuşatan, incelten ve güzelleştiren odur. Şiir sayesindedir ki taş devri ve onu takip eden maddî ölçülere göre sınıflandırılmış bütün devirler hükümsüz kalır; insanlığın gül devri başlar.

Şiir Neye Hizmet Eder?

Sanatın gayesinin yine sanat olduğu yaygın bir görüştür. Fakat sanatın asıl gayesinin insana ve topluma, dinî,

---

150 Mavi Tuna, Yerden Gökten, Ş.7 s. 241
151 Ş. 6 s.7

millî veya ideolojik değerlere hizmet etmek olduğunu düşünenler daha da fazladır. Esasen, hiçbir sanat eseri, sadece aslî gayesine mahkûm edilemeyeceği gibi, sanatçı da başka gayelere hizmet eden eserler yazmak mecburiyetinde bırakılamaz.

Arif Nihat, sanatın gayesi konusunda çok katı bir tutum içine girmemiştir. Güzelliği ihmal etmemek kaydıyla çeşitli değerleri öne çıkardığı şiirleri az değildir. Fakat ana tutumu, estetik değer ile sosyal faydayı barıştırıp kaynaştırmak olarak belirlenebilir.

> *Bana göre önemli olan, şiirde bizim duygumuzu, bizim ruhumuzu, bizim kültürümüzü, bizim medeniyetimizi ortaya koymaktır. Muhtevada millî olmaktır.*[152]
>
> *Kendisini bir aktör gibi, sık sık başkaları namına konuşmaya salahiyetli, hatta mecbur kabul etmezsek şair, cemiyetin adamı olmaktan çıkar.*[153]

Her kim ki bu halk için yazar, halkın olur;
Aydınlatabildiyse, eğer aydın olur...
Muhtâc değildir eli, altın kaleme:
Kullandığı her kalem onun, altın olur.[154]

Şiirin sosyal fayda gözetmesinin önemini dile getiren bu örneklere karşılık, şair, şiirin estetik fonksiyonunu daha net ifadelerle savunmaktadır:

> *Birçok eserlerde tez sanat zevkinden önce geliyor. Yani sanatı eşek yapıyorlar, tezi onun sırtına bindiriyorlar. Sanat bir semer hayvanı değildir.*

---

152 Töre D., Şubat-1977 S 69
153 Açık Mektup, Kanatlarını Arayanlar, N. 3 s. 224
154 Altın, Yerden Gökten, Ş. 7 s. 295

...kozası içinde reklâmsız çalışan bazı sanatkârlardan yarına gerçek sanat örneği romanlar, hikâyeler, hatta piyesler kalacaktır.[155]

Bildin - yine- bir sütunda yer kapmasını;
San'attan hicve yol bulup sapmasını...
İğnenle değil, balınla sen bir arısın...
Ey altın arım, unutma bal yapmasını![156]

Artık ne rubâî, ne semâî kaldı!
San'atta bir âvâre tedâî kaldı!
Her cephesi ma'mûr şiirden bugüne
Mazbût iki üç kalem, fedâî kaldı![157]

Şairin, Töre dergisinden aldığımız pasajda, tez'in sanatı boğmasına -hicvi seven mizacına uygun bir ifade tarzıyla- karşı çıktığını görüyoruz.

Oysa sanatçı, ipek böceğinin kendi kozası içinde ipeğini örmesi gibi, kendi duygu dünyasının sesini dinlemeli ve bu sesi duyurmaya çalışmalıdır.

"Bal" adlı şiirde ise, şair "altın arı" olarak vasıflandırılıyor. Hiciv, gazete yazıları.. derken sanattan uzaklaştığını düşünerek, asıl işi olan bal yapmaya, yani gerçek sanata dönmek istiyor.

Kalemler rubâîsi, -âdetâ- *Bal'ın* devamıdır: Artık rubâî de, semâî de ortadan kalkmış; hakikî şiir bir çağrışımdan ibaret kalmıştır. Böyle bir zamanda, altın arı da bal yapmasını unutursa, birkaç şiir fedaisi bile kalmayacaktır...

Fakat Ârif Nihat'ın, *bal* dediği *iyi işlenmiş şiir*e devamlı bağlı kalamadığını ve sosyal fayda ile estetik endişeyi ay-

155 Töre D., Ekim-1972 S.17
156 Bal, Yerden Gökten, Ş.7 s. 310
157 Kalemler, Nisan, Ş. 6 s. 238

nı anda hedeflediğini ortaya koyan görüşleri de az değildir ve belli bir mantık temeline oturmaktadır:

> *Gündelik sanatla uğraşacak adam değildim... Lâkin sanatın da cemiyete ve halka borcu olduğunu düşündüm. Yazdım, konuştum... Belki ileri gittiğim de oldu. Fakat... dil yalancılığı da, kalem yalancılığı da yapmadım!*[158]

Şairin, "Dil yalancılığı da, kalem yalancılığı da yapmadım." sözü, günlük sanatla uğraşırken de estetik endişeyi ve sanatçı haysiyetini bir kenara bırakmak istemeyişinin işaretidir.

> *Sanatçı, muhatabının kılıbığı olmamaya dikkat ettiği kadar, ona sırtını çevirmemeye de dikkat etmelidir.*
>
> *Sanatçı, konusunu muhatabının konusu hâline getirmek gücünde olmalıdır.*[159]

"Yersiz!" demeyin, ki yazdığım şiirle ben
Yer verdim ağza, göğse, hattâ bele...
Hem en bereketli tad için şükrettim,
Hem "Ahseni Takvim"i getirdim dile ben.[160]

sözlerinde de "orta yol" anlayışı vardır.

Arif Nihat'ın şiir anlayışının ayrıntılarını ilgili bölümlerde -yerine göre- tekrar irdeleyeceğiz. Fakat yukarıdan beri söylediklerimizi kendi ağzından özetlemek üzere, Söylemek şiirinin bazı beyitlerini okuyabiliriz:

Birgün sesimde mutsuz anam toprağın sesi,
Mâzînin ıztırâbını ben, hâlâ söylerim[161].

---

158 Berat, Kubbeler, N. 5 s. 294
159 Defne D., a.y.
160 Ahseni Takvim, Ses ve Toprak, Ş. 4 s. 36
161 Bu mısradaki "hâlâ" kelimesinin, hem kafiye, hem de anlam bakımından "hâl'e" olması gerekir.

Yer yer, çıkar duyan şu garîbin de âhını:
Her içli rûha, her kanayan gönle söylerim.

Ba'zan resim resim açılır eski bahçeler:
Dinler menekşe, ,fesleğen,gül,ıtır,lâle…söylerim.[162]

Ba'zan da öfkemin sesi gürler olaylara:
Yumruk ağırlığında beş on cümle söylerim!

…
Öfkem de şefkatim kadar içten gelir benim;
Ancak, ayakla, elle değil; dille söylerim!

…
"Birdir,derim, esir,hece,serbes vezin,arûz…"
Sen öyle söyle duygunu; ben böyle söylerim!

…
Sırlar kalır -fakat- yine ifşâ edilmedik..
Geldikçe hepsi söylenecek hâle.. söylerim[163].

…

Şiirinde Dış Yapı

Nazım Şekli

Şairin, sanat anlayışında taassup… gençlere yakışmaz sözleriyle ifade ettiği tutumu, nazım şekli konusunda da sürdürmüş, belli bir nazım şekli üzerinde ısrar etmemiştir.

---

162 Mısraın vezni bozuktur. "Gül, fesleğen, menekşe, ıtır, lâle… söylerim." veya "Dinler ıtır menekşe ve gül lâle… söylerim" vb. olursa vezne uyar. (Mef'ûlü / Fâilâtü / Mefâîlü / Fâilün)

163 Söylemek, Köprü, Ş.1 s.199-200

Divan ve Halk şiirimize ait nazım şekillerini (gazel, mesnevi; koşma, türkü vb.) aynen kullandığı şiirlerinin sayısı çok azdır. Bu yerleşik şekilleri şahsî tasarrufla değiştirerek elde ettiği, bazı yönleriyle geleneğe bağlanan şekiller daha fazla olduğundan, uzun şiirlerde, belirgin bir çeşitlilik söz konusudur.

Geleneğe Bağlı Nazım Şekilleri

Arif Nihat, geleneği temel değer olarak görenlerdendir ve ondan yararlanmak ister. Ancak o, aynı zamanda, *kendi olma*ya da çok önem verir. Bu yüzden de geleneği değiştirici müdahalelerde bulunur.

Sanatta devam esastır. Devamı sağlayan en önemli kaynak da gelenektir. Geleceğe kalmak isteyen bir sanatçının ilk yapacağı iş, geçmişe bakmaktır. *Sanatçı yaratması*, etrafında akıp duran hayatın -ister istemez- bir yerinden başlar, her edebî metin bir *yeniden yaratış*tır; fakat *ilk yaratış* değildir.

Hiçbir gerçek sanatçı, gelenekten habersiz değildir; fakat hiçbiri de ona teslim olmaz. Sanat cehdi gelenekten yola çıkmayı gerektirdiği gibi, gelenekle kapışmayı, ona direnmeyi de gerektirir. Bu direniş onu yok saymaya yönelik değildir. Ne var ki gerçek sanatçı, geleneği olduğu gibi benimsemek yerine eskimiş yerlerini onarmaya, dirilmesi gereksiz ve imkânsız olan yönlerini tümüyle göz ardı ederek onu daha yeni bir gelenek yapmaya çalışır. Geleneği yıkmak değil, yeniden yapmak... Yıkmak anarşi doğurur; yenilememek ise kütleştirir, dogmaya götürür.

T.S.Eliot, *Yenilik tekrardan daima iyidir.*[164] der. Geleneğe direnmek, her zaman yenilik yaratmayabilir; fakat

164 T. S. Eliot, Gelenek ve Şiir, Edebiyat Üzerine Düşünceler (Çev. Sevim Kantarcıoğlu), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara-1983, s. 20

başkalık da yenilik kadar önemlidir. Tekrar, tekrar eden ya da taklit edilen sanatçı ne kadar büyük olursa olsun, sanatın kalitesini düşürür. Her tekrar edişte gelenek aşınır ve eskir; sevimsizleşir. Edebî metin -hele şiir- bir kere yaratılabilir ve her türlü taklidi -benzeri değil- kesinlikle ondan daha az değerlidir.

Arif Nihat, sanatın bu temel gerçeğini çok iyi bildiği için, geleneği yararlanılması ve -fakat aynı zamanda- direnilmesi gereken temel değer olarak kabul etmiştir.

Şair, Divan şiiri nazım şekilleri içinde en çok rubâîye[165], sonra da gazele itibar etmiş; tuyuğ, mesnevi ve şarkı gibi şekilleri de birer ikişer şiirde kullanmıştır. Rubâîye başlamasını ve bu nazım şekli ile ilgili tutumu şöyle anlatmaktadır:

> ...
>
> *Daha sonra rubâîye eğildim. Türkçe, Farsça, Arapça rubâîlerin hepsini değilse bile bir haylisini okudum. Gördüm ki rubâînin vadettiği imkânlar gerçekleştirilmiş olmaktan henüz çok uzak. Ve tahminen 1953 veya 1954'de rubâîye başladım. Rubâînin çerçevesini çok genişlettim. Tabiatı, hayatı, aileyi, cemiyeti, hatta uzvî isteği, memleket menkıbelerini, kasabalarını, şehirlerini, sularını rubâîye soktum. Rubâîde muhavere de yaptım. Rubâîye başlık da koydum. Böylece rubâîyi benden önce dar kanalından çıkarmış olan Sayın Cemal Yeşil'den sonra daha da genişlettim ve bir rubâî çığırı tabir câizse bir rubâî rönesansı yapmış oldum. Belki de benimkilerden daha güzellerini yaz-*

165 Ârif Nihat, 1843 adet rubâî yazmıştır. Bunların bütün şiirlerine nisbeti %57.4'tür. 1843 rubâînin %96.6'sı klâsik rubâî formuna uygundur. %2.9'u yarım mısralı, %0.4'ü ikişer mısralı (yarım rubâî) olarak düzenlenmiştir.

mak gayesiyle yeni rubâîciler doğdu. Bununla müftehirim.

Rubâîlerimin kalitesinden bahsetmek bana düşmez. Fakat rekor asrındayız Türk edebiyatında, hatta şark beynelmilelinde sayıca rubâî rekorunu kırdığımı söyleyebilirim. Rubâî benim mizacıma da uygundur. Rubâîye mal edilmesi mümkün birçok buluşları sokağa atacağıma bu kısa nev'e mal ettim. Rubâî Türk'ün mizacına da uygundur. Hemen hemen maninin ufak tefek farklarla aynıdır.[166]

Şairin söyledikleri doğrultusunda rubâîleri gözden geçirildiğinde şu hususlar dikkatimizi çekecektir:

1. Deneme mahiyetinde yazdığı ve iki mısradan ibaret olan *yarım rubâî* toplam 8 adettir. Bunların 6 adedi 28 Mayıs-15 Haziran 1968 tarihleri arasında yazılmıştır. Şair bu tarihlerde Avrupa seyahatindedir. Toplam 8 rubâîden 6'sının bu seyahat sırasında kaleme alınmış olması, bunların yol şartları dolayısıyla yarım bırakıldıklarını düşündürmektedir.

2. Rubâîde yarım mısra kullanmış; bu yarım mısralarda rubâî vezninin dışına da çıkmıştır.

3. Rubâîye başlık koymuştur.Elimizde bulunan not defterlerindeki ilk şekillerinde ve dergilerde çıkanların bir haylisinde başlık yoktur; rubâî" genel başlığı kullanılmıştır.

4. Esasen hikemî konulara ağırlık veren rubâî, Arif Nihat'ın kaleminde tam bir tematik genişleme yaşamıştır. Şairin rubâîde rönesans yapma iddiası, konu çeşitliliği açısından bakıldığında daha kolay kabul edilebilir.

---

166 Töre D., Ekim-1972 S.17

5. Nesirlerinde olsun, şiirlerinde olsun, söyleyeceklerini en kısa yoldan ve çarpıcı bir şekilde söylemekten çok hoşlanan bir sanatçı olarak, temel özelliği düşünce yoğunluğu olan bu tarzı kendi mizacına uygun bulmuş; bu sebeple çok sayıda rubâî yazmış, bunun sonucunda da -kendi tabiriyle- rubâî rekoru kırmıştır.[167]

Bu uygulamaları da şairin geleneği geliştirme çabalarının bir görüntüsü olarak kabul edebiliriz. Bu serbest tavır, şaire geniş bir saha yaratmıştır. Ancak, yarım, yarım mısralı, muhavereli... rubâî denemelerinin bir şey kazandırıp kazandırmadığı tartışılabilir.

Zaten, şairin asıl gücünü bu kabil zorlamalarda değil, kaidesi içinde kalarak -onlara tam bir hakimiyet kurarak- ulaştığı seviyede aramak gerekir. 1843 adet rubâî arasında, çoğunluğu Kanatlar ve Gagalar kitabında bulunan kısa nesirlerinde gördüğümüz yoğun, nükteli ve sarsıcı söyleyişi şiire taşıdığı tür olarak, gerçekten kuvvetli olanların sayısı hiç de az değildir.

Divan şiirinin en yaygın nazım şekillerinden olan gazel, Arif Nihat'ta, rubâîye nazaran daha fazla değişikliğe uğramıştır, sayı olarak da daha azdır. Birkaç şiirinde mesnevi[168], tuyuğ[169], formlarını da denemiştir. Divan şiirine Halk şiirimizden geçtiği kabul edilen şarkı da, bir iki örnekle denediği nazım şekillerindendir:

---

167 Halûk İpekten'in verdiği bilgilere göre, edebiyatımızda en çok rubâî yazan şairler, Mevlânâ (1500), Azmizâde Hâletî (900-1000), Kara Fazlı (1000'e yakın),M.Celâleddin Paşa (Åsafî, 171), Nâbî (150), Esrar Dede (145), Erzurumlu İbrahim Hakkı (82), Fuzûlî (81)'dir. (bk. H. İpekten, Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri, Birlik Yay. Koop., Ankara, 1985, s.102)

168 Her beyti kendi içinde kafiyeli olan mesnevi, şiir boyunca belli bir hakim ses etrafında dolaşmaktan çok hoşlanan Arif Nihat'a pek sevimli gelmemiş gibi görünmektedir.

169 Tuyuğun asıl kafiyesi cinaslı olup, aaxa şeklinde sıralanır; fakat abab şeklinde sıralanan ve cinassız olan kafiyelere de rastlanır. Tuyuğ, Halk edebiyatımızdaki Mani'nin Aruzla yazılmış şeklidir.

Dünyânın arsasında bizim hissemiz mi var a
Öksüzleriz.. bu hânede bir kimsemiz mi var A
Birgün piyâlemiz mi dolar, kâsemiz mi var a
Öksüzleriz.. bu hânede bir kimsemiz mi var A

Sâkî gelir hirâm ederek.. görmeden geçer b
Bakmaz kenâra; anlamadan, sormadan geçer b
Bir âşinâ selâm umarız, vermeden geçer b
Öksüzleriz.. bu hânede bir kimsemiz mi var A

Tanrım, bu gussa-hâneden âzâd kıl bizi c
Bir başka hânümâna götür, şâd kıl bizi c
Sen çare bul susuzlara, sen yâd kıl bizi c
Öksüzleriz.. bu hânede bir kimsemiz mi var[170] A

Divan şiirinin imkânlarından yararlanma konusunda takındığı tavır, Halk şiiri geleneğimiz için de geçerlidir. Şiire ilgisi, Halk şiiri kanalından başladığı hâlde, Kastamonu'da yazdığı ilk gençlik dönemi şiirlerinde ve Heykeltıraş'ta Halk şiirinin nazım şekillerinde doğrudan yararlanmak gibi bir tutumu yoktur. Bu da, şairin daha baştan beri yeni bir şekil arayışı içinde olduğunu gösterir.

Millî ve mahallî kültüre bağlı, geleneği bulunan bir Anadolu şehri olarak Adana'nın Arif Nihat'ın Halk şiirine daha doğrudan yaklaşmasında tesiri bulunduğunu düşünüyoruz. Şiir kitaplarına değil de nesir kitaplarına aldığı ve Adana'da yazdığı 15 civarındaki hiciv ağırlıklı destanşiirinde ve kitaplarına almadığı, Adana dergi ve gazetelerinde kalan bazı şiirlerinde, Halk şiirimizin destan kanadından gelen bazı tesirler vardır.

170 (isimsiz) Ses ve Toprak, Ş.4 s.207

İkinci şiir kitabı olan ve çoğu Adana'da yazılmış şiirlerini ihtiva eden Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor'daki Onlar, Selimler, Kuşlar, Arif Nihat Asya, Ev, Ninni, Mektup, Dağlar, Kubbeler, Tepeler, Pınarbaşı ve Marş şiirlerinde de aynı geleneğin etkisi vardır.

Şairin Halk şiiri nazım şekillerini olduğu gibi kullandığı şiirlerin sayısı ancak 20 civarındadır. Divan nazım şekillerinde olduğu gibi, burada da şahsî zevkini ön plâna alarak değişiklikler yapmıştır.

Gelenekten Değiştirilen Nazım Şekilleri

Burada söz konusu ettiklerimiz, temeli Divan ve Halk şiirinden alınıp çeşitli değişiklikler yapılarak daha serbest bir yapıya kavuşturulan nazım şekilleridir. Şairin uzun şiirlerinin büyük çoğunluğu böyledir. Bir yönünü olduğu gibi kullanırken, başka bir yönünü dikkate almamak; yepyeni bir kalıbın içine geleneğe ait bazı unsurları serpiştirmek gibi hayli rahat, esnek bir tutum...

Şairin çeşitli değişiklikler yaparak kullandığı nazım şekillerinin başında Gazel gelmektedir. Divan şiirinde, şekil itibarıyla gazele çok benzeyen, fakat konusunun daha geniş oluşu, matla' ve mahlas beyitlerinin bulunmayışı, beyit sayısının 5-15'le sınırlanmaması gibi özelliklerinden dolayı gazelden ayrı kabul edilerek Kıt'a adı verilen bir nazım şekli de vardır. Arif Nihat'ın klâsik gazeli hem şekil, hem de muhteva olarak değiştirmesi, biraz da, bu nazım şekline âşinâ oluşuna bağlanabilir.

Klâsik gazelin matla' ve makta' beytini kaldırıp doğrudan doğruya xa xa xa ... xa dizilişini kullanan şair, mısraların uzunluklarını da rahatlıkla değiştirmiş; hatta gazel formuna benzeyen bu şekle heceyi de tatbik etmiştir.

Öteler şiirinde, kafiye dizilişi dışındaki şekil özelliklerine önem verilmemiştir:

Sanmayın Leylâ'yı kalmış lânesiz: a
Ey gönüller, oldunuz son lâne, siz! a
...

Burda şi'r elfâza duymaz ihtiyâc... x
Aşkı söyler yerle gök, efsânesiz. a
...

-Gayri- Leylâ, hüsnünü x
Seyreder, âyînesiz; a

Süslenir hâlâ, tarar gîsûların... x
Lâkin artık, şânesiz! a
...
Gaşy eder âşıkları x
Bir derin vuslat, ki lebsiz, sînesiz... a

Burda Yûsüf bahtiyâr olmuş, Zelîhâ bahtiyâr... x
Ağlayın, ey gözlerim, dünyâda Bünyâmîn'e siz![171] a

Dikkat edilirse, bu şiirde aruz kalıplarını hayli serbest bir tavırla kullandığı ve bu suretle elde ettiği uzunlu-kısalı mısralar sayesinde de monotonluğu kırdığı kolaylıkla gözlemlenecektir.

Fâilâtün / Fâilün (6 mısrada)
Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün (14 mısrada)
Fâilâün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün (2 mısrada)

171 Öteler, Divançe-i Arif, Ş. 2 s.1128

Gecesafâlar şiiri, Hece'nin 11'li kalıbına göre yazılmış, birkaç mısra -tıpkı aruz kalıplarında olduğu gibi- 5 hecede bırakılmıştır. Aruz ahengini de taşıyan bu şiirde gazel formundan yararlanılmıştır:

İki kalbin birbirinde çarptığı	x (11'li)
Bir yuvamız var;	a (5'l)
Küçük bahçesinin kuytularında	x (11'li)
Gecesefâlar	a (5'li)
Tıpkı senin gibi kendilerini	x (11'li)
Bana gündüz kapar, gece açarlar![172]	a (11'li)

Değişikler yapılarak kullanılan Halk edebiyatı nazım şekilleri arasında en çok Koşma ve Türkü formuna rastlanmaktadır. Bu şekillerin nazım birimleri ve vezni genellikle muhafaza etmiş, daha çok kafiye dizilişi değiştirilmiştir. Meselâ, Kır At, güzelleme ve koçaklama edasını iç içe taşıyan, fakat şekil olarak tamamen değiştirilmiş bir şiirdir. Şiirin kafiye dizilişi, Koşma kafiyesinin Gazel kafiyesi olarak değiştirildiğini düşündürmektedir:

"Kır At'ım!" deyip kolunu	A	5+3
Boynuma dola gidelim;	B	5+3
Birbirimize kol, kanad,	x	5+3
Can ola ola gidelim!	b	5+3
Kızlara bir güzelleme	x	4+4
Söyle de öyle gidelim;	b	3+5

172 Büyüyün Kızlar Büyüyün, Ş 3 s. 274

Sonra helâllaşmak için,	x	duraksız	
Gel, Çamlıbel'e gidelim:	b	5+3	
Dağa taşa, kurda kuşa	x	4+4	
Sağlıklar dile... gidelim!	b	5+3	
Çamlıbel'e vedâa edip	x	4+4	
Bir başka ile gidelim..	b	5+3	
Orada gülden sümbüle,	x	3+5	
Sümbülden güle gidelim!..		b	3+5
Ve içimize göklerden		x	5+3
Nur dola dola gidelim;		b	5+3
"Kır At'ım!" deyip kolunu		A	5+3
Boynuma dola gidelim![173]		B	5+3

Güfte şiiri, Türkü formundadır.Ancak klâsik kafiye düzeni değiştirilmiş, Kır At şiirinde Koşma'ya uygulanan gazel kafiyesi, burada da türküye uygulanmıştır:

Her yerden toplamış güzellikleri:	x	6+5
Yüzü ayrı, gözü ayrı kıt'adan;	a	4+4+3
(BEND) Yaşı -henüz- küçük sayılır, ama	x	6+5
Yürüyüş dersini almış ustadan...	a	6+5
Bir kız gelir -tıkırtıkır- bizlere,	B	4+4+3
(KAVUŞTAK) Ayağında takunyası tahtadan![174]	A	4+4+3

Serbest Nazım Şekilleri

T.S.Eliot, serbest nazımdan söz ederken Hiçbir vers iyi bir iş yapmak isteyen insan için libre değildir[175] diyor. Sa-

173 Kökler ve Dallar, Ş. 3 s.78
174 Büyüyün Kızlar Büyüyün, Ş.1 s. 210
175 Ezra Pound, T.S. Eliot (çev.Ahmet Aydoğan), Merdivenşiir D., S.1, Ocak-Şubat 2005

natta serbestlik, ancak sanatçıya uyacağı kurallar toplamını (disiplini) seçme hakkının tanınması anlamına gelebilir. Kuralsızlık değildir.

Burada, şairin -devrinde geçerli olan anlayışlardan da ilham alarak- kendi koyduğu kurallar çerçevesinde yazdığı ve yukarıda sözünü ettiğimiz geleneklerden herhangi birine bağlanamayan şiirleri üzerinde duracağız.

Arif Nihat'ın bu başlık altında ele alınabilecek yapıdaki şiirlerinin sayısı 100 civarındadır. Bunların 22'si Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor'da, 17'si Kökler ve Dallar'da, 17'si Ses ve Toprak'ta, geriye kalanlar da diğer eserlerinde ve kitaplarına girmemiş şiirleri arasında bulunmaktadır.

Arif Nihat'ın şiirlerinde, serbest nazımla yazdığı şiirlerin belli bir disiplin dahilinde kaleme alındığını; serbest çağrışımları kısıtlamayan, fakat dış mimarîyi de bu çağrışımlara ezdirmeyen bir yol takip edildiğini gösteren, yerleşik tavır diyebileceğimiz hususlar vardır: Nazım birimleri arasındaki bağlantılar çoğu zaman kafiyelerle sağlanmış; bu kafiyelerin bir kısmı tekrir mahiyetinde kullanılarak şiir boyunca kulağımızdan gitmeyen bir kalıcı âhenk elde edilmiştir. Ayrıca, mısra uzunlukları değişmekle beraber, hece sayısı eşit ve durakları aynı olan, hatta yer yer aruza uygun mısralar da kullanılmak suretiyle, Hece veya aruz şiirlerini hatırlatan bir iç istikrar da sağlanmıştır.

Serbest tarzda kaleme alınmış olan Affı Umumi şiiri (tam metni için bu kitabın Seçmeler kısmına bakınız), serbestlikten ne anlaşılması gerektiğini de ortaya koyan ilgi çekici bir örnek olarak incelenebilir. Her bendin sonunda tekrarlanan “affettim” ve “seni de affettim” ifadeleri, sürekli bir başa dönüşü ifade ediyor.

Yazdıkları bu açıdan incelendiğinde görülecektir ki, Arif Nihat serbest şiirlerinde de belli bir disiplin içinde hareket etmiş, bu tarzı her türlü kuralı bir kenara bırakmak olarak değil, kendi kurallarını kendi koymak şeklinde anlamıştır.

Geleneğe bağlı şiirlerinde, sanki geleneği saymayacakmış gibi serbestliğe yönelmiş, serbest şiirlerinde ise geleneğin bazı unsurlarını ısrarla kullanmıştır. Bu orta yol arayışıdır. Hem geleneğe direniş, hem de başıboşluktan kaçış...

Şiirlerinde İç Yapı

Dil ve Üslûp

Bir eserin edebîlik özelliği kazanmasının ilk ve vazgeçilmez şartı, dil tasarrufu yönünden kusursuzluktur. Şekli ne kadar mükemmel, mesajı ne kadar büyük, muhtevası ne kadar zengin olursa olsun, dilin kullanılışı açısından kusurlu olan bir eser edebî olamaz. Denilebilir ki, dil yönünden yetersiz, hele kusurlu olan bir eserin başka herhangi bir yönden değerlendirilmesine gerek bile yoktur.

Dil malzemesinin seçimi ve istifi, sanatçının günlük dilin üstüne çıkabilme imkânlarından biridir. İstiften kastımız şudur: Mevcut olmadığı zaman başka kelimelerin de özellikle anlam ve ses yönünden zayıf kaldığı, fakat bir anlam blokunda yerini aldığı zaman da o metni asıl ifade gücüne kavuşturan her kelimeyi, kelime grubunu, cümleyi olması gerektiği yerde kullanmak... Bu yerinde kullanışa bağlı olarak, edebî eserin bütününün kuvvet kazandığı bir dil ustalığı...

Dilin şahsî bir tercihle kullanılması üslûbu meydana getirir. Dilin şu veya bu tercihle kullanılması, yani dile tasarruf, tercih sahibinin şahsiyetiyle yakından ilgilidir. Öy-

le ki, bu ilgi daha da ileriye götürülerek, "üslûp insanın kendisidir" de denilmiştir.[176]

Şahsî tercih, seslerin tanziminde; kelimelerin seçilmesinde, anlamlandırılmasında ve kullanılmasında; hayallerde (teşbih, istiâre ve mecazlarda) kendi şahsiyetinin rengini öne çıkarmak demektir. Bu da dilin hem ses, hem de anlam yönünün iyi kullanılmasıyla gerçekleşir.

Dil malzemesini, şiirde olsun nesirde olsun, şaşırtıcı bir çeşitlilikte kullanmak, Arif Nihat'ın en önemli özelliklerindendir. Bu çeşitlilik, ona, anlam derinliği, ahenk zenginliği ve hayal yüksekliği gibi şiirini en önemli kurucu unsurlarına farklı yollardan ulaşma imkânını hazırlamıştır.

Bir şairin dünyasına (hem ruh, hem şiir dünyasına) onun kendi kullandığı kelimelerden gidilir. Bunun için de okuyucunun (eleştirmen de okuyucudur) şairin sözlüğüne tam anlamıyla hakim olması şiirden alınan zevki çoğaltır. Aksi ise şiir okumak sayılmaz. Arif Nihat'ın -şair olarak sahip olduğu-kelime dağarcığını bu temel ilke doğrultusunda değerlendirmek gerekir.

Kelime Kadrosu

Gördüğü eğitim, yetiştiği devir ve içinden geçtiği ortama uygun olarak, Arif Nihat'ın zengin bir kelime dağarcığı vardır. Günlük hayatın her türlü realitesinden mistik sezişlere, tümüyle göze hitap eden yurt manzaralarından varlık-yokluk meselesine kadar çok çeşitli temaları işleyen

---

176 Fransız düşünür ve yazarlarından Buffon'a ait olan bu görüş, Recâîzâde Ekrem tarafından, şöyle tercüme ve tefsir edilmiştir: Fransa üdebâ-yı hükemâsından (Buffon)'un "üslûb-ı beyân aynıyle insandır" sözü sahîhan bir bedîa-i hakikat denmeğe şâyândır. Zîrâ dikkat olunsa her şahsın üslûb-ı beyânı mizâcının, ahlâkının, etvârının, evzâının mir'at-i in'itâfıdır. (Ta'lim-i Edebiyat, İst.-1330, s. 62)

şair, bu yükseliş ve derinleşmeye uygun bir dil zenginliğini yaratabilecek kültür birikimine sahiptir.

Bir sanatçı için -hele hele şair için- dilin ne kadar önemli olduğunu çok iyi bilen şair, Türkçe için "şiirden dilim" ifadesini kullanır. Ona göre Türkçe, dünyanın en yaygın dili olan İngilizce'den daha şiirlidir:

Hor görenler benim -aslında- şiirden dilimi,
Söylesinler bana: "May Hart" ile "gönlüm" bir mi?[177]

Arif Nihat, sade bir dil kullanmıştır. Kronoloji, tema, nazım şekli bakımından nirengi noktası özelliği taşıyan eserlerini esas alarak çıkardığımız aşağıdaki tablo, genel bir kanat uyandırmaya yetecektir:

ESERLER	KELİME SAYILARI ve ORANLAR		
	Türkçe	**Yabancı**	**Toplam**
İLK ŞİİRLER	1539 %67	759 %33	2298
HEYKELTIRAŞ	1324 %73	501 %24	1825
B. BAYRAK RÜZ. BEK.	**3196 %75**	**1076 %25**	**4272**
KUBBE-İ HADRÂ	**1468 %55**	**1205 %45**	**2673**
DİVANÇE-İ ÂRİF	1306 %53	1178 %47	2484
TAKVİMLER	2236 %67	1125 %33	3361
RUBÂİYÂT-I ÂRİF I	2571 %63	1054 %37	4075
YERDEN GÖKTEN	6859 %68	3189 %32	10048
TOPLAM	**20499 %66**	**10537 %34**	**31036**

177 Dil I, Büyüyün Kızlar Büyüyün, Ş. 3 s. 259

Tablo, Arif Nihat'ın, ilk şiirlerinden itibaren sade bir dil kullandığını ve yabancı kelimelere pek itibar etmediğini, kullandığı yabancı kelimelerin hemen tamamının da günlük dilde kullanılan kelimeler olduğunu ortaya koymaktadır. Arif Nihat Asya imzalı ilk şiir kitabı olan Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor'da, %75'lik bir oranla, en fazla Türkçe kelimeye yer vermesine karşılık, 1956'da yayınlanan Kubbe-i Hadrâ ve 1971'de yayınlanan Divançe-i Ârif'te bu oranın %55 ve %53'e düşmesini, şiir dilinin gittikçe ağırlaşması olarak yorumlamamak gerekir. Kısmî bir ağırlaşma olsa bile, asıl sebep dilin konuya ve maksada göre ayarlanmış oluşudur.[178]

Şair, Yahya Kemal ve Enis Behiç'in tutumunu hatırlatan bir anlayışla, Kubbe-i Hadrâ ve Divançe-i Ârif'te şiirlerinin tematik dokusuna uygun bir kelime kadrosu seçmiştir.[179]

Arif Nihat bu konuyu bir şiir problematiği olarak da düşünmüştür:

> *Ben hem bugünkü dili, hem de divan dilini kullanırım. Bugünkü dile dil kurumundan başka kimse itiraz edemez. Fakat divan dili için beni sigaya çekenler oldu. Bunlara şöyle cevap veririm:*
>
> *"Oğlum, kızım, kardeşim, benim yalnız doğacaklardan değil, doğmuşlardan da değil, ölmüşlerden de okuyucularım vardır." Divan dilinin de bütün şiirleş-*

---

178 Divançe-i Ârif'teki %53'lük Türkçe kelime nisbeti şairin diğer eserlerine göre hayli düşük olmakla beraber, Yahya Kemal'in Eski Şiirin Rüzgârıyle'sinin Gazeller bölümündeki 39 gazelde -ki mahiyet olarak Divançe-i Ârif'le hemen hemen aynıdır- %38 Türkçe, %62 yabancı kelime kullanılmıştır. Eserdeki Türkçe kelimelerin çoğunun fiil veya edat olduğu da dikkate alınırsa, Yahya Kemal'in eski dile çok daha fazla bağlandığı anlaşılır.

179 Şair bu durumu, tasavvufi şahsiyetine de hayli uygun bir tutumla, şöyle izah eder:

Sebepsiz değil -yer yer- bu eski ağız, bende:
Okuyucularım var benim, ölülerden de! (Ölüler, Basamaklar, Ş. 2, s. 247)

me ve şiirleştirme imkânları, varabileceği son zirveye kadar vardırılmamıştır zannındayım. "Sen vardırdın mı?" diyeceksiniz... Yaklaştırmaya çalıştım diyebilirim.[180]

Bu sözler -aynı zamanda- şairin eski dille yeni dili kaynaştırmak çabasında olduğunu düşündürdüğü gibi, dil meselesinin çok önemli bir kültür meselesi olarak ele alındığını da gösteriyor.

Yazar, dil konusuna dil-kültür bağlantısı çerçevesinde baktığı için, milletin çok yönlü kültür hayatı içinde kullandığı ve anlayıp kolaylıkla anlamlandırdığı kelimeleri, hangi dile ait olduğunu önemsemeden kullanmıştır. Böyle olmasına rağmen yabancı kökenli kelime oranının %34'lerde kalması, Arif Nihat'ın dilinin hayli sade olduğunu söylememiz için yeter sebeptir. Çağdaşı olan sanatçılarla yapılacak bir karşılaştırma, bu düşüncemizin doğru olduğunu ispatlayacaktır.

Kelime Çeşitleri

Arif Nihat, varlığa son derece dikkatle ve merakla bakan bir sanatçıdır. Ayrıntıları kaçırmak istemeyen ve bunlardan şiir çıkarmaya çalışan şair, Türkçe'nin her türlü ifade yolundan da yararlanmak istemiştir. Varlıkla her türlü ilgi, kelime ile ve onun, varlığın kendisini, vasfını, hareketini ifade etme özelliği sayesinde kurulur.

Şair -belli devrelerdeki şiirleri arasında yaptığımız bir kıyaslamaya göre- %43 oranında isim, %21 oranında fiil, %13 oranında sıfat kullanmıştır.

Arif Nihat'ın şiirlerinde isimler her devrede çoğunluktadır. İsimler, varlık ve kavramları ismen temsil ederler.

180 Karapınar, Arif Nihat Asya ile Bir Konuşma, Töre D., S.17, Ekim 1972

Sanatkârın ilgi sahasına giren varlık ve kavram ne kadar çok olursa, isimlerin sayısı da o nisbette artar. Etrafa olan ilgisi her zaman yoğun olduğu için, Arif Nihat'ın şiirinde hemen her çeşit varlığın ismine rastlamak mümkündür.

Şair, somut isimlere daha çok yer vermiştir. Maddî çevreye, dağıyla, taşıyla, ağacıyla, çiçeğiyle yurt ve tabiat güzelliklerine özel bir ilgisi bulunduğu ve çevre dediğimiz bütün parçalarına da ayrıca dikkat ettiği için, soyut isimlerin fazla olması normal bir durumdur.

Rahle, tesbih, kılıç, sedefli beşik;
Sahan, divit, çini, kalkan, nakış, muşamba fener...
Bunların hepsi, bir yıkık sarayın
Hazîne dâiresinden getirdiğim şeyler[181].

mısraları, şairin maddî çevre unsurlarını ne kadar dikkatle gözlemlediğini gösteriyor. Tabiî, görünen bu maddî çevreden, artık yıkılmış olan bir mazi sarayına, onun hazine dairesine geçiş de söz konusu. Dolayısıyla, maddî çevre gözlem safhasında bırakılmayıp mazi-hal kompozisyonunu hazırlayıcı bir unsur değerine yükseltiliyor. Bu gözlem gücü, aynı varlığın tamamlayıcı parçalarını görmesini kolaylaştırmıştır. Bunda, şairin resim ve fotoğraf sanatlarına düşkünlüğünün ve bu yüzden etrafa bir ressam dikkatiyle bakması da -herhalde- etkili olmuştur.

Bu somut isimler yanında, daha çok hissî, teessürî ve zihnî bir atmosfer meydana getiren soyut isimler de vardır. Özellikle tasavvufla ilgili şiirlerle, bir ayağı mazide, efsanede olan aşk şiirlerinde ve kısmen de destanî-tarihî şiirlerde yoğunlaşan soyut isimler, şairin hayal gücünün gözlemden daha öne geçişinin tabiî bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır:

181 Hazîne Dâiresi, Ses ve Toprak, Ş. 4 s. 162

Neyi vardır niyâz hâlinde..
Dâimî bir ihtizâz hâlinde.

Bunca yıldır eğilmemiş kalemi
Yazar ifşâ-yı râz hâlinde
Mûsıkî, nükteler, melâmet ona
Vergidir imtiyâz hâlinde.
...
Gitme ey yolcu, Pîr emâneti ney
Kalmasın inkırâz hâlinde.

Bizedir emr ü nehyi ahkâmın..
Sana herşey cevâz hâlinde.

Seni râm etmemişti mevzûât..
Yaşadın i'tirâz hâlinde..
...
Ses verirdin sabâ, nevâ, mâhûr;
Çağırırdın hicâz hâlinde[182].
...

Örnekte mevcut (zamirler dahil) 40 isimden 28'i mücerret isimdir. Meşhur melâmilerimizden Neyzen Tevfik'in kendine mahsus hayatını anlatan ve onun şahsında bir tasavvuf erinin hayata bakışını yorumlayan bu şiirde, bir ruh portresi verildiği için soyutlama öne çıkmıştır.

Arif Nihat'ın isimleri kullanırken, onların birbiri arasındaki doğrudan ilişkisinden doğan isim tamlamalarını büyük başarıyla kullandığı görülür. Dilin yapısı gereği is-

182 D-VIII, Kubbe-i Hadrâ, Ş.1 s. 232

ter istemez kullanılan yüzlerce örnek bir tarafa, biz, onun şiir dilini kuran temel unsurlardan biri olan orijinal tamlamalardan bahsediyoruz. *Dağ tadı, başakların saçları, gökkubbelerin pamukları* (bulutlar), *huzurun yumuşak yastığı, rengin balı, sevincin kuşu* (sevinçle çarpan kalp), *çanlarla ezanların kavgası* (Kıbrıs davası), *nur yudumu* (türbe mumu), semâ yolculuğu (Mevlânâ'nın vefatı), ecel şerbetinin bekrîleri (tasavvuf erleri), hürriyetin hutbesi (Namık Kemal'in mücadelesi) gibi örneklerde isimler, bu tamlamalarla, şahsî bir zevki, hususî ve geniş bir kavrayışı, şairane duyuş tarzını çok güzel ifade edebilen dil birlikleri hâline getirilmiştir.

Çocukluk ve gençlik dönemi şiirlerinde %24, Heykeltıraş'ta %19 olan sıfatlar, ortalama %13'e kadar gerilemiştir. Bu durumu, şairin varlığın varlıkla olan karşılıklı ilişkisine daha fazla önem vermesi olarak değerlendirmek mümkündür. Gayet tabii, şiir dilinin ne olduğunu iyi bilen bir şair olan Arif Nihat, sıfatların sayısal olarak azalmasının bıraktığı boşluğu, onları çok şahsi bir tasarrufla kullanarak doldurmak istemiş ve *akşam denilen kuytu, göçmüşlerden kalan yetimler, gür saçları Akdeniz kokan bir kız, yelken diye açtığım çeyizler, körpe gelinlerle gelen yelkenli, billur minareler, buğu buğu yeşil, çatık kaşlı gece, çöl lâlesi Leylâ, incileşen kandiller, koro hâlinde sükût, parmakları nur sularından kınalı kızlar, zaman denilen saray* ve benzeri örneklerde görüldüğü gibi, şiir dilinin kurulmasında doğrudan etkili olan sıfatlar kullanmıştır.

Sıfatların gittikçe düşüşüne karşılık, fiillerin, hazırlık devresi ortalaması olan %18'den genel ortalamada %21 oranına yükselişi, şairin dikkatinin vasıftan harekete kaydığını ifade eder. Bu da, bir bakıma, tasvirden anlatmaya geçmek demektir. Fakat Arif Nihat -nesirleri de dahil- olay-

ları hikâye etmekten hoşlanmaz. Böyle olduğuna göre, fiillerin artışını, tahkiyeye ağırlık vermek olarak değil de varlıkları anlatmaya, onlara dair çeşitli intibaları nakletmeye daha çok önem vermek şeklinde yorumlamak gerekir.

Şairin bütün şiirlerinde kullandığı fiiller, çeşit olarak 5000'e adet olarak da 20.000'e yakındır. Bu da fiil görevinde kullanılan her kelimenin ortalama dört defa tekrarlandığını gösterir.

Çok Tekrarlanan fiiller arasında *de-* (1196), *var* (i-di vb., 733), *yok*(i-di vb., 274), *değil*(i-di vb., 234) gibi fiiller, Türkçe'nin yapısı gereği çok kullanılmıştır ve bu fiiller, şairin varlığı idrak tarzıyla ilgili çok şey ifade etmezler. Buna karşılık, şairin sık kullandığı gel-(570), git-(318), bekle-(143), *ağla-*(123), *iç-*(58), *ara-*(55) gibi fiillerin çok tekrar edilişi ise, sadece dilin tabiî yapısı ile izah edilemez: *Gel-*, kabul- yaklaşma- kavuşma; git-, ölüm- uzaklaşma- ayrılma; *bekle-* ve *ara-*, hasret- ümit- sabır- arzu; *ağla-* ise hüzün- şikâyet- sıkıntı gibi tavır ve ruh hallerini haber veren, arka plânı zengin, anlam dairesi geniş, tesir gücü fazla ve çağrışımları bol olan fiillerdir. Sanatçının üslûbunu asıl bunlar renklendirir.

Bir deprem sonrasını anlatan şu parçadaki *gitti*lerin insanda bıraktığı etkiye dikkat edelim:

Nerelere sığınam,
Ki evim, yolum gitti;
Hangi yönüme dönem
Ki sağım, solum gitti!
Bingöl'e ölüm gitti...
Gitti Bingöl'üm gitti![183]

183 Bingöl Ağıtı, Ses ve Toprak, Ş. 4 s. 41

Ev, yol-iz kaybolmuş ve sığınacak yer kalmamış; her şey birbirine karıştığı için yön tayini bile imkânsızlaşmış; Bingöl'e, deprem adı altında ölümün kendisi gelmiş ve ortada Bingöl diye bir yer kalmamıştır. Bütün bu anlam yoğunluğu, dört defa tekrarlanan ve her defasında yeni bir anlam kazanan *"gitti"* fiili etrafında toplanmıştır.

Fiillerin bu şekilde değişik nüanslarla kullanılması üslûbu renklendirdiği gibi, muayyen varlıklara has bazı tavır ve hareketleri başka varlıklara yükleyen fiiller de üslûba değişik bir tad ve renk katarlar. Arif Nihat'ta fiillerin bu şekilde kullanıldığına dair çok sayıda örnek vardır. Cansız varlıkların da ruh sahibi olduğunu kabul eden şair, onlara insana has hareketler yaptırmaktan, onlarda insanî birtakım tavır ve davranışlar vehmetmekten hoşlanmaktadır.

Arif Nihat'ın fiilleri kullanışında dikkatimizi çeken hususlardan biri de, fiili ısrarla taşıyıcı unsur olarak düşünmesidir.

"Göçtü, öldü" anlamında kullandığı "gitti" fiili, aşağıdaki şiirde rediften çok daha ileri bir görev üstlenmiş, Mevlâna'nın dopdolu ve renkli bir hayat yaşadığını, gidişinin de sıradan bir insanın ölümünden farklı olduğunu ifadede anahtar kelime olmuştur. Çünkü buradaki "gitti" fiili ..."etti de gitti" yapısı içinde, kendi başına değildir; kafiyeyi teşkil eden kelimelerle birlikte anlam daireleri oluşturmuştur:

Yıllar yılı gurbetlere sabretti de gitti;
Her hâli için Tanrı'ya şükretti de gitti.
...
Yaz kış, sabah akşam otururken ve dönerken
Esrâr-ı İlâhiyyeyi fikretti de gitti.

Kalkınca kudümlerle ve neylerle semâ'a
Her akşamı bir Leyle-i Kadr etti de gitti.
...
Herkes bilir ömrünce gönül kırmadı şurda;
Ömrünce sevâb işledi, hayr etti de gitti.
...
Duyguyla, tefekkürle kanadlandı yerinden;
Her fikri ve her duyguyu şi'r etti de gitti.
...
Tahrilli Yeşil Kubbe'nin üstünde hilâli
Yollarda kalan yolcuya Bedr etti de gitti.
...
Bir kısmına tesbîhini has bendelerinden
Bir kısmına ilhâmını devr etti de gitti[184].

Çeşitlilikten ve dinamizmden (hareket ve değişmeden) hoşlanan şair, isim, sıfat ve fiilleri de aynı çeşitlilikte kullanmıştır. İsim, sıfat ve fiillere göre daha dar bir kullanım alanına sahip olan zamir, zarf ve edatların da zaman zaman oldukça şahsîleşen bir tutumla kullanıldığı görülmektedir.

Ahenk Unsurları

Şiir dili, ses yönüyle de günlük dilden farklılaşır. Günlük konuşmanın hiçbir zaman yakalayamayacağı bir musıkîyi yakalar. Şiirde musıkî, kulağımızdan geçerek gönlümüze ulaşan şeydir. Ses dokusu sadece kulağa hitap eden bir şiir, sesin imkânlarını iyi kullanmamış demektir. Ses, anlamın oluşmasında ve belirmesinde herhangi bir görev

184 Mevlânâ, Ses ve Toprak, Ş. 4 s.13

üstlenmiyorsa, şiirin kuruluşunda da ciddî bir ağırlığa sahip olamaz.

Bilindiği gibi, şiirde âhenk unsurları ritm (vezin ve kafiye) ve armoni (aliterasyon ve asonans)dir. Aliterasyon, asonans ve kafiye ses, hece ve kelimelerin tekrarına, vezin de hecelerin belli esaslara göre düzenlenmesine dayanır.

Tekrar, edebî metnin ait olduğu dilin tabiî yapısına bağlı tesadüfî bir yapılanma da olabilir. Fakat bizim burada söz konusu ettiğimiz, sanatkârın kelimelerle ilgili hususî tercihlerine bağlı şuurlu bir ses mimarîsidir. Çünkü şiirde ses-anlam bağlantısı ancak bu sayede sağlanabilir.

Ritm:

Brik, *Genellikle düzenli her almaşma ritim olarak adlandırılır; almaşan şeyin öz niteliğiyle de hiç mi hiç ilgilenmez. Müzikteki ritim, seslerin zaman içinde almaşmasıdır. Şiirdeki ritim, hecelerin zaman içinde almaşmasıdır. Koreografideki ritim, hareketlerin zaman içinde almaşmasıdır.*

Kısacası, zamanda ya da uzamda öğelerin devirli yinelenmesinin bulunabileceği her yerde ritimden söz edilir.[185] diyor.

T.S. Eliot da şunları söylüyor: *Şiirde musıki yaratabilmek için şairin en çok sahip olması gereken şeyler, ritim anlayışı ve bu ritmik yapıyı şiirle kaynaştırabilme gücüdür. Zannederim şair, sonuçta suni bir etki yaratsa da, bir musıki parçasındaki ritmi şiirine uygulayabilir. Uygulamalarımdan biliyorum ki, bir şiir veya şiirin bir parçası önce ritmik bir yapı olarak gerçekleşir, sonra bu ritmik yapı, kelimelerle ifade bulur ve fikir ve imajları doğurur.*[186]

185 Osip Brik, "Ritim ve Söz Dizim",Yazın Kuramı, Derl. Tzvetan Todorov, Çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat, YKY , 1995, s. 125

186 Şiir Üzerine Düşünceler, Çev. Sevim Kantarcıoğlu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s.147

Her edebî eseri bir anlam taşıyan sesler serisi olarak kabul eden Wellek ve Warren de onlardan farklı düşünmez: *Dildeki seslere bir sanat değeri vermek için manaya, konuya ve tona gerek vardır.*[187]

Brik, Eliot ve Wellek-Warren şu noktada birleşiyorlar: Ritm, her sanat eseri için önem taşır; fakat şiirin ana kurucu öğelerinden biridir. *Nesir de dahil olmak üzere, birçok sanat eserinde ses unsuru dikkati çekmekte ve estetik etkinin önemli bir parçasını teşkil etmektedir.* (...) *Bir manası veya hiç olmazsa heyecanlı bir tonu olmayan 'müzikal' bir nazım olamaz.*[188]

Şiir konusunda otorite olan üç eleştirmenin sözlerinden de anlaşıldığı gibi, şiirde ritm, armoniden daha geniş bir ses organizasyonudur. Her mısrada sayı veya nitelik itibarıyla denkleştirilmiş, sıralanmış, kümelere ayrılmış heceler ve mısra sonlarında -bazan mısraın belli yerlerinde- veya şiir boyunca muayyen aralıklarla tekrarlanmış ortak sesli kelimeler, bu organizasyonun temelini teşkil eder. O hâlde, ritmi meydana getiren temel unsurlar vezin ve kafiyedir. Armonide olduğu gibi, ritmin oluşumunda -vezin ve kafiyenin gerekli kıldığı tekrarlar dışında- muhtelif tekrarların da önemli katkısı vardır.

Vezin

Arif Nihat, Türk şiirinde vezin meselesinin hemen tamamen halledildiği bir dönemde şiire başlamıştı. Aruz tek ahenk aracı olmaktan çıkmış, bir yandan *millî* vezin olma avantajını da elde eden hece, hemen her kesimde kabul görmüştü. Uzun bir geçmişe ve dolayısıyla

---

187 R.Wellek- A.Warren, Edebiyat Biliminin Temelleri, Çev: Prof. Dr, Ahmet Edip Uysal, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s. 210

188 Wellek-Warren, Edebiyat Biliminin Temelleri, Çev: Prof. Dr, Ahmet Edip Uysal, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s. 208

da zengin bir geleneğe sahip olan bu iki veznin yanında, ilk denemelerini Abdülhak Hâmid'de gördüğümüz[189] serbest vezin de yavaş yavaş kabulleniliyordu. Onun, vezin konusunda katı davranmayıp mısraın ilk doğuşu hangi vezinle ise şiirin o vezinle yazılması gerektiği fikrine varmasında, bu genel havanın etkisi olsa gerektir.

Arif Nihat, "Sanat tekniğin yenilmesiyle başlar." sözüyle ortaya koyduğu temel ilkeye uygun olarak, vezinde zorlamanın, peşin hükmün ve şiir dışı müdahalelerin yeri olmadığını düşünmüş, bu düşüncesini de çeşitli vesilelerle açıklamıştır:

> *Şiir vezniyle doğar...Serbest vezinle doğanı aruz adına, aruz veya hece ile doğanı serbest vezin adına zorlamak hem manasız, hem gülünçtür.*[190]
>
> *Her dilin bir vezni varken bizimkinin iki vezni olması bir dağılma değil bir kazançtır. Ben, birini öbürüne tercih etmeyi manasız bulurum. Bir şiirin çekirdeği olan mısra, beyit veya kıta, içime aruzla doğmuşsa, onu bozup heceleştirmeyi, heceyle gelmişse aruzlaştırmayı ilhama suikast telâkkî ederim. Bu hüküm serbest vezne de şamildir.*
>
> *...*
>
> *Serbest vezin adından da anlaşıldığı gibi vezindir. Vezinsizlik değildir. Bilinen vezin kalıplarından başka türlü vezin kalıpları icat etmek demektir.(...) Aruzdan, heceden alacağını aldıktan sonra serbeste geçenler, başarırlar. Aksi takdirde mahcup olurlar.*[191]

---

189 Sürekli değişen bir ruh dünyasına sahip olan şair, sanatta da daima değişikliği arıyordu: Ben nesir ve şiirden başka olarak lisânımızda 'mukaffâ' nâmıyle bir –janr- daha ihdas etmek arzusundayım. Nesrin ve nazmın dışında üçüncü bir anlatım biçimi ihdâsına kalkışmak -özellikle o devirde- ancak Hâmid'in cesaret edebileceği bir davranıştır. (Bk. S.Yıldız, Tanzimat Dönemi Edebiyatı, Günce Yayıncılık, Eskişehir, 2005, s.43)

190 Defne D., Şubat-1969 S. 62

191 Töre D., Ekim -1972 S.17

Bu düşünceler, şairin vezin konusunda rahat bir tavır sergilediğini gösteriyor. Rubâîler hariç, 637 şiirinde aruz (%47), 549 şiirde hece (%40), 179 şiirde serbest vezin (%13) kullandığına göre, bu rahat tavrın aruza biraz daha üstünlük tanıdığı anlaşılıyor. Toplam 1843 rubâînin dahil edilmesiyle, bu oranlar %77, %17 ve %6 olarak aruzun lehine değişmektedir ki bu da tercihin yönünü netleştirmektedir.

Şair, aruz şiirlerinde de hece şiirlerinde de alışılmış kalıpların dışına çıkarak, hem şekil serbestliği sağlamış, hem de uzunlu-kısalı mısralar sayesinde değişken bir ritmik doku yaratabilmiştir.

Şu ırmağa "Yeşilırmak" **demiş dil...**
Ey hâlâ yeşili suda sanan; bil,
Ki Yeşilırmak'ın kendisi değil,
Çevresi yeşil![192]

kıtası, 11'li Hece ile yazılmış olup ilk mısraı 4+4+3, ikinci ve üçüncü mısralar 6+5 duraklıdır. Son mısra ise 6+5 duraklı mısraın ikinci cüz'üne denk gelmek üzere, 5 hecelidir.

Hür kubbelerin en
Ma'sûm güvercinleri hûhû getirirdi

Issız gece, sonsuz gece bir zikr ile meşgul
Pûhû getirirdi

Gül hasreti duysan
Rüzgârlar eser, bû getirirdi

192 Yeşilırmak, Defter:3/11

Ma'mûreni dünyâda <u>arardın</u>
Dağlar, kayalar burc ile bârû ge<u>tirirdi</u>

Ay, cismini saklardı siyah gaaze<u>lerinde</u>
Bir incetebessümle gülen rû ge<u>tirirdi</u> [193]

parçasında, *mef'ûlü / feûlün* ahengi esas alınmış; mısraların üçünde bu şekliyle kullanılmış, diğerlerinde de bir veya iki *mefâîlü* cüz'ü araya sokularak ritm değişikliği ve çeşnisi elde edilmiştir.

Şair, bu tip değişiklikleri, hem aruz şiirlerinde, hem de hece şiirlerinde uygulamıştır. Yapılan değişiklikler topluca değerlendirildiğinde, şairin her beş şiirden birinde bu tip değişiklikler yaptığı anlaşılmaktadır.

Şair, iki yüze yakın şiirinde serbest vezin kullanmıştır. Şiir sayısına göre en yüksek oran, %57 ile Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor'da, %30 ile Kökler ve Dallar'dadır.

İlk şiir kitabı olan Heykeltıraş'ta serbest vezin hiç kullanılmadığı hâlde, ikinci şiir kitabı Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor'daki 42 şiirden 24'ü serbest vezinle yazılmış olduğuna göre, 1924-1945 arasında serbest şiire daha çok itibar ettiği anlaşılmaktadır.

Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor'da aruzla yazılmış şiir bulunmadığı hâlde, bu eserden on yıl sonra yayınlanan Kubbe-i Hadrâ'daki şiirlerin tamamı aruz veznindedir. Tasavvuf şiirlerinin toplandığı bu eserde, geleneğin tam hâkimiyeti söz konusudur.

Şair, aruz veznini başarıyla kullanmıştır. Çocukluk şiirlerinin birkaçında bu vezni denemiş, tecrübesi arttıkça aruzun değişik ritm imkânlarını daha iyi keşfetmiş; bu ritmi hece şiirlerinde de, serbest vezinde de duyurmaya

193 Ses Ve Toprak (isimsiz şiirlerden), Ş. 4 s. 214

çalışmıştır. Denilebilir ki, Arif Nihat için, hangi veznin kullanıldığından daha fazla veznin nasıl kullanıldığı önemlidir.

Aruzun Türk edebiyatında kullanılan bahirlerinden on kadarını kullanan şair, bu bahirlerin klâsik düzenlerini pek fazla önemsememiş; bir şiirin birkaç mısraında klâsik yapıya uygun söyleyişi deneyip hemen arkasından ânî kısaltmalar yaparak değişik tesirler elde etmeyi denemiştir:

Döndürme/dedir yolcu/yu kıvrak dö/nemeçler...
Geçmekte/bu yol Kubbe/-i Hadrâ ya/kınından

Zâirle/ri belli
Gündüz ke/lebek,kuş;ge/ce yıldız a/kınından[194].

Şairin, aruz kalıplarını kullanırken, Türk halk şiirindeki en yaygın hece kalıplarına uygun olanları seçmeye fazlaca dikkat ettiği anlaşılmaktadır. Bu durum, başlangıç döneminde daha yaygın olmak üzere, divan şiirimizde de görülür. Arif Nihat da aynı yoldan yürümüştür. Bazı şiirlerinde aruzun ve hecenin kurallarını bir arada uygulamaya çalıştığı görülmektedir.

Şairin, imâle ve med gibi vezin müdahalelerini, şiiri kuvvetlendirici bir şekilde kullanmaya çok dikkat ettiği; böyle bir tesiri olmayacaksa bu tür uygulamalara itibar etmediği görülüyor:

Yâr bakmış aynaya
Aynalardan doğmuşum[195]

---

194 F-IV, Kubbe-i Hadrâ, Ş.1 s. 259
195 Ses ve Toprak (isimsiz şiirlerden), Ş. 4 s. 220

örneğinde *yâr* kelimesi meddedildiğinden, vezin *fâilâtün / fâilün* olmuştur; fakat bu müdahale sadece vezni teminle kalmamış, şiirin ifade gücünü de arttırmıştır. "Yar bakmış" ile "Yâr bakmış"ın ses bakımından da anlam bakımından da eşit olmadığı ortadadır.

İçsen bu sudan, bir daha, dostum; susamazsın...
Bir hâl gelir... ağlayamazsın, susamazsın! [196] (138)

beytindeki "hâl" kelimesinin meddiyle, "bir hâal gelir" denilerek anlam ile anlatım arasındaki bağlantı güçlendirilmiştir.

Şairin genellikle, neşeli ruh hâllerini, heyecanları, tasavvufî cezbe ve yaşama sevincini ifade eden şiirlerinde aruz vezninin kısa ve hareketli kalıplarını kullanmayı tercih ettiğini söylemek mümkündür. Yaşama sevinci "tem"ini işleyen isimsiz bir şiirinin kalıbı, hecenin 7'lisine (genelde 4+3) denk gelen *feilâtün / feilün*'dür:

Ey güzellik, gülünü
Hor gören nâdim olur

Sen gidersen a çocuk,
Bize sâkıî kim olur[197]

Tasavvufî cezbeyi işleyen F-XIII şiiri de 7'li heceye (genelde 4+3) denk gelen *müstef'ilün / feûlün* kalıbıyla söylenmiştir:

Gül ince, sırça şeffâf;
Ney neylerin zarîfi..

---

196 B-VII, Kubbe-i Hadrâ, Ş.1 s. 218
197 Ses ve Toprak, Ş. 4 s. 208

Ey yolcu dinle neyden
Çalmaktadır Nahîfî[198]

Şairin bu tip kısa kalıplı mısralarla kurulu şiirlerinin sayısı 40 civarındadır. Bunların şiire tempo kazandırdığı söylenebilir.

Şairin hece şiirlerinde dikkatimizi çeken bazı hususlar da, özetle, şunlardır:

1. Arif Nihat 8'li (124 şiirde), 11'li (104 şiirde), 14'lü (67 şiirde) ve 7'li (39 şiirde) kalıpları daha çok kullanmıştır. Bu durum, halk şiirimizin geleneksel hece kalıplarına uygundur.

2. Şair, hece veznini kullanırken -aruzla yazdığı şiirlerde hecenin kurallarına önemli ölçüde dikkat ettiği gibi- aruz ahengini de ihmal etmemiş, bu iki veznin ahenk imkânlarını birleştirmeye çalışmıştır. Meselâ, 8'li heceyle yazılan *Destan* şiirinin bazı mısraları müdahalesiz, bazıları da küçük müdahalelerle aruza -kalıplar değişmek şartıyla- uymaktadır:

Yoksa şu yaprakta Yavuz	 8	müfteilün / müfteilün
Yoksa şu sayfada Oğuz	 8	müfteilün / müfteilün
Biz de yoğuz, biz de yoğuz	4+4= 8	müfteilün / müfteilün
Siz gelin imdâdımıza	 8	müfteilün / müfteilün
Elimizden siz tutunuz	4+4=8	feilâtün / müfteilün
Mevlânâ, Yesevî, Yunus!	 8	....
Sizlere "Üçler, Yediler",	5+3= 8	müfteilün / müfteilün
Bizlere "Kırklar" dediler..	5+3= 8	müfteilün / müfteilün
Daha çoğuz, daha çoğuz!	4+4= 8	müfteilün / müfteilün

198 Kubbe-i Hadrâ, Ş.1 s. 285

Bir ateştir, yanar, tüter: 4+4= 8 fâilâtün / mefâilün
Bu ordunun adı ister 4+4= 8 mefâilün / feilâtün
"Ümmet" olsun, ister "Ulus"! 4+4= 8 fâilâtün / müstef'ilün
...
Boz yelelim, kanadlı gel 4+4= 8 müfteilün / mefâilün
Yolları kesmeden ecel, ...8 müfteilün / mefâilün
Başlamadan son uykumuz![199] 4+4= 8 müfteilün / mefâilün
...

Daha başka örneklerle de destekleyebileceğimiz bu uygulama, Arif Nihat aruzda hecenin, hecede de aruzun ahengini duyurmak istemiştir. Bu durum, şairin, her dilin bir vezni varken bizimkinin iki vezni olması bir dağılma değil bir kazançtır. Ben, birini öbürüne tercih etmeyi manasız bulurum. Sözlerinin ne anlama geldiğini daha iyi anlamamızı da kolaylaştırmaktadır.

Aruz şiirlerinde kısalı uzunlu bahirlerle ritm değişikliği sağlayan şair, hece şiirlerinde de aynı yola başvurmuştur:

Sûr bildiğin, secdeye/ kapanacağı günü 7+7=14
Bekleyen bir duvardır; 4+3= 7
"Olamaz!" demesi, biz 7
Gelinceye kadardır! 4+3= 7

Bak: nasıl bir orduyuz/ ve gör ki Fâtih gibi 7+7=14
Serdârımız da vardır! 4+3= 7
Bize karşı durmaya 4+3= 7
Kalkışmak, intihardır![200] 7

199 Kökler ve Dallar, Ş. 3 s. 45
200 Duvar, Fâtihler Ölmez, Ş. 5 s. 46

Dikmişler vererek,/ sanki, el ele 6+5=11
Selim'le Sinan, ...5
Şu dalga dalga 5
Dağların önüne/ bir dalgakıran! 6+5=11

Ben böyle gördüm, ...5
Torunum da seni/ böyle görecek; 6+5=11
Dışarda kurşunun/ kovan içerde 6+5=11
Mermerin petek.[201] 5

Dedim çevremdekilere:/ "Ana karnına alıştı... 8+8=16
Üşümesin, güzel sarın!" 4+4= 8
Sen de dillenip, dallara/ de ki:"Gelen var... sabâha 8+8=16
Kuşları erken uyarın[202] 8

Verdiğimiz örneklerin ilkinde, iki mısra 7+7 duraklı 14 heceden, diğer mısralar ise (dördü 4+3 duraklı, ikisi duraksız olmak üzere) 7'şer heceden meydana gelmektedir. İkinci örnek 6+5 duraklı 11'li; üçüncüsü ise 8+8 duraklı 16'lıdır. Şair, kısa mısraları, uzun mısraların duraklarına dikkat ederek, 14'lüye 7'li, 16'lıya 8'li, 6+5=11'liye 5'li hece denk gelecek şekilde yerleştirmiş; böylece, durakların şiire kattığı âhengi korumuştur. Şair, vezinde değişiklikler yapmaktan hoşlanmakta, fakat bunları yaparken de belli bir disiplin içinde hareket etmektedir.

Şairin serbest vezinle yazdığı şiirler, *"Serbest vezin, adından da anlaşıldığı gibi vezindir. Vezinsizlik değildir. Bilinen vezin kalıplarından başka türlü vezin kalıpları icat etmek demektir."* görüşüne uygun bir disiplinin eseridir. Serbest şiir yazarken de hece ve aruzun ahenk imkânla-

---

201 Selimiye, Duâlar ve Âminler, Ş. 2 s. 15

202 Doğum, Ses ve Toprak, Ş. 4 s. 78

rından yararlanmayı ihmal etmemiş, çocukluğundan itibaren kulağına yerleşmiş olan iki kanatlı geleneksel ahengi duyurmaya çalışmıştır.

Kafiye

Arif Nihat için şiir, her şeyden önce *anlamlı ve ahenkli bir metin*dir. Sözün daha derin anlamlı ve ahengin daha zengin olmasını sağlayacak temel öğelerden biri de kafiyedir. Şiirin her kademeden birimleri arasında anlam bağlantılarının ve ses ortaklığının sağlanmasında temel araç olarak gördüğü için, ilk dönem şiirlerinden en son şiirine kadar, kafiyeden vazgeçmemiştir. Fakat o, geleneğin değişik kalıpları içinde elde edilen *hazır ritmi / alışılmış ritmi* de yeterli görmemiş, kafiyenin gerek bünyesinde, gerekse metne yayılma biçiminde değişiklikler yaparak hazır ritmi destekleyici şahsî uygulamalar yapmıştır.

Yahya Kemal'in, şâirin uzviyetinde olan kafiye kuşta kanat gibidir. Yâni başlıca bir uzuvdur.[203] sözü, belki, kendi şiirlerinden çok daha fazla Arif Nihat'ın şiirleri için geçerlidir. Gerçekten, hangi tarzda olursa olsun, iki mısradan iki yüz mısraya kadar her hacimde, rubâîden destana her nazım şeklinde, aruzdan heceye ve serbest vezne her vezinde, nükte ve hicivden ağıta her nazım türünde.. en vazgeçilmez şi'riyet unsuru, kafiyedir. Şair, onun, nazım şeklini belli bir disiplin altında tutma özelliğinden; dikkati aynı tem üzerinde yoğunlaştırma gücünden; anlamı kuvvetlendirme, sürükleme özelliğinden ve ritmik tesirinden faydalanmayı hedeflemiştir.

Şairin kafiye ile ilgili tutumunu şu ana maddelerde değerlendirebiliriz:

---

203 Edebiyata Dair, s.135

1.Arif Nihat'ın kafiye yaptığı kelimelerin yarısından çoğu isim soylu kelimelerdir. Şiirlerinin büyük çoğunluğunda da isimler isimlerle kafiyelendirilmiştir. Tabiî, fiilleri fiillerle, isimleri fiillerle, isim veya fiilleri edatlarla kafiyelendirdiği şiirleri bulunduğu gibi, ayrı cins kelimeleri çok uyumlu bir şekilde kafiyelendirdiği şiirleri de vardır:

"Yok Aslı da, Leylâ da..." **desem**, sevmelisin!
Hem kesmelisin ümîdi, **hem** sevmelisin!
Dünyâda yürekten seveceksen şâyet
Mecnûn Mecnûn, **Kerem Kerem** sevmelisin![204]

Birinci mısrada şart çekimli bir fiil, ikincisinde "hem" edatı, dördüncü mısrada ise zarf olarak kullanılan bir isim, rahatlıkla kaynaştırılmıştır.

Şair, kafiye çeşidi olarak, çoğunlukla tam kafiye kullanmıştır. Meselâ, son rubâî kitabı olan Yerden Gökten'deki rubâîlerin %67'sinde (318 adedinde) tam kafiye vardır. Aynı eserde 117 rubâîde zengin, 41'inde de yarım kafiye kullanılmıştır.

Arif Nihat, ana kafiyeyi destekleme ve şiirde anlamı vurgulama yönüyle çok önemli bir yere sahip olan redifi çok önemsemiş; onu hem ses organizasyonunda, hem de anlam bütünlüğünde yönlendirici olarak kullanmaya özen göstermiştir. Bunun çok güçlü örnekleri vardır:

Gevher, yine sen, **gevher-i Mevlânâ'sın;**
Kerrâ, yine sen, **şehper-i Mevlânâ'sın!**
Öpsün ki dudaklarla alınlar, elini,
Ey Mü'mine, sen, **mâder-i Mevlânâ'sın!**[205]

---

204 Sevmek, Kova Burcu, Ş. 7 s. 60
205 Aile, Yerden Gökten, Ş. 7, s. 332

Rubâîsindeki Mevlâna kelimesinin sıradan bir değer olarak ele alınamayacağı ortadadır. Şair, bu kelimedeki ses zenginliğini iyi bildiği gibi, gevher-şehper-mâder kafiyelerinin kelime olarak ifade ettiği anlamın da üç defa tekrarlanan "Mevlânâ'sın" ile güçlendiğini fark etmiştir. Bu çok yönlülüğü dolayısıyla, buradaki redifi -kısacık bir şiirde olmasına rağmen tekrir sayabiliriz.[206] Bu rubâîde, "yine sen-yine sen-ey Mü'mine sen" kafiyeleri de ayrıca bir ses zenginliği yaratmıştır.

Arif Nihat'ın şiirlerinin çoğunda redif de vardır ve temel görevi asıl kafiyeyi desteklemektir. Rubâiyyât-ı Ârif I'deki rubâîlerin 171'inde (%93) redif bulunduğuna göre, bu kitapta sadece 12 şiir redifsizdir.

Kubbe-i Hadrâ'daki D-III parçasında, kafiye mısra başına kadar çekilmiş, ...yle kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı redifi on bir defa tekrarlanmak suretiyle, Mevlânâ'ın tekfini ile ilgili duygu yoğunluğu arttırılmış, okuyucu o atmosfere daha rahat çekilebilmiştir:

Yatırırken bu sedef kakmalı şimşir beşiğe
Neyle kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı?

Perdelerden taşırıp neyleri çığlık çığlık
Neyle kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı.,
...
Gece, mehtâbı elekten geçirip kirpikler
Ayla kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı.

206 Kurduğu bu sağlam yapının kendisi de farkında olan şair, ilk rubâîye cevap olmak üzere *Sesler*'i de yazmıştır:
Gevher dedi: "ben gevher-i Mevlânâ'yım!"
Kerrâ dedi: "ben şehper-i Mevlânâ'yım!"
Aşk ülkesinin seslenerek şarkından,
Bir ses dedi: "ben mâder-i Mevlânâ'yım!" (bk. Yerden Gökten, Ş. 7, s. 332)

Mesnevî'sinde bir altın lüleden nûr akıtıp
Öyle kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı[207].

Şairin, kafiyeye bir çeşni katan -iyi kullanılmadığı takdirde kelime oyunu olmaktan öteye gidemeyen- cinasa da ara sıra baş vurduğu görülür. Değişik kitaplarından aldığımız aşağıdaki parçalar, Arif Nihat'ın cinası kelime oyunu mesabesinde bırakmak istemediğini gösteren güzel örneklerdir:

Olsun sana **iç ışığı:**
Doldur doldur **iç ışığı!**[208]
İçsen bu sudan, bir daha, dostum; **susamazsın..**
Bir hâl gelir... ağlayamazsın, **susamazsın!**[209]

Heyhât, onun ellerinde **taşlar, şimdi;**
Şerden korusun kendini **başlar, şimdi!**
Biz şeytanı taşlarken iş altüst oldu...
Ey gökyüzü, şeytan bizi **taşlar, şimdi!**[210]

Şu örneklerde, alışılmış mısra sonu kafiyeleriyle yetinilmemiş, mısra içi kafiyeler kullanılarak ses halkası genişletilmiştir:
Çini **sünbül**, yazı **kâkül**, halı **gül**;
Koku elvanla rekabette bugün.

207 Kubbe-i Hardâ, Ş.1 s. 225
208 Işık, Emzikler, Ş.3 s. 178
209 B-VII, Kubbe-i Hadrâ, Ş.1 s. 218
210 Taş, Nisan, Ş.6 s.237

Fesleğen, **sünbül**, ıtır, ayçiçeği,
Lâle, **gül**.. hepsi sahâvette bugün.[211]

Ne mekânın *elinde* **imkân var;**
Ne zamânın *dizinde* **dermân var!**[212]

Gider **felâket**, *gelir* **saâdet**...
Seninle **izzet***seninle* **nusret**...
Nasîr'im ALLAH, nasîrim ALLAH;
ŞehîkımALLAH, zefîrim ALLAH!
...
Benim değil can, benim değil ten...
Ki, renk, boy, **EN** -bütün- senin... **BEN**
Fakıîrim ALLAH, fakıîrim ALLAH;
Şehîkım ALLAH, zefîrim ALLAH![213]

Arif Nihat, kafiyeden hiç vazgeçmemekle beraber, kafiye yapısının çok sağlam olması için fazla bir gayret sarf etmemiş gibi görünmektedir. Onun için önemli olan, kafiyenin şöyle veya böyle olması değil, mevcut olmasıdır. Bu sebeple de, zaman zaman, oldukça zayıf ses benzerliklerini yeterli görmüştür.

Arif Nihat, şiirimizde görülen kafiye dizilişlerinin hepsini denemiş; düz, sarma veya çapraz dizilişlerden herhangi birini tercih etmeyerek burada da çeşitlilik göstermiştir.

Şair bu çeşitliliği, aynı şiirde değişik dizilişler de deneyerek, geniş ölçüde uygulamıştır. Nazım şekli bakımından halk veya divan şiiri geleneğine bağlanabilecek şiirlerinin bir kısmında da alışılagelmiş kafiye dizilişlerine uymamıştır.

---

211 E XI, Kubbe-i Hadrâ, Ş.1, s. 254
212 Niyaz Penceresi, Kubbe-i Hadrâ, Ş.1 s. 301
213 Lâfza-i Celâl Zikri, Duâlar ve Âminler, Ş. 2 s. 84

Kafiye dizilişinde en çok bağlı kaldığı ilke, birbirlerine yakın mısraları kafiyelemek ve şiir boyunca çok sayıda kelimeyi aynı ses etrafında toplamaktır.

Kafiye, şiirin formunu tayin eden temel unsurlardandır. Wellek ve Warren, kafiyeyi *şiirdeki kıta kalıplarının düzenleyicisi ve mısra bitimlerinin habercisi* olarak değerlendirirken bu özelliğinden hareket etmişlerdir.[214]

Arif Nihat da kafiyeyi kıta kalıplarını tek tek düzenlemede kullandığı gibi, kıta kalıpları arasında bağlantı sağlamada da kullanmak suretiyle şiirin bütününe hâkim bir unsur derecesine yükseltmiş; böylece onun tesir sahasını genişletmiştir.

Şair, nazım birimlerini düzenlemede (kıta içi disiplinde) ve bu birimleri birbirine bağlamada (şiirin bütününde) kafiyeyi esas unsur olarak kullanmıştır:

...
Genç kız, nişanlısını beklerken
Benim aynama bakardı -sık sık-
Bakışır ve birbirimize
Göz kırpardık;
Yazık, ki bakılacak
Yüzüm kalmadı, artık![215]

Kıtanın xaxaxa şeklinde sıralanan altı mısraından üçü birbiriyle kafiyelendirilerek, ses yapısı yönünden kuvvetli bir *blok-kıta* elde edilmiştir. İkinci mısraın sonundaki sık sık ikilemesi, daha sonraki mısraın başına da gelebilecek şekilde kullanıldığından iki mısra iyice kaynaştırılmıştır. Gramer açısından bakıldığında, *sık sık* ikilemesinin iki ayrı cümleye zarf tümleci olduğu da görülüyor. Bu, kafiye

---

214 Edebiyat Biliminin Temelleri, S. 210
215 Eski Duvar Saati, Büyüyün Kızlar Büyüyün, Ş. 3 s. 252

olarak kullanılan ibarenin *mısra ile müteazzî* olduğunu ifade eder. Ayrıca, son üç mısraı birleştirerek, *Göz kırpardık; yazık, ki bakılacak yüzüm kalmadı artık* şeklinde okursak, *kırpardık - artık* kafiyesinin, araya yerleştirilen yazık ile takviye edildiğini görürüz. Bu uygulama, kıtalarla ilgili *iç düzenleme*de gösterilen hassasiyetin ifadesidir.

Şair, ilgiyi aynı tem üzerinde toplamada ve ses-anlam uygunluğu yoluyla anlamı kuvvetlendirmede kafiyeden yararlanmıştır:

Arif Nihat, hem ses yönünden zengin, hem de şiirin ifade ettiği temel anlama uygun kafiyeler bulmaya da önem vermiş; mâzîye, din ve tasavvufa, Türk efsane ve destanlarına ait kavramları ifade eden birçok kelimeyi kafiye sistemine dâhil ederek hayli orijinal kafiyeler elde etmiştir:

Her yerde bulurdu rûhumuz, ervâhı;
Seçtik, birlikte zikr için Dergâah'ı:
Hep birden "Fa'lem ennehû.." kavlile,
Aldık öne "Lâ ilâhe İllallah'ı!"[216]

Bir başka kucakta kaldı Leylâ'm benim!
"Yûsuf!" diyerek gitti Zelihâ'm benim!
Öksüz gibiyim.. senin de koynunda bana
Yer yok mudur, ey Kubbe-i Hadrâ'm benim?[217]

Yıldızlar ışık damlası, ay -sanki- sedef...
Ay'dan da, Zühal'den de uzaklarda hedef:
Bir yolcu götürmekte, bu akşam, adını
Rüzgârla kanad sesinden almış Refref.[218]

---

216 Lâfza-i Celâl Zikri, Yerden Gökten, Ş. 7 s. 246
217 Öksüz, Yerden Gökten, Ş. 7 s. 246
218 Refref, Kova Burcu, Ş. 7 s.157

İlk rubâîdeki *"ervâh, dergâh, Lâ ilâhe İllallah"* arasında kuvvetli bir ses benzerliğinin yanında, aynı kuvvette anlam birliği de vardır. Her üç kelimede kafiyeyi teşkil eden *"âh,"* zikr'in temeli olan *"hû"* Allah'ı da temsil ettiği için, ses-anlam uygunluğu daha da kuvvetlenmiştir.

Öksüz adlı rubâînin teması hasret ve sığınma ihtiyacıdır. *Leyla* ve *Zeliha* hasret duygusunu, *Kubbe-i Hadrâ* ise sığınma ihtiyacını ifade etmektedir. Bu kelimelerin birbiriyle kafiyelendirilmesi, şiirdeki iki yönlü duyguyu kaynaştırmıştır.

Hz.Peygamber'in Mi'râc'ını anlatan *Refref*teki *"sedef-hedef- Refref"* kafiyeleri, yolculuğun şart, gaye ve vasıta unsurlarını bir araya getirerek, Mi'râc'ın maddî-mânevî havasını duyurmakta; ayrıca, şairin "Refref" kelimesinde hissettiği rüzgâr ve kanat sesi de "sedef" ve "hedef" kelimelerindeki "f" ünsüzleriyle desteklenmektedir.

Şair, kafiyeyi şiirin ritmik yapısını kuvvetlendirmede -vezinden daha önemli bir unsur kabul ederek- kullanmıştır:

Şiirde kafiye, hem bir çeşit ses tekrarıdır, hem de vurguyu kendi üzerine çeker. Bu karakterinden dolayı da -yine bir ses tekrarı ve düzenlemesi olan vezinle birlikte- şiirin ritmini temin eder. Nazmı nesirden ayıran, nesirden çok daha canlı ve hareketli kılan esas unsurlardan biri ritmdir. Arif Nihat'ın, serbest şiirleri dâhil, bütün şiirlerinde kafiyeye mutlaka yer vermiş olması, onun bu canlılık ve hareketliliği şiirin aslî unsurlarından saydığı anlamasına gelir.

Serbest tarz şiirlerinden biri olan Fâtihler şiirini, kafiyenin ritmik tesiri açısından inceleyebiliriz:

Sızlar içimizde, sızlar
-Hâlâ- yaraları:
Hayal miydi, düş müydü
Havuz olmuş denizler, bahçe olmuş kıt'aları;

Gerçekten, bizi görmüş müydü
Oraları?

Fâtihler -şimdi-
O kadar uzaktalar, ki
Yüzlerce asırlık
Yol -sanki-
Bizimle araları!

Ama büyük, küçük;
Kadın, erkek -bugün-
Açlıktan ölürdük
Olmasaydı hâtıraları![219]

Şiir Serbest vezinle yazıldığı için, ritmik yapıyı meydana getirme görevi kafiyeye yüklenmiştir. *“Yaraları- kıt'aları- oraları- araları- hâtıraları”* kelimelerindeki kafiyeler -redif olan sesler dâhil- her kıtanın sonunda aynı ses yapısına dönüşü sağlamakta, bu peryodik tekrarlar vurguyu da kendi üzerine çekmek suretiyle "dönüş"ü daha net bir hâle getirmektedir. Şiirin ritmi de bu dönüşlerdedir. Ayrıca, *"düş müydü- görmüş müydü"; "şimdi- uzaktalar ki- sanki"; "küçük- ölürdük"* kafiyeleri de bu ana ritme bir *"ara ritm"* katmaktadır.

219 Ses ve Toprak, Ş. 4 s. 119

Armoni

Armoni, şiirde seslerin ses kalitesi olarak, ses rengi olarak birbiriyle uyumudur. Kıbrıs'ta 1960'larda işlenen cinayetlerin yarattığı sıkıntılı ruh hâlini anlatan Öksüzler rubaisinde tekrarlanan seslerdeki uyum her kulağın kolayca duyabileceği kadar zengindir.

İns**an** ararız... nerde o ins**an**, T**an**rı'm?
Vicd**an** sorarız... kalmadı vicd**an**, T**an**rı'm!
Gökler de mi küstü -artık- öksüzlere, ki
Dönmekte duâmız, yarı yold**an**, T**an**rı'm![220]

Prof. Dr. Hacıeminoğlu; armoniyi, *Şiirde armoni bir veya birkaç mısradaki seslerin, aralarında uyuşması demektir. Bu, ünsüzler arasında olursa aliterasyon, ünlüler arasında olunca asonans adını alır.*[221] şeklinde tanımlıyor. Böyle olmakla beraber, biz, kendi aralarında uyumlu olarak tekrarlanan hecelerin -ve hatta en azından bazı şiirlerde, kelime tekrarlarının- bile armoni unsuru sayılabileceğini düşünüyoruz. Çünkü iç kafiye sayılacak kadar sistematik olmayan, fakat aynı mısrada veya müteakip mısralarda -iç kafiyeye nazaran biraz daha serbestçe- tekrarlanan hecelerin de şiire belli bir ahenk kattığı tartışma götürmez.

Arif Nihat'ın şiirinde, zaman zaman çok kuvvetlenen bir armoni vardır. Estergon Kalesi adlı türküyü dinlemenin verdiği coşkunlukla eski kahramanlık günlerinin havasına giren şairin, gür bir mûsıkîden kahramanlık duygusuna geçişini ifade eden:

---

220 Öksüzler, Kıbrıs Rubâîleri, Ş. 6, s.161
221 M.N.Hacıeminoğlu, Tevfik Fikret'te Dil Üslûp, Türk Dili ve Edebiyatı D., C.XVII, Ağustos-1969

geRmekte tüRk san'atının eRkek elleRi,
seRhatte yay geReR gibi tambuRda telleRi..[222]

beytindeki gür ve akıcı "r"'lerin tesadüfî olmadığını da kabullenmek gerekir. Hatta bu beyitteki "gERmekte, ERkek, ellERi, sERhatte, gERER, tellERi" kelimelerinde yer alan altı adet "ER"in tema ile olan kuvvetli bağlantısı da düşünülürse, bu ses yapısının şuurlu bir orkestrasyonun sonucu olduğu da savunulabilir.

Aynı şiirin,

vuR, kıR, kopaR, dağıt bRe şahin ki telleRi
esteRgon'un, bizim değil aRtık, güzelleRi

beytindeki "r" ünsüzlerinin de, şiirde verilmek istenen yiğitlik havasına uygun bir gürleme intibaı uyandırdığı ortadadır.

Tamamı 18 beyit olan bu şiirde "r" sesinin beyitlere dağılımı, sırasıyla, 4, 7, 7, 6, 9, 7, 6, 5, 3, 6, 8, 5, 7, 7, 8, 3, 5, 6'dır ve her beyte ortalama 6 adet "r" sesi düşmektedir.Bu da, şairin, içinde bulunduğu ruh hâline uygun bir ses örgüsü oluşturmaya dikkat ettiğini göstermektedir.

Arif Nihat'ın büyük bir ustalıkla kullandığı ahenk unsurlarından biri de tekrarlardır. Tekrar, elbette, öncelikle bir ritm unsurudur; fakat yukarıda da belirttiğimiz gibi, şairin kullanış ustalığına göre, armoni sağlamada da önemli bir rol oynayabilir.

Yatırıp bağlamış eller meliyen son kuzUYU..

222 Estergon Kalesi, Kökler ve Dallar, Ş. 3 s. 42

Kuzu **AĞ**LAR, yürek **AĞ**LAR, kapanıp y**ÅR AĞ**LAR...
Bekle ey RUHların RUHu, yakın bir doğ**UYU**..

Ki şafakLAR sökecektir yeniden;
UYU pîrİM, **UYU** y**ÂR**İM, **UYU** sultânım **UYU!**[223]

Kubbe-i Hadrâ'nın "D" bölümü XVI numaralı şiirinden aldığımız yukarıdaki parçada mevcut tekrarlar da, yalnızca ritmi sağlama göreviyle sınırlı değildir. Mevlâna'nın, Konya ovasındaki yeşil türbesinde eski aydınlık günlerin yeniden doğmasını bekleyişini anlatan bu şiirde, tekrarlanan "uyu, -lar, âr, ağ" hecelerinin de -parçadaki asıl armoni öğesi olan "r" sesine ek olarak- armoniyi kuvvetlendirdiği rahatlıkla söylenilebilir.

D-V şiirindeki[224] seslerin sıklığı, dağılımı, birbiriyle ilgisi, yığılma yerleri gözden geçirilirse, şairin armoni sağlamada nereye kadar gidebildiği net bir şekilde anlaşılacaktır. Şair ses organizasyonunu ilk beyitte kullandığı sesleri esas alarak yapmıştır:

Ney, k_u_düM, ûd _uyu_M**_uş_L**a**r** şiMdi.
Ok_u_**r** Ev**r**âd'ını k**_uş_L**a**r** şiMdi.

Hepsi "Mev**L**â" diye ça**r**pa**r**dı, yazık,
O yü**r**ek**L**e**r** soğ_u_M**_uş_L**a**r** şiMdi!

Mesnevî ne**r**de, nası**L**dı**r** Dîvân?
ÇeşMe**L**e**r**di**r**, k_u_**r**_u_M**_uş_L**a**r** şiMdi!

223 Ş.1 s. 243
224 Mevlevîlik yolunda şeyhliğe yükselmiş olan şair, kuşların Mevlâna'nın arkasından Evrâd okuduğu, hüzünlü, duygulu bir ortamdan söz etmektedir: Kubbe-i Hadrâ'ya gelen yol, yolcusuz kalmış; gerek Mesnevî, gerekse Dîvân-ı Kebir birer kuru çeşme gibi terk edilmiştir. Böyle bir ortamın anlatıldığı bir şiirde seslerin yumuşak ve sürekli (akıcı) olması -tesadüf bile olsa- şiire güç katmıştır.

Yo**L**cusuz, K_u_bbe-i Had**r**â'ya ge**L**en
Şu iniş**L**e**r**, şu yok**_uş_L**ar şiMdi...

Bîhabe**r** öy**L**e ki, bi**L**MeM; ne yaza**r**,
Ne ok_u_**rL**a**r** ok_u_M**_uş_L**a**r** şiMdi?

Toz**L**a**r** a**L**tında Mı, gök**L**e**r**de Midi**r**
O ke**r**âMet, o b_u_**L_uş_L**a**r** şiMdi?

Rah**L**e**L**e**r**den e**L** aça**r** A**r**ş'a duâ
Ok_u_**r** Ev**r**âd'ını k**_uş_L**a**r** şiMdi![225]

Bu şiirde yer alan "*Ney, kudüm,ûd uyumuşlar şimdi: / Okur Evrâd'ını kuşlar şimdi.*" mısralarında kullanılan seslerin, şiirin bütününde kullanılma sayı ve oranlarını gözden geçirdiğimizde, şairin hangi sesler etrafında ses organizasyonuna gittiğini de rahatlıkla görürüz:

İlk beyitte kullanılan 16 ayrı ses, tekrarlarla 47'ye; şiirin bütününde kullandığı 27 ayrı ses ise -yine tekrarlarla- 345'e yükselmiştir. İlk beyitte tekrarlanma ortalaması 2.93 iken, şiirin bütününde 12.77'dir ki, bu da ilk beyitte kullanılan seslerin bütün içinde daha çok tekrarlandığını gösterir.

Şiirin bütününde fazlaca kullanılmış olan seslerin mısralara dağılımı da dengelidir:

225 D-V, Kubbe-i Hadrâ, Arif Nihat Asya Bütün Eserleri, Şiirler:1, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1975, s. 229

MISRA	a	e	i	u	r	l	d	m	ş	TOPLAM
1.	1	1	2	4	1	1	3	3	2	18
2.	2	1	2	2	3	1	2	1	2	16
3.	4	3	2	-	2	1	2	1	-	15
4.	1	2	2	2	3	2	1	2	2	17
5.	2	4	2	-	2	1	3	1	-	15
6.	1	3	3	3	4	2	2	3	3	24
7.	3	3	1	3	1	2	1	-	-	14
8.	1	1	4	3	2	2	1	1	5	20
9.	3	4	3	-	2	2	-	2	-	16
10.	2	1	2	3	3	2	1	2	2	18
11.	3	2	2	-	3	3	3	2	-	18
12.	2	2	2	2	2	2	1	2	2	17
13.	6	4	-	1	4	3	2	-	1	21
14.	2	1	2	2	3	1	2	1	2	16
Toplam	33	32	29	25	35	25	24	21	21	245

Şiirde en fazla kullanılan r, a, e, i, l, u, d, m, ş seslerin her mısrada kaçar kez kullanıldığını gösteren yukarıdaki tablo, şiirin armonik dokusu hakkında da yeterli bilgiyi verecek niteliktedir. Bu tabloya dikkat edilirse, kullanımda ilk beş sırayı alan r, a, e, i, ve l seslerinin bütün mısralarda en az birer kez kullanıldığı görülecektir. Şiirde a, e, ve i seslerinin armonik dokuya çok fazla katkıda bulunduğu söylenebilir mi? Şiirin anlamı ile bu sesler arasında doğrudan bağlantı kurmak kolay görünmemektedir; fakat r, l, m, ş, gibi akıcı seslerin, şiirin, insana hüzün veren tematik dokusuyla uyumlu olduğu rahatlıkla söylenebilir. Şiirin bütünündeki yumuşak ünsüz sayısı 147 (%74), sert ünsüz sayısı 53 (%26); sürekli ünsüz 144 (%72), süreksiz ünsüz sayısı 56 (%28)'dır. Tasavvufî hayatın gerilerde kaldığı ve tasavvuf erlerinin göçtüğü gerçeğinin uyandırdığı hüznü dile getiren böyle bir şiirde yumuşak-sürekli ünsüzlerin çok fazla kullanılmış olmasını, *tema-ses uyuşması* veya *ses organizasyonunun temaya göre yapılması* olarak yorumlamak mümkündür. Çünkü bu

yapı, yalnızca bu şiire mahsus değildir; Kubbe-i Hadrâ'daki şiirlerin çoğunda buna benzer organizasyonlar vardır.

Hayaller

Varlık, hiçbir zaman duyularla, duyu organlarımızla algıladıklarımızdan ibaret değildir. Olsa bile, insan, onu olduğu gibi algılamakla yetinmek istememiştir. Daima arka plân arayışı, ihtiyacı, merakı, çözümü sevdasındadır.

Arka plân, bir iç görüş, derunî bakış, delici bakış ile yakalanabilir. Göz derunî bakışla desteklenmezse şeyi; desteklenirse o şeyin arkasını, öteki yüzünü görüyor. Yani varlığa ikinci bir görünüş ve hatta duruş kazandırır. Demek ki, duyu organı olan gözden daha başka bir göze ihtiyaç var. Sanatçı herkesin gördüğünü de daha fazlasını da görür; fakat herkesten farklı yorumlar.

Varlık, *görebildiğimiz kadar*la sınırlandırılamayacağı gibi *düşünebildiğimiz kadar*la bile sınırlandırılamaz; o kadar geniştir. Bu genişliği, hayal etme gücünün devreye girmesiyle -biraz olsun- kavrayabiliriz.

İnsan, çevresine fotoğrafçı dikkatiyle de ressam seçiciliğiyle de bakabilir: İlkinde renk varlığındır; ikincisinde, isterseniz, rengi kendiniz kararsınız.

Varlığın rengi, ayrıntıları tam kavratacak şekilde vermeye çalışan romancı için çok önemlidir. O, etrafa *gözüyle* bakar.

Rengi kendi karmak isteyenlerin başında şairler gelir: Şair, gönül gözünü, bakan gözüne en büyük yardımcı olarak kullanır. Etrafa gönül gözüyle bakmak, çıplak gözümüzle göremediklerimizi de görebilmek içindir. Hayallerimiz burada işe yarar.

Lâfzın yetmediği, veya az sözün yeterli olamayacağı durumlarda ruh devreye girer ve lâfza yeni bir gömlek giydirir; böylece söz, biraz önce anlatamadığı bir şeyi parlak, çarpıcı, sarıcı ve sarsıcı bir şekilde ortaya koyma gücü kazanır. Bu gücün en önemli kaynağı sanatçının baş vurduğu imajlardır. *İmaj, karşılaştırma, değiştirerek anlatma, başka bir cepheden bakarak anlatma çabası* sayesinde ortaya çıkan ve bizi objenin, olayın veya durumun muayyen bir vasfına, farklı bir yönüne götüren özel bir ifade vasıtasıdır. Bir sanatçının başvurduğu, oluşturduğu imajlar, onun dünya görüşüyle, inancıyla (veya inançsızlığıyla), içinde yetiştiği kültürle, kültür coğrafyasıyla, sosyal statüsüyle, kabul ve redleriyle.. yakından ilgilidir.[226]

İmajlar, bir edebî eserdeki her türlü hayal unsurunu ifade eder. Sanatçı, varlık, durum, olay karşısında belli bir tavır takınır ve varlığı, durumu, objeyi belli bir idrak zaviyesinden bakarak ifade eder. Onun en önemli idrak kaynaklarından biri muhayyilesi, muhayyilenin en bariz tezahürlerinden birisi de sanatçının fantezileridir. Muhayyilenin eseri kuşatması sayesinde, sanatkârane idrak, alelâdelikten kurtulur. Bu bakımdan, üslûbu yapan unsurlar içinde imajların yeri çok önemlidir.

Sanatçının, sıradan olanı güzel, güzeli daha güzel göstermek; çirkinde güzellik bulmak; sempatik olanı yüceltmek, antipatik olanı aşağılamak; bir bakıma, kabul veya redlerde varlığı değiştirmek ihtiyacı duyması, üslûbun ana kaynağıdır. Teşbih olsun, mecaz, istiare ve benzeri hayal unsurları olsun, varlığın daha şahsî, daha özel bir tarzda kavrandığını gösterir.

---

226 Saadettin Yıldız, Yunus Emre'de İmaj Oluşturma Tarzı ve Bazı İmajlar, Yunus Emre Sempozyumu Bildirisi, Eskişehir, Mayıs-2000

Tabiî, özel kavrayış, sanatçının *hayal gücünün işleyişi sonucunda gerçekleşir. Alfred Adler, hayal, yeniden yaratılmış bir idraktir; ruhun yaratıcı kabiliyetinin başka bir delilidir.*[227] der.

Sanatçı, hayal gücünü ne kadar iyi kullanırsa bu özel kavrayış dairesini o kadar genişletir ve bunu üslûbunun temel unsurlarından biri olarak kullanma imkânına kavuşur.

Arif Nihat'ın üslûbunu meydana getiren unsurlar içinde de hayal unsurlarının önemli bir yeri vardır. Kabullerinde yüceltici, redlerinde aşağılayıcı.. fakat her iki hâlde de gerçeği kendi kavrayış tarzına ve ruh hâline göre değiştiren, kendi gerçeğini yaratan tavır... *Arif Nihat Asya, başkalarının basma-kalıp olarak söylediği fikir ve duyguları daima taze hayallerle anlatmasını bilir. Onun bir şair olarak en büyük meziyeti, ele aldığı konulardan ziyade dili sanatkârâne kullanmasıdır.*[228]

Kaplan'ın *taze hayaller* dediği, elbette, alışılmışın dışında, şahsî buluşun eseri olan hayallerdir:

Türben andırmadadır gölleri tutmuş kuğuyu...
Sabahın ince, hafif sisleri göllerde peçe...
Almasın yel, seni örten bu ipekten buğuyu;

Nefesindir bu cibinlik, bu duvak...
Uyu Pîr'im, uyu yârim, uyu Sultânım uyu![229]

Mevlâna türbesinden bahseden bu kıtada, hayaller hem zengin, hem de tazedir. İç içe girmiş hayaller, Kubbe-i

227 Alfred Adler (Çev. Ayda Yörükân), İnsan Tabiatını Tanıma, Ajans Türk Matb., Ankara, 1973, s. 52
228 Prof.Dr.Mehmet Kaplan,Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, s.394
229 D-XVI, Kubbe-i Hadrâ, Ş.1 s. 242

Hadrâ'yı özel bir zamanda ve özel bir konumda âdeta resmetmektedir:

Konya ovası	: Göl
Ovada türbe	: Gölde yüzen kuğu
Ovada sis	: Gölü örten peçe
Türbenin etrafında sis	: İpekten buğu
" " sis	: Cibinlik
" " sis	: Duvak
" " sis	: Mevlânâ'nın nefesi
Peçeli hâliyle göl	: Kadın
Duvaklı hâliyle türbe	: Gelin
Cibinlikli hâliyle türbe	: Uyuyan bir insan (gelin)

Bu kıtadaki birbirine tümüyle bağlı olarak geliştirilen on ayrı hayal, şairin, gözlemlediği bir maddî görüntüyü çeşitli çağrışımlarla ne kadar değiştirdiğini, kendi duygularının akışı içinde nasıl hususî bir manzara hâline soktuğunu ifade etmek bakımından çok güzeldir.

Şair, manzaraya bütün bu görüntüleri (veya izlenimleri) kazandıran sisi, *peçe, ipekten buğu, cibinlik, duvak* gibi güzelliği saran, fakat ağırlığı olmayan, maddeden çok manaya yakın olan unsurlara benzetmekle, manzaradan ne kadar haz duyduğunu ortaya koymuştur. Türbeyi bir cibinlik gibi, duvak gibi çevreleyen bu sisin aynı zamanda nefese benzetilmesi ise, hazzın manevî boyutunu da ifade ediyor. Dikkat edilirse, şairin, temel obje olan Mevlâna türbesini çok geniş bir çerçevede ve çok yönlü kavradığını gösteren birçok hayal unsuru bir araya gelmiştir. Buna *hayal odaklanması* veya *imaj odaklanması* diyebiliriz. Arif Nihat'ın şiir üslûbunda buna benzer hayal odaklanmala-

rına çok sık rastlanır. Belli bir varlık veya kavramı, çok değişik yönlerden ele aldığını, onu âdeta çok boyutlu bir varlık veya kavram hâline getirdiğini gösteren bu tutum, onun üslûbunun başlıca özelliklerinden biridir.

Bu odaklanmalara birkaç örnek verirsek, şairin varlığı çok yönlü kavrama çabası iyi anlaşılacaktır:

Kadın: (yüzden fazla örnekten birkaçı): Şiir, tatlı yemiş/kutlu yemiş, hayat kemanının ince teli, taddan bir kadeh, köpükten heykel, gündüz kapanan gece açan gece safası, körpe ceylan, hilkatin köpük köpük taşması, buluttan soyunan ay, ayın on dördü lâle, dünyanın en şahane mehtabı, billur saksı, köpük; define, (olgunlaşması) kabarıp taşması, (göğsü) zambak, (göğsü) sinede açan gül, (teni) bal köpüğü, (saçı) omuzdan akan su, (saçı) kudretten şal, (saçı) omuzlardan sel sel akan ziya, (anne olarak) gül saksısı, (gelin olarak) körpe kuzu, (yüzü) kafiye/beyit/yazı, (nabzı) aruz, (yürüyüşü) üslûb...

Ay: Kubbede 'alem, gözdenin tahtı, pencereden bakan komşu, güzeller için gelen görücü, ufukta açılmış altın lâle, gökteki öksüz dilim, Bizans burçlarında bayrak, kartopu, gökte piyale; (bayrakta) milletin ebedî sevgisinin Leylâ'sı, (gezegenlerle birlikte) ilâhî tesbih, (ay ışığı) seccâde, (hilâl hâlindeyken) yarım kalmış petek/Celâl'in Mi'râcına basamak, billur lâle...

Selimiye: Dalgakıran, sol memesinden yaralı dilber, san'atın mührükuvvetin turası, tepeye konmuş nazlı kuğu, mermerde açan sünbül, kurşun ve mermer saltanatı, (minareleri) toprak ananın göğe fışkıran sütü, (şerefeleri) yüzük, (ışıkları) avizelerden içilen nur, (çinileri) kızların çiçek atan yüreği), (ters lâlesi) secdeye varmış lâle

Ölüm: Cülûs, Şeb-i arûs, göç, büyük bir rüyanın silinmesi, gölgenin gölgesi kara haber, çilenin dolduğu sabah, (ölü) sürgün...

Kıbrıs: Akdeniz'in ellere kalmış kuğusu, (hür iken) zümrüt ada, (mağdurken) mercan ada/yakut ada, boynu anavatana doğru uzanmış kurbanlık kuzu, (Girit ve Sakız'la birlikte) üç yavukludan biri, şiir kıtası (veya ağıt kıtası), (Kıbrıs'ta Türk evi) sanduka, (Kıbrıs mücadelesi) çanlarla ezanların kavgası, türbe, (Kıbrıs Türkleri) türbede güllerden siyah çelenk...

Bu örneklere dikkat edersek, Arif Nihat'ın hayata bakış tarzı ile çeşitli varlık ve kavramları ifade için başvurduğu hayaller arasında ne kadar sıkı bir nünasebet bulunduğunu görürüz. Şair, hayal unsurlarını, kendi duyuş ve düşünüş tarzı daha net bir şekilde ortaya çıksın diye kullanmıştır..

Kadın etrafında geliştirilen hayallerde kadının cinsî cazibesi öne çıkarken, Selimiye'yle ilgili olanlarda mânevi değer ve mimarî özellikler, Kıbrıs'la ilgili olanlarda mazlûmiyet ağırlık kazanmıştır. Bir nevi iç temerküz diyebileceğimiz bu durum, şairin hayal unsurlarını kullanırken -duygu ve düşünce plânında- belli bir bakış tarzını esas aldığını, tesadüfen ortaya çıkmış veya başıboş hayallere itibar etmediğini düşündürüyor. Dış mekânı olduğu gibi veren, hayli realist bir gözlemin eseri olan *Tulumbacıların Türküsü, Eski Duvar Saati* ve bazı yurt köşelerine dair gözlemlerini ihtiva eden az sayıdaki şiiri hariç tutulursa, Arif Nihat'ın şiir üslûbunda, iyi düşünülmüş, tâbiri caizse *kültür hâline gelmiş imajlar* çoğunluktadır. İmajların kültür hâline gelişi, daha ileri safhada, sembolizmin habercisi olarak da algılanabilir.

Romancı dikkatine yakın bir dikkatle etrafına bakan ve çok ince ayrıntıları bile kaçırmak istemeyen Ârif Nihat, *görmeye dayalı imajlar*a özel bir önem vermiştir. Bunun, çocukluğundan itibaren resme karşı duyduğu ilgiye bağlantısı bulunsa gerektir..

Görmeyi, görmeden sonraki kıyaslama ve sonuca bağlama safhasını da içine alacak genişlikte kullanıyoruz. Zaten, imaj da ilk görüleni (idrâk edileni) belli bir mukayeseden sonra ikinci -ve sanat için esas olan- bir idrak sahasına (estetik boyutlu kavrama alanına) taşımak olarak kabul edilebilir.

Şiirlerinde Tematik Doku

Arif Nihat, içinde yaşadığı hayatı bütün ayrıntılarıyla görüp gözlemek, kavramak ve anlatmak isteyen bir sanatçıdır. Şiirinin tematik dokusu hayatın çok yönlülüğünden beslenir. Bu gıdalanmada, dağ ile azamet duygusu, çiçek ile güzellik, kuş ile hürriyet, karanlık ile korku, ürperti, kubbe veya minare ile inanma... dıştan içe, içten dışa sürekli bir geçiş hâlinde karşımıza çıkabilir. Hayat, hiçbir yönüyle yalınkat değildir.

Dış âlem, yerden göğe çevredir; çevreyi meydana getiren sayısız varlık ve bu varlıkların -en geniş anlamda eşyanın- çeşitli hâl ve hareketleridir. Dış âlem, gözle görülen çevredir. İç âlem unsurları arasında ise, insanın kafasına ve gönlüne sığabilen sevgi-nefret, iman-inkâr, yapmak-yıkmak, yüceliş-düşüş, hasret-doygunluk, merhamet-kin gibi her türlü duygu ve düşünce yer alır.

Biz burada, belli bazı iç ve dış âlem unsurları üzerinde durabileceğiz.

Dış Âlem

Dağ

Arif Nihat'ın şiirinde dağ, dış âlem unsurları arasında çok önemli bir yer tutar. Otuza yakın şiirinin taşıdığı isimler bile bunu açıkça göstermeye yeter.[230]

Şair, Toroslar, Erciyes, Allahüekber, Beydağları, Tanrıdağı, Çamlıbel, Trodos başta olmak üzere toplam 57 dağın adını zikretmiştir. Bu özel isimlere dağ, tepe, yamaç, etek, bel, şahika, yanardağ, zirve, sırt kelimeleri eklendiğinde ortaya çıkan sayı, şairin dağa karşı özel bir ilgi duyduğunu açıkça gösteriyor.

"Gücüne güvenen yaşar dağlarda: / Hayat ne yazıyla, ne turayladır!" mısralarında görüldüğü gibi, dağ, onun şiirinde çoğu zaman görkemi, ağırlık, yücelik ve dengeyi temsil eder:

...
Yaratırken şu dünyayı
Yeri göğiyle Yaradan,
Dağı sahiden yaratmış,
Geri kalanı şakadan![231]

dörtlüğünde, bu azamet duygusu nükteli bir mukayese ile ifade edilmiştir.

---

230 Bu şiirlerin adları ve yer aldıkları kitaplar şunlardır: Ağrı Dağı (Nis., Ş. 6 s. 198), Ağrı (K.B., Ş. 7 s. 26), Beşparmak, (K. R., Ş. 6 s. 84), Bey dağları (K. B., Ş. 7 s. 33), Dağ (Nis., Ş. 6 s. 247), Dağ (Yer. Gök., Ş. 7 s. 309), Dağlar I (K. B., Ş. 7 s. 13), Dağlar II (K. B., Ş. 7 s. 26), Dağlar III (K. B., Ş. 7 s. 36), Dağlar IV (K. B., Ş. 7 s. 103), Dağlar (B. B. R. B., Ş. 7 s. 73), Dağlar (Heyk., Ş. 4 s. 238), Dağlara (K. D, Ş. 3 s. 76), Dağlardan (K. D., Ş. 3 s. 75), Davras Dağı (K. B. , Ş. 7 s. 35), Dorukhan Yokuşu (Yer. Gök., Ş. 7 s. 242), Erciyes (K. B., Ş. 7 s. 27), Karpatlar (Avr. R., Ş. 7 s. 180), Obruk Beli (Yer. Gök., Ş. 7 s. 233), Sent Hilâryon Tepesi (Yer. Gök., Ş. 7 s. 272), Sıradağlar (K. D., Ş. 3 s. 65), Süphan Dağı (K. B., Ş. 7 s. 40), Tâhir Gediği (Yer. Gök., Ş. 7 s. 235), Tanrıdağı (Nis., Ş.6 s.254), Tepeler (B. B. R. B., Ş.1 s.82)

231 Dağlara, Kökler ve Dallar, Ş.3 s.76

Dağların azameti, şairde imrenme ve kendini aşma duygusunu da beslemiştir. Dağlar I adlı rubâînin ilk iki mısraında göze hitap eden tarafıyla şairin ilgi alanında bulunan dağ, son iki mısrada yücelişin somut bir örneği hâline gelmiştir:

Çıksam temmuzla, yurdumun dağlarına;
Açsam susamış bağrımı dağ rüzgârına...
Karşımda yatarken ovalar sırtüstü,
Dağlar gibi baksam tepelerden yarına![232]

Fakat dağ, cesameti (iriliği) temsil etmekle kalmaz; aynı zamanda, insandaki yücelme duygusunu da besler.

Bir âbide istersen eğer, Ağrı'ya git!
Yükseklerden gelen büyük çağrıya git!
Çıkmışken, yolcu, Ağrı'nın zirvesine,
Dönmek ne demek? Kanatlanıp Tanrı'ya git![233]

Ağrı, yükseklerden gelen büyük çağrıyı temsil eden bir abidedir. O abideye çıkan yolcu, artık geri dönmeyi değil, çağrının sahibine ulaşmayı düşünmelidir. Yükselmeye rüyadan da müsait olan dağlar, belki göklerdeki sırra şahittirler. Fakat insanoğlu bu sırı çözebilecek ve kanatlanıp Allah'a gidebilecek güçte midir? Şair, bunun gerçekleşemeyeceğini düşünüyor; çünkü Allah'a ait olan dağlar, bize sırrını açacak gibi görünmüyor:

Göklerdeki sırra -belki- şâhit dağlar...
Yükselmeye düşten de müsâit dağlar...

232 Kova Burcu, Ş. 7 s. 13
233 Ağrı, Kova Burcu, Ş. 7 s. 26

Lâkin, mümkün değil bizim olmaları...
Artık, dönelim: Tanrı'ya âit dağlar![234]

Arif Nihat, Türk milletinin görkemli bir geçmişi geride bırakıp yeniden var olma macerasını büyük heyecanla takip edebileceği bir zamanda doğmuş, yıkılışın arkasından gelen kuruluşu da gençlik dönemi boyunca gözlemlemiştir. Yıkılış da, kuruluş da -aslında- bizi en büyük belâlarla karşı karşıya getirmiştir. Bu belâların her biri, zirvesine ulaşılamayan birer dağ kadar çetindir. Bu belâlar olmasaydı zirveye çıkılabilirdi

Günlerce, yokuş dizleyerek dağ çıktık;
Hergün bırakıp arkada bir çağ, çıktık...
Sarsılmasa altı, zirvedeydik şimdi...
Bir zelzeleden artakalıp sağ çıktık![235]

Dağ ufukların zenginliğidir. Tepeler üzerine kurulmuş da olsa, dağı olmayan İstanbul, ufuklarını yoksul bırakmamak için çare aramak zorunda kalmıştır:

Lâkin ufukları görünce yoksul
Dağ yerine kubbe yapmış İstanbul[236];
...

Su

Müslüman-Türk hayatının her safhasında vaz geçilmez unsur olan su da Arif Nihat'ın çok fazla ilgi duyduğu dış âlem unsurlardandır. *"Su gibi aziz ol."* diyen bir millet, su etrafında kuvvetli bir kültür oluşturmuş demektir. Şair,

---

234 Dağlar III, Kova Burcu, Ş. 7. s. 36
235 Dağ, Nisan, Ş. 6 s. 247
236 Dağlar, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Ş.1 s.73

bu kültürün de bir gereği olarak suyu en önemli dış âlem unsurlarından biri olarak kullanmıştır.

Şiir için, inanç ve ihtiyacın güzellik duygusuyla desteklenmesi ve psikolojik zemine oturması esastır. Su, dağda ayrı; bahçede ayrı; şadırvanda, şelâlede, fıskiyede ayrı; göl, ırmak, deniz olarak ayrı güzellikler taşır. Su, akıştır, devamdır, serinliktir, canlılık kaynağıdır; orduların hedefi, ülkelerin sınırı, karaların sonudur; akışı bazan ninni, bazan fatihadır; dışarıdan içeriye doğru temizliğin sembolüdür... Arif Nihat'ın, 57 adet şiirine su ile doğrudan ilgili isim koyduğu ve yine doğrudan ilgili bin beş yüze yakın kelime kullandığı görülüyor.

Nehirler içinde mahzun hudutların ötesinde kalan Tuna, evlâd-ı fatihan topraklarından süzülüp gelen Tunca ve Meriç, Çukurova'ya can veren Seyhan, Bizden doğup bize dökülmeyen Fırat, kıyısında Eskişehir güzellerinin dolaştığı Porsuk, azgın hâliyle "kızılca şer" olan Kızılırmak, Marmara'ya dökülecekmiş gibi yapıp bir cilve ile Karadeniz'e yönelen Sakarya onun ilgi sahası içindedir.

Tuna, Türk'ün ihtişam günlerinin hayaliyle akmaktadır:

Dağdan, ovadan bir "Tuna" derler su geçer;
Üstünden yolcular geçer, yolcu geçer...
Lâkin Tuna'nın, her gece, rü'yâsından,
Hâlâ, o büyük, o muhteşem ordu geçer![237]

Fakat her şey değişmiştir. Şair de, Tuna da bunun farkındadırlar ve birbirlerinden utanırlar:

Kuşlar -yine- turnadan, sülünden, sunadan...
İzler gördün, bir babadan, bir anadan!

237 Tuna II, Avrupa'dan Rubâîler, Ş.7 s.181

Lâkin, ne yazık ki şimdi karşında Tuna,
Senden utanır, sen utanırsın Tuna'dan![238]

Tuna, Meriç, Tunca, Arda, bir aile gibidirler: Birinden kalkan kuşlar diğerine gelir, aynı adayı paylaşırlar; âdeta eski vatan coğrafyasını yaşatmak için didinirler; çünkü onlar aynı anadan doğmuş "kuzu"lardır:

Dedeler, adına "Meriç" demişler:
Sınırdan bir ana kuzusu gelir.
Arda'dan su içer turnalar, akşam;
Tunca'ya Tuna'nın kuğusu gelir.
Bülbül Adası'nı görsen sanırsın
Meriç'le Tunca'nın yavrusu gelir[239].

Bu ırmaklarda tarihî bir perspektife oturan ilgi, Seyhan için daha senli benli, daha "günlük" bir hâl alır:

Dalgalariyle oynaşır,
Köpüklerinde yatardım;
Suyun tadını kurbağalar
Çıkarmadı, ben çıkardım.[240].

Su, ırmak olarak gürültülü, hızlı, hoyrat, şımarık, çevik, ataktır; fakat göl olunca uslanır, sakinleşir. Zaten temelde vahyin nidasına da katıldığı için, eteklerden süzülüp akarken tepede ağaçlar altındaki yatıra duâ eder; o za-

---

238 Tuna I, Avrupa'dan Rubâîler., Ş.7 s.168

239 Edirne Kasidesi, Kökler ve Dallar, Ş.3 s.79

240 Mektup II, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Ş.1 s.68 (Bu şiir, Adana'dan Malatya'ya tayininden sonra yazılmış, Görüşler dergisinin İkinciteşrin 1944 tarihli 71. sayısında yayınlanmıştır.)

man vahyin derunî sükûnuna, duanın yumuşaklığına teslim olur:

Bu sular, böyle âyet âyet, akar..
Vahyden gayri bir nidâ, yoktur![241]

Bir akarsu, mırıl mırıl, Fâtiha
Okuyarak geçer yakınlarından.[242]

Su, şairi hem kendi çocukluğuna, hem de millî maziye taşıyan bir ilham kaynağıdır aynı zamanda. Bir çeşme onu, çocukluk günlerinin güzel hatıralarına götürürken, deniz de, onda, bir geçmiş zaman vehmi uyandırır:

Her hâlinden, yetiştiğim kutlu yerin,
Gönlümde güzel hâtıralar kaldı, derin...
-Bilmem- oralarda, ey çocukluk, hâlâ,
Muslukları altın mı sedef çeşmelerin?[243]

Ba'zan dünü düşlerde görür, aldanırım;
Hayrettin'i, Turgut'ları dönmüş sanırım.
Birgün, lâkin, gelirse gerçek yüzücü,
Yolcum, onu ben, kulaçlarından tanırım![244]

Şairin yurt sevgisini besleyen güzellikler içinde suyun ayrı bir yeri vardır.

Berraktır, mâvidir, yeşildir, aldır:
Zümrüd, fîrûze, tunç, pırlanta, bakır

241 Yoktur, Kubbe-i Hadrâ, Ş. 1 s. 303
242 Ziyâret, Duâlar ve Âminler, Ş. 2 s. 32
243 Çeşmeler, Kova Burcu, Ş.7 s. 22
244 Deniz, Kova Burcu., Ş.7 s.134

Akçay, Yeşilırmak, Kızılırmak, Göksu
Yalnız su ve mûsıkıî değil, reng akıtır.[245]

Bazı şiirlerinde -kadın vücudunun cazibesine kadar uzanarak- maddîleşmesine rağmen, baştan beri çeşitli vesilelerle dile getirdiğimiz "çeşitlilik" içinde, derunî nizamın unsurları arasında su da yerini alır.

Ev

Şairin, açık (geniş) mekânları kapalı (dar) mekânlara göre daha çok tercih ettiği görülüyor.. Tabiî olarak, merkezde ev yer almaktadır ve bu onun şiirinde önemli bir unsurdur.

Beni dinlendiren, seven, ısıtan
Bir evim var.. vatan içinde vatan![246]

müfredinde, şairin eve bakışı özetlenmiş gibidir: Ev, onu dinlendirmekte, sevmekte, maddî- mânevî sıcaklığıyla sarıp ısıtmaktadır. Geniş coğrafyasında herkesle birlikte havasını teneffüs ettiği vatan, yalnızca yakınlarıyla paylaştığı bir "iç vatan" hâline gelmiştir. Bunun için de somutlaşmış huzurdur; hemen dışındaki ikinci bir huzur halkasıyla da beslenir:

Gün, onda tadardı en güzel akşamını;
Okşardı -zaman zaman- çınarlar, damını;
Dallardan inip pencerenin pervazına
-Ba'zan- gagalardı yavru kuşlar, camını.[247]

---

245 Irmaklar, Kova Burcu., Ş. 7 s. 37
246 Ev, Basamaklar, Ş. 2 s. 207
247 Ev, Kova Burcu, Ş. 7 s. 10

Fakat şair, bu huzur halkasının gün gelip kopacağını da unutmaz. Onu böyle sarıp sarmalayan ev, onsuz günleri de yaşamak zorunda kalacaktır:

Bakma koynundan uzak durduğuma:
Alış -artık- ey evim, yokluğuma![248]

Arif Nihat'ın şiirinde, ev içinde kullanılan araç-gerecin birçoğu da kullanılmak suretiyle, ev içi dekoru zenginleştirilmiştir. Bu zenginliği meydana getiren başlıca araç-gereçler sayılsa, aynadan emzike kadar hemen her ev eşyasını içine alan büyük bir liste ortaya çıkar. Bu duruma göre, Arif Nihat, kapalı mekân olarak en fazla itibar ettiği evi, içinde bütün bir hayatın yaşandığı çok yönlü ve canlı bir mekân olarak değerlendirmektedir.

Eve ve evin içine bu kadar dikkat eden ve eve bağlılık duygusu da hayli güçlü olan şair, geniş mekâna daha çok düşkündür. Geniş mekân, evle sınırlı olmayan ve yeryüzü ile ilgili her şeyi içine alan çevredir. Dikkatin bütün bir çevreye tevcihi, psikolojik olarak, içten dışa, fertten topluma geçişi ifade eder. Şiirin ferdî ihsaslara dayalı bir sanat olduğu şüphe götürmez bir gerçek ise de, Arif Nihat'ta mâşerî olana geçiş hayli geniş boyutludur.

Yol, *dünya* ve *köy* kavramlarının bu kadar sık kullanılışı hem psikolojik, hem de fikrî sebeplere bağlanabilir: Gündelik anlamının yanısıra, yol, çoğu zaman, bir dünyadan bir dünyaya uzanan hayat macerasını; dünya, bütün bir hayatı içine alan ana mekânı; köy ise, şairde baştan beri mevcut olan sade olana perestişi ve çocukluğunun ilk yıllarını çocukça yaşadığı yere itibarı ifade eder.

---

248 Ev, Emzikler, Ş. 3 s. 191

Eşya

Eşya, insan hayatını içine alan mekânı boşluktan kurtarıp hayat sahası hâline getirir. Bu bakımdan, insanla eşya arasında daimî bir bağlantı mevcuttur. Bu bağlantının şiirde tezahürü söz konusu olunca -öyle görünüyor ki- Arif Nihat'ın şiiri örnek gösterilecek bir yapıdadır. En darından en genişine her türlü mekânı kullanan şair, bu değişik mekânlarda rastlanabilecek her türlü eşyayı da büyük bir rahatlıkla kullanmıştır. Genel bir fikir vermek üzere, birkaç grup eşyayı gözden geçirebiliriz: Kundak (51), ney (95), kılıç (18), altın (145), yelken (68), tesbih (20), kadeh (78), kitap (57) vb.

Bu listeye, boyunbağından kispete, neyin her çeşidinden zil ve zurnaya, oktan tayyareye, allıktan ayakçaya, kağnıdan jete, ihramdan zünnara, imbikten sebûya, fırıldaktan zembereğe.. her şey mevcuttur. Daha yüzlercesini sıralayabileceğimiz, akla gelebilecek her türlü eşyanın şiire girmiş olması ilgi çekicidir. Bu şiirde, günlük hayatın her gün kullanıladuran eşyası yanında, artık kültür tarihimize mâl olmuş bir çok eşyayı; içki ve muhtelif zevklerle ilgili eşyanın yanında inanç ve ibadete mahsus eşyayı; ziynet eşyasının yanında harp âletlerini de rahatlıkla görebiliriz.

Demek oluyor ki Arif Nihat, insanla eşya arasındaki bağlantının hemen her yönünü dikkate almış, romancı gibi teteferruata girmese bile, eşyayı romancı dikkatine eş bir dikkatle görüp değerlendirmiştir. Bunun, Arif Nihat'ın şiirine "şi'riyet" yönünden katkıda bulunduğu söylenemez; fakat değişik bir hava, bir "canlılık" ve "hayata bağlılık" kazandırdığı da şüphesizdir.

Tabiî, bunca eşyayı şiirine dâhil edişi, yukarıda sözünü ettiğimiz "romancı dikkati" ile ilgili olmakla beraber,

ney, kudüm, altın, tesbih; kundak, duvak, etek, gelinlik; kılıç, top, ok; yelkenli, gemi; kadeh, şişe; kitap, rahle; sofra... gibi eşya ve araçların çok sık kullanılışında dinî-tasavvufî, kültürel, tarihî mirasımızın ve şairin şahsî zevklerinin tesirini de mutlaka düşünmek gerekir.

Gökyüzü

Şair, gökyüzü ile ilgili unsurları kullanırken -maddî çevre unsurlarına göre- ayrıntıya daha az yer verdiğini, fakat buna karşılık, belli varlık ve kavramlara daha fazla eğildiğini görüyoruz. Etrafa bakarken merakı önde tuttuğu hâlde, gökyüzüne ait unsurlar karşısında da meraklı, fakat daha çok hayran görünmektedir.

Ayrıca, muhtelif gök cisimleri ve göğe ait kavramlar, maddî mevcudiyetlerinden daha çok, tesirleri, ilham ve intibaları ile bu şiire girmiş görünmektedir. Bu da, gökyüzü unsurlarının imaj değeri açısından değerlendirildiği anlamına gelir. Gökyüzü esrarlıdır, güzel ve kelimenin tam anlamıyla muazzamdır. Şairdeki hayranlık duygusu -esas itibarıyla- bu esrardan, güzellikten ve azametten kaynaklanıyor.

Şair, yer ile gök arasında ilgi kurmaya, gök cisimleri ve gökle ilgili olay ve kavramları maddî çevre (yakın çevre) unsurlarıyla kaynaştırmaya önem vermiştir. Dolayısıyla da gökle ilgili muhtelif unsurlar, bazan şairin (ve onun genelleştirmesiyle insanın) sevincine ve kederine ortak olur; bazan bunları azaltıp çoğaltır; bazan da o sevinç veya kederin kaynağı olur. Gökyüzü unsurlarının ilham kaynağı olmasının belirtisi olarak, yıldızlar, eski ihtişam günlerinin hasretiyle ağlayacak ve aynı zamanda şairin kederine, elemine ortak olacaklardır:

...
Ağlasın Meraga göklerinden
Meraga'ya bakıp yıldızlarım![249]

Gökyüzü, hayattayken yaptıklarıyla milletin geleceğini düzenleyen bir büyük kahramanın, güneş ve ay nasıl doğarsa ufuktan öyle çıkıp geleceği bir ümit kapısıdır:

...
Ay doğar gibi, gün doğar gibi
Şu kıpkızıl ufuktan çık da gel![250]

Çıkanın bir daha inmek istemediği gök, serin mavisiyle yeryüzündekilerin de içini ferahlatır; bir vâha serinliği vererek ruhlarını sakinleştirir:

Gökten şurup şurup içilen mâvilerledir
İçlerde vâha vâha sükûnun teşekkülü.[251]

İçlerde sükûnun teşekkülünü hazırlayan gök, ruhların göğe ağması, orada büyük nûra kavuşup karışması ile şenlenen bir nûr sofrasıdır. Aşağıda büyük yaşayanlar orada da büyüktürler:

Onlar, ki büyük nûra mülâkıîdirler,
Bir gün, gök sofrasında sâkıîdirler;
Bir gün de, içince kendi sunduklarını,
Sermest-i bekaa, aşk-ı hakıîkıîdirler.[252]

Gök, cesetten ayrılan âzâde ruhların semâ' ederek yükselip Hüdâ ile buluştuğu, masmavi vuslata erdiği yer-

249 Ağıt, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Ş.1 s.13
250 Kalk Yiğitim, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor., s. 20
251 F-II, Kubbe-i Hadrâ, Ş.1 s. 257
252 Onlar, Kova Burcu, Ş.7 s.153

dir ve orada, artık, şırıl şırıl neylerin ve pırıl pırıl yıldızların süslediği bir düğün vardır:

Yerden kanad kanad kopan âzâde rûhlar,
Rabbim... bırak; semâlara varsın semâ' ile!

Coşkun sular duruldu.. bu masmavi vuslatın
Birdir derinliğine yeşiller elâ ile.
...
Gökler pırıl pırıl ve neyler şırıl şırıl;
Bir sûr edip buluştu gönüller Hudâ ile[253]

Fakat, sadece yerden göğe değil, gökten yere de sefer vardır. İnsanoğlu, elinde insan olduğunun ve ahsen-i takvim üzere yaratıldığının delilleriyle bu dünyaya gelir; insanca yaşadığının ve ahsen-i takvim üzere öldüğünün delilleriyle semâvâta döner. Gelip, bu dünyayı, gidip, o dünyayı güzelleştirmek... Şairin gökyüzünü sadece sonsuzluk, sadece uçsuz bucaksız boşluk olarak düşünmediğini, varlığın iki gül bahçesinden biri olarak idrak ve kabul ettiğini gösteriyor:

...
Ki Arştan eli boş gelmedik bu dünyâya..
Cihânı lâle, şakaayık, menekşe, fûl ettik.
...
Hayâttan eli boş dönmedik semâvâta...
Fezâyı lâle, şakaayık, menekşe, fûl ettik.[254]

Göğün bu manevî zenginliği yanında, ipek gibi bir mavisi de var; şair bunlara tutkundur; fakat gökler, kuşlarla,

253 D-IV, Kubbe-i Hadrâ, Ş. 1, s. 227
254 F-XVI, Kubbe-i Hadrâ, Ş. 1 s. 278

bulutlarla, kelebeklerle, meleklerle daha da güzelleşmeli.. Yeryüzünde insan görünmüyor, yukarıda melek hissedilmiyorsa gökler boş kalmış demektir ve bu hâliyle o mavinin anlamı kalmaz:

Kuşsuz, içeceksiz, kelebeksiz gökler;
Boş kalmış hâliyle gereksiz gökler;
Biz neyleyelim mâviyi, ey insansız
Bir yeryüzü üstünde meleksiz gökler![255]

Yeryüzüne ait unsurlarla daha güzel bir hâle getirilmek istenen gök, dünyada huzur azaldıkça ferahlığını, serin mavisini, ışığını kaybediyor. Yıllarca, "bahçesindeki al-yaprak çiçeğini al bayrak yerine saymak zorunda kalan", "cemre yerine cephane bekleyen", "ovasında toprağın, gözyaşlarına doyduğu[256] Kıbrıs için, nefes kesen, ufuksuz ve dünyasız bırakan bir ağırlık hâline geliyor:

Eller, eller; uzanmayın üstümüze!
Damlar, kapılar; kapanmayın üstümüze!
Dünyâsız, ufuksuz ve nefessiz kaldık...
Gökler, yetişir...abanmayın üstümüze![257]

Görüldüğü gibi, gökyüzüne ait unsurlar, şairin içinde bulunduğu ruh hâline, estetik tercihlerine, dinî kabulleriyle tasavvufî heyecanlarına göre, değişik anlamlar kazanmaktadır. Bu tutumun, yeryüzüne ait unsurlardaki teferruatın hayli maddîleştirdiği şiir dokusunu yumuşattığı söylenebilir.

255 Gökler, Rubâiyyât-ı Ârif, Ş. 6 s. 166
256 bk. Kıbrıs Rubâîleri, Ş.6 s. 146, 147, 149
257 Kapak, Kıbrıs Rubâîleri, Ş. 6 s. 149

Yurt ve Tabiat Güzellikleri

Şair, Evliya Çelebi'nin her gittiği yeri büyük bir dikkat ve merakla gözden geçirip tanıtıcı gayretine benzer bir gayretle, gördüğü her yerin en can alıcı yönlerini yakalamaya ve bunları şiire aktarmaya çalışmıştır. Biz bunu, güzelliklere doymayan, gördüğü her şeyi -bir fotoğraf koleksiyonu hazırlar gibi- kayıt altına almaya çalışan bir insanın tutumu olarak değerlendiriyoruz. Dolayısıyla, bu tip şiirlerin bazılarında tespitin şi'riyetten daha önde olduğunu düşünüyoruz.

Neredeyse bir röportaj yazarıyla karşı karşıya olduğumuzu düşündürecek yoğunlukta bir gözlem gücünden kaynaklanan tespitler, o bölgeye ait coğrafî temele oturtularak ve aynı zamanda tarihî perspektif de kazandırılarak sağlamlaştırılmıştır.

Kova Burcu'nun Yollar bölümünden aldığımız şu birkaç rubâî, şairdeki bu coğrafî temel ve tarihî perspektif anlayışını açık bir şekilde ortaya koyacaktır (Şiirlerle ilgili açıklamalar şaire aittir.):

POLAT (*)
Bir yayla, ki tattır, berekettir mayası;
Dağlar, yollar, sularla Kudret oyası...
Seccâde sererken ova Derbend'e kadar, (**)
Mü'minlere vakti söyler Öğlenkayası. (***)

(*) Polat: Malatya'nın Akçadağ ilçesi dolaylarında bir köy.

(**) Derbend: Polat'ı çevreleyen dağlarda bir geçit.

(***) Öğlenkayası: Polat'ı çevreleyen dağlarda, öğlen namazı vakti için tabiî güneş saati vazifesi gören kaya.

KARBOĞAZI

....

....

Kırklar'dan gördüğün kerâmetleri sen, (*)

Bir bir, bize kendin anlat, ey Karboğazı! (**)

(*) Kırklar: Çukurova'nın kurtuluşunda bir taburu esir alan kırk yiğit.

(**) Karboğazı: Çukurova'nın kurtuluş savaşında kırk yiğidin bir taburu esir ettiği yer.

MEŞ'ALELER

Şâhit, çocuğum, geceyle gün, Ay'la Güneş:

-Yıllardır- asırlardır, ikizler gibi eş-

Birbirlerinin aynası hâlinde, Baba-

Gürgür'le Yanartaş'ta yanar aynı ateş. (*)

(*) Babagürgür: Kerkük yakınlarında devamlı yanan tabiî meş'ale.

(*)Yanartaş: Antalya dolaylarında devamlı yanan tabiî meş'ale.

TOPTEPE'DEN (*)

Da'vetken uzaklarla yakınlar -nazsız-

Sen Selce'yi, sen Killik'i gördün yalnız:(**)

"Gel, bende sabahla!" derdi ordan Sarıgöl;(***)

"Gel, iç beni!" der gibiydi burdan Sarıkız.(****)

(*) Toptepe: Alaşehir'de bir tepe.

(**) Selce: Alaşehir'in köylerinden.

Killik: Alaşehir'in köylerinden.

(***) Sarıgöl: Manisa'nın ilçesidir.

(****) Sarıkız: Alaşehir'de maden suyu.

Sadece bir kitabının bir bölümünden alınan bu örnekler, şairin yurt ve tabiat güzelliklerini ne kadar dikkatle incelediğini göstermeye yeter. Fakat ilgi sahasının ne kadar

geniş olduğunu, gidip gördüğü yerlerin karakteristik özelliklerini nasıl teferruatıyla tespit ettiğini ortaya koymak için, çeşitli vesilelerle adı geçen yurt köşelerinden ve başka ülkelere ait tabiat güzelliklerinden ve özel yerlerden bazılarını sıralayabiliriz : Anzılha (Urfa), Bademlik (Eskişehir), Bayraklı Dede (Kastamonu), Bediktaşı (Koçhisar),Cıbıllar Parkı (Sivas), Döner Kümbet (Kayseri), Durayer (Bolvadin), Eğner (Adana), Ernis (Van), Gülbahar Hatun Türbesi (Trabzon), Oylat (İnegöl), Suçıkan (Dinar), Tecde (Malatya) Telli Baba(Sarıyer), Topçam (Tokat), Yedi Kızlar (Manisa), Başpınar (Lâpta-Kıbrıs), Südakan (Magosa-Kıbrıs), Kral Mezarları (Baf-Kıbrıs), Bil gölü (İsviçre), Dış Göl (Hamburg), Dom (Köln), Modüradom (Lahey-Hollanda)...

Örnekler de gösteriyor ki Arif Nihat yurt ve tabiat güzelliklerini şiire dâhil ederken, tarih ve folklor bilgileriyle desteklemektedir. Yurt manzaraları karşısında son derece hassas olan ve yurdun her güzelliğine büyük bir sevgiyle yaklaşan şair, yurdun turizm haritasını çıkaracak olanlara hayli zengin bir malzeme de hazırlamıştır. Anı harabeleri içindeki Keçel Kilise'den Afyon Kalesi'ndeki Kızlar Kulesine; Edirne'deki Kakava şenliklerinden Boyabat Kalesi'nin temelindeki Hz. Ali'nin ayak izine; Kubbe-i Hadrâ'daki Niyaz Penceresi'nden Selimiye'deki secdeye varmış lâleye kadar uzanan bir ilgi... Ve her birine dair çok iyi özetlenmiş bilgiler... Denilebilir ki Arif Nihat'ı kendine mahsus bir şair kılan önemli hususlardan biri de budur.

İç Âlem

Aşk

Aşk, en geniş anlamıyla, sevgidir. Karşı cinse, muhtelif manevî varlıklara, hayata, bazı temel değerlere duyu-

lan derece derece yakınlıkları da bu kavram içinde değerlendiriyoruz. Fakat sevginin, bağlanmanın, istemenin dozu arttıkça, yani işin içine heyecan, tutku, cezbe girdikçe, sevgi günlük boyutunu aşar; aşka dönüşür. Bu, yalnızca dönüşme değil, aynı zamanda yükselmedir.

Arif Nihat, her türlü varlığa karşı beslediği sevginin dozunu günlük ölçülerin üstüne çıkarabilen, yani, heyecanı, ihtirası, cezbesi, yangınları, fırtınaları.. olan bir şairdir. Onun şiirinde, kadını, tarihî şahsiyetleri, din ve tasavvuf büyüklerini, aile çevresini, dost halkasını; milleti,vatanı; bayrak başta olmak üzere millî sembolleri; tabiat unsurlarını; inanç, hürriyet, yiğitlik gibi kıymet hükümlerini; kullandığı tesbihi, giydiği elbiseyi, taşıdığı çantayı.. içine alan bir "sevgi çemberi"nin varlığı kolaylıkla fark edilir.

Kadın ve Aşk

Arif Nihat'ın şiirinde kadının geniş bir yeri vardır. Kadın-aşk bağlantısı ve kadın uzviyeti ile ilgili yüzlerce kelime kullanan şair, kadın-aşk bağlantısında uzviyete hayli geniş yer vermiştir. Arif Nihat için kadın, cinsî çekiciliği olan varlıktır. Bu durum, ilk şiirlerinden yaşlılık dönemi şiirlerine kadar kesintisiz devam eder.

Bayrak şairi olarak şöhret yapan, din ve tasavvufla ilgili şiirleri birkaç cilt dolduracak sayıya ulaşan bir şair için belki fazla maddî sayılabilecek olan bu tutum, onun şiirinin ayırıcı özelliklerindendir ve şair, uzviyetle aşkın daima yan yana, iç içe bulunduğunu, bunların öte dünyada bile birbirinden ayrılmayacağını düşünür:

Bir yol gidiyor rûha bedenden;
Bir yol gidiyor kalbe dudaktan.

"Ten, ten..." diye seslendi dilim, bir nice yıldır..
Rûhum, gücenip bakma uzaktan:

A'mâka giden lezzeti, aşkın
Ukbâda dahî başlayacak dille damaktan.

Kays, olmasa mecnûn,
Leylâ'yı düşürmezdi kucaktan.
....[258]

Ruh ile bedeni uzlaştırmaya, ikisi arasında sağlam bir denge kurmaya çalıştığını düşündüren bu şiir, *sıkı uzviyetçi* bir tutum sergilediği şiirlerine göre daha yumuşaktır. Şair bu yumuşama noktasında da kalmaz; aşkın uzviyetle sınırlı olmadığını, işin içinde *gönül*ün de bulunduğunu söyler:

Ömrümce senin keyfin için hizmettim;
Yıllar yılı, bir ömür değil, mihnettim;
Artık, arayıp bulmalıyım sende onu:
Ey gövdem, içinde bir gönül kaybettim![259]

Gönlünü gövdesinin içinde kaybettiğini fark etmek, aşkın da kadının da başka bir zaviyeden görülmesini ve dolayısıyla, idealize edilmiş aşkın istenmesini kolaylaştırır:

"Yok Aslı da, Leylâ da..." desem, sevmelisin!
Hem kesmelisin ümîdi, hem sevmelisin!
Dünyâda yürekten seveceksen şâyet
Mecnûn Mecnûn, Kerem Kerem sevmelisin![260]

---

258 Nûr, Aynalarda Kalan, Ş.1 s.144
259 Gönül, Nisan, Ş. 6 s. 224
260 Sevmek, Kova Burcu, Ş.7 s.60

Vücüdu, maddesi hemen yakınında olmayan bir sevgiliyi sevmek, kadının bizatihi kendisine, vücuduna çok fazla itibar eden Arif Nihat için hayli ileri bir safhadır. Kadının ve aşkın idealize edildiği bu safhada, süzülmüş aşkın esas kahramanları olarak Leylâ-Mecnûn, Aslı-Kerem, Şîrin-Ferhad, Zelîhâ-Yûsuf, Sârâ-Halil, Azrâ-Vâmık, Havva-Âdem.. işin içine girer. Onların aşklarına telmihlerde bulunulan şiirlerde de uzviyet -yine- söz konusu olmakla beraber, yukarıda sözünü ettiğimiz yumuşama, asıl bunlarda yer bulmuştur.

Şaire göre, başta Mecnûn olmak üzere, efsanevî aşkların kahramanları, "rü'yâdan bir âlem yaratır" ve o âlemde hususî bir dille konuşurlar. Onların öyle bir âlem yaratmasına benzer bir tutumla, şairin de uzviyetinden bütünüyle sıyrılmış bir Leylâ'yı tercih edecek kadar genel çizgisinden ayrıldığı zamanlar olur:

Sen de bittin bana Leylâ'lığını
"Al!" deyip sunduğun esnâlarda[261];

Bu yumuşamaya rağmen, kadın, koynu-kucağı-sıcağı olan bir varlıktır. Efsanelerin lekesiz aşklarını yaşamış da olsalar, Yusuf, Mecnun, Âdem yalnız başlarına uyudukları hâlde onun yeri "Servet'inin koynu"dur; buna şükreder:

Yûsuf, kara toprakta Zelîhâ'sız uyur;
Mecnûn, çölün kumunda Leylâ'sız uyur;
Şükret, ki yerin, Servet'inin koynu, senin:
Âdem, bir dağ başında Havvâ'sız uyur![262]

261 Lâle, Divançe-i Ârif, Ş. 2 s. 115
262 Uyumak II, Kova Burcu, Ş. 7 s. 83

Uzviyetini öne çıkaran tutumu yaygın da olsa, şair, kadının kendi tabiî güzelliğini bozmasına katlanamaz. Ona asıl güzelliği ve tadı veren kadınlık sırrı tabiîliktedir; boya o tadı da, o güzelliği de bozar. Şair bunu, kendine mahsus iğnelemeyle, şöyle anlatmaktadır:

Sebebi ne bu, göreni
Dehşete düşüren rengin:
Yoksa bir şeyler doğrarken
Parmaklarını mı kestin?[263]

Zaman zaman kendi güzelliğini kendi eliyle bozsa da, kadının güzelliğini anlatmaya ne şiir yeter, ne de ölçü. Onlar, kendilerine bakan kim olursa olsun, güzel görünmek isterler; onun için süslenirler. Pencereden ay baksa, "görücü gelmiş!" diye süslenmeye koşarlar.[264]

Verdiğimiz bu örnekler, şairin kadın ve aşk tem'ini işlerken tek yönlü davranmadığını, kadın uzviyetini -bazan çok çok açık bir tavırla- şiire taşıdığı gibi, hem kadını hem aşkı tamamıyla idealize etmekten de hoşlandığını gösteriyor. Bir tarafta, günün her saatinde ve her türlü mekânda etiyle, kanıyla, câzibesiyle karşımıza çıkan kadın, bir tarafta da bütün uzviyetinden sıyrılarak billurlaşmış aşklara yükselen Leyla...

İnsan Sevgisi

Arif Nihat'ın şiirlerinde, hayatı bütün kadrosuyla paylaştığı yaşayan insana yönelik bir sevgi vardır.

---

263 Parmaklar, Emzikler, Ş. 3 s. 143
264 bk. Görücü, Nisan, Ş. 6 s. 226

İnsan çiyan, insan kuzu, insan canavar..
Bilmez, ki içinde bir nefeslik canı var...
Ben, bir nice insan tanırım: kendinden
İnsanlığı tekmelerle, yumrukla kovar.[265]

demiş olmasına -ve daha birçok şiirinde benzeri duygulara yer vermesine- rağmen, insanı doğurup büyüten anneye, gönül vahası ve hilkatin en güzel nüshası olarak gördüğü çocuğa, tuzluğundan eliyle tuz alabileceği gerçek dosta, haksızlık ve zulüm görenlere, felâkete uğrayanlara, gönlü zenginlere, kahramanlara, sanat erbabına kadar hemen herkesi içine alacak kadar geniş bir sevgi..

Sevgi yelpazesinin böylesine genişlemesine rağmen, Arif Nihat'ın şiirlerindeki insan sevgisinin, çocuk, anne, akraba, dost, sanatçı gibi özel insanlar etrafında yoğunlaştığını; özellikle çocuk ve annenin başlıca sevgi odağı hâline geldiğini görüyoruz. *Ben çocuk küskünlüğünün manasını -dede, baba, hoca olmazdan çok önce- kendi çocukluğumdan bilirim ve bir çocuğu küskün görmeye dayanamam*[266]. sözlerinden de anlaşıldığı gibi, şairde, kökleri kendi çocukluğuna uzanan ve bariz bir acıma duygusu ile birleşerek kuvvetlenen bir çocuk sevgisi vardır.

Ona göre çocuk, insan gönlünü çöl kavrukluğundan kurtaran hayat kaynağıdır. İlgili birçok şiirinde çocuğu hayatın tam içinde ağlayan, koşan, öksüz kalan, yaramazlık eden.. bir insan olarak ele alan şair, bazı şiirlerinde çocuk sevgisini de idealize etmiştir.

İdealize edilmiş çocuk sevgisinin tipik örneklerinden birine Yatır şiirinde de rastlıyoruz: Bu şiirde, yatır, insan-

265 İnsan, Kova Burcu, Ş. 7 s. 98
266 Karaisalı'nın Çocukları, Aramak ve Söyleyememek, N. 2 s. 269

ların bir zamanlar İhlâs ve Fâtiha'ları kahvaltı, Yâsin'leri öğle yemeği, Hatim'leri ziyafet yerine sundukları hâlde, artık, ağız şapırtısına düştüklerini, cennetin iki katlısına kanaat getirmeyip yedi katlısını yakalama hırsını anlattıktan sonra, etrafında sadece kuşların, kuzuların ve çocukların dolaşmasını -ama onların mutlaka dolaşmasını- istemektedir. Zira onlar, herhangi bir çıkar düşünmeksizin, riyasız ve safiyane gelmektedirler:

...
Kimi güneşlenmeye otursun;
Kimi ip atlasın,
Uçurtma uçursun,
Oynaşsın çevremde yavrular!
...
Mevsimim, sıcağım, bahârım onlar...
Sizin çocuklarınız değil,
Benim çocuklarım onlar![267]

Evliyanın riyasız ziyaretçi olarak hep etrafında görmeyi arzuladığı ve yetişkinlerin bir karşılık bekleyerek sundukları Fâtiha'lara, Yâsin'lere, samimi şarkılarını tercih ettiği çocuk, anne için de herşeydir; anne, tam bir mahviyetle, çocuğuna teslim olur:

Artık isterlerse, adımı
Söylemesinler bana:
"Onun annesi" diyorlar..
Bu yeter, sevgilim, bu yeter bana![268]

---

267 Yatır, Duâlar ve Âminler, Ş. 2 s. 50
268 Anne, Köprü, Ş.1 s.154

Şairin çocuğa duyduğu bu derin sevgi, acıma duygusu ile birleştiği zaman daha da derinleşir. Acıma duygusunu körükleyen sebeplerin başında, annesiz-babasız kalmak, harp, kıtlık, yoksulluk ve insanların hoyratlığı gelir. Şair, bu hâl ve hareketlerin çocuğu üzmesine çok içerler. Çünkü ona göre, saksıda billur zambak, kelebek, kuş, kuzu, çiçek, yürek lâlesi, yıldızdır; bu sebeple de insan hayatını güzel ve anlamlı kılan başlıca nimetlerden biridir.

Şair, yirmi civarında şiirini de doğrudan anne temi üzerine oturtmuştur. Onda, annenin yalnızca kendi annesi olmakla kalmadığını, başka kadınlarda ve hatta başka varlıklarda bile annelik özellikleri vehmettiğini daha önce belirtmiştik. Karısında bile bir anne tavrı bulmak isteyen Arif Nihat, *bayrak şairi* olduğu kadar -hatta daha fazla- *anne şairi*dir.

İki öksüz gibiydik anneciğim;
Belki südsüz de kaldım.. öyleyken,
Yeniden gelmek olsa dünyâya,
Yine ben, doğmak isterim senden![269]

Şiirinde, küçük yaşta kendini bırakıp yeni bir yuva kurmak üzere uzaklara gitmiş olmasına rağmen, annesine olan sevgisinin devam ettiğini ifade eden şair, zaman zaman, bir masal havası içinde teselli aramış;

Benim de bir annem olsa annemin
Beşiğini seve seve sallardım;
Gülse güller açılırdı içimde
Ve ağlasa inci inci ağlardım.[270]

269 Anne, Kundaklar, Ş. 2 s. 140
270 bk.Masallarla, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Ş.1 s. 66

Fakat bu kabil tesellîlerin gövdesi yumuşak, sesi yumuşak; göğsü beşik, kolları kundak anaların yavrusu olmanın zevkini getiremediğini söylemeden de duramamıştır.[271]

Ondaki insan sevgisinin asıl birikme noktalarından biri de dost ve arkadaşlarıdır. Şair -dost ve arkadaş çevresinden muhtelif kimselere ithaf ettiği çok sayıda şiiri hariç olmak üzere- yüz elliye yakın şiirini dost ve arkadaş çevresine tahsis etmiştir. Dost ve arkadaşlarının düğün, nişan, sünnet; doğum, ölüm gibi iyi ve kötü günlerini vesile ederek kaleme aldığı bu şiirler, onun, çevresine karşı daima samimi bir ilgi duyduğunu göstermektedir. Bu ilgi, çoğu zaman, bir şahısla sınırlı kalmayıp onun ailesini de içine alan bir sevgi çemberi meydana getirmektedir.

Hürriyete Düşkünlük

Arif Nihat'ta hürriyet temasının işlendiği elliye yakın şiir vardır.

..."liberte" kelimesinin kendisine ve bütün müştaklarına karşı büyük bir zaafım vardır; bu zaaf ile iftihar ederim. Frenkçeden öğrendiğim ilk kelime "liberte" kelimesi oldu. Fakat bu, bir parti adı değildi. Biz de ağzımızın tadını bilir, biz de Fransızcaya "Jö vuzem"den, İngilizceye "Aylâvyu"dan, Almancaya "İhlibedih"den başlayabilirdik[272].

...

Demiri de yalnız kafes için; parmaklık için kullandığımız müddetçe ne beton yapabiliriz, ne beton olabiliriz[273].
sözleri, şairde esaslı bir hürriyet fikrinin mevcut olduğunu;

---

271 bk.Yavru, Kova Burcu, Ş. 7 s. 47
272 Partiler, Kanadlar ve Gagalar, N. 3 s. 174
273 Beton, Kanadlar ve Gagalar, N. 3 s. 120

hürriyeti hem düşünce, hem de davranış plânında idrak ettiğini gösteriyor.

O, hürriyetin slogan hâline getirilmesine razı değildir. Hürriyet, ne bir ma'bûde, ne de bir câriye olmalıdır. Yirminci asrın insanı ise, onu, ya ma'bûde ya câriye yapmıştır:

İnsanlığı rü'yâda da görmez nicesi...
Bir çağ yaşarız... belki de yoktur ötesi...
Yirminci asırdır bu... hürriyet kiminin
Ma'bûdesi olmuş, kiminin câriyesi.[274].

Hürriyetin lâfını eden çok da olsa, aradan geçen bunca yıla rağmen bir şey değişmemiş; din, fikir ve mal hürriyeti sözde kalmıştır. Dört başı mâmur abdest almak mümkün olmadığı zaman câiz olan "teyemmüm"ün abdest yerine kaaim olması gibi, hürriyet de "iki darb, bir niyyet" mesâbesine düşürülmüştür:

Yıllar yürümüş, değişmemiş cem'iyyet...
"Hürdür, deseler de, din, fikir, mülkiyyet"
Âlemde teyemmüm gibidir hürriyyet:
İki darb, bir niyyet.[275]

Ayrıca, hürriyetin düşmanları da vardır: Hür iradenin tecelli etmemesi, düşüncelerin daha dışarıya aksetmeden bastırılması, hatta rüyaların bile kontrol altında tutulması için uğraşırlar. Onlar öyle bir vehme kapılmışlardır ki olmazları bile olmuş sayarlar:

Sessizce düşünsek duyacaklar birgün;
Olmazları olmuş sayacaklar birgün...

---

274 Yirminci Asır, Nisan, Ş. 6 s. 242
275 Hürriyet I, Nisan, Ş.6 s.243

Onlar bu vehimle, ellerinden gelse,
Rü'yâlara sansür koyacaklar birgün.[276]

Fakat hürriyet düşmanları ne kadar kararlı ve atak iseler, hürriyet susuzları da öyle olmak zorundadırlar. Çünkü hürriyet ucuz değildir; ucuzlasın diye bekleyenler de çok beklerler.[277]

Şahıs olarak, içinden geldiği gibi hareket etmekten hoşlanan, serbest hareketlerini melâmîliğe kadar götürebilen Arif Nihat, hürriyeti "gündelik serbestî" anlamında da kullanmış olmakla beraber, fert plânında bırakmamış; çerçevesini iyice genişleterek Türkiye ve Türkiye dışında yaşayan bütün Türklerin "ferdî hürriyet" ve "millî istiklâl" davası olarak da ele almış; hatta, "zulme ve haksızlığa uğramış bütün insanların ve esir milletlerin hürriyet ve istiklâle kavuşması dâvâsı" olarak genişletmiştir.

Ölüm

Arif Nihat'ın şiirlerindeki en köklü temlerden biri de ölümdür. Varlık-yokluk tema'sına tahsis edilen üç yüze yakın şiirin iki yüz adedi ölümle ilgilidir; bunların da elliye yakını ölüme dair duygu ve düşünceleri ifade etmektedir. Bu onun, ölümü ciddî anlamda dert edindiğini gösterir.

İlk şiirlerinde, ölümü, *bir nurun zindana atılması,toprağın hisseden bir kalbi çürütmesi, varlığını toprağa sermek, insanın alnına konan soğuk buse...* gibi, sıkıntılı ifadelerle dile getiren şair, zaman içinde, sözlerini yumuşatmış, dinî ve tasavvufî birikimleri sayesinde, daha rahat bir tavır takınmıştır. Olgunluk döneminde, ölümle ilgili hâkim

276 Sansür, Nisan, Ş. 6 s. 244
277 bk.Hürriyet I, Avrupa'dan Rubâîler, Ş. 7 s. 190

düşünce, insanlığın ve insanlık âlemine ait olan her şeyin fanîliğidir ve şair, bu düşünceyi tam bir iman hâlinde kabullenmiştir. O inanmaktadır ki her şey yok olur; *Tarifsiz varlığıyle Lâhût kalır.*[278]

Allah'tan gelen insan, yine ona dönecektir. Dönüş hiç de zor değildir; çünkü Allah gönüller gülüdür. Gönüller gülüne kavuşmak neden zor olsun! O insanı hür yaratmıştır; fakat insan, hürriyetini gönlünün gülüne kavuşmak için feda edebilir:

Ey gönüller gülü, senden geldik;
Sanadır avdetimiz.

Hür yarattın bizi.. ammâ ki fedâ
Sana hürriyyetimiz![279]

Bu avdetin sonu ferahlıktır. Dünyada çekilen acılar, sıkıntılar orada unutulur. Bir *yetim güfte* olan sıkıntılı hayat, öbür tarafta *mes'ûd beste*sini bulur. Öyleyse, ölüm eksilme değil, tamamlanmadır; güftenin besteye kavuşmasıdır.[280]

İnsan, gerçeği kabul edemediği için, ölümü olağanüstü bir şeymiş gibi görür; kendinde meydana gelen değişiklikleri, önce, aynaların solmuş olmasıyla izah etmek ister; sonra gerçeği kabule mecbur olur. Arkasından da, yıllar önce oynadığı saklambaç oyunundaki tabiîlik içinde, son soruya son cevabı verir:

---

278 O Gün, Kova Burcu, Ş. 7 s. 152
279 F.VI, Kubbe-i Hadrâ, Ş. 1 s. 262
280 Yelkenler, Divançe-i Ârif, Ş. 2 s. 130

Bir gün gelir, "aynalar neden soldu?" deriz;
Birgün, inanıp gerçeğe "gün doldu." deriz...
Yetmiş sene evvelki oyun tâzelenir:
Bir ses, öteden "oldu mu?" der, "oldu!" deriz.[281]

Örneklerden de anlaşıldığı gibi, Arif Nihat'ın ölüme itirazı yoktur. Çünkü ölüm, küllî iradenin emridir ve muhakkak ki -Hâmid'in düşündüğünün aksine- derin bir anlamı da vardır.

Fakat ölümün, bir de ayrılma, kaybetme, yok olma tarafı var: Bütün hayatını yavrularına vakfetmiş bir annenin kaybedilmesi, yok olması... Ölümün bu yüzü, şaire acı ve hüzün vermiştir..

Mersiye şiiri, böyle bir ölümün getirdiği hüznü, abartmasız, fakat çok dokunaklı bir üslûpla ifade etmektedir:

Sabâhım, akşamımdın sen; yuvamdın...
Yuvam toprakta kaldı!

Meğer bir son nefesmiş "Suu!" diyen ses..
Suyun, doldurduğum bardakta kaldı
...
İzin, çok sevdiğin bağ yollarında;
Yüzün, kıskandığım kaynakta kaldı!
...
Yeşiller giydiğin günler, derinde;
Yeşil, yaprakta kaldı!
...
Bizimçin bir hayâtın mûsıkîsi,
Bugün -artık- öten ishakta kaldı![282]

281 Saklambaç, Nisan, Ş. 6 s. 198
282 Aynalarda Kalan, Ş. 1 s. 138

Zamandan ve İnsandan Şikâyet

Çocukluğundan itibaren ferdî ve ailevî birtakım dert ve sıkıntıları, Türkiye'nin bir ateş çemberinden geçtiği yıllardaki zorlukları yakînen bilen; düşünen insanımızın zihnini sürekli meşgul eden bir dolu sosyal, siyasî ve kültürel meseleyi sanatçı-aydın-siyasetçi kimliğiyle gözlemleyen Arif Nihat, bütün bu olup bitenlerden bunaldığı için, *şikâyet şiirleri* de söylemiştir.

Sosyal, politik ve idarî nizamın iyi işlemeyişi, insanın kalite olarak aşınması, çeşitli iç ve dış gailelerin baskısı, milletlerarası münasebetlerde kararlı ve atak olamayışımız gibi aksaklık ve eksiklikler, bu şikâyetin başlıca kaynakları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Başladı dünyada başlar üstüne
Açlık, susuzluk, taş, kurşun yağmaya..

Ateş istidat arar kül etmek için;
Su ise, kabiliyet gözler boğmaya...
...
Dönün çocuklarım, dönün:
Sebep kalmadı doğmaya![283]

mısralarında çok net olarak ifade edildiği gibi, insanoğlunun başına açlık, susuzluk, taş ve kurşun yağıyor; yetenekli insanlar yakılıyor, boğuluyor. Böyle bir dünyaya doğmanın bile anlamı yoktur.

Her şey kötü gittiği hâlde, insanlar elsiz-dilsiz yaşayıp gidiyorlar. Bu durumu düzeltme iradesi gösterecek nesil de yok. Biz bozduk, Tanrı -lûtfederse eğer- dünyayı avucuna alıp yeniden şekil verecektir:

---

283 Kırk Haramiler, Kökler ve Dallar, Ş. 3 s. 125

Elsizlere el, dilsizlere dil ver yeniden!
Lûtfet, bize bir şanlı nesil ver yeniden!
Dünyâyı alıp avcuna birgün, Tanrı'm,
Avcunda bu dünyâya şekil ver yeniden![284]

Ayrıca -artık- ne gök sırrını açıyor, ne de yer yüz veriyor: Bağımız, bahçemiz elden gitmiş; tam bir boşluk... Kuzey, karda silinmiş; kıble kaybolmuş; ne sağımızdan haberimiz var, ne de solumuzdan[285]...

Gök, sır perdesini açmıyorsa, her tarafta boşluk doğmuşsa, kıblemizi şaşırmışsak, zamanın önümüze koyduğu manzara, dünyada dünyasız kalmaktan başka ne olabilir? Bu manzarayı kimya da, simya da değiştiremez.[286]

Bütün bunlar, şairin esaslı bir sıkıntı içinde bunaldığını gösteriyor. Bu ruh hâlinin, zaman zaman ümitsizliğe, bezginliğe dönüştüğüne de şahit oluyoruz:

Olacak neyse olsun, Allaah'ım,
Bizi sen kurtar ıztıraplardan![287]

Zaman o kadar kaba, katı ve zalimdir ki... İnsanlığı kurtarmakla yükümlü olan âlim vicdanını vicdansızlara satmıştır; insana ne çocuğu, ne de torunu ümit vermektedir; böyle bir zamanda ikbal de hayal olur, istikbal de[288]... Çünkü şer hayrı yıldırmıştır;[289]; herkes kin ve nefretin kıskacına düşmüştür; hayır dualara "amin" diyecek kimse

---

284 Duâ, Rubâiyyât-ı Ârif I, Ş. 6 s. 24
285 bk.Bizim Değildir, Aynalarda Kalan, Ş.1 s.190
286 bk.İlâç, Yerden Gökten, Ş. 7 s. 261
287 Seraplar, Köprü, Ş.1 s.195
288 bk.Memleket, Kova Burcu, Ş.7 s.101
289 bk.Şer, Kova Burcu, Ş.7 s.108

kalmamıştır; iyi insanlar öz yurdunda, kendi yuvasında oturamaz durumdadır. Şair, bu durumun sona ermesi için dua eder; ölüler bu duaya “amin” derken, durumun suçlusu olan dirilerin sesi çıkmaz:

Gönlüm, dilim, "Artık, acılar dinsin!" der;
"Sönsün nefretler, sona ersin kin!" der...
Çıkmaz lâkin, duâma "Âmin!" diyecek...
Ancak, mezarından ölüler "Âmin!" der![290]

Bütün bu bozukluklar nereden kaynaklanıyor? İnsanın kötü oluşundan. Böyle düşündüğü için, insana sert tenkitler yöneltmiştir.

Öyleyse, Arif Nihat'ta zengin bir insan sevgisi mevcut olduğu gibi, insandan yoğun bir şikâyet de vardır. Eşref-i mahlûkat olduğunu bildiği ve çok çeşitli sebeplerle sevdiği insanın hata yapmasına, kalite kaybetmesine tahammül etmek istemez.

Dokuz ay on gün dolunca çıkmışlar, bir yol bularak...
Lâkin kimi insan doğmuş, kimi gelmiş son olarak.[291]

beytindeki, doğmak-bir yol bularak çıkmak ve insan doğmak- son olarak gelmek mukayesesi, tenkidin dozunun ne kadar artabildiğini çok açık bir şekilde gösteriyor.

İnsanın öyle davranışları var ki, "insanlık öldü" hükmünün bile yanlış olduğunu düşündürüyor:

Dün öldüğünün, şüphelidir doğruluğu...
Var mıydı, ki dün kesilmiş olsun soluğu?

290 Âmin Kova Burcu, Ş.7 s.106
291 Gelenler, Kundaklar, Ş. 2 s. 167

Senden söz ederler yine, ey insanlık;
Havvâ Ana'nın, ey ölü doğmuş çocuğu![292]

Gururla hasedin birbirini alt etmek için savaştığı, gururun derebeylik ilân ettiği bu dünyada şefkat diye bir şey kalmamışsa; iyilik ölmüş, iyi insanlar da onun türbedârı durumuna düşmüşse; riyâ, inkâr, hıyânet altın devrini yaşıyorsa... bu dünyâdan göçmek kalıyor.[293]

Edep kaybolmuş, edepsiz ortada; nesebi belli olanlar ölmüş, soysuzlar yaşıyor; insan, iyi ve güzel olan ne varsa bir tarafa bırakmış, yalancı ilâhlar icad ederek onlara tapınmaya başlamış... Bütün bunlar takdir olamaz; insanın kendi suçudur.[294]

Onlar ki güzelden, iyiden sapmışlar,
Bir kış günü bir kardan adam yapmışlar...
Kaş göz de bitince, toplanıp çevresine,
"Ma'bûdunuz oldun!" diyerek tapmışlar[295].

Arif Nihat, bir nükte şairi olduğunu, bütün kızgınlığına rağmen, insanı tenkit ederken de göstermiş; böylece çatık kaşlı tenkidin yanına istihzayı, bıyık altından gülen tenkidi de yerleştirmiştir:

Tanrı sülün boy versin!
Melek gibi huy versin!
Torunum büyüsün de
Dedesine oy versin![296]

---

292 İnsanlık, Yerden Gökten, Ş. 7 s. 329
293 Naat, Duâlar ve Âminler, Ş. 2 s. 62
294 Bedduâ, Yerden Gökten, Ş. 7 s. 217
295 Kar I, Nisan, Ş. 6 s. 240
296 Ninni II, Emzikler, Ş. 3 s. 174

...
Bense bıraktım içkiyi..
Şimdi içiyorum rüyada...
Ne yapalım, şerefine içilecek
Kimse kalmamış dünyada![297]

Bu son örneklerden de anlaşıldığı gibi, şair, şikâyetlerini, ince nükteler ve keskin hicivlerle de ortaya koymuştur.

Aşma-Yücelme Arzusu

Arif Nihat için, insanın *günlük insan* seviyesini aşarak eşref-i mahlûkat vasfına daha uygun bir seviyeye ulaşması çok önemlidir. Zaten asıl aşma / yücelme de budur.

Şairin insandan ve zamandan şikâyetçi olduğunu örnekleriyle gösterdik. Aşma-yücelme arzusu, işte bu şikâyetleri doğuran illetlerden arınma, aşınmışlıktan kurtulma çabasına dayanıyor. Bu arzunun:

İstemem şurda kırallık, hanlık:
Bana -Tanrı'm- yetişir insanlık![298]

beytinde de görüldüğü gibi, şahsî yükselişle, mevki-makamla -sanatını daha yukarılara taşıma cehdi hariç- ilgisi yoktur.

Şaire göre, üstünlüğü, yücelmeyi hedefleyen her varlık gözünü zirveye diker. Çiçek, renk ve kokuda; petek lezzette zirveyi kovaladıkları için çiçek ve petektirler. Fakat insanoğlu daha da ileriye gitmek, daha yukarılara çıkmak, öze ulaşmak ister:

297 Kadehler, Kökler ve Dallar, Ş. 3 s. 22
298 İstek, Yürek, Ş. 5 s. 208

Er geç kavuşur senin yolun bir çiçeğe...
Onlar da varır, uzak yakın bir peteğe...
Lâkin, gidiyor bizimki -yer gök demeyip-
Taddan, kokudan ve renklerden öteye![299]

İnsanın günlük yürüyüşü *öteye gitmek* için yeterli midir? Bunun için kanat gerekiyor:

Gördük: biliriz ki ni'metin bol, Tanrı'm;
Bitmez bu adımlarla -fakat- yol, Tanrı'm...
-Çağlar boyu- kuşlar uçar; insan sürünür...
Kuşlarda kanad, bizde neden kol, Tanrı'm?[300]

Şaire göre, kanadı olmak da yetmez; her türlü dünya yükünden kurtulup hafiflemek, ateşi okşayabilecek hâle gelmek şart:

Sîm ü zeheb hazînesi dünyâyı reddedip
Mûsâ misâli, ey avucum, nârı okşamak.

"Pervâzı öğretin bana, ey kuşlarım!" diye
İcabederse hâr ile minkaarı okşamak.
...
Kuşlarla kubbelerde uçuşmak kanad kanad;
"Artık ağırlık etme!" deyip bârı okşamak.[301]

Şair, -dolaylı ifadeler de dahil edilirse- kuş ve uçuşla ilgili binden fazla kelime kullanmıştır. Bu durum, şairin, aşma-yücelme ile kuş ve uçuş arasında sıkı bir bağ kurduğunu düşündürmektedir.

---

299 Yolculuk, Yerden Gökten, Ş. 7 s. 256
300 Kol, Kova Burcu, Ş. 7 s. 142
301 F-XIII, Kubbe-i Hadrâ, Ş.1 s.274

Rabbim, şükür ki kalmadı bir eksiğim bugün:
Hür kubbelerde uçmak için per de verdiler[302]
Yerden kanad kanad kopan âzâde ruhlar,
Rabbim... bırak; semâlara varsın semâ' ile![303]

örnekleri ise, bu bağlantının manevî boyuta da taşınarak "aşma-kuş-uçuş-semâ" şeklinde genişletildiğini gösteriyor. Bu bağlantının kuruluşunda, şairin Mevlevîliğe mensup oluşunun da -herhalde- etkisi olmalıdır.

İnsanın yücelişi, ruhunun arınmasıyla mümkündür. Gemi nasıl kendisini kaldıracak bir denize kavuştuğu zaman yüzebiliyorsa, ruh da kendi denizini bulduğu zaman yücelebilir. Şair, bu gücü kendinde bulamıyor; kolsuz, kanatsız kaldığını görerek -yeniden- Allah'a yalvarıyor:

Emrimde ne kol var, ne kanad, Allaah'ım!
Yok böyle uyuklamakta tad, Allaah'ım!
Ma'lûmundur: bir gemiyim ben, karada...
Artık, bana bir deniz yarat, Allaah'ım![304]

İman ve Dinî Heyecan

Arif Nihat, ilk gençlik yıllarına ait birkaç şiirdeki aykırı söyleyişlerine rağmen, tam inanmış bir insandır. *O, tesadüflere hiç inanmazdı. Ne kadar inanmış bir mümindi. Her şeyin müthiş ve mükemmel bir nizam içinde cereyan ettiğine şeksiz ve şüphesiz nasıl inanırdı; nasıl, nasıl.*[305] Bu tam inanmışlık, ona, din ile hiç ilgisi yokmuş gibi görünen

---

302 F-X , Kubbe-i Hadrâ, Ş.7 s.269
303 D-IV, Kubbe-i Hadrâ, Ş.1 s.227
304 Gemi, Yerden Gökten, Ş.7 s.244
305 Yavuz Bülent Bakiler, Arif Nihat Asya Şeb-i Arûsu, Türk Edebiyatı D., Ocak-1982, S.99

hususlarda bile dine çıkış yolunu açmıştır. Kadın güzelliğinden yola çıkıp hilkatin dîbâcesi olan *"kün!"* emrine, sonunda da hayranlık ve heyecana ulaşan bir duyuş tarzı...

İçinde yaşadığı hayatın çok çeşitli sıkıntılarını yaşayan, başkalarının yaşadıklarına şahit olan -bir gönül adamı olarak- başkalarının sıkıntılarından da kendine hüzün payı çıkaran şair, sıkıntılarından kurtulabilmek için değişik sığınaklar aramış, dini (dinî bağlanışı) çok önemli bir sığınak olarak görmüştür.. Ona göre, darlıktan sıkıntıdan kurtulmak ancak, Allah'ın yardımı ile mümkün olabilir. İnsanların sağırlığına karşılık, Allah habîrdir; şikâyetini mutlaka duyacaktır:

Bugün içim dar: şikâyetim var...
Duyar makaamın, sağırsa kullar...
Habîr'im Allah, ...
....[306]

Şaire göre, din olmazsa -veya var gibi göründüğü hâlde itibar görmezse- vicdanlar yarına sakat çıkar; yeryüzünde riya, inkâr, hıyanet altın devrini yaşar; haramların peteği günahın kursağına girer... Bütün bunların çaresi dindedir: Mescidin de, minberin de mü'min olduğu, kubbelerden tekbirin taştığı ve kubbelere aminlerin dolduğu zaman yeniden yeşermelidir. Kayışzade Osmanlar'ın Kur'an'ı göz nuruyla çoğalttığı, Galib'lerin naat, Süleyman Çelebiler'in mevlit yazdıkları devirler yeniden yaşanmalıdır ve sütunları, kemerleri, kubbeleriyle Sinanlar dönüp gelmelidir[307]...

Asr-ı saadet de yeniden doğmalıdır. O heyecan yeniden uyanmalıdır. Bu da, bütün o güzelliği, o heyecanı, o

306 Lafza-i Celâl Zikri, Duâlar ve Âminler, Ş. 2 s. 84
307 Naat, Duâlar ve Âminler, Ş. 2 s. 62

tekâmülü tebliğ eden Hz. Peygamber'in dönüşüyle mümkündür:

…
Ağlıyor, ağlıyoruz ardından…
Bu sıcak yaşlara dinmek yok mu?
Varmış Ukbâ'da buluşmak… ammâ
Bize dünyâda sevinmek yok mu:

Seni görmekte gecikmişleri de,
Gelip, eshâbın edinmek yok mu?[308]

Şair, varlık âleminin çeşitli güzellikleri karşısında büyük bir heyecan ve hayranlık duymuştur. Fakat bu güzelliklerin kaynağını da çok iyi hissetmiş olduğu için, duygularını sadece güzellikten haz duyma noktasında bırakmayıp her türlü güzelliğin sahibine bağlanma vesilesi olarak görmüştür.

Din Büyükleri

Arif Nihat, İslâm tarihine ve bu tarih içinde rolü, yeri bulunan muhtelif şahsiyetlere karşı yakın bir ilgi duymuştur. Bu sebeple, başta Hz. Muhammed olmak üzere, birçok din büyüğüne şiirler tahsis etmiş; bir kısmının örnek davranışlarına veya sözlerine telmihlerde bulunmuş; birçoklarının da -çeşitli vesilelerle- adlarını anmıştır. En çok adı geçen -gayet tabiî olarak- Hz. Muhammed'dir

Gerçekten, şair, şiirlerinin merkez şahsiyeti olan Hz.Muhammed'e derin bir sevgiyle bağlıdır ve bu sevgisini çeşitli vesileler bularak ifade etmekten zevk duymuştur. Çünkü o, kendinden önceki peygamberlerin tutuşturdu-

308 Hazret-i Peygamber'in Vefâtı, Duâlar ve Âminler, Ş. 2 s. 78

ğu, fakat aydınlatma gücü bitmek üzere olan feneri yeniden tutuşturmak vazifesiyle gönderilmiştir:

Feri sönmekte olan bir feneri,
Vermiş Allaah karâr ihyâya,
Ki Muhammed gelecek dünyâya![309]

Ayrıca, Hz.Muhammed, insanlar bunaldıkça rûha meltem; gönülde ve mâbedde adı Allah adı ile tev'em; gökte Âdem'den önce yaratılıp yerde enbiyâya hâtem; ümmetinin sevinciyle iki dünyada hurrem; ömrünce ümmî kalıp, gökten 'ikra!' sesiyle mülhem; bir gönül gecesi Arş-ı Âlâ'da kavuşma sırrına mahrem; zübde-i dü âlem; gelişi insanlık için müjde, gidişi mâtem; rüsül-i kirâm içinde Resûl-i Ekrem ...dir.[310]

Şair, Hz. Muhammed'e büyük bir hayranlık duyar. Bu hayranlığın en önemli kaynaklarından biri, muhteşem seyahat dediği Mi'râc'tır. Mi'râc, yıldızların ışık damlası gibi göründüğü, ayın sedefleştiği, kulunun Allah'a yaklaştığı... Ay'dan da, Zühal'den de uzaklarda olan hedefe ulaşmak demektir; bu vasfıyla da yücelmenin en büyük örneğidir.[311]

Şair, bu sevgi ve hayranlığın ifadesi olarak, Hz. Muhammed'in doğumuna, vefatına, hicretine dair şiirler yazmış; tarihler düşürmüştür:

Bir mu'cize var.. belki siler kuşkusunu:
Ey Asya, çağır şüphelerin yolcusunu;

---

309 Müjdeler, Duâlar ve Âminler, Ş. 2 s. 80
310 bk. Naat, Ses ve Toprak, Ş.4 s.10
311 bk. Refref, Kova Burcu, Ş. 7 s.157 ve Mi'râc II, Nisan, Ş. 6 s. 269

Anlat, ki bu âlemde "şerîat" bir ağaç...
Saklar kökü, târihlerin en kutlusunu.[312]

Şair, başka peygamberlerden de çeşitli vesilelerle söz açmıştır. Bunlardan Hz. Âdem, ilk insan, dünya nimetlerini -bilhassa aşkı- ilk tadan insan ve insanın kendisinden türemiş olmasından utanan insan olarak; Hz. İbrahim, Allah yolunda, ufuktan İsmail'siz dönmeye hazır olduğu için ateşin yakmaya kıyamadığı peygamber olarak; Hz. Yahya, mağduriyetiyle; Hz. Yakub, hasreti ile; Hz. Eyüp, sabrı ile; Hz. Yusuf, güzelliği ile ve diğerleri de kıssalarda geçen hâl ve hareketleriyle şaire şiir ilhamları vermişlerdir.

Diğer din büyükleri ve mensupları da, İslâm tarihinin geniş ve renkli çerçevesi içinde, çeşitli vesilelerle anılmışlardır.

Şiirlerde adı kırktan fazla anılan Havva, insanların kendisinden türediği ilk kadın olma vasfı yanında, kadınlık timsali olarak daha çok yer bulmuştur. Bu tutum, şairin aşk ve kadın konusundaki genel tavrına da uygundur.

Şair, dört büyük halifeden Hz. Ali'ye -edebiyatımızdaki genel imajına da uygun olarak- daha fazla ilgi duymuştur. Allah'ın aslanı Hz. Ali; kuvvetin, cesaretin, gayretin kendisinde toplandığı kahramandır. Velilerin şâhıdır; fakat aynı zamanda, biri karısı tarafından zehirlenerek, diğeri Kerbelâ'da başı kesilerek şehit edilen Hasan ile Hüseyin'in de babasıdır. Yani yüreği yanmış olan bir baba...

Şair, Hz. Ali'nin herkes tarafından bilinen özelliklerini de dikkate almış olmakla beraber, onun, bağrı yanık bir baba

---

312 Hazret-i Muhammed'in Doğumu, Takvimler, Ş.5 s.110 (Şiirin üçüncü mısraındaki "şerîat" kelimesinin kökü, şin ,r, ayn harfleriyle yazılan (şer')dir. bu harflerin ebced değeri, sırasıyla 300, 200, 70 olduğuna göre mîlâdî 570 tarihi düşürülmüş; bu da saklar kökü" ibaresiyle belirtilmiştir.)

olma özelliğini vurguluyor: Hz. Ali, uhrevî âlemde hâlâ Allah'ı zikretmektedir fakat arada bir, talihsiz bir şekilde şehit edilen oğullarını hatırlayıp feryat ediyor. Onun bu feryadına dayanamayan ruhlar ağlıyorlar. Şair, Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in trajik ölümlerinin, Hz. Ali'nin ruhunu nasıl azap içinde bıraktığını çok duygulu bir şekilde dile getirmiştir:

Hak erlerinin, velîlerin şâhı Alî...
Hâlâ duyarız: Zikreder Allaah'ı Alî...
Lâkin, ara yerde der: "Hüseyn'im, Hasan'ım..."
Ey dost, o zaman ağlatır ervâhı Alî![313]

Bu rubâî, herkesin baktığı bir olaya çok farklı bakabilmenin ve orada gizli şiiriyeti hissedebilmenin güzel örneklerinden biridir.

Tasavvuf ve Cezbe

Arif Nihat'ın dünyaya bakışında ve sanatında tasavvufî duyuş ve düşünüşün belirgin bir etkisi vardır. Bu hâliyle de tayin edici faktörlerin başında gelir. Tabiî, Arif Nihat, bütün ömrünü tasavvufa vakfetmiş, sanatını tümüyle ona vakfetmiş olanlardan değildir. Ziya İlhan Zaimoğlu'nun,

> *Gerek bu şiirlerden, gerek rubâîlerden senin işi tamamıyla tasavvufa döktüğünü anladım.. Melâmet Seyhan kıyılarındaki boğmalardan daha çok sarmış seni... Yolun mübârek olsun*[314].

sözlerine rağmen, "işi tamamıyla tasavvufa döktüğü" bir devre yoktur. 1950-1956 arasında tasavvuf üzerinde iyice yoğunlaştığını bildiğimiz şair -sanatını tamamen tasavvufu izaha ve telkine hasreden mutasavvıf şairlerin ak-

---

313 Hazret-i Ali, Yerden Gökten, Ş.7 s. 251
314 Zaimoğlu'nun şaire yazdığı 12.10.1956 tarihli mektup. Mektuptaki "bu şiirler" ifadesiyle Kubbe-i Hadrâ, "rubailer"le de Rubâiyyât-ı Arif I kastedilmektedir.

sine-tasavvufî duyuş ve düşünüşü bir çeşni unsuru olarak almaya daha fazla önem vermiştir.

Fakat böyle de olsa, bu duyuş ve düşünüş tarzının, şiirin anlam dokusuna doğrudan tesiri de kaçınılmazdır. Çocukluk dönemindeki aile yapısı tasavvufa hayli yakın olan ve daha otuz yaşına varmadan Mevlevîliğe intisap edip bu intisaptan sonra da kırk iki-kırk üç yıl şiir yazmaya devam eden bir şairin bu tesirden uzak kalması beklenemez.

Nitekim şair, içinde bulunduğu coşkun ruh hâlini -baharı bahar yapan çiçek gibi- gönlü bahar bahçesine çeviren tasavvufî cezbe ile izah etmektedir:

Sık sık, gelmekte şevkımız son hadde:
"Dünyâ" denilen, üstü açık mâbedde
-Yaz, kış- kelebekleşmemizin izâhı,
"Nîsan"la "semâ'"ı bir yapan Ebced'de.[315]

Şevkın son hadde gelmesi ve *yaz kış kelebekleşmek* gibi ifadeler, doğrudan tasavvufî duyuş tarzı ile ilgilidir. Bu sebeple de Arif Nihat'ın şiirlerinde "tasavvufî cezbe-mistik heyecan" ağırlık kazanmıştır. Tasavvufî temaları işlediği şiirlerin epeyce bir kısmı ile Mevlâna ve diğer tasavvuf mensuplarına ve Kubbe-i Hadra'ya tahsis edilen şiirlerin çoğunda da tasavvufî cezbe ön plândadır.

...
Burda yer, gök ihtizaz..
Burda boş dönmez niyaz;

Burda yoktur "lâ!" demek...
Konya Mevlâna demek!

---

315 Semâ, Takvimler, Ş. 5 s.130 (Her iki kelimenin de ebced karşılığı 171'dir.)

Kar döner, rüzgâr döner;
Yol döner, yollar döner..
Yok bir istisna, demek...
Konya Mevlâna demek![316]

beyitlerinde görüldüğü gibi, her yer ve her şey, Mevlâna'nın uyandırdığı şevk ile ihtizaz içindedir. Niyaz penceresi açık olduğu için bütün dilekler-dualar karşılığını bulur... Kar, rüzgâr, yollar.. istisnası olmaksızın -semâ' üslûbunda- dönmektedir. Konya, dağıtaşıyla, canlısı-cansızıyla "Mevlâna şevki"nin ta kendisi olmuştur.

Şair, cezbe hâlinin nereden geldiğini ve ruh yapısını nasıl etkilediğini şöyle anlatıyor:

Tâatten, ibâdetten eder cezbe, bizi..
Rindâne rakıslar götürür Rabbe bizi...
Pervâne miyiz, şu'le miyiz, anlamadık:
Biz Kâ'be'yi devretmedeyiz, Kâ'be bizi.[317]

Cezbe, insanın ayaklarını yerden kesen, hayatın günlük akışından koparıp manevî iklimlere götüren bir iksirdir. Bu iksir ile cezbenin son raddesine gelinmiş, âşık ile maşûk (pervâne ile şule) birbirine karışmıştır: Şule, Kâbe ve kendisi pervane mi, yoksa tersi mi; kim kimin etrafında devrediyor? Belli değil... Öyle bir mestî ki ne taat, ne ibadet; rindane raks, her şeyin yerini tutuyor.

316 F-XXVI, Kubbe-i Hadrâ, Ş. 1 s. 288
317 Semâ, Rubâiyyât-ı Ârif I, Ş. 6 s. 67

Tasavvuf Mensupları

Arif Nihat, tam bir Mevlâna hayranıdır. Yazdığı çok sayıdaki tasavvufî şiirin neredeyse dörtte üçü Mevlâna'nın hayat safahatı, düşüncesi, yaşayış tarzı; Mevlâna sevgisi, hayranlığı hasreti üzerine söylenmiştir.

Ne şiir söyledimse hepsi onun;
Eserim vâridât-ı Mevlânâ
Ve hayâtım hayât-ı Mevlânâ.[318]

mısraları, ondaki çok yönlü bağlılığı açıkça gösteriyor. Mevlâna'nın varidatı da hayatı da temel gıda kaynağıdır. Bu yüzdendir ki Mevlânâ'nın her hâl ve hareketi, sözü, onu yakından ilgilendirir. İslâm tasavvufunun en cezbeli önderlerinden olan Mevlâna'nın doğumunda da ölümünde de hikmetler bulunduğuna inanır:

Akşam, sabah "Allah" diye vurmuş nabzı
Maznûn bulan, hangi şerîrin ağzı?
Pîr'in bühtândan berî olduğuna
Şâhiddir, Ebced'le, "berâet" lâfzı.[319]

---

318 F-XXVIII , Kubbe-i Hadrâ, Ş.1, s. 291

319 Berâet, Takvimler, Ş. 5 s. 122 berâet sözünün ebced karşılığı, Mevlânâ'nın doğum tarihi olan H. 604'tür. Şair, onun daha doğduğu zaman berâet etmiş, affedilmiş olduğunu söyleyerek, ona "münkir", "zındık" gibi yakıştırmalarda bulunanlara cevap vermektedir. Şair, aynı yakıştırmalara, şu rubâîsinde de karşı çıkıyor ve "tasdîk" kelimesinin H.604 tarihine denk geldiğini, "tasdîk" ile başlayan bir hayatın da böyle bühtanlara müstehak olamayacağını savunuyor:

İrfânına huccetin, berâtın vardı;
Belliydi, ki zâhirinde bâtın vardı...
İkrârına dâhildi şiir, ses ve semâ';
"Tasdîk" ile başlayan hayâtın vardı.
(Mevlânâ, Takvimler, Ş. 5 s.122)

Sonra takvîmimiz olup kalacak,
Düğünün bildiğin uzak yılı sen,
Bize anlatmak istiyordun, ne
Zaman "İyyâke nesta'în!" desen.[320]

Şair; daha birçok şiirinde, Mevlâna'nın doğum ve ölüm tarihini veren ve gerçekten dikkat çekici, düşündürücü ibareler yakalamıştır[321]. Şairin bu tutumu, fantezi sayılabilir; fakat ondaki hayranlığın derecesini ifade ettiği de muhakkaktır.

Mevlâna, gönülden yaklaşanları -kayıt, şart, istisna tanımaksızın- maddeden manaya doğru çeker götürür. Ona böyle yaklaşanlar, farkında olmadan "tatlı bir akışla" manevî iklime girerler. Çünkü bütün güzel sıfatlar onda toplanmıştır ve bunlar onun ebedî hatıratıdır:

...
"İyi, üstün, güzel, temiz, şeffaf..."
Bu sıfatlar sıfât-ı Mevlâna..
Ebedî hâtırât-ı Mevlâna.[322]

---

320 Şeb-i Arûs, Takvimler, Ş. 5 s. 123 (Fatiha suresinden alınan ve "sana sığınırız" anlamına gelen İyyâke nesta'în, H. 672'yi vermektedir.)

321 Bu ibârelerden bir kısmını aşağıya alıyoruz:
Ez cüdâyîhâ hikâyet mîküned (H. 604)
(Mesnevî'den, küçük bir değişiklikle, alınan bu mısra, ebcedle 605 tutmaktadır. Bu mısradan önceki "bir elif kalkıp..." ifadesi gereği, elif'in ebced değeri olan "bir" çıkarılınca 604 eder.) * "Gel ey Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî!" (H. 604) * "Dünyâya altı yüz dörtte gel!" (M.1207) ("dünya" ve "dört" kelimeleri vav'sız yazıldığında, bu tarihin milâdî karşılığı olan 1207'yi veriyor.) * "Sen yüce dost." (H. 604), * "dervişin boynu bükük." (H. 672), *"şekvâ şekvâ!" (H. 672), * ey kerâmet" (H. 672), * "uyku sâati bu!" (H.672), * "Ay" ve "mâtemde Konya" (672), * "An" ve "Ez enînem merd ü zen nâlîdeend." (H.672, Benim iniltimle, kadın erkek, herkes inledi.), * "Bir aşk!" (H.672) (Bu tarih kıtaları için Takvimler ve Kubbe-i Hadrâ'ya bakılabilir.)

322 F-XVIII, Kubbe-i Hadrâ, Ş. 1 s. 291

Bu sıfatlarıyla Mevlâna tam bir "mürşit"tir; yaşarken aydınlattığı gibi, göçerken de aydınlığın kaynaklarını bırakmayı ihmal etmemiş; ışığını arif kişilerin gönlüne nezredip öyle göçmüştür:

...
"Ârif kişiler gönlü yerimdir!" diyerekten
Sevdâsını âriflere nezretti de gitti.
...
İnşâdedecektir onu güller de dalından:
Evrâdını bülbüllere öğretti de gitti.[323]

Böyle göçtüğü için de, herkes ve her şey ona doğru uçmak ister; çünkü o, hilâli altın basamak yaparak tealî etmiştir; artık yürekler Pîr'e doğru kanatlanmalıdır:

...
Kanadlan ey yürek, artık durulmaz...
Bütün hilkat yol olmuş.. yol sorulmaz;
Açıl ey gök, uçan kuşlar yorulmaz
Uçarken Pîr'e doğru![324]

O, geride kalanlara -yolları kararmasın diye- aydınlığını bırakırken tek bir zümreyi, tek bir ülkeyi, tek bir yönü değil, bütün zümreleri, ülkeleri, yönleri kucaklayacak bir "aşk ülkesi"ni düşünmüştür. Bunun için de "her kıt'ada rakkasesi, mutribi; her fırkadan ardınca gelen mevkibi vardır; kim bu aşk ülkesinin mağribi, maşrıkı var derse yalan söylemiş olur."[325] Zaten onun, "beş yüz senelik me-

323 Mevlânâ, Ses ve Toprak, Ş.4 s.13
324 G-I, Kubbe-i Hadrâ, Ş.1 s.292
325 bk. Mevlânâ, Rubâiyyât-ı Ârif I, Ş. 6 s. 10

safeden müritlerine ferman getiren kanatlı sâîleri var"dır ki onlarla yolları aydınlatmaya -hâlâ- devam ediyor.[326]

Fakat halifeleri -bugünkü hâlleriyle- ona halef olmaya lâyık mıdırlar? Şair kendini bu liyakatte görmüyor:

Dile gel lâkin, ey velî, biz mi
Olacaktık senin halîfelerin?[327]

Bu mukayese, hasretin hurafe olduğunu söylemesine rağmen, onda Mevlâna hasretinin uyanmasına yol açar. Fesleğen, lâle ve gül toplamak üzere gittiği göklerden "tesbîh ile tertîl ile" gelmesini; artık, bir çöle dönmüş olan dünyaya rahmet olmak üzere, "elinde Nîl, başında iklîl ile" dönmesini bekler.[328]

Şairin Mevlâna'dan sonra en çok itibar ettiği mutasavvıf, vahye tam anlamıyla bağlı, hakikate ulaşma yolunda çile çekmiş gerçek bir rehber olarak kabul ettiği Yunus Emre'dir.

Mevlâna'nın gönül dostu Şems, kendi şeyhi Ahmed Remzi Dede, Şeyh Galip vb. tasavvuf büyükleri ve mensupları da çeşitli vesilelerle sıkça zikredilmişlerdir. Yurdun birçok yerini dolaşırken türbeleri, mezarları, makamları ziyaret etme alışkanlığından dolayı, bunlar arasında tasavvuf mensubu bazı mahallî şahsiyetlerin isimlerine de sık sık rastlanır.

Şair, bu şahsiyetlerin çeşitli kerametlerinden, nüktelerinden, mezar veya türbelerinin görüntülerinden yola çıkarak dinî-tasavvufî şiirlerine çeşni kazandırmıştır.

---

326 bk. Hünkâr , Rubâiyyât-ı Ârif I, Ş. 6 s. 11
327 E-VII, Kubbe-i Hadrâ, Ş.1 s.250
328 F-XIX, Kubbe-i Hadrâ, Ş.1 s.281

Özetle, Arif Nihat'ın şiirlerinde çok zengin bir dinî-tasavvufî atmosferin mevcut olduğunu; kendi iç dünyası merkez olmak üzere, Müslüman Türk'ün dinî-tasavvufî yaşayışını -hemen tamamen benimsemek suretiyle ve çoğu zaman hayranlık duyarak- zengin bir ilham kaynağı hâlinde kullandığını söyleyebiliriz.

Vatan-Millet Sevgisi ve Tarih Şuuru

"Vatan" kavramını hem bir fikir ve ideoloji meselesi olarak ele alan, hem de edebiyatın en önemli kurucu unsurlarından biri olarak kullanan ilk sanatçımız Namık Kemal'dir. Onunla başlayan vatan edebiyatının hemen sonraki önemli temsilcileri arasında Hâmid'i, Fikret'i, Mehmed Emin'i, Süleyman Nazif'i, Mehmed Akif'i, Ziya Gökalp'i, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nu sayabiliriz. Bu sanatçıların her biri, Türk milletinin üzerinde yaşadığı toprakları vatanlaştırma macerasını ve bu hususta verilen mücadeleleri çeşitli yönleriyle ele alarak vatan edebiyatımıza önemli eserler kazandırmışlardır.

Vatan edebiyatı konusunda düşünen ve eser verenler arasında, "Cihan vatandan ibarettir itikadımca" diyecek kadar dikkat kesilen Yahya Kemal Beyatlı'nın ayrı bir yeri vardır. O, savaşların bittiği ve değerlerin yavaş yavaş yerine oturduğu bir dönemin ruhuna uygun bir düşünüş tarzını benimser: *"Vatan hiçbir zaman bir nazariye değil, bir 'toprak'tır. Toprak, cedlerin mezarıdır. Câmîlerin kurulduğu yerdir. Sanâyi-i nefîse nâmına ne yapılmışsa, onun sergisidir. (...) Vatan ne bir feylesofun fikridir, ne bir şâirin duygusu... Vatan, gerçek ve hakîkî bir yerdir. (...) Vatanı, meselâ 'şîrhârlar beşiği' diye tanıtmak eksiktir. Vatanın adını söylemelidir: Vatan İstanbul'dur, Üsküp'tür, Trabzon'dur, Yozgat'tır, Ankara'dır ve bunların içinde sayılamayacak kadar hâtıralar va-*

tandır. (...) Meselâ Yozgat, bir hudut için kaç şehid vermiştir? Vatan dâhilinde yetişenlerin şarkıları, birbirine benzemeyen kaç yerde okunmuştur? Birbirine uzak yerlerde kaç aile evlenmiş, kaç kan karışmıştır? (...) Velhâsıl vatan mücessem bir mefhumdur."[329]

Bu görüşe göre vatan, üzerinde bir hayatın yaşandığı, o hayatın kültür hâline getirildiği ve o kültürün geleceği hazırladığı bir topraktır, yerdir, ülkedir. Ona sahip olmak yaşamak, kendisi olmak ve geleceğe hazırlanmak demektir. Bu görüşün, toprağın milleti yarattığı kabûlü ile yakından bağlantılı olduğunu düşünmek yanlış olmaz. Yahya Kemal, iklim ile milliyet arasında çok sıkı bir münasebet bulunduğunu düşünüyordu.

Toprağın milleti şekillendirdiği gibi, onun üzerinde yaşayanlar, *uzun sonbaharı* tadanlar, sanat yapanlar ve onu sevenler toprağı şekillendirirler. Anadolu'nun kapısını açan Türk, o topraklara, daha önce üzerinde oturan kavimlerin hiçbirinin vermediği bir şekli vermiş, hususî bir çehre kazandırmıştır. "Anatolia", bu sayede "Anadolu" olmuştur. Toprağın vatanlaşması bundan başka nedir? Akif'in, *Bastığın yerleri 'toprak' diyerek geçme, tanı!* mısraı, bu vatanlaşmanın en önemli rüknünü ifade eder: Toprağı tanımak, onun uğrunda ölenleri daima hesaba katmak ve onların bir "devama feda olmuş kahramanlar" olduklarını unutmamak demektir.

Fransız şairi Henri de Régnier (1864-1936), Eyüp mezarlığına bakarak: *"İstanbul! Müminlerinin o kadar sevdiği Eyüp servilerinin altında kendimi senin ölülerinle kardeş hissettim."* demiş. Yahya Kemal, onun bu duygulanışının sebebini, Türk ırkından doğup bizimle beraber yaşayıp öl-

329 Nihad Sami Banarlı, "Altmışbeşinci Yılda", Yahya Kemal Yaşarken, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Neşriyatı:1, İstanbul, 1959, s. 20-21

dükten sonra, mezarına sarıklı bir taşın dikilmeyeceğine acımış olmasına bağlıyor.[330] Gerçek vatan manzarası, kendisini çok sonra tanıyan yabancıları bile kendi ruhaniyetine hayran edecek kadar hususî bir havaya sahiptir. Régnier, bizim vatanımızın Eyüp sırtlarından görünen kısmına hayran olduğu kadar, o manzaranın arkasında sezdiği kültür mimarîsine ve orada hissettiği manevî dokuya da meftun olmuştur. Yahya Kemal, Régnier'in bu tavrında, milletle toprağın "taazzuv" içinde oluşuna hayranlık da sezmiş olmalıdır.

Vatan, asıl bu hâliyle, edebiyatın başlıca temalarından biridir. Çünkü, Régnier'nin Eyüp sırtlarından gördüğü manzara, hem hayranlık uyandırıcı bir dış çevre dekorunu bünyesinde taşıyor hem de mistik bir heyecanı ve derunî bir imanı uyandırıyor. Bunların her biri, edebiyatı besleyen esaslı tematik unsurlardır.

Dünyada -neredeyse- vatan için yaşayanlar kadar da vatan için ölenler olmuş; böyle bir ölüm, her zaman şerefli ölümler arasında sayılmıştır. Türk milleti, askerliği vatan borcu sayar, çocuğu asker ocağında şehit düşen baba, "vatan sağ olsun" dedirten bir kültürle teselli bulur.

Vatan için yaşamanın bir çeşidi de, herhalde, "vatan için yazmak"tır. Özellikle 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde, karşılaştığımız musibetlerin çokluğuna uygun olarak, vatan için yazma çabaları da yoğunlaşır. 1897 Osmanlı-Yunan savaşı, 1911 Trablusgarp, 1913 Balkan, 1914 Birinci Dünya ve 1922'ye kadar süren İstiklâl savaşları, vatan için yazmayı kaçınılmaz kılmıştır. Mehmed Akif, Süleyman Nazif, Ziya Gökalp, Ömer Seyfeddin, Yahya Kemal,

---

330 Yahya Kemal, Rüyâda Gördüğümüz Eyüp, Aziz İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Neşriyatı:52, İstanbul, 1964, s.127

Halide Edip, Yakup Kadri, Aka Gündüz, Reşat Nuri, Yusuf Ziya ve daha birçok sanatçı gibi, Arif Nihat da vatan için yazmak ihtiyacını duymuştur.

Çatalca-İnceğiz'de doğan ve çocukluğu Bulgar ordularının yol üstü hâline getirdiği bu topraklarda geçen Arif Nihat, vatan sevgisini ve tarih şuurunu devrin yakılmış köylerinden, yıkılmış evlerinden, evi sırtında oradan oraya göçmek zorunda kalan köylülerinden almış bir insandır.

Çanakkale cephesiyle ilgili hatıralarından küçük bir kesit sunduğu bir yazısında, o günlerin havasını şöyle anlatıyor: *"İstanbul'da Yusufpaşa'da Gülşen-i Maarif Rüşdiyesi'nde, galiba beşinci sınıftaydım. (...) Hepimiz memlekette mühim şeyler olduğunu 'muharebe' lâfından, ekmek kıtlığından, 'rap rap' seslerinden, marşlardan, açılan ve harıl harıl işleyen imaretlerden; babaların, ağabeylerin, eniştelerin eksilmesinden; annelerin, ablaların, halaların, dedelerin, ninelerin eski sevinçlerini kaybetmesinden anlıyor; fakat her devrin çocukları gibi evde, sokakta, mektepte, sınıfta çocukluğumuzu -yaşayabildiğimiz kadar- yaşıyorduk..."*[331] Bu sözler, onun okuyarak edindiklerinden daha fazlasını, yaşayarak, görerek, acısını ta derinden duyarak edinmiş olduğunu gösteriyor. Henüz dört-beş yaşlarındayken yanlarına sığındığı halasının kocası, Bulgar ordularını Nakkaş tabyalarında karşılayan birliklerimizin komutanlarındandı: Yüzbaşı Mehmed Fevzi Efendi... Düşmanın ne demek olduğunu, vatana sahabetin manasını, yenilginin acısını, direnişin yürek atışlarını, düşmanın akıl almaz tedhişatını.. çocukluğu boyunca sığınmak zorunda kaldığı akraba evlerinin içinde kavradı Arif Nihat. Hiçbir ders, ruh kökümüzü sarsan belâlar kadar ibret verici ve

---

331 Harb Meclisi, Aramak ve Söyleyememek, Arif Nihat Asya Bütün Eserleri, Çekirdek: 2, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1976, s.10

yetiştirici değildir. Çocukluğunda gördüğü bu hayat dersi, ondaki vatan sevgisinin kökünü, özünü meydana getirmiştir.

Bu sağlam kök dolayısıyladır ki hiç bir süslemeye ihtiyaç duymaksızın, en sade ve samimî bir ifadeyle;

Senin tatlıdır her şeyin;
Katık istemez ekmeğin.[332]

diyerek, vatana olan bağlılığını ortaya koyar. Edebiyatımızda, vatan sevgisinin bu kadar gösterişsiz, fakat bu derece sıcak bir şekilde dile geldiği çok az örnek vardır.

1971 Bingöl depremi ile ilgili olarak söylediği,

Gayri, nidem dünyayı,
Ki elim, kolum gitti;
Doğranan yüreğimden
En iri dilim gitti...

Bingöl'e ölüm gitti...
Gitti Bingöl'üm, gitti...[333]

mısraları da aynı sıcak, samimî, sade söyleyişin ve gösterişsiz vatan sevgisinin örneklerindendir. Şair, memleketin her hâlini görmek, onunla gururlanmak veya ona üzülmek hassasiyetini sürekli taşımıştır. Onun şiirlerinde İstanbul, Türk kültür ve medeniyetinin cazibe merkezi; Konya, Mevlâna diyarı; Edirne, serhat şehri; İzmir, Millî Mücadele'nin odağı; Adana, Çukurova'nın sembolü... olarak sık sık geçer. Şiirlerinde 600'den fazla yer adı -tekrarlar dahil- kullanmış olması, millî coğrafyamıza ve etrafına ne kadar bağlı olduğunun işaretidir.

332 Yurd, Kundaklar, Şiirler-2, s.159
333 Bingöl Ağıtı, Ses ve Toprak, Şiirler-4, s. 41

Arif Nihat'ta vatan fikri bir taraftan coğrafî temele, bir taraftan da tarihî perspektife oturur. Coğrafî temel onu "yurt" gerçeğine, tarihî perspektif ise "mazî"ye götürmektedir. Yani vatanın dünü, bugünü ve yarını, belli bir kompozisyon hâlindedir. Bu kompozisyon şüphesiz, bu tip düşünce tarzlarının en fazla muhtaç olduğu "devam fikri"nden kaynaklanıyor. Arif Nihat'ın bu tutumu, Yahya Kemal'in vatan anlayışına daha yakın görünmektedir. O, tarihin -kahramanlarıyla birlikte- kesintisiz aktığı kanaatindedir:

Öldü zannetmeyin: "Köroğlu" denen
Yiğit yaşar, hâlâ!
Yola çıkmış, sürüp beyaz atını...
O at, koşar, hâlâ![334]

Köroğlu -elbette- bir semboldür. Arif Nihat, tarihin kesintisiz akıp gittiği düşüncesine ilâveten, geleceğin de uzun ve sağlam bir geçmişle kurulabileceğini düşünür. Ayrıca, Türk tarihinin, bütün parlak devirleriyle sürüp gittiğini hayal etmek, onun şair gönlünü ferahlatır.

Tarihte olup bitmiş bazı büyük olayları hâlâ devam ediyor saymak ve bu vehimle yaşamak, Arif Nihat'a zevk vermiştir. Yahya Kemal, zamanımızdan hicret edip İstanbul'u fethettiğimiz günlerde yaşamak istiyordu. Aynı arzu, Arif Nihat'ta da vardır. Fakat onda, geçmişi bugüne getirerek zamanı genişletme ve bugünün aşınmışlıklarının üstünü bu sihirli perdeyle örtme arzusu, maziye dönme arzusundan daha yoğundur.

334 Köroğlu, Basamaklar, Şiirler-2, s. 230

Osmanlı'ya Barbaros, mülâkıî olacak;
Her yerde zafer onlara sâkıî olacak...
Bir çağ ki bu, hâkaanı Süleyman Sultan,
Mi'mârı Sinan, şâiri Bâkıî olacak![335]

rubâîsindeki "olacak" fiili, sadece gelecek zamanı ifade etmediği gibi, vezin-kafiye hatırına kullanılmış da değildir. Bu fiilde hem "olmalı"nın gereklilik ifadesi, hem "olur"un kesinliği, hem de "olaydı"nın dilek-istek ifadesi mevcuttur. Ayrıca bu fiilin, geleceğe dair ümit-inanç-temennî ifadesini taşıdığı da meydandadır.

Geçmişi bugüne getirmek, Arif Nihat için günün sıkıntılarından kurtuluş vesilesi olmakla beraber, zaman zaman, bunun da yeterli olmadığı görülür. Çok büyük bir ümit bağladığı gençlerin yurda lâyık evlâtlar gibi davranmayabilecekleri ihtimali onu derin endişelere sevk eder. O zaman,

Dün kutsal ellerle sürülmüş yurdum;
Onlardan sonra küstürülmüş yurdum...
Allah, sana lâyık etsin evlâtlarını
Ey kubbesi "âmin"le örülmüş yurdum![336]

mısralarında olduğu gibi, sezgilere bırakılmış bir mazi-hal mukayesesine girişir. *Dün kutsal ellerle sürülmüş* ve *kubbesi "amin"le örülmüş olan yurt*, evlâtları ona lâyık olmazlarsa ne hâle düşecek? Bu hem vatan sevgisi hem de vatan endişesidir. Arif Nihat ömrü boyunca, o sevgi ile o endişeyi, iç içe girmiş duygular olarak, taşımıştır. Onun eserlerinde -ilk intibaın aksine- gizliden gizliye sezilen hüznün kaynaklarından birisi budur.

---

335 Altın Devri, Yerden Gökten, Şiirler-7, s. 297
336 Yurt, Kova Burcu, Şiirler-7, s. 40

Böyle bir endişe, Arif Nihat'ı -geçici bir süre için de olsa- Yahya Kemal'le aynı çizgiye getirmiştir. Zaman zaman o da geçmişe doğru uzanmak ihtiyacını duyar ve mazinin ihtişamı içinde yaşamak hülyasına kapılır:

Tarihlere, destanlara yol bulabilsem
Hiç durmadan, düşünmeden geri giderim…
Buna şaşma, ki geçmişte yaşamayı ben
Gelecekte yaşamaya tercih ederim![337]

Millî romantik duyuş tarzını bir nevi yaşama üslûbu hâlinde idrak eden Arif Nihat'ın romantizminde, Türk tarihinin destanî devirleri büyük bir yer tutar. O devir, şair için hem bir sığınak, hem de geçmişi yeniden inşa etme hayâlinin ateşleyici unsurudur. Çünkü, hilâli gökyüzünden koparıp bayraklarına nakşeden ecdat, o devirlerde yaşadı. Onların zaferler getiren atlarının nalları altındandı; gidişleri akına, gelişleri akındandı… Hep o atları görmek ve hep o zaferlerin müjdesiyle mest olmak.. Arif Nihat'ın hayal hanesini sürekli beslemiştir:

Kopardılar ayı gökten,
Bir ipek dala astılar…
Yurt dediler, gölgesine
Ayaklarını bastılar.

Yer yüzünün göbeğinde
Kuruldu kurultayları…
Günleri sönmek bilmedi
Yere düşmedi ayları.[338]

---

337 Gerici, Emzikler, Şiirler-3, s.191
338 Onlar, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Ş. 1 s. 11

Tarihin eski devirlerine dönüş, Arif Nihat'ta millî romantik duyuş tarzının hem duygu, hem de fikir tarafıyla beslenen, esaslı bir şiiriyet kaynağı ve şairlik ilhamının dikkatle değerlendirilmesi gereken zengin bir damarıdır. Bu bakımdan, şairin bu tutumunu -hem ideolojik hem de estetik yönüyle- şuurlu bir tavır alma olarak değerlendirmek gerekir.

Tabiî, bu geriye dönüşler, onda yeni vehimler de uyandırır. Yahya Kemal'in Süleymaniye'de Bayram Sabahı'nda duyduğu sesleri o da duyar, gördüğü manzarayı o da görür:

Sazlar, eğilin tellere: mehter geliyor;
Elpençe dur, ey çınar, ki erler geliyor..
Doldurdu davul sesleri er meydanını...
Kalkanla kılıç, gürz ile şeşper geliyor.[339]

mısraları, günün katı gerçeklerini kabullenemeyen ve kendisini bir türlü tatmin edemeyen bugüne hapsolmak istemeyen şair ruhunun muhteşem mazi vehmine sığınışıdır. Maziye sığınmak, aynı zamanda, tarihin derinliklerinde duran geniş vatana (Turan'a) sığınmak anlamına da gelir.

Vatan sevgisinin ideolojik boyutuna bakıldığı zaman, Arif Nihat'ın samimi bir Turancı olduğu rahatça görülür. Ölümünden üç yıl önce kendisine sorulan bir mülâkat sorusuna verdiği şu karşılık son derece nettir: *"İngiltere Turancı'dır, İsrailliler de öyle. Bütün bunlar içinde ben Turancı olmuşum, ne çıkar? Hatay, Hatay dedik Hatay'ı aldık. Hatay demek Turancılık yapmak demekti. Bugün de Kıbrıs, Kıbrıs diyoruz ve mis gibi Turancılık yapıyoruz. İnşallah onu da alırız. Benim daha nice Turanlarım var... Saymakla bitmez."*[340]

339 Mehter, Rubâiyyât-ı Arif-I, Ş. 6 s.66
340 Mustafa Karapınar, "Arif Nihat Asya ile Bir Konuşma", Töre D., Sayı: 17, Ekim 1972

Arif Nihat'taki vatan sevgisini; kuşundan çiçeğine, kubbesinden dağlarına, ırmağından ormanına, en küçük köyünden en büyük şehrine, doğusundan batısına, dününden bugününe ve yarınına, aşk derecesinde bağlılık olarak tarif edebiliriz. Bu, yaşayış hâline gelmiş bir milliyetçilikten kaynaklanan tavrın neticesidir. O, bu tavrından ömrü boyunca vazgeçmedi; vatanı Türkiye'yi, sınırları içinde her şeyiyle sevilecek bir yâr-ı dilârâ olarak gördü. Fakat ondaki vatan fikri, Türkiye sınırlarının dışına, Türkistan'a, Kafkasya'ya, Balkanlar'a, Kerkük'e uzanmaya daima hazırdır. Kullandığı yer adlarına, ırmak, deniz ve dağ adlarına baktığımızda, şairin hemen hemen tam bir Türkiye haritası çıkardığı ve milletin her kesimini de bu haritanın üzerine yerleştirdiği görülür. Fakat vatan, Türkiye ile sınırlı olmadığı gibi millet de Türkiye Türkleri'nden ibaret değildir. Onun şiirinde bütün Türk dünyasını, hatta eski bir Türk kavmi kabul edilen Macarları bile içine alan bir "büyük aile" düşüncesi kolaylıkla dikkati çeker.

Şair, hemen burnumuzun dibinde oldukları halde sınırlarımızın dışında kalan adaları da geniş vatan anlayışı içinde değerlendirmiş ve fırsat buldukça gazetelere yazdığı yazılarda bu konuyu gündeme getirmiştir. A.B.D. Dışişleri Bakanı Fulbright'in "Bizim düzinelerle Kıbrıs'ımız var" sözüne cevap olarak yazdığı 10 Mayıs 1964 tarihli bir gazete yazısında, Semadirek, Saros, Midilli, Sisam, Nikarya, İstanköy, Sömbeki, Rodos, Karpatos, Kasos, Girit, Furni, Patmos, Lipsos, Leros, Kalimnos, Levita, Astropalya, Nisiros, Titos, Harki, Meis başta olmak üzere birçok adanın adını saydıktan sonra şöyle diyor: *"Bizim Ege'den Akdeniz'e doğru, yukarıdan aşağı, yalnız iriceleri sayıldığı takdirde, 33 Kıbrıs'ımız vardır ki tesbihimiz gibidir... senin bildiğin Kıbrıs, bu tesbihin yalnız ima-*

mesidir. (...) Bunlar bizim, 'Kıbrıs!' diye seslendiğimiz zaman, hep birden, 'hangimizi çağırıyor?' diye kulak kabartan Kıbrıs'larımızdır. Kim söylemiş bir tek Kıbrıs'ımız olduğunu?"[341]

Bu yazı, ondaki vatan sevgisinin, günlük politika ile de buluştuğunu gösteriyor. Fakat şair Arif Nihat'ın fıkra muharriri olarak gösterdiği bu tavırdan uzak durmaya çalıştığını da belirtmek gerekir.

Muhteşem mazi, gerçek kahramanlarla doludur ve bu kahramanlar her an yeni bir destan yaratmaya hazır durumdadırlar. Çünkü;

Kahramanları Tanrı,
Fakat destanları
Kahramanlar yaratmaktadır.

Yine uzanmış yiğitlerim..
Yine topraklara şehitlerim,
Türk mayası katmaktadır.[342]

Destanın olduğu yerde bayrak, bayrağın şanla dalgalandığı yerde de destan olur. Arif Nihat, bayrak şairiydi; destansız da, bayraksız da olamazdı. "Tarihim, şerefim, her şeyim..." dediği bayrakla daima birlikte yaşadı. Bayrak, *yüksek yerlerde açan çiçekti* Arif Nihat için. Karlı dağlarda kızıllığında ısındığımız, kızgın çöllerde gölgesine sığındığımız; barışın güvercini ve savaşın kartalıydı. O nereye dikilmek istiyorsa oraya dikmeye hazır bir ruh...

Arif Nihat'a göre vatan, damgalanmış topraktır. Üzerinde beş vakit secdeye varılan ve secdelerle mutlu kılınan

---

341 Kıbrıs'lar, Aramak ve Söyleyememek, s. 21-22
342 Fetih Davulları, Kökler ve Dallar, Şiirler-3, s. 63

toprak; İmanın gereği olan "secde", aynı zamanda, sevginin de temelidir:

Ezânımdan alışıp tekbîre,
Buldunuz mutluluk, îmânımla...
Vatan ettim sizi, ey topraklar,
Beş vakit damgalayıp alnımla![343]

Arif Nihat'ın şiir dokusunda bayrak kadar vazgeçilmez bir vatan tamamlayıcısı da "cami"dir. Minaresiyle, kubbesiyle, alemiyle, şerefesiyle. O şerefeler minarelerde birer altın yüzük gibi dururlar; o kubbeler, yavrularını kanatları altına saklayan bir ana gibi küçük kubbeleri şefkat kanatlarının altında barındırırlar; o minareler, toprak ananın göğe fışkıran sütü gibi, yere düşmeyen aylarla kucaklaşmak üzere gökyüzünün maviliklerine uzanırlar. O, vatan coğrafyasının esas itibarıyle imana ve cezbeye dayandığının farkındadır. Türk mimarlık sanatının iki şaheseri olan Selimiye ve Süleymaniye ile fetih yadigârı Ayasofya'nın onun için ayrı bir anlamı ve önemi vardır: Şiirlerinde Selimiye'nin 21 defa, Ayasofya'nın 14 defa kullanılmış olması bunun derecesini ortaya koymaktadır.

Camiler, onda, yerine göre sevinç, heyecan, hayranlık; bazan da hüzün, hatta öfke uyandırır. Güzellikleri, gerçekten "cami" oluşları, sanat değerlerinin üstünlüğü, ruhanî havaları sevindirirken, Lârî, Murâdiye, Fethiye (Kars-Ani'de), Ebülmuammeran (Kars-Ani) gibi bakımsızlıktan harap olanlar veya Ayasofya gibi, dinî maksatların dışında kullanılanlar ise hüzün ve acı vermiş, öfkelendirmiştir.

343 Vatan, Kundaklar, Ş. 2 s. 163

Arif Nihat'ın şiirinde kubbeden, minareden, şerefeden bahsediliyorsa, söz ister istemez, Edirne'ye gelir. Vatanın en güzel parçalarından biri olan, Meriç'in, Arda'nın, Tunca'nın okşar gibi kucakladığı Edirne, gerçek bir kubbeler şehridir. Arif Nihat, Edirne'nin kubbeleriyle tanıştıktan sonra, camiyi ve onun tamamlayıcı unsurlarını şiirlerinin manasını derinleştiren ana imajlar olarak kullanmaktan hiç vazgeçememiştir.

Arif Nihat, Edirne'yi Selimiye'nin ihtişamıyla da gördü; Lârî ve Murâdiye'nin hazîn perişanlığıyla da:

Selim'lerden kalma muhteşem miras,
Sinan'lardan kalma şanlı hediye;
Kuvvetin turası, san'atın mührü,
Kubbeler kubbesi bir Selimiye.

İşte târîh, işte batıyla doğu...
Görenler göstersin böyle bir kuğu![344]

mısralarında Selimiye'nin ihtişamıyla gururlanıp sesini yükselten şair, Lârî Camii'nin perişanlığı karşısında içlenir, âdeta içine kapanır:

Burdan çeşmesi dinlesin;
Ordan ırmağı, deresi:
Elini kulağına koymuş
Kırık şerefesi,
Kendi salâsını kendi verir
Lârî minâresi![345]

---

344 Selimiye, Duâlar ve Aminler, Ş. 2 s. 14
345 Lârî Camisi, Duâlar ve Aminler, Ş. 2 s. 10

Her iki manzara da vatanın manzarasıdır ve Arif Nihat her ikisini de görür, değerlendirir; çünkü vatanın her hâli onu yakından ilgilendirir. Onda vatan sevgisi sadece bir duygu değil, şahsiyetinin önemli bir yönünü ele veren, kalıcı bir tavırdır. Şiirinin tematik dokusunu ören başlıca unsurlardan biri, bu vatanperverlik tavrıdır.

Dinî heyecanın merkezi olan cami gibi, tasavvufî cezbenin kaynağı olan Kubbe-i Hadrâ da, onun eserlerinde, çok önemli bir vatan tamamlayıcısıdır. Ona göre, Kubbe-i Hadrâ, şeklini çadırdan almıştır ve bu özelliği ile Türk destanlarına bağlanır. Türk milleti Asya'yı fethederken mevlevîler de Konya'yı fethetmişler ve mevlevîliğin taht merkezi yapmışlardır.[346] Üstelik, Belh'ten yola çıkan Sultanü'l-ulemâ Bağdat'ta, Hicaz'da yerleşmek yerine -ilkinde İmam-ı Azam'a, ikincisinde Hz. Peygamber'e komşu olacaktır- Konya'yı tercih etmiştir. Çünkü *"bütün bu imkânlar dururken Bahaüddin'in neticede Konya ile Lârende arasında tereddüt geçirdikten sonra Konya'da karar kılması sebepleri arasında bir Müslüman payitahtının cazibesi inkâr edilemez."*[347]

Kubbe-i Hadrâ, hem bu tarihî perspektifle, hem de "Konya ovasında yüzen bir kuğu" duruşuyla, vatan manzarasını tamamlar.

Vatana böyle çok yönlü bakan Arif Nihat, tarih şuuru ile vatan fikrinin iç içe olduğu ve toprak ile insan arasındaki karşılıklı ilişkiyi öne çıkaran enteresan şiirler yazmıştır. Vatan ve milletin mücerret kavramlardan ibaret olmadığını, bir manzara güzelliği kadar bir kadın güzelliğinin de vatanın güzelliğine dahil bulunduğunu düşünen şair,[348] bu düşünceye uygun bir tavırla, vatanı, her türlü görüntüsüyle tam bir

346 Kubbe-i Hadrâ, Aramak ve Söyleyememek, s. 371
347 Konya, Aramak ve Söyleyememek, s. 389
348 Mustafa Karapınar, adı geçen mülakat

müşahhas tablo hâlinde ele almayı tercih etmiştir. Bu tercih dolayısıyladır ki onun şiirinde vatanın hemen her şehri, birçok köyü, hür havasından hoşlandığı yaylalar, turistik yerler, kaplıcalar, tarihî yapılar birer mütemmim cüz mahiyetinde yer almıştır.

Mazi için de durum aynıdır. Şair, zaman-vatan bağlantısını da kaçırmaz: İnsanın, tabiatın, yurdun ve muhtelif eşyanın (çevre dekorunun) bugünkü durumunu, dikkatli bir gözlemle ele alır. Bu gözlemin maddî boyutundan geçmişin ve geleceğin manevî boyutuna geçmekten geri durmaz. Geriye dönüşte de, ileriye bakışta da "bugün"den alınan ihsaslar esastır. Bugünden memnuniyetin derecesi düştükçe mazi fikri canlanır, geleceğe dair ümitler azalır; aksi durumda ise geçmişe bağlanma ihtiyacı azalırken, geleceğin daha parlak olacağı ümidi artar.

Şair, geçmişin kendisi için ne demek olduğunu kesin çizgilerle ortaya koymuş, dün ile bugün arasında bağlantı kurulması gerektiğine inandığını da göstermiştir. Bugünü düne bağlamak ne kadar önemliyse, bugünü yarına bağlamak da o kadar önemlidir. Birincisi mazi hasretini, ikincisi de istikbal ümidini besler.

Vatan fikrini, zaman kavramından ayrı düşünmek mümkün değildir. Zaman, vatanın her hâline, her renk ve şekline vukufun temel şartıdır. Nitekim Arif Nihat'ta da vatan-zaman, vatan-tarih bağlantısı son derece sağlıklı kurulmuştur.

Onun şiirlerini tematik yönden inceleyenler, günlük hayatta bile çok fazla önemsenmeyen bazı ayrıntıların - "vatan-zaman" ve "vatan-insan" potasında halledilerek- esaslı bir kavram genişliğine ulaştığını ve onun şiirini kuran en önemli kaynaklardan biri hâline geldiğini rahatlıkla göreceklerdir.

Bayrak ve İstiklâl

Arif Nihat, "Bayrak şairi" olarak şöhret yapmıştır. Bu şöhret -doğrudan bayrak temini işlediği şiiri 12 adet olduğuna göre- çok sayıda bayrak şiiri yazmış olmasından değil, meşhur Bayrak şiirinden kaynaklanmaktadır.

Şairin doğrudan "bayrak temi"ni işlediği şiirler şunlardır: Ay-Yıldız (Yerden Gökten, Ş.7 s.210), Bayrak (Bir Bayr. Rüz. B. Ş.1 s.22), Bayrak (Fâtihler Ölmez, Ş. 5 s. 26), Bayrak Takvimler, Ş.5 s.176), Bayrak (Avrupa'dan Rubâîler, Ş. 7 s.178), Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor (Bir Bayrak Rüz. B. Ş.1s.17), Çiçek (Kıbrıs Rubâîleri, Ş.6 s.144), Fâtih'in Bayrağı (Basamaklar, Ş.2 s.230), Kartal (Fâtihler Ölmez, Ş. 5s.52), Olamam (Kökler ve Dallar, Ş.3 s.53), Yoldan Geçen Bayrak (Avrupa'dan Rubâîler, Ş.7 s.181), Yürek (Kıbrıs Rubâîleri, Ş.6 s.137)

Tabiî, şairin bayrağa düşkünlüğü, doğrudan bayrak temini işlediği şiirlerle sınırlı değildir. Birçok şiirinde bayrağı "motif" olarak kullanmış; bayrak-istiklâl, bayrak-vatan, bayrak-mazi, bayrak-yiğitlik, bayrak-huzur bağlantılarını kurarak, onu bir "merkez değer" hâline getirmiştir. Bayrak etrafında geliştirilen bol ve ilgi çekici hayaller de bu "merkezleştirme"nin eseridir.

Yüksek yerlerde açan çiçeğim dediği Türk bayrağı, hürriyet ve istiklâlimizin sembolüdür: Onun dalgalandığı yerde korkunun ve kederin yeri yoktur; sabah olmasa, günler doğmasa bile onun ay-yıldızının ışığı yurdu aydınlatmaya yeter; karlı dağlarda kızıllığıyla ısınır, kızgın çöllerde gölgesine sığınırız[349]...

Bu özellikleriyle bayrak, Türk'ün millet olma vasfının tescilidir, berâtıdır. Bu temel düşünce dolayısıyla, bayrağı olmakla var olmak aynı şeydir. Bayrak olmadan vatan,

349 bk. Bayrak, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Ş. 1 s. 22

mazi, yiğitlik, huzur-dirlik-düzenlik de olmaz. Türk'ün bahtı ile bayrağınki ortaktır; birinin varlığı diğerinin varlığına bağlıdır.

Bayrak, mücerret bir sembolden ibaret olamaz. Günlük hayatımızın en tabiî, en vazgeçilmez parçasıdır: Onun beyazı, kız kardeşimizin gelinliği, kırmızısı ise şehidimizin son örtüsüdür. Türk; bayrağın gölgesinde doğar, yine orada ölür. Türk için tarih, şeref, şiir her şey odur. İstediği yerde dalgalanmak onun hakkıdır ve Türk milleti, onu dikilmek istediği yere dikmek için ne gerekiyorsa yapar[350].

"Geniş vatan"ın herhangi bir köşesi tehlikeye düştüğünde bayrak yaralanır. Dünyanın en eşsiz çiçeği olan Türk bayrağı yaralandığı zaman da bütün Türklük mateme girer:

Dünyâ -ki severdi aylı yıldızlı dalı-
Bir böyle çiçek görmedi dünyâ olalı...
Kaldıkça, fakat, gökte bu bayrak yaralı
Altında nesiller oturup ağlamalı![351]

"Geniş vatan"ın ana gövdeden koparılmış en yakın uzuvlarından biri olarak gördüğü Kıbrıs'ta, mezalimin bayrağı yaraladığı düşüncesinin söylettiği bu rubâî, "bayrak-vatan" bağlantısının Türkiye ile sınırlı kalmadığını da ifade etmektedir. Böyle bir sınır koymak mümkün de değildir. Çünkü:

Kıbrıs, sana ey gül, "Hala Sultan" diyecek;
Serdârına fethin, "Lala Sultan" diyecek...

---

350 a.y.
351 Çiçek, Kıbrıs Rubâîleri, Ş. 6 s.144

Kirpikle dikip, işleyip ay-yıldızını
Bin rengin içinde ala "Sultan" diyecek.[352]

rubâîsinde anlatıldığı gibi, Kıbrıs Türk'ü bayrağı, kirpiğiyle dikmiş, ay yıldızını da kirpiğiyle işlemiştir ve sayısız renk içinde bayrağın al'ını "renklerin sultanı" olarak benimsemiştir. Diğer Türk illeri için de durum aynıdır: Onlar da "kurşunkalemle çizilmiş sınır hatlarının silinmesini" beklemektedirler.[353]

Bayrak Türk'ün mücadele azmini kamçılar. Yurdun her köşesi, düşman istilâlarını, bayraktan aldığı kuvvet sayesinde bertaraf etmiştir:

...
Çatılar, kubbeler, başlar üstüne
Çekin, ey genç eller, al bayrakları..
Ki bayrak alıyle yazdı yazanlar
Vatan takvimine (5 Ocak)ları[354]..

Bütün bunlar, şairdeki bayrak sevgisinin, şahsî duygu çerçevesini aştığını ve Türk'ün temel karakterine, Türk tarihinin derinliklerine uzandığını ifade ediyor. Bu durum, 16-17 yaşlarındayken Kastamonu'da yazdığı şiirler için de geçerlidir. Osman Gazî'nin Feryâdı III'teki:

Hilâlin yasına gülen bayraklar
Türklerin eliyle yırtılsın artık;
....
....

---

352 Ay-Yıldız, a.e., s.143 (Hala Sultan: Hz.Peygamber'in akrabasından Ümmi Harâm. Lala Sultan: Kıbrıs fâtihi Lala Mustafa Paşa. Ş.N.)

353 bk. Hoyratlar, Ses ve Toprak, Ş. 4 s. 153

354 5 Ocak Marşı, Kökler ve Dallar, Ş. 3 s. 89

Bu kara alevli korkunç zulmetler
Hilâlin ışığı altında sönsün;
....
....[355]

mısraları, şairin, çocukluğundan itibaren aynı duygular içinde olduğunu ve bayrakla millet-vatan-istiklâl bağlantılarını kurmuş bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Şairin bayrağa olan düşkünlüğünü ve millet-vatan-istiklâl bağlantısını sade ve çok güzel kıyaslamalarla anlatan Olamam şiirini aynen alıyoruz:

Bir çocuksam
Kucaksız
Oyuncaksız;

Bir delikanlıysam
Atsız,
Pusatsız
Olabilirim...
Bayraksız olamam!
(***)
Eşsizsem, yalnızsam;
Kısmetini bekleyen bir genç kızsam
Ve gelirse, eğer mutlu günüm
Yapılırsa bir gün düğünüm
Telsiz duvaksız olabilirim..
Bayraksız olamam!

---

355 Açıksöz Gzt., Nu. 249, 2 Ağustos 1337

Ölürsem taşım, yazım
Kaygı olmasın yakınlarıma..
Bir şey istemem,
Yeter ki ay doğsun mezarıma!
Taşsız olabilirim,
Yazısız kalabilirim;
Bayraksız olamam,
Bayraksız olamam!
(***)
Bizans önlerinde bir yeniçeri..
Kılıç tutar bayrak tutar elleri...
"Bu kimdir?" diye sorarsan
Benim:
Ulubatlı Hasan
Benim...

Elim kesilebilir,
Ayağım eksilebilir
Ve oklar delebilir, ateşler eriyip
Yakabilir beni..
Kollarım kanadlarım bir bir
Bırakabilir beni...

Kolsuz olabilirim,
Kanadsız olabilirim;
Bayraksız olamam,
Bayraksız olamam![356]

356 Kökler ve Dallar, Ş. 3 s. 53

Bayrağın, hayatın her safhasında ve herkes için vazgeçilmez olduğu fikrini temel alan bu şiir, Arif Nihat'ın bayrağa karşı beslediği duygu ve düşüncelerin özetidir: Bir çocuk için ana kucağı ve oyuncak çok değerli; bir delikanlı için at ve pusat da öyle... Bir gelinlik kız için tel- duvak; gemi için rüzgâr, yelken; ölü için mezartaşı ve kitabe; bir kahraman için el-ayak, kol-kanat. hayatî önem taşır. Fakat bunların hepsi, ancak bayrağın gölgesinde anlam ifade eder; o yoksa bunların varlığının da değeri olmaz...

Türk Büyükleri

Şairin, çeşitli kesimlere mensup yüzlerce insanın çeşitli vesilelerle adını andığını belirtmiş ve ilgili bahislerde bunların bir kısmına dair bilgiler de vermiştik. Burada, tarihî şahsiyetler ve sanatçılar üzerinde duracağız.

Şair, bazı tarihî şahsiyetler ve sanatçılar için şiir yazmış, birçoğunun da adını anmıştır[357]:

Fâtih Sultan Mehmed 66 - 112, Kanûnî 5 - 21,Alparslan5 -17, Atatürk 5 -12, Osman Gazî 4 - 3, Yavuz Sultan Selim 3 -16, Barbaros Hayreddin 3 - 8, Ulubatlı Hasan 3 - 6, Battal Gazî 2 - 6, Orhan Gazî 2 - 4 , Süleyman Şah 2 -2 , Antepli Şahin 1-3, Ertuğrul Gazî 1-3; Ziya İlhan Zaimoğlu 6-18, Neyzen Tevfik 5 - 4, Ahmet Kudsi Tecer 4 - 4, Yahya Kemal Beyatlı 3 -7, Şeyh Gaalib 2 -9, Nedîm 2 -4, Namık Kemal 2 -3, H.Nusret Zorlutuna 2 -2, M.Âkif Ersoy 2 -2, Coşkun Ertepınar 2 - 1¸ Şerif M. Targan 4 -4, Şevki Sevgin 3 -3, Itrî 1 - 5; Mimar Sinan 3 - 32

Sadece, hakkında şiir yazılan şahsiyetlerin bir kısmını içine alan bu liste, bir şiirin tamamına konu olmayıp muhtelif şiirlerde adları zikredilenler eklenirse çok daha genişle-

357 İsimlerin karşısındaki ilk rakamlar, haklarında yazılan şiir sayısını, ikinciler ise, bütün şiirlerde kaç defa adlarının geçtiğini göstermektedir.

yecektir: Oğuz Kağan'dan bugüne birçok devlet adamı, onların yakınları; büyük komutanlar ve kahramanlar; Divan ve Halk edebiyatının ve Tanzimat sonrasının şair ve edipleri; ses ve saz sanatçıları ile bestekârlar, ressamlar, hattatlar...

Listeden de anlaşıldığı gibi, şair, en fazla Fâtih Sultan Mehmed, Kanûnî, Alparslan, Atatürk, Barbaros Hayreddin, Yavuz Sultan Selim'e ilgi duymuştur. Bunlar, Türk tarihine yön veren zirve şahsiyetlerdir.

Bunlar içinde, Fatih'in ayrı bir yeri vardır. O, *fatihlerin en genci* olarak, bir destan kahramanıdır. Gerçek kahraman kimliğini temsil eder:

Âlim, şâir, kumandan,
Türk oğlu Türk, hakan oğlu hakan
Ebül-Feth Gazî Muhammed Han
..........................[358]

Yer, gök soruyordu durmadan: "Fâtih kim?"
Lâyıktı, eğer, Ay, dese gökten: "Peykim...."
Târîh, diyordu: "şâir, âlim, cündî...."
Hikmetse tamamlayıp demekteydi: "Hakîm"[359]

mısralarında, bu kahraman kimliği özetlenmiştir.Bu kadar vasfa sahip bir insan, daha önce fethi defalarca deneyip başaramamış olanların hayret ve hayranlıklarını kazanacaktır:

Eskiden sarmış olanlar muhteşem İstanbul'u,
Şimdi -artık- bir uzak mabeddeler;

358 Fetih Davulları, Kökler ve Dallar, Ş. 3 s. 63
359 Hakîm, Fâtihler Ölmez, Ş. 5 s. 61 (şâir:571, ‘âlim:141, cündî: 67, hakîm:78 H.857)

Duydular, öğrendiler, ey Türk Fâtih, fethini...
Orda hayranlıktalar, hayretteler![360]

Şair de, aynı sebeplerle, Fâtih'e hayrandır: Onun başardığı iş, "Yüzlerce fetih destanının en güzeli"dir; o, "zincirli Haliç'i âzadlı" kılmıştır. O, atı yüzdürmüş, donanmayı yürütmüş olan dâhî-kahramandır...

Anadolu'nun kapısını açan Alparslan, Türk milletini en tehlikeli bir zamanında ayağa kaldıran Atatürk, dost düşman herkese Muhteşem Süleyman dedirten Kanunî, Devleti Aliyye'nin temelini atan Osman Gazî, denizleri göl eden Barbaros, Bizans burçlarına fethin bayrağını diken Ulubatlı, kararlılığın, iradenin temsilcisi Yavuz Selim de -birçok üstün özellikleriyle- Arif Nihat'ın hayran olduğu tarihî şahsiyetlerin başında gelir.

Bu şiirlerde, üstün iradeleriyle, yiğitlikleriyle tarihi yapanlar ve ilim ve sanat güçleriyle tarihi yaşatanlar -gerçek hayatlarında olduğu gibi- birliktedirler. Birinciler olmazsa ikinciler de olmaz; ikinciler gelmezse birincilerin yaptığı tarih yaşamaz. Ayasofya'nın karşısına Süleymaniye (1550-1557)'yi inşâ etmek de İstanbul'u almak kadar önemlidir.

Bu sebepledir ki Türk sanatının mimarî dehası Sinan; şiirimizin büyük ustaları Fuzulî, Bakî, Nedim, Galib, Yahya Kemal, Akif; mûsıkimizin zirveleri Itrî, Şerif Muhiddin, Selâmî Bertuğ, Münir Nureddin, Tanburî Cemil... onun şiirinde -çeşitli derecelerde- yer bulmuşlardır.

Mimar Sinan, mermerde çiçek açtıran, Erciyes'i Kayseri'den getirip İstanbul'a diken, kendi şadırvanında abdest alıp kendi mihrabında namaz kılan... bir dâhî olarak, Arif Nihat'ın şiirinde -tıpkı Fatih gibi- en çok yer bulan sanatçıdır.

360 Hayret, Fâtihler Ölmez, Ş. 5 s. 55 (Hayretteler: H.857)

Taşı, billûru, kurşunu
-Üslûb üslûb- konuşturmuş;
Geçmişleri elinden tutup
Geleceklere kavuşturmuş;[361]
Kutlu olsun başarın... gayri, Sinan,
Seni her dil anacak her yerde....
Dedi târih, sana sümbül getirip:
"Bunu açtırdı elin, mermerde!"[362]

Biri hattın; biri mermerin, tuncun,
Kurşunun sırrını aramış bulmuş;
Yesârî elinde "Lâfza-i Celâl",
Sinan'da kubbeyle minâre olmuş.[363]

parçaları, şairin Sinan'ı fethi tamamlayan adam olarak gördüğünün işaretidir.

Mermerde lâleler, sümbüller, çiçekler açtıran Sinan, sanat meydanında yalnız değildir. Türk sanatının muhtelif şubelerinde başka lâleler de açmıştır ve onları açtıran başka dehalar da vardır:

Açtı billûrda Bâkî ve Nedîm,
Açtı mermerde Sinan lâleleri![364]
...
Altın turalardır, ki silinmez
Hatlarda Yesârî eli, taşlarda Sinan'lar![365]

---

361 Sinan, Ses ve Toprak, Ş. 4 s. 125
362 Selimiye'nin Açılışı, Fâtihler Ölmez, Ş. 5 s. 90, (Son mısra, üçüncü mısradaki "sümbül"le birlikte, Selimiye'nin açılış tarihi olan H. 982'yi vermektedir.)
363 Kubbeler, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Ş.1 s.76
364 Lâleler, Duâlar ve Âminler, Ş. 2 s.37
365 Kubbe, a.e., s. 38

...

Ve fetihlerle zaferler dönüşü,
Lâle Devri'ndeki dilberdedir O;
...
Ebedî san'ata İstanbul'dan
Açılan perdedir O.
...
Ve namaz sûreleri gibi ezberdedir O![366]

Biz o hassâs, o mübârek elden
En güzel, en yumuşak ud sesini
Dinledik yaz boyu... "güz" geldi.. dedik:
"Bulamaz mızrap, elin böylesini![367]

örneklerinde, sırasıyla, Bâkî, Nedîm, Hattat Yesârî Mehmed Es'ad (öl.1798), Yahya Kemal, Şerif Muhiddin Targan hakkındaki duygular ifade edilmiştir.

Şairin sanatçılara olan ilgisinin tek yönlü olmadığını, şair, hattat, müzisyen, ressam gibi değişik alanlara mensup sanatçıları söz konusu ettiğini de göz önünde bulundurmak gerekir.

NESRİ

Arif Nihat -nesirle de uğraşan birçok sanatçımızda olduğu gibi- şair olarak şöhret bulmuştur. Roman, hikâye, tiyatro gibi vak'aya dayanan nesir türleri ile hiç ilgilenmemiş, kendi dünyasını serbest çağrışımlarla ortaya koyabileceği sanat türü olan mensur şiire özel bir önem vermiş; anî duygulanışlarını ve anî fikir parlamalarını tespite çok elverişli

---

366 Yahya Kemal, Kökler ve Dallar, Ş. 3 s. 108
367 Şerif Muhiddin Targan, Takvimler, Ş.5 s.142

olan vecize-nükte-hiciv-fantezi cinsinden kısa nesirlere de çok itibar etmiştir. Nesri de şiirin kurallarına tâbi tuttuğunu gösteren mensur şiirlerinde olduğu gibi, denediği diğer nesir türlerinde de kolayca hissedilebilen bir şi'riyet vardır.

Eser verdiği nesir türlerini seçerken, kendi tabiatına, ilkelerine ve edebiyatımızda gördüğü bazı eksikliklere göre hareket ettiğini belirten şair, mensur şiiri, fıkra ve kısa nesir türlerini, bu eksiği gidermek iddiasıyla seçmiştir.[368]

Bu seçim, mesleği edebiyat öğretmenliği olan bir sanatkârın, konuya teknik açıdan bakışı olarak da değerlendirilebilir.

Nesirlerinin Tasnifi

En önemli ortak özelliklerinden biri şairanelik olan bu yazıları, Arif Nihat Asya'nın Nesirleri[369] adlı kitabımızda şu şekilde tasnif etmiştik:

1.Mensur şiirler
2.Kısa nesirler
  a)Vecizeler
  b)Nükteler
  c)Hicivler
  d)Fanteziler
3.Fıkralar
4.Edebiyat yazıları.
5.Seyahat yazıları.
5.Mektuplar.
6.Diğer yazılar.

---

368 Mustafa Karapınar, Arif Nihat Asya ile Bir Konuşma, Töre D., Ekim 1972, S. 17

369 Kültür Bakanlığı/1252 Kültür Eserleri/160, Ankara, 1991, s.90

Arif Nihat, şiirde olduğu gibi, nesirde de çok yazan bir sanatçıdır. Toplam altı adet kitabı dolduran 1400 civarındaki yazısının yarısına yakını fıkra, yüzde otuz beşi kısa nesir, yüzde dokuzu mensur şiir türündedir. Gazete muharrirliği de yaptığı için, fıkra sayısı diğer türlere göre daha yüksektir.

Mensur Şiirleri

Günlük gerçeği olduğu gibi gözler önüne sermek kadar, ondan kaçmak ve kendi yarattığı bir duygu iklimine sığınmak da tabiîdir ve bu da hayat mücadelesinin bir yanıdır. Edebiyatın kurtarıcılığı günlük sıkıntıların dile getirilmesi ile sınırlı değildir; böyle bir sınırlama, halis sanatı engeller. Hülya ve rüyaya da ihtiyacımız vardır.

Halid Ziya, Mehmed Rauf, Yakup Kadri, Ruşen Eşref, Yahya Kemal, Ahmet Haşim gibi sanatçılarımız, mensur şiiri -bir bakıma- realitenin katılığından kaçma, daha yumuşak ve esrarlı bir dünya kurma vasıtası olarak düşünmüşlerdir; onu "nesrin şiiri" veya "şiirin nesri" mahiyetinde, iç ürpertilerini dışa vurma, kendi kaderlerini kurcalama vesilesi olarak kullanmışlardır.

Çocukluğundan itibaren gerek aile, gerek yakın çevre ve gerekse cemiyet plânında sıkıntılara hedef olan Arif Nihat da ruh burkulmalarını hafifletebilmek için mensur şiirin bizde alışılagelmiş havasına ihtiyaç duymuş olsa gerektir.

Biz, Arif Nihat'ın mensur şiir vadisine girerken Yakup Kadri, Yahya Kemal ve Tagore'u okuduğu, Yakup Kadri'nin de okuyup etkilendiği bilinen Kitab-ı Mukaddes'i ve bilhassa Neşideler Neşidesi'ni, Mezâmir'i gözden geçirdiği-

ni düşünüyoruz.[370] Özellikle ilk devre mensur şiirlerini okuyanlar, eda ortaklığını fark edeceklerdir

Arif Nihat'ın mensur şiirleri, başlangıçtan 1930'a kadar süren Yastığımın Rüyası devresi, 1930-1936 arasına denk gelen Âyetler devresi ve 1936 sonrasında yazdıklarını ihtiva eden Âyetler'den sonrası olmak üzere üç devrede incelenebilir. Böyle bir bölümlenme, şiirinin hazırlık ve olgunluk devresine de -zaman dilimi olarak- uygundur.

İlk devre, hazırlık devresidir: Kastamonu'daki zengin şiir ortamında "şair" olarak yetişen Arif Nihat'ın duygu ve düşüncelerini şiirin dar kalıplarına sokmadan, daha serbest bir yapı içinde ifade ettiği; şairce duyuş ve nükteyle inceltilmiş düşünceyi kaynaştırmaya çalıştığı; rüyaya ve hayale sığındığı; fazla aydınlık olmayan, kısa, büyük bir emek harcanmadan yazılmış olduğunu düşündüren yazıların daha fazla olduğu; bizde mensur şiiri ilk defa deneyen Halid Ziya'nın kendi mensur şiirleri için söylediği gibi küçük, hemen fikre doğdukları gibi kâğıtların üzerine şöylece atılıvermiş (...) teklifsiz, tasnifsiz çizilivermiş çizgilerden ibaret...[371] yazılar devresi.

Fakat bu ilk devreyi değerlendirirken, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın, Yastığımın Ruyası'nı değerlendirdiği bir yazısında söylediklerini de bir kenara not etmekte fayda vardır. Çünkü, henüz tam olgunlukta olmasalar bile, bu yazılar, Âyetler'i haber veren yazılardır:

> *Mensur şiirleri ihtiva eden bu küçük kitap, bizde halis sanat (art pur) sahasında yapılan ilk teşebbüstür. Hiç bir gaye gütmeksizin, yalnız gergin bir şuurun*

370 Arif Nihat Asya'nın Nesirleri kitabımızda Bu düşüncemizi destekleyen örnekler verilmiştir. Bk. s. 96 ve d.

371 Halid Ziya Uşaklıgil, Kırk Yıl, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1969, s.190

bir nevi oyununu temsil eden bu minicik kitap, sanat için sanat tezini "İmpressionisme" tezine yaklaştıran bir muvaffakiyettir.[372]

Ayrıca belirtmek gerekir ki henüz 20-25 yaşlarındayken kaleme alıp kitaplaştırdığı bu yazılarda, daha sonra sanatının temel özelliklerinden biri olarak dikkati çekecek olan "nükte"nin ilk örnekleri verildiği gibi; birçok şiirinde ve özellikle rubailerinde sıkça göreceğimiz insanın kaderini kurcalama ve varlık - yokluk problemine ilginin de temelleri atılmıştır.

Birinci bölümde de belirttiğimiz gibi, Arif Nihat, ilk devre mensur şiirlerini ihtiva eden Yastığımın Ruyası adlı eserini yeniden bastırmamış, içindeki yazıların 5 adedini başka kitaplarına aktarmış, diğerlerini ise kitaplarının dışında bırakmıştır.

Arif Nihat'ın mensur şiirleri, asıl gücünü ahenkli söyleyişten, şahsî ve orijinal hayallerden, anlam inceliklerinden alan yazılardır. Dolayısıyla esaslı bir üslûp endişesi taşıdıkları kolaylıkla fark edilir. İlk döneme ait örneklerin işlenmeye muhtaç üslûbuna karşılık, ikinci üçüncü devre mensur şiirlerinin üslûbu, Türk edebiyatında mensur şiir türünün iyi örneklerini oluşturacak güçtedir.

Asıl ahengini kelime, kelime grubu, hatta cümle tekrarlarından alan bu yazılarda, kelime hazinesinin gittikçe zenginleştiği görülür: İlk devrede metin başına düşen kelime sayısı 77.53, metin başına kelime çeşidi 32.38, tekrar ortalaması 2.39; Âyetler devresinde 94.92, 23.74, 3.99; Son devrede ise 158.88, 48.52, 3.27'dir.

Metin başına düşen kelime sayısı açısından baktığımızda, Arif Nihat'ın gittikçe daha uzun mensur şiirler yaz-

---

372 Ahmet Hamdi Tanpınar, Yastığımın Rüyası, Edebiyat üzerine Makaleler, s. 398 (Görüş, 1930).

dığını, ilk devre ile son devre yazılarında kelime sayısının iki kattan fazla arttığını görüyoruz. Bu durum, onun ele aldığı konuları her geçen gün biraz daha ayrıntıya girerek, daha çözümleyici bir bakışla işlediğini ortaya koyar.

Arif Nihat, mensur şiirlerinde insanı merkeze koymuş, insanın maddî çevresi ile çatışmasını, yaşama macerasının, duygu ve düşüncelerini tematik dokunun temel malzemesi olarak kullanmıştır. İnsanla ilgili kelimeler arasında "çocuk, kız, kardeş, adam" kelimeleri önde gelmektedir. Tabiî, kelime olarak kullanılmadığı hâlde çeşitli ifade tarzları vasıtasıyla insanı anlatan ifadeler de oldukça fazladır. İnsan unsurunun merkezinde “ben” ilk sırada gelmektedir. Bu durum, onun kendi iç dünyasının sesine daha çok kulak verdiğini gösterir. Yazar, ben merkezli tutumunu gittikçe yumuşatmıştır.

Mensur şiirlerini kelime çeşitleri bakımından incelediğimizde ortaya çıkan tablo, Arif Nihat'ın -tıpkı şiirlerinde olduğu gibi- isimleri çok kullandığını göstermektedir.

Şiirlerde: isim %43 fiil %21 sıfat %13 zamir %5 zarf %9 edat %8

M. Şiirde: isim %44 fiil %19 sıfat %17 zamir %6 zarf %7 edat %7

Bu tablodaki sayılar ve oranlar, şiirin kelime kadrosu ile mensur şiirin kelime kadrosu arasındaki yakınlığı ifade ettiği gibi, Arif Nihat’ın dünyayı idrakteki hassasiyetinin şiirde ve şairane yazılarda hemen hemen aynı olduğunu da ifade eder.

Mensur şiirlerin temel üslûp özelliklerinden biri de kısa cümleler kullanılmış olmasıdır. Arif Nihat, bir iki cümle öğesini (çoğunlukla özneyi) yükleme bağlayıp cümleyi bitirmek ve arkasından hemen bir kısa cümle daha söyleyip ifadeyi hareketlendirmekten hoşlanır:

Buraya yabancı gelenler, burada yerli olur.

Buraya tel, rübap olmaya gelir.

Buraya ışığın okşayacak kadarı girer; ondan fazlası girmez... gölgenin huzur verecek kadarı girer; korkutacak kadarı girmez.

...

Bu kapıdan sıcağın ısıtacak kadarı girer; incitecek kadarı girmez... soğuğun serinletecek kadarı girer; üşütecek kadar girmez.

...

Buraya gül, dikenlerini kapıda bırakır da girer.

Buraya inciler tespih, kamışlar ney, yürekler kudüm, kanadlar tennure olmak için girer.

...

Buraya güneş, adını "Şems" diye verir; öyle girer.

Buraya pırlantalar, elmaslar, zümrütler, kantaşları; adlarını "Gevher" diye verir; öyle girerler.[373]

Kısa cümle, erken hüküm demektir. Üslûbu hareketlendiren, netleştiren en önemli faktörlerden biridir. *Islık çaldım, sigara içtim, türkü söyledim, yol yürüdüm, uyudum, uyandım, yine ıslık çaldım, sigara içtim ve...*[374] parçasındaki toplam on altı adet kelimenin sekiz adet cümle meydana getirmiş olması, helezonlar hâlinde titreşen bir yay intibaı uyandırmak suretiyle, belirgin bir üslûp gerginliği yaratmıştır. Zaten Arif Nihat'ın esas tavrı da birbirini çeşitli yönleriyle tamamlayan cümleleri arka arkaya sıralayarak ifadeye akıcılık kazandırmak; nesre şiir ritmi katmaktır.

---

373 Kubbe-i Hadrâ, Kanadlarını Arayanlar, N. 3. s. 283 (ilk şekli Hisar'ın Aralık 1965 tarihli 24. sayısında yayınlanan bu yazı, küçük bazı eklemelerle buraya alınmıştır.)

374 Islık, Kanadlarını Arayanlar, N. 3 s. 253

Tabiî, sanatçılar cümleyi ne kadar kısa ve sade kurmak isterlerse istesinler, varlığın çok yönlülüğünü ifade için, çeşitli cümle unsurlarını aynı cümlede kullanmak ve böylece daha kompleks durumları ifade etme imkânına kavuştuklarını da unutmamak gerekir. Bu yüzden, Arif Nihat'ın da zaman zaman uzun cümleler kullandığı olur.

Mensur Şiirlerinde Âhenk

Arif Nihat'ın mensur şiirleri, ilk devreden itibaren âhenklidir. Şiir gibi, ayrıntı ile çok az ilgilenen ve çoğu, bir kitap sayfasını doldurmayan bu yazıların en belirgin vasıflarından biri, aynı veya form olarak birbirine çok yakın dil birliklerinin sıkça tekrar edilmiş olmasıdır:

> *Adamlar mağaralarında sessiz otururlardı. Gün olurdu, kurt inini şaşırır, onların mağarasına dalardı. Seslenmezlerdi.*
>
> *Gün olurdu, kartal, yuvası zannederek onların mağarasına konardı. Ürkütmezlerdi.*
>
> *Mağara adamları ve kurt kayadan aşağılara bir yoldan inerlerdi. Yolda birbirlerine rasladıkları çok olurdu. Dövüşmezlerdi.*
>
> *Uzun uzun,bağrışıyorlardı.*
>
> *Aç aç bağrışıyorlardı.*
>
> *Mağaralıların mağarası taştan çenelerini karşı dağlara doğru açmış, uluyordu, uluyor uluyordu.*
>
> *...*
>
> *Yavruyu yatırmak için dağın içinde daha sıcak, daha yumuşak taşlar aradı...*
>
> *Yavruya kan vermek için dağın yüreğini aradı*[375].

Aşağıdaki parçanın belirgin bir ritm zenginliği taşıdığı ilk okuyuşta dikkati çekiyor. Dört ayrı cümleden oluşan

---

375 Mağara, Yastığımın Rüyası, s. 24- 27.

bu metinde, her cümleden sonra tekrar edilen *gönül ey* ünlemleri, metnin tansiyonunu yükselten en önemli unsurdur. Tabiî, her cümlenin sonundaki bir ibarenin bu ünlemlerden sonra tekrar edilmesi de metnin ritmini hızlandırmaktadır.

Metinde, ikinci cümle hariç, cümle sonlarındaki kelimelerde ses benzerliği vardır: *gülümsemesi, gölgesi, mavileşmesi* kelimelerinin seci özelliği taşıdığı görülüyor. Fakat bu durum yaygın değildir. Arif Nihat, seci vasıtasıyla ahenk sağlamaya çalışmamıştır. Şiirde oldukça tok sesli kafiyeler kullandığı hâlde bunu mensur şiire taşımamış olmasını, bu tarzın şi'riyet tarafını kontrol altında tutmak istemesine ve nesirde asıl ahenk unsurunun kelimenin içinde gizli olduğuna inanmasına bağlayabiliriz:

> *Ne güzeldir mavi dağlarda doğan ayın mor dağlara gülümsemesi, gönül ey, gülümsemesi...*
>
> *Yeşil dağ bulutlarının uçup gitmesi mavi dağlara, gönül ey, mavi dağlara...*
>
> *Akşam olsun, yolları gölgelesin yüce dağların gölgesi, gönül ey, gölgesi...*
>
> *Ne güzeldir, ne güzel, yaz akşamları mor, dağ eteklerinin mavileşmesi, gönül ey, mavileşmesi...*[376]

Bu tip ahenk unsurlarının, devre devre çoğaldığı ve son devir mensur şiirlerinde -özellikle tekrarların- mensur şiiri taşıyan esas unsur hâline geldiği görülmektedir. Bu suretle orijinal, duygu tarafı kuvvetli, müzikal bir üslûbun teşekkül ettiğini görüyoruz. Bu -elbette- tesadüfî değildir. Yazar, büyük bir kısmı politikaya ve sosyal hayatımızın aksayan taraflarına inhisar eden fıkralarında da aynı ritmik üslûbu kullanmaya devam etmiştir. Öyle ki bazı fık-

---

376 Ayetler, III, 2. baskı, s. 11 (Bu yazı, Ayetler'in son baskısı olan Kanatlarını Arayanlar'a alınmamıştır).

ralarının fıkra mı, yoksa mensur şiir mi olduğu insanı tereddüde sevk edecek kadar ahenkli ve duygu yüklüdür.

Mensur Şiirlerinde Hayaller

Arif Nihat, kelimelerin yan anlamlarından, dolaylı anlatım imkânlarından bol bol yararlanan bir sanatçı olduğu, şiirlerindeki hayal kadrosundan kolaylıkla anlaşılabilir. Şiir dilinin tümüyle benimsediği mecazî söyleyişi mensur şiir türü de -bir tarafı şiire dayandığından- reddetmez. Kaldı ki Arif Nihat, fıkrada bile aynı hayal atmosferini oluşturmaktan hoşlanmıştır.

Yastığımın Ruyası devresinin orijinal hayal unsurları bakımından çok zengin olmadığını söyleyebiliriz. Ancak, *fırtınanın kocaman eli*, *çamların belkemikleri*, *dağın yüreği*, *mağaraların taştan çeneleri* gibi istiareler, tabiatı idrakteki şahsîliği rahatça ortaya koyacak kuvvettedir. *Kirpikleri gibi ince fırçalar*, *salkımlarının her tanesi bir damla şarap olan bağlar* ve benzeri teşbihler de zengin sayılabilir.

İkinci devre ve son devre ise hayal unsurlarının sayısı bakımından da, kuvveti bakımından da daha zengindir.

Âyetler'de, çöldeki ehramı *taştan hörgüç*, aydan ve yıldızlardan süzülen hüzmeleri *mini mini ışık kirpileri*, denizi *silik bir mavi renk*, bulutları *mordan yuğurulmuş kocaman külçeler*, dünyayı *bunak küre*, yine dünyayı *çamur ve ateş yuvarlağı*, kuşları *boşlukta genişleyen ihtizaz küreleri*, sarışın çocukları *güneş çocukları sarışınlar*, buğday benizli çocukları *gölge ve güneş çocukları buğday benizliler* olarak vasıflandıran yazar, kendi dünyasının hususî rengini, sesini ve kokusunu daha orijinal ve daha yoğun bir üslûpla ifade etmiştir.

Son devreye ait mensur şiirleri, hayal unsurları bakımından yükselebileceği kadar yükselmiştir. Tek varlığı aynı anda birçok hayal unsuru ile çok yönlü olarak ifade ettiği örneklerin iyice çoğaldığı bu devreyi, artık üslûp meselesinin tamamıyla halledildiği olgunluk devresi olarak görüyoruz. Bu devreye ait mensur şiirlerde, şiirlerinde gördüğümüz hayal odaklanmalarının ilginç örneklerine sıkça rastlamak mümkündür. Bunlardan, *cemre* etrafında geliştirilen hayallere bakabiliriz: Toprağı suyun sütle, havanın süt buğusuyla emzirmesi; suya düştüğü gün kıyıda söğütlerin köklerini gıdıklayan el; havaya düştüğü gün havada kuşların, tadına baktığı ince kuş yemi; suya düşen şarap damlası (su içsen sarhoş olursun); türbemize gökten inen nur; anne (sıcaklık yönünden); Kadir gecesiyle bayram arasında gelen mübarek ziyaretçi; gökten yere nazlı bir sultan gibi eteklerini basamaklarda sürüyerek, aheste aheste inen yolcu; üç kardeş (üç cemre); kırlangıçlar, cemrenin havadaki imzası (belirtisi); leylekler, cemrenin burçlardaki turası (belirtisi); bahçeler, cemrelerin iftar sofraları; kuşlar alayı, cemrelerin gelin alayı...

Odaklanmaların dışında, tek tek kullanılan şu hayaller de hayli orijinaldir: *Kalbi göğsünün dışında atanlar*: Geçit resminde heyecanlanan, gururdan göğsü kabaran insanlar; *gelin alayı*: Sancağıyla geçit resmi yapan askerî birlik; *Hazar denizinin kuruması*: Bir kıtanın dilinin, dudaklarının kuruması; mazi: Kuş cıvıltılarıyla dolu dünya; hâl: soğuk kucak ve kapanmış yürek; *duman*: Ateşin rüyası; *bulut*: Suyun rüyası; *gökkuşağı*: Işığın rüyası; *Serap*: Çölün rüyası; *talihsiz kapı*: Eşiğinde küçük çocukların gelmeyecek babalarını beklediği kapı; *dua, şefaat, mağfiret kapıları*: Günün hiçbir saatinde kapanmayan kapılar; *şüphe kapısı*: Kilitlense de aralık kalan kapı...

Arif Nihat'ın mensur şiirde en zengin ilham kaynağı, çocukluk hayatıdır. Çeşitli vesilelerle, anne, çocuk, kardeş ağabey; yol, yolcu; kuş, yuva, kanat, gaga; kartal, kurt, çoban, sürü, ceylan, dağ; çöl, ehram, deve, hörgüç; gece, rüya, gök, ay, yıldız... kelimelerini -çoğu zaman birer imaj değerinde- kullanışında, çocukluk yıllarının tesiri olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Bir diğer ilham kaynağı da Türk mitolojisi, Türk tarihi ve eski ve yeni Türk coğrafyasıdır. Yahya Kemal'de karlı Olimpos, Dionysos, Delos adası, Apollon; Yakup Kadri'de mukaddes Hallikan dağı, Zeus, Eziyodes. Olimpiyat perileri imajlarına nisbet yapar gibi, Arif Nihat için karlı Terekdavan, Pamir, Ayzıt Ana, Bozkurt, Sal kahramanlarının destanı (Süleyman Paşa'nın Rumeli'ne geçişi) ilham kaynağı olmuştur. Zaman zaman Nil'den, Lübnan bahçelerinden, Asya'dan da söz açan Arif Nihat'ın daha millî bir bakış tarzına sahip olduğunu; fakat ara sıra, egzotik yaklaşımla millî coğrafyamızın dışına da çıktığını görüyoruz.

Kısa Nesirleri

Yazar, bazı kuvvetli örneklerine rağmen vecize edebiyatının da yapılmamış olduğunu gördüm. Kanatlar ve Gagalar bu teşhisin neticesidir.[377] sözlerinden de anlaşıldığı gibi, kısa yazılarının tamamını vecize kabul etmektedir. Biz, bu yazıları kısa nesirler genel başlığı altında topladıktan sonra, muhteva özelliklerini dikkate alarak, vecizeler, fanteziler, nükteler ve hicivler şeklinde alt başlıklara ayırmayı uygun buluyoruz.

Arif Nihat'ın az kelimeyle çok şey ifade etmek bakımından vecize saydığı bu yazılar, gerçekten vecizdir; fakat

377 Mustafa Karapınar, Arif Nihat Asya ile Bir Konuşma, Töre D., Ekim 1972, S.17

vecize sadece veciz değil, aynı zamanda düşündürücü (hikemî) ve öğretici (didaktik)dir. Biz, bu üç özelliği birden taşıyan kısa nesirleri vecize olarak kabul ettik.

Vecizelerin fikir ağırlıklı muhtevasına karşılık, hiciv adı altında topladığımız kısa nesirlerde insanı tenkit; fantezilerde duygu ve çarpıcı söyleyiş; nüktelerde de, tabiî olarak, espri ön plândadır.

Arif Nihat, çarpıcı ve düşündürücü bir tarzda ortaya koymak istediği yoğun duygu ve düşünceleri için şiirde rubaîyi seçmişti. Aynı fonksiyonu nesirde de kısa nesirlere, özellikle de vecizelere yüklediğini söylemek yanlış olmaz.

Yazarın Kanadlar ve Gagalar adı altında topladığı kısa nesirler içinde, gaganın didikleyici, yaralayıcı, bir bakıma hesaba çekici özelliği nüktelerde ve hicivlerde; kanadın okşayıcı, yükseltici-yüceltici, okşayarak uyaran tarafı da vecize ve fantezilerde aranabilir.

Vecizeler

Kısa nesirleri arasında sayı bakımından en az olanı - genel adlandırmanın aksine- vecizedir. Bunlar, yazarın hayata, insana, toplumun temel değerlerine bakışını, insan ve insanlıkla ilgili duygu ve düşüncelerini ortaya koyan yoğunlaştırılmış düşünce birimleridir. Yazar, bu tip yazılarla ders vermeyi hedeflemiştir.

Esası düşünceye dayanmakla beraber, Arif Nihat'ın vecizeleri, özellikle üslûp bakımından, bir şairin kaleminden çıktığını kolaylıkla belli eden, duygu yönü de zengin yazılardır. Bazen çok şahsîleşen bu yazılar, şairane benzetmeler ve insanın iç dünyasına hitap eden mukayeseler sayesinde, tatsız ve kuru öğreticilikten ve nasihatçilikten kurtulmaktadır..

Bu vecizelerde, dil ve üslûp son derece aydınlık ve pürüzsüzdür. Zaman zaman heyecan unsuruyla da desteklenen bu üslûp, yazarın nesir üslûbunun yoğunlaştırılıp çoğu zaman tek cümle hacmine sığdırılmış şeklidir.

Bu vecizelerden kimileri şahsî tavır ve hususî yorum ağırlıklı, kimileri genel anlamda hikemîdir. Ders vermeyi amaçlayanlar bulunduğu gibi, yazarın etrafa zaman zaman şairce, zaman zaman nükteli bakışının bir yansıması olarak, benzetme ağırlıklı olanlar da vardır.

ÇİÇEK

Saksıdan, yabanî ot diye söküp attığımız şey, yarın saksıdakinden daha şahane açacak bir çiçek olabilir.

KUCAK

Kucağıma düşen kısmeti kenara atmayı denizlerden öğrendim.

DİKEN

Gülün dikeni, kalem yapıp kendisini tasvir etsinler diyedir.

BELKEMİĞİ

İnsanlar da tesbih esasına dayanılarak yaratılmıştır.

NUH

Bu dünya, düşmanlarımı da gemisine alabilecek birini ister.

KÖPRÜ

İçimizden biri köprü olmaya razı olmazsa biz kıyamete kadar bu suyun kıyılarını bekleriz.

GAZİ

O da bir gazi olmak istedi. Fakat ona anlatmak gerekti ki şehit olmayı göze almayan gazi olamaz.

ELMAS

Elmas gibi ol ki yandığın zaman ne yerde külün, ne gökte dumanın kalsın.

FISKİYE

Fışkırmak kavağa, dökülmek salkımsöğüde verildi. İkisini birden düşünebilen, dünyanın en şahane fıskiyesini seyreder.

KEFE

Terazinin boş kefesi daima yukarda durur.

Nükteler

Nükte, zekâ ürünü olduğu gibi mizaç meselesidir de. Hayata zaman zaman kayıtsız bir tavırla bakan, teklifsiz tekellüfsüz yaşamaktan hoşlanan Arif Nihat, en ciddi konuları izah ederken bile zekice esprilerle hususî bir hava meydana getirmekten zevk almıştır.

Bu yazıların arkasında, hayatın özüne, insanın zaaflarına, çoğu insanın fark edemediği güzelliklere, yaratılışın sırlarına, insanoğlunun hiç bitmeyen arayışlarına nüfuz etmeye çalışan bir insanın bulunduğu kolaylıkla fark edilir.

Nükte gücü yönünden zayıf kalan az sayıda örneğe rağmen, bu yazıların üslûbu hayli canlıdır. Çoğu birer cümlelik hacme sahip olan bu yazıların da, vecizeler gibi, az sözle çok şey ifade edebilme derecesi yüksektir.

Yazar, yüzlercesini yazmış olmasından olsa gerek, bazı söyleyişleri tekrarlamış, bazen da çok küçük değişiklikler yapmak suretiyle benzer söyleyişler sergilemiştir.

MÜZE

Duvarda asılı duran iri anahtar için:

-Erzincan zelzelesinde yıkılan evimin anahtarı, dedi.

GÜNEŞ

O kadar mağrur olma ey güneş... günü gelecek, senin de karikatürün yapılacaktır; kocaman bir sıfır hâlinde.

HÜRRİYET

Bir uçurtma bilirim, şikâyeti ipindendi.

EMEKLEMEK

Emekleye emekleye yamaçlara tırmanan şu baharın elinden bir tutan olsaydı!

ESMEK

Rüzgârı yakaladım; kanatlarını kopardım...
-Haydi, dedim, şimdi de es bakalım!

ŞİMŞEK

Bari bu defa imzaladığın, azat kâğıdım olsaydı Tanrım...

BEN

"Bir kara koyun" dediler. Sürünün beniydi o.

CİLVE

Sen bu cilveyi, Marmara'ya dökülecekmiş gibi yaparak Karadeniz'e dökülen Sakarya'dan mı öğrendin kız?

Hicivler

Arif Nihat, hiciv edebiyatımızda önemli bir yere sahiptir. Mizaç itibarıyla, içinden geleni söylemekten, iğneleyici ifadeden, yanlışı anında reddetmekten çok hoşlanan Ârif

Nihat, gazetecilikte ve politikada kendisine rakip olanlarla münakaşadan da zevk almıştır. Daima hırpalayıcı nüktelerle, kolay tesir edici alay ve şakalarla desteklediği hicivleri, bu münakaşalarda en büyük silâhtır.

Arif Nihat'ın hicivlerinde esas hedef insandır.İnsanın ahlâk zaaflarından, aşınmışlığından rahatsızlık duyar ve onu, zayıflıklarını teşhir ederek yola getirmeye çalışır. Hicivlerinin yarıdan fazlası, insanın zayıf yönlerini teşhire tahsis edilmiştir.

Ona göre insanlar maddeye çok düşkündürler; güzelliği menfaate feda ederler. Millet olarak zaaflarımızı giderecek ve insanımızı iyi yetiştirecek tedbirleri almadığımız için ileri ülkelerle aramızda dengesizlik vardır. Ayrıca, millet tembelleşmiştir.

Hicivler, yazarın fıkralarında dile getirdiği çok yönlü tenkitlerin iyice kısaltılmış, süzülmüş benzerleridir.Tabiî, bunların doğrudan etkilemeyi hedefleyen kristalize yapısını unutmamak kaydıyla.

DOLAP

Gözlerin bağlı, dönüyor dönüyor, dönüyorsun. Maskeli baloda mısın ey dolap beygiri?

KALB

Kalbin içini görebilen bir alet keşfedilmiş.

Bizde bunu duyunca kalpleri için tenekeden, köseleden kılıflar düşünenler çıkacaktır

TAK-I ZAFER

Benim suya zafer takı diye düşündüğümü onlar köprü olarak düşündüler; anlaşamadık.

FATİHA

Mezarlıktan geçtim... ölüleri, bir Fâtiha'nın sevabını paylaşmak için çekişir gördüm.

AY

Buraya param olarak avucumda bir ay getirdim. Bozacak sarraf bulamadım ve şu dünyayı parası geçmez bir yabancı gibi dolaştım durdum.

EĞİLMEK

Senin ayaklar altında serpilmiş paralarını eğilmesini bilenler toplayabilir.

ARABA

Senin gibi üç sıfır daha bulsam arabama tekerlek yapardım.

CAM

-Eğilir, bükülür, katlanır, istenilen şekle kolayca girer bir cam keşfedilmiş.

-Desene: eninde sonunda camı da kendimize benzettik.

YARIŞ

-Fransa 'da kaplumbağa yarışı yapılmış.

-İnanmam.

- Nasıl inanmazsın: İşte gazetede resmi var.

-Böyle bir şeyin olabileceğine değil, bizden başka bir yerde yapılabileceğine inanmam.

ÖKSÜZ

Benim öksüzlüğüm Hazret-i Âdem'in ölümüyle başlar.

KAPI

Bütün kapılar dışardan içeriye vurulur, bizimki içerden dışarıya.

ÖBÜR DÜNYA

"Öbür dünya var mı, yok mu?" diye düşünenlere şaşarım: bu dünya var mı ki!?

ARABA

Tekerlekleri dört köşe bir arabaya bindirdiler bizi... bir gidiştir gidiyoruz.

Fanteziler

Mustafa Nihat Özön'ün, *Hayal gücünün serbest işlemesiyle ortaya çıkan şaşartıcı fikir, eser.*[378] olarak tanımladığı fanteziyi, biz de, Arif Nihat'ın kısa nesirleri arasında, serbest çağrışımlara açık, ilgi çekici, hayaller bakımından orijinal olup vecize, nükte ve hiciv sayamadıklarımız için kullanıyoruz. Bu yazıların çoğu orijinal benzetmelere dayanmakta ve yine çoğu, belirgin bir şairanelik taşımaktadır.

Fanteziler, şahsî bakışın en yoğun olduğu eserlerdir. Arif Nihat, bu yazılarında tam anlamıyla kendisidir:

DUMAN

Ateş, dumanın eteğine yapışmış, yalvarıyordu:

-Bırakma beni, bırakma beni!...

---

378 Türkçe Yabancı Kelimeler Sözlüğü, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1961

TARLA

Adana'da kar yağdı.. bizim bahçe de beyaz oldu....

Artık, Çukurova'da bir koza tarlam olduğuna yemin edebilirim.

KİTAP

Kitabım hareketsizdi...

- Okuyamıyorum! dedim.

Yerde esrelerini, gökte üstünlerini gösterdiler.

ALEV

Alevden bir çift kanatla uçtu... Kanat uçlarından tutuşmuştu.

KAHKAHA

Billur, en güzel kahkahasını kırılırken attı.

KELEBEK

Tezhipçinin penceresinden bir kelebek girdi:

-Kanatlarımın yaldızını tazeler misin? dedi.

ASYA

Beni adaşlığa kabul ettin mi ey dünya parçası?

TEŞBİH

Küçülmüş, Yunus'un "dertli dolab"ı "Çıtırpıtır" olmuş "yalabyalab"ı

MELEKLER

- Melekler ağlar, yapma bu işi, dediler. Melekler ağlasın diye yaptım.

Fıkraları

Arif Nihat: "Bizde fıkranın edebîsi yok değil, fakat azdır. Bu eksiği gördüm ve kapamaya çalıştım." diyor. Bu ifade, onun, fıkrayı da sanat eseri olarak kabul ettiğini gösteriyor. Gerçekten, 1937'lerden itibaren takip edebildiğimiz altı yüzü aşkın fıkrasının hemen hemen tamamı, gerek dil ve üslûp, gerek muhteva, gerekse kompozisyon bakımından özenilerek yazılmıştır. Dolayısıyla, edebiyatımızda fıkra türünün ustaları arasında Arif Nihat'ı da saymak gerekir.

Özellikle kısa nesirlerinde, rubaîlerinde ve kısa şiirlerinde hayatın değişik yönlerini, küçük dokunuşlarla değerlendiren Arif Nihat, fıkrada daha geniş değerlendirmeler yapmış; diğer türlere dâhil edemediği politik, ideolojik meseleleri dile getirme imkânını da kullanmıştır.

Bütün fıkralarını, ele alınan meseleler açısından değerlendirdiğimizde bu fıkraların yedi ana başlıkta toplanabileceğini tesbit ettik:

1. Sosyal Hayata Dair Fıkralar: Yazar, fıkralarının yaklaşık yüzde kırkını sosyal değerlendirmelerine tahsis etmiştir. Uzunca bir süre köşe yazarlığı yaptığı için, günlük olaylarla da yakından ilgilenmiş ve etrafta meydana gelen değişik olaylardan aldığı izlenimleri çok çarpıcı bir şekilde anlatmıştır. Olayın kendisinden çok, etkileri üzerinde yoğunlaşan bir bakış tarzı vardır. Olayın etkisini anlatmak, esaslı bir süzmeyi gerektirir.

Bu süzmenin tipik örneklerinden biri, Enikli Kapı (sonraki adı Top Sesleri) adlı eserinde yer alan ve 11 Şubat 1962

tarihini taşıyan Cahide'nin Eli'dir. Yazar, fıkranın başına koyduğu “Bingöl'ün Hepsor köyünde geceleyin bir evden, sussun diye dışarıya attıkları beş yaşındaki Cahide'yi almaya gidince bulamadılar. Sabaha kadar aradılar. Sabahleyin uzaklarda bir el bulundu.” epigrafıyla olayı özetlemiş, fıkraları içinde hacmi en geniş olanların başında gelen bu fıkrayı tamamıyla duygularına ve tenkide hasretmiştir. Kahırlı bir üslûpla işlediği bu fıkra, onun "olay"ı şöyle bir hatırlatıp hemen okuyucuyla karşı karşıya gelme ve okuyucuyu nüktelerle, istihzalarla, orijinal imajlarla kendine bağlamada ne kadar mahir olduğunun da göstergesidir.

Cemiyetin aksayan birçok yönü üzerinde ilgi çekici tespit ve müşahadeler, insana ve bilhassa sorumlu kimselere, aile ve okul gibi kurumlara yönelik tenkitler onun fıkralarının belkemiğini teşkil eder.

Sosyal hayata dair gözlemler, çok net bir sosyal tenkitle iç içedir. Merkezde -yine- insan vardır.Toplumdaki manevi aksamalar söz konusu olduğunda, bu tenkidlerin son derece sertleştiği, muhatabı (aksaklıkların müsebbibi olarak gördüğü kimseleri) hırpalayıcı bir hicve dönüştüğü dikkati çeker:

ASLAN

Aslanı taşta gördüm, tunçta gördüm, kafeste gördüm, resimde gördüm. Hiç biri aslan değildi.

Sırtına semer, ağzına gem vurduran, palanlı, zahmalı, naili, köstekti zavallı aslanlar... ki, hiç biri aslan değildi!

Bize "aslan pusuya yatmaz, hasmının karşısına erkekçe çıkar!" diye öğretmişlerdi. Kahpece pusuya yatmış kahpe aslanlar gördüm.

Aslan gördüm: Tilkileşmiş. Aslan gördüm; Köpekleşmiş.

Frengili, uyuz, cüzamlı aslanlar gördüm.

"Herkesin gönlünde bir aslan yatar" diyenlere inandım; gönülleri dolaşmaya çıktım. İçinde kediler, tavuklar, çakallar yatan; yılanlar, çıyanlar, solucanlar yuvası olmuş gönüller keşfettim. Ve anladım ki ömrüm hakikî aslanı aramakla geçecek."[379]

2. Millî Meselelerimize Dair Fıkralar: Arif Nihat, sanat hayatının her devresinde millî meseleler karşısında son derece hassastır. Fıkralarında da aynı hassasiyet -zaman zaman hayli sertleşerek- devam eder.

Fıkralarına konu edindiği millî meselelerimiz arasında devletin ve milletin güvenliği ile Kıbrıs ilk sırayı alır. Türkiye'nin milletler camiası içindeki yeri, bunda meydana gelen olumlu - olumsuz gelişmeler, komşu milletlerle olan münasebetlerimiz üzerinde hassasiyetle duran yazar, toprak bütünlüğümüze yönelen tehditler karşısında hamasî bir tavır gösterir. Komşu devletlerden gelen tehditler, dış politikada pasif kalışımız, müttefikimiz olan bazı devletlerin ittifak ahlâkı ile bağdaşmayan tavırları, siyasilerimizin pısırık davranışları onu öfkelendirir.

Yurt köşelerinden herhangi bir yerin düşman istilâsından kurtuluş günüdür. Düşmanın adı sanı belli olduğu hâlde, ajanslarımız, radyolarımız, sadece yabancılardan kurtuluşu... demekte, bu yabancıların adını söylemekten çekinmekte, bir sayın yabancılar demediği kalmaktadır. Durumu bu şekilde özetleyen yazar, öfkesini son derece sert ve açık bir dille ortaya koyuyor:

Bana,

---

379 Aslan, Kubbeler, N. 5 s. 339 (Toprak D., S.12, Ağustos 1946)

- Ne yapalım, siyasî nezaket böyle konuşmayı emrediyor, diyecekler.

Böyle emrin de, böyle nezaketin de.......[380]

Arif Nihat, Kıbrıs -konusunda da çok hassastır. Ona göre, Kıbrıs, bize doğru uzanmış, bizden bir nişan yüzüğü bekleyen bir parmaktır.

En kritik zamanlarda öğretmen olarak çalıştığı, bu sayede havası, suyu, toprağı; insanı ve kültürüyle tanıdığı ve Türkiye ve dünya Türklüğü için stratejik önemini iyice kavradığı Kıbrıs'ın bir oldu bittiyle Yunanistan'a ilhakından endişe eder; bu hususta daima uyanık olmak zorunda bulunduğumuzu ısrarla savunur. Kıbrıs Rubaileri kitabında ve çeşitli şiirlerinde, daha çok şairane bir yaklaşımla çeşitli yönlerden işlediği Kıbrıs için bir kitap dolduracak kadar da fıkra yazmıştır. Yurdumuzun batısından güneyine doğru sıralanan, topraklarımıza çok yakın, irili ufaklı adalar da bu ilgi sahasının içindedir.

Kültür mirasımız, geleneklerimizin bozulması, tarih ve mazi şuuru, dil ve kültürümüz, kahraman arayışımız ve Atatürk, bayrak gibi konular da başlıca millî meselelerimiz olarak Arif Nihat'ın fıkralarında sık sık işlenen konulardır.

3. Politikaya Dair Fıkralar: Arif Nihat'ın fıkralarının en zengin malzemelerinden biri de iç politikadır. Milletvekilliği de yapmış olduğu için aktif politikanın içinde yaşamış, gazete yazarı olarak da -ister istemez- ülke politikasında olup bitenlere kulak vermiştir.

Hem bizzat siyeset yapmış olması, hem de belli bir siyasî kanada meyilli gazetelerde yazı yazması dolayısıyla bir siyasî rekabet ortamına da girmiş; bir bakıma politize bir şahsiyet olarak isim yapmıştır. Burada da en çok dikkati çeken yönü, siyasî hayattaki fikirdaşları olan kişi ve kuruluşlar dâhil, beğenmediklerini tenkit edişidir.

---

380 Yabancılar, Kubbeler, N. 5 s. 151

4. Şahsî Hayatına Dair Fıkralar: Arif Nihat, fıkranın istenildiği takdirde şahsileştirilebilme özelliğini iyi kullanmış, kendi hayatına dair bazı ayrıntıları, küçük bazı hatıra parçalarını da fıkra konusu yapmıştır. Mensur şiirlerinde ve kısa nesirlerinde olduğu gibi, fıkralarında da, onun hayata ve insana bakışı, hasretleri, arayışlarına dair önemli ip uçları vardır. Tabiî olarak, şahsî hayatıyla ilgili fıkralar duygu yönünden daha zengindir.

Hayatını hikâye etmekten baştan beri hoşlanmayan yazar, fıkralarında da dokunuşlarla yetinmiştir. O, hayatı nasıl değerlendirdiğini, ondan ne anladığını ifade etmekten daha çok hoşlanır. Fıkralarının mensur şiir tadında oluşunun en önemli sebebi de budur.

İki ayrı fıkrasından aldığımız şu parçalar, onun bu hususi tavrını ifade etmektedir:

Vurgunculuk yapmadım, soygunculuk yapmadım. Muhalefette fayda gördüm, muhalefet yaptım.

...

Devletin memuru oldum; bir partinin memurluğunu yapmadım!

...

Nufuzumu keyfime, şöhretimi suçlarıma siper etmedim. Memleketin gül gibi geleneklerini gidenek yapmadım!

Sadakat namı altında hıyanet de, cinayet de yapmışlığım yoktur!

...

Şerefli bir milletin çocuklarını yetiştirmekte zevk buldum.. Lâkin koca bebeklere, büyük şımarıklara güllâbicilik yapmadım![381]

381 Berat, Kubbeler, N. 5 s. 293

Bu baş, fes giymiştir, kalpak giymiştir, tulga giymiştir. Hiçbir şey bulamadığı zaman kendi saçını kendine taç etmesini bilmiştir.

Bu baş, aynada kendisine tarafsızca bakmayı da, haksızlıklarında kendini azarlamayı da bilmiştir.

Meziyetin önünde eğilmiş, kuvvetin önünde eğilmemiştir.[382]

Arif Nihat'ın diğer fıkralarını şu başlıklar altında toplamak mümkündür: 5. Sanata ve Basın Hayatına Dair Fıkralar, 6. Tabiata ve Tabiî Afetlere Dair Fıkralar, 7. İdeolojik Karakterli Fıkralar

Sanat ve Edebiyat Yazıları

Arif Nihat'ın sanat ve edebiyat yazılarını: 1.Edebî şahsiyetlere dair yazılar, 2.Tasavvufî düşünce ve Mevlevi erkânına dair yazılar, 3.Edebiyat sanatına dair yazılar, 4.Eser tanıtma yazıları, 5.Resim sanatına dair yazılar olmak üzere başlıca beş gruba ayırabiliriz.

Edebiyat öğretmeni olmasına rağmen, sanatçıya ve sanat eserine bir edebiyat araştırmacısı gibi değil, izlenimlerini ön plâna alarak yaklaştığı söylenebilir. Fakat bu izlenimlerin başıboş olmadığını da belirtmek gerekir.

Diğer yazılarında olduğu gibi, sanat ve edebiyat yazılarında da ayrıntılardan kaçınmış, can alıcı noktaları esas almıştır. Hâmid'in vefatı dolayısıyla kaleme aldığı Eyvah Ne Yer, Ne Yâr Kaldı!... başlıklı yazı, iki sayfadan ibaret olmasına rağmen tam 26 paragraftan meydana gelmiştir. Bu da onun, kısa dokunmalarla, meselenin özünü vermekle yetindiğini gösterir:

Tanzimat edebiyatının bugüne yetişmiş son adamı öldü.

---

382 Baş, Top Sesleri, N. 5 s. 123

...

Hayatta da şiirin mantıkını başka mantıklardan üstün tutarak yaşadı, bu yüzden bedbaht günler de geçirdi.

...

En sürekli lirik şiir onundur.

Türk edebiyatına pastoral şiiri tanıtan, ekzotik şiiri getiren odur.

İngiliz edebiyatı tesiri bizde onunla başlar. Fransız edebiyatı tesiri onunla kuvvetlenir.

Zihniyeti devrinin zihniyetiydi. Fakat Türk tarihi mevzularını da kullandı. Bunları millî saymamaya sebep yoktur.

...

Dili devrinin diliydi. Fakat bir piyesinde şahsiyetleri milletinin ata sözleriyle konuşturduğu meşhurdur.

Bunları millî saymamağa sebep yoktur.

...

Haykıran şiirlerini okumağa ses yetişmez.

...

O, Fatma için bir Makber yazdı, onun için kim bir makber yazacak?

Hâmid büyük bir şairdi. Ancak eski çerçeveler kırıldıktan sonra yeni dil ve sanat kaideleri istikrar bulmadan, sanat kontrolü ve tenkit doğmadan yetiştiği için bedbaht bir adamdır[383]

Arif Nihat, tasavvuf düşüncesine ve mevlevî erkânına dair yazılar da yazmıştır. Mevlevîliğin esasları, semâ geleneği, Konya ve Yeşil Kubbe, Mevlevîlikte sayılar, semboller

---

383 Eyvah Ne Yer Ne Yar Kaldı!, Görüşler D., Yıl:1 S. 2, Mayıs-1937

hakkında bilgiler verdiği bu yazılar, öğretici olmasına rağmen samimi bir edaya sahiptir.

Şiir sanatına ve kendi şiirine, halk edebiyatına, konuşma sanatına dair yazdığı ve çoğu dergilerde kalmış olan yazılarını ve eser tanıtma yazıları da genelde öğretici (didaktik)dir.

Diğer Yazıları

Çeşitli yurt içi ve yurt dışı izlenimlerini anlattığı seyahat yazılarını, başta eşi Servet Hanım olmak üzere değişik kimselere yazmış olduğu -edebî değeri haiz- mektupları, açık mektupları, konferans ve konuşma metinlerini diğer yazılar başlığı altında toplayabiliriz.

Bunlar arasında, kitaplarına neden alınmadığını izah edemediğimiz, edebî değeri herkesçe takdir edilecek yazılar vardır.

SONUÇ

Arif Nihat, Türk milletinin en zor günlerini yaşadığı bir dönemde dünyaya gelmiştir. Harp, işgal, yokluk, göç, hastalık, yıkılış, yeniden kurulma, iç güvensizlik, siyasal çözülme, aile içi sıkıntılar, hasret, ölüm, ayrılık gibi insan ruhunu derinden sarsan ne varsa hepsinin bir arada ve iç içe olduğu zengin bir başlangıç!

Arif Nihat'ın sanatçı kişiliğinde bu zengin başlangıcın izleri çok belirgindir. Daha on yaşına gelmeden, birçok insanın yetmiş seksen yıllık bir ömre sığdıramadığı birçok olayı yaşamıştı: Babası öldüğü zaman yedi günlük, annesi başka biriyle evlenip uzaklara gittiğinde üç yaşında, ordularımız Trablus'ta çarpışırken sekizinde, Balkan Harbinin barut kokuları etrafını sardığı zaman on yaşındaydı. Çocukluğunun geçtiği İnceğiz'den ayrılması, Örçünlü'de, Nakkaş'ta akraba evlerinde kalışı, İstanbul'a göç... hep o ilk on yılın olaylarıydı. İkinci on yılın en büyük olayı, neredeyse bütün topraklarımızı içine alan işgal, devletin yıkılışı ve yeniden kuruluş olarak özetleyebileceğimiz Millî Mücadele'dir. Bu iki on yılı yaşayan bir insanın şahsiyetini ve sanatını değerlendirirken -herhalde- sanat-hayat bağlantısına sık sık baş vurmak gerekir. Bu çalışmada, temel tutumumuz bu olmuştur. Devir, görmezlikten gelinemeyecek kadar "buyurucu" ve hiçbir sanatçının kendini kurtaramayacağı kadar "yönlendirici"dir çünkü.

Arif Nihat'ın sanatını değerlendirirken, bunun, aynı zamanda 1900'lerin başında, Türk edebiyatında meydana gelen değişmenin, yenilenmenin de değerlendirilmesi anlamına geldiğini unutmamak gerekir. 1920'lerden itibaren kendi havuzunda dönmeye başlayan bir şiir ırmağının hangi vadilerden su toplayarak beslendiği ve o ırmağı besleyen suların o havuzda ne kadar müddet kendi rengi ve kendi kokusuyla kaldığı da ayrı bir değerlendirme konusudur. Yani Arif Nihat'ın "kendisi olma" çabası... Belki bütün sanatçılar için böyledir, Arif Nihat şiirde de, nesirde de günlük olanın, somut olanın, bilinebilenin hemen önünde, içindedir; oradan yola çıkar. Fakat oradan yola çıkıp öyle bir yere gider ki ve öyle değişik bir tarzda gider ki, sanatçının kendi oluşunun ne kadar farklı bir şey olduğunu orada kavrayıverirsiniz.

Bu "kendisi olma macerası", şair daha on beş on altı yaşlarındayken Kastamonu'da başlamış, otuzlu yaşlarını geride bıraktığı yıllara kadar sürmüştür. Bu süre içinde Türk edebiyatının içinden geçtiği olaylar zinciri hatırlanırsa, sanatının hangi kaynaklardan gıdalanmış olabileceği de anlaşılır. Edebiyatımızda, yüzyılın başından 1975'lere kadar geçen süre, tam anlamıyla "çok yönlü" gelişmeleri içine alır. Taşrada çalıştığı için, İstanbul'daki edebî çevrelerle doğrudan temas imkânları kısıtlı da olsa, şair, bu süre içindeki edebî hareketlerden -hem sanatçı olarak, hem de gündemi iyi takip eden bir edebiyat öğretmeni olarak haberdardır.

O, İstiklâl Marşı'nın yazıldığı yıllarda, şairlik yolunda ilk adımlarını atıyordu. Bülbül aynı yıllarda yazılmış; Çanakkale'yi destanlaştıran büyük şiir de aşağı yukarı aynı yıllarda doğmuştu. Ayrıca, Mehmed Emin ve Ziya Gökalp gibi büyük dava adamları, milleti vatan müdafaasına ça-

ğıran, orduyu gayrete getiren manzumeler kaleme almak suretiyle, genç şairleri de ateşliyorlardı. Arif Nihat'ın sanatının köklerinde -özellikle ilk şiirlerinde- bu şiirlerin rengini aramak yanlış olmaz. İstiklâl Harbi sıralarında Kastamonu'da, ondan önceki dört yıl boyunca da Bolu'da bulunan şair, Anadolu'da yaratılmakta olan destanı daha yakından gözleyebildiği için, Kastamonu'da yazdığı şiirlerde Mehmed Emin-Mehmed Akif havası daha belirgindir. 1928'de Adana'da başlayan "taşra hayatı" 1950'de milletvekili olarak Ankara'ya gelinceye kadar sürdüğü, bundan sonra da artık arayış devresini çoktan geride bırakmış olduğu için, Arif Nihat, hiç aristokrat olmamış; şiirinin bir damarının Anadolu'dan beslenmesi sebebiyle hep "yerli" kalmıştır. *Memleket şiir ve edebiyatındaki yarım asırlık değişiklikler, bende bir sıra takip eder şekilde değil, fakat şahsiyetimin türlü cepheleri olarak zaman zaman görülür.*[384] sözleri, onun, herhangi bir edebî cereyana dahil olmak hususunda pek de hevesli olmadığını gösteriyor.

Arif Nihat, hem şiirde, hem de nesirde tam anlamıyla "çeşitlilik" göstermiş; eşya, olay, duygu, düşünce... ne görüp duyduysa ondan yazı çıkarabilmiştir. Şiirde hiç yeri yokmuş gibi duran birçok eşya, onda kolaylıkla yer bulabilir. Üstelik, epeyce bir kısmı şiirin bünyesiyle tam kaynaşarak...

Çeşitlilik, bir taraftan ilham zenginliğini, bir taraftan da arayışı ifade eder. Hayata ve kâinata büyük bir merak ve hayranlıkla bakan şairin, sanat hayatı boyunca, çok yönlü arayış içinde bulunması tabiî olmakla birlikte, Arif Nihat'ın etrafla olan ilgisini -neredeyse- bir romancı dikkati derecesine götürmesi ilgi çekicidir.

---

384 Hisar'dan Biyografiler, Hisar D., Mayıs 1966, S.29 (104)

Arif Nihat, şiirde olsun, nesirde olsun, çok sade bir dil kullanmıştır. Günlük konuşma dilinin kelimelerini, fıkralarında kullandığı rahatlık içinde şiirde de kullanır. "Şiir dili"nin, kelimelerin kökenine göre seçilmesinden değil, onların kullanılış tarzından doğduğunu düşünmüş ve kelimelerin farklı istifinden doğan zenginliği esas almıştır. Böylece, yapmacık yollara sapmadan, kuvvetli bir ses ve hayal dokusu yaratabilmiştir.

Ölülerden de okuyucularının bulunduğunu düşünerek, geleneğe bağlı şiirlerinde dilin biraz ağırlaşması ise, biraz şair fantezisine, biraz da şuurlu olarak geleneğe bağlanışına yorulabilir. Fakat eski dili kullandığı Kubbe-i Hadrâ ve Divançe-i Ârif'in kelimeleri bile, benzeri bir uygulama yapmış olan Yahya Kemal'in Eski Şiirin Rüzgârıyle ve Enis Behiç'in Vâridât-ı Süleyman adlı eserlerinin dilinden daha sadedir.

Onun şiir dilinin, zaman zaman, ses organizasyonu ve hayal dokusu yönünden çok zenginleştiği görülür. Ritm ve armoni unsurlarını ve mecazî arka plân zenginliğini çok iyi kullanabilen; vezin, kafiye, şekil gibi problemleri çoktan aşmış bir sanatçıdır. "Sanat, tekniğin yenilmesiyle başlar." demesi, kendi yaptığı işin net bir şekilde farkında olduğunu gösterir.

Nesirlerinde de dilin aynı zenginlikte kullanıldığına dair çok sayıda örnek vardır. Mensur şiirleri bir tarafa, fıkralarında bile, şiir havası sezilebilir.

Arif Nihat'ın şiirini muhteva unsurları yönünden değerlendirirken gördük ki yukarıda sözünü ettiğimiz çeşitlilik asıl bu alanda ortaya çıkıyor. Gerçekten, Arif Nihat, yeryüzünde ne gördüyse, gökyüzünde neyi hayal ettiyse, tasavvur sınırları içinde ne varsa hepsini şiirin tematik kadrosuna dahil etmeye çalışmıştır. Adana'da başlayan ve

son yıllarına kadar -aralıklarla da olsa- süren köşe yazarlığının, bu çeşitliliği desteklemiş olduğunu düşünmek yanlış olmaz. Nitekim, gazetecilik yaptığı yıllarda karşılaştığı bazı iç burkucu olaylardan çok dokunaklı fıkralar, mensur şiirler ve hatta şiirler çıkardığı olmuştur. Sussun diye dışarıya bırakılan minik Cahide'nin kurtlar tarafından parçalanışı "Cahide'nin Eli" yazısını, İstanbul'da yakacak kömür toplamaya çalışırken göçük altında kalarak can veren kız çocuklarının ölümünden duyduğu acıyı şiirleştirdiği "Altı Kızlar" şiirini buna örnek gösterebiliriz. O, gazeteci dikkatinin sanatçı hassasiyetini beslediği iyi örneklerden biridir.

Arif Nihat'ın şiiri de nesri de, yarım asırdan fazla sürmüş bir cehdin verimidir. Yeni Türk şiirini değerlendiren ciddi, tarafsız ve iyi niyetli her araştırmacı, onun bu büyük emeğini görmezlikten gelemez.

KAYNAKÇA

Arif Nihat Asya Hakkında çok sayıda yazı yazılmıştır. Bunların geniş bir listesi, Arif Nihat Asya'nın Nesirleri (1991) ve Arif Nihat Asya'nın Şiir Dünyası adlı kitaplarımızda mevcuttur. Burada, mevcut kaynaklardan belli başlıları verilecektir.

1. KİTAPLAR

1.1.ÖNER, Sakin. ARİF NİHAT ASYA, Toker Yayınları, 100 Büyük Edip-Şair Dizisi No:36, Genel Dizi:175 İstanbul-1979, 352 s.

1.2.YILDIZ, Saadettin. ARİF NİHAT ASYA'NIN NESİRLERİ, Kültür Bakanlığı Yayınları/1252 Kültür Eserleri Dizisi/160 , Ankara- 1991, 212 s.

1.3.YILDIZ, Saadettin, ARİF NİHAT ASYA'NIN ŞİİR DÜNYASI, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları:3035, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 918, Türk Edebiyatı Dizisi:30, İstanbul 1997, 672 s.

1.4. Orakçı Cengizhan, ARİF NİHAT ASYA, Alternatif Yayınevi, Ankara, 2003, 208 s.

1.5.ÖZDEMİR, Dr.Mehmet, ARİF NİHAT ASYA KIBRIS'TA, Yeni Asya Yayınları, 2003 296 s.

2. TEZLER

2.1.YÜCEL, Bilgin. ARİF NİHAT ASYA, Ank.Ün. D.T.C.F.Mezuniyet Tezi, Ankara-1970

2.2. KAVAK, Refaeddin. ARİF NİHAT ASYA'NIN ŞİİRLERİNDE MİLLÎ KÜLTÜR, F.Ü. Ed.Fak. Lisans Tezi, Elazığ-1979

2.3. YILDIZ, Saadettin. ARİF NİHAT ASYA Hayatı-Sanatı-Eserleri ve Nesirleri, T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Edirne-1990 219+XXIII s.

2.4. YILDIZ, Saadettin, ARİF NİHAT ASYA'NIN ŞİİRİ, Doktora Tezi, Trakya Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne-1994 662 s.

3. DERGİ VE GAZETE YAZILARI

3.1.ECER, Naci. AYETLER MÜNASEBETİYLE, Görüşler D., S.3 Haziran-1937

3.2.SEFERCİOĞLU, Necmettin. VAGONA SIĞAN ASYA, Kalem D., S.4/5 Aralık/Ocak-1948/49

3.3.TÜRK, Dr.Cezmi. ASYA, Kalem D., S.4/5 Aralık/Ocak-1948/49

3.4.ZAİMOĞLU, Z.İlhan. SEL□M SANA ASYA, Kalem D., S.4/5 Aralık/Ocak-1948/49

3.5.SANÇAR, Necdet. BİR BAYRAK RÜZGAR BEKLİYOR, Toprak D., S.64 Mart-1960

3.6.ARGEŞO (Asya), Fırat. BABAM ARİF NİHAT ASYA, Defne D., S.62 Şubat-1969

3.7.ASYA, Arif Nihat. ARİF NİHAT ASYA KİMDİR? Defne D., S.62 Şubat-1969 (Defne dergisinin 62. sayısı, 50.sanat yılı dolayısıyla Arif Nihat Asya Özel Sayısı olarak hazırlanmıştır. Yukarıdaki yazı kendisi tarafından kaleme alınmıştır.)

3.8.ÇINARLI, Mehmet. Sanatçı Dostlarım: ARİF NİHAT ASYA , Töre D., S.25 Haziran-1973

3.9.KAVUKÇUOĞLU, Nuşin (Derl.). ARİF NİHAT ASYA İÇİN NE YAZDILAR, Eflatun D., S.74 Şubat-1975

3.10.SOYUER, Halil. ARİF NİHAT ASYA'DAN ANILAR, Eflatun D., S.75 Mart-1975

3.11.TANSEL, F.Abdullah. ARİF NİHAT ASYA VE NEJDET SANÇAR, Kubbealtı Akademi Mec., S.2 Nisan-1975

3.12.VEZİROĞLU, İlter. ARİF NİHAT ASYA VE KIBRIS, Çağrı D., S.205 Şubat-1975 (Aynı yazı, Eflatun D., S.73'te de var.)

3.13.HACIEMİNOĞLU, Necmettin. ARİF HOCA İÇİN, Öncüler D., S.1 Ocak-1976

3.14.ÖKSÜZ, Emine Işınsu. VEFATINDAN BİR YIL SONRA, Töre D., S.56 Ocak-1976

3.15. TURAL, Sadık Kemal, ARİF NİHAT ASYA , Türk Kültürü D., S.14 (160) Şubat-1976

3.16.TURAL, Sadık Kemal, ÖLÜMÜNÜN BİRİNCİ YILINDA ARİF NİHAT ASYA'NIN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ, Töre D., S.56 Ocak-1976

3.17.BAKİLER, Yavuz Bülent, ARİF NİHAT ASYA SOHBETİ , Türk Edebiyatı D., S.69 Temmuz-1979

3.18. BAKİLER, Yavuz Bülent, ARİF NİHAT ASYA ŞEB-İ ARUSU, Türk Edebiyatı D., S.99 Ocak-1982

3.19.BAKİLER, Yavuz Bülent, BİR HATIRANIN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ, Türk Edebiyatı D., S.103 Mayıs-1982

3.20. İNAL, Ayhan. TÜRKOCAĞI HATIRALARI, Türk Yurdu D., S.3 Nisan-1987

3.21.YILDIZ, Saadettin. ARİF NİHAT ASYA VE EDİRNE, Edirne Hudut Gzt., 2-4-5-6 Şubat 1991

3.22. KABAKLI, Ahmet. NA'T, Türk Edebiyatı D. S.221 Mart-1992 (Şairin NAAT adlı şiirinin geniş bir tahlili yapılmıştır. Bu tahlil, yazarın daha sonra yayınlanan Şiir İncelemeleri adlı eserinde de yer almıştır.)

3.23. YILDIZ, Saadettin, Ârif Nihat Asya'nın Üç Şiir Kitabı Üzerine, Tohum D., Aralık 2001-Ocak 2002, S:4, s.9-14)

3.24. YILDIZ, Saadettin, Ârif Nihat Asya'da Vatan Sevgisi ve Tarih Şuuru, Yeni Türkiye D., Ocak-Şubat 2002, Yıl:8, S:43, s.510-514

3.25.YILDIZ, Saadettin, Lârî Camii, Murâdiye ve Selimiye Şiirlerinin Üslûbu -İmaj Dokusu Yönüyle- Trakya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dii ve Edebiatı Bölümü I.Edirne Kültür Sempozyumu Bildirileri (23-25 Ekim 2003), s.285-296

3.26.AKALIN, Şükrü Haluk, TÜRKÇENİN BAYRAKLAŞAN ŞAİRİ ARİF NİHAT ASYA, Türk Edebiyatı D., Türk Edebiyatı Özel Sayı Türkçenin Bayraklaşan Şairi Arif Nihat Asya, Ağustos-Eylül 2004, S.370-371

3.27.AKAR, Ali, ARİF NİHAT SYA'NIN ŞİİR COĞRAFYASI, Türk Edebiyatı D., Türk Edebiyatı Özel Sayı Türkçenin Bayraklaşan Şairi Arif Nihat Asya, Ağustos-Eylül 2004, S.370-371

3.28.BAKİLER, Yavuz Bülent, ARİF NİHAT ASYA ÇOCUKLUK GÜNLERİNİ ANLATIYOR, Türk Edebiyatı D., Türk Edebiyatı Özel Sayı Türkçenin Bayraklaşan Şairi Arif Nihat Asya, Ağustos-Eylül 2004, S.370-371

3.29.ANDI, M.Fatih, ARİF NİHAT ASYA'NIN KISA NESİRLERİ, Türk Edebiyatı D., Türk Edebiyatı Özel Sayı Türkçenin Bayraklaşan Şairi Arif Nihat Asya, Ağustos-Eylül 2004, S.370-371

3.30.CEYLAN, Ömür, ARİF NİHAT ASYA'NIN AŞK UFUKLARI, Türk Edebiyatı D., Türk Edebiyatı Özel Sayı Türkçenin Bayraklaşan Şairi Arif Nihat Asya, Ağustos-Eylül 2004, S.370-371

3.31.DÖNMEZ, Ali Osman, MİLLİ MANEVİ DEĞERLERİ BAYRAKLAŞTIRAN ARİF NİHAT ASYA, Yağmur D., Ekim-Kasım-Aralık 2004, S.25

3.32.DURSUN,Yusuf, ARİF NİHAT ASYA'NIN ŞİİRLERİNDE TASAVVUF, Türk Edebiyatı D., Türk Edebiyatı Özel Sayı Türkçenin Bayraklaşan Şairi Arif Nihat Asya, Ağustos-Eylül 2004, S.370-371

3.33.IŞIK, İhsan, FETİH MARŞI ŞAİRİ, Türk Edebiyatı D., Türk Edebiyatı Özel Sayı Türkçenin Bayraklaşan Şairi Arif Nihat Asya, Ağustos-Eylül 2004, S.370-371

3.34.KOCAKAPLAN, İsa, RİF NİHAT ASYA'DAN YAHYA KEMAL'E, Türk Edebiyatı D., Türk Edebiyatı Özel Sayı Türkçenin Bayraklaşan Şairi Arif Nihat Asya, Ağustos-Eylül 2004, S.370-371

3.35.MACİT, Muhsin, ARİF NİHAT ASYA'NIN ŞİİRİNDE GELENEĞİN ETKİSİ, Türk Edebiyatı D., Türk Edebiyatı Özel Sayı Türkçenin Bayraklaşan Şairi Arif Nihat Asya, Ağustos-Eylül 2004, S.370-371

3.36.ÖBEK, Ali İhsan, ÖKSÜZ ÇOCUĞUN NİNNİLERİ, Türk Edebiyatı D., Türk Edebiyatı Özel Sayı Türkçenin Bayraklaşan Şairi Arif Nihat Asya, Ağustos-Eylül 2004, S.370-371

3.37.SEVGİ, Ahmet, ARİF NİHAT ASYA'NIN RUBAİLERİ ARASINDA, Türk Edebiyatı D., Türk Edebiyatı Özel Sayı Türkçenin Bayraklaşan Şairi Arif Nihat Asya, Ağustos-Eylül 2004, S.370-371

3.38.SUBAŞI, Muhsin İlyas, MEVLEVİ ARİF NİHAT ASYA, Türk Edebiyatı D., Türk Edebiyatı Özel Sayı Türkçenin Bayraklaşan Şairi Arif Nihat Asya, Ağustos-Eylül 2004, S.370-371

3.39.ÜLGEN, Erol, Arif Nihat Asya'nın Hayatından Bir Kesir: Kıbrıs Günleri, Türk Edebiyatı D., Türk Edebiyatı Özel Sayı Türkçenin Bayraklaşan Şairi Arif Nihat Asya, Ağustos-Eylül 2004, S.370-371

3.40.YILDIZ, Saadettin, ARİF NİHAT ASYA'NIN KASTAMONU'DA YAZDIĞI ŞİİRLER, Türk Edebiyatı D., Türk Edebiyatı Özel Sayı Türkçenin Bayraklaşan Şairi Arif Nihat Asya, Ağustos-Eylül 2004, S.370-371

3.41.YILDIZ, Saadettin, ARİF NİHAT ASYA'NIN ESERLERİ, Türk Edebiyatı D., Türk Edebiyatı Özel Sayı Türkçenin Bayraklaşan Şairi Arif Nihat Asya, Ağustos-Eylül 2004, S.370-371

4. MÜLAKATLAR

4.1.SAMANCI, M.Nuri. ARİF NİHAT ASYA'YA 10 SORU ARİF NİHAT ASYA'DAN ON CEVAP, Defne D., S.62 Şubat-1969

4.2. KARAPINAR, Mustafa. ARİF NİHAT ASYA İLE BİR KONUŞMA, Töre D., S.17 Ekim-1972

4.3. BAKİLER, Yavuz Bülent. ARİF NİHAT ASYA'NIN SON NÜKTESİ SON ENDİŞESİ, Töre D., S.45 Şubat-1975

4.4. BAKİLER, Yavuz Bülent, ARİF NİHAT ASYA İLE SON KONUŞMA, Töre D., S.46 Mart-1975

4.5. BAKİLER, Yavuz Bülent, ARİF NİHAT ASYA'DAN DİNLEDİKLERİM, Töre D., S.49 Haziran-1975

4.6. BAKİLER, Yavuz Bülent, SERVET ASYA ARİF NİHAT ASYA'YI ANLATIYOR-I , Hisar D., S.145 Ocak-1976

4.7. BAKİLER, Yavuz Bülent, SERVET ASYA ARİF NİHAT ASYA'YI ANLATIYOR-II, Hisar D., S.146 Şubat-1976

4.8. BAKİLER, Yavuz Bülent, ARİF NİHAT ASYA'DAN DİNLEDİKLERİM, Töre D., S.69 Şubat-1977

4.9.BAKİLER, Yavuz Bülent. ARİF NİHAT ASYA İLE BİR SOBET: SUL-TAN İKİNCİ ABDÜLHAMİT, Töre D., S.80 Ocak-1978

4.10.BAKİLER, Yavuz Bülent, HAKKA YÜRÜYÜŞÜNÜN 6.YILINDA ARİF NİHAT ASYA İLE BİR KONUŞMA, Töre D.,

S.105 Şubat-1980 (Bakiler, konuşmanın sorularını hazırlamış ve Arif Nihat'ın çeşitli yazılarından seçtiği parçaları "cevap" yerine kullanmıştır.)

4.11.GÖZLER, H.Fethi. ÖLÜMÜNÜN 10.YILI MÜNASEBETİYLE ARİF NİHAT ASYA'NIN EDEBÎ ŞAHSİYETİ ÜZERİNE SEKİZ SORU SEKİZ CEVAP, Gülpınar D., Yıl:9 S.109 Şubat-1985

4.12.BELLİ, Şemsi. KIZI FIRAT ASYA'YLA ARİF NİHAT SOHBETİ, Tv-2 "Şiir Bahçesi" Programı, 6 Ara.1988

4.13. YILDIZ, Saadettin. YAVUZ BÜLENT BAKİLER İLE ARİF NİHAT ÜZERİNE MÜLAKAT, (Özel arşiv) (27 Eylül 1989 Çarşamba, Ankara)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEÇMELER

ŞİİRLERİNDEN

Din ve Tasavvuf Şiirleri

NAAT

-Hakkı Mahmut Soykal'ın ruhuna ithaf olunur-

Seccaden kumlardı...

Devirlerden, diyarlardan
Gelip göklerde buluşan
Ezanların vardı!

Mescit mü'min, minber mü'min...
Taşardı kubbelerden tekbir,
Dolardı kubbelere "amin!"

Ve mübarek geceler dualarımız,
Geri gelmeyen dualardı...
Geceler, ki pırıl pırıl,
Kandillerin yanardı!

Kapına gelenler, ya Muhammed,
-Uzaktan,yakından-
Mü'min döndüler kapından!

Besmele, ekmeğimizin bereketiydi;
İki dünyada aziz ümmet,
Muhammed ümmetiydi.
Konsun - yine - pervazlara
Güvercinler;
"Hû hû"lara karışsın
Aminler...
Mübarek akşamdır;
Gelin ey Fatiha'lar, Yasin'ler!

Şimdi seni ananlar,
Anıyor ağlar gibi...
Ey yetimler yetimi,
Ey garipler garibi;
Düşkünlerin kanadıydın,
Yoksulların sahibi...
Nerde kaldın ey Resûl,
Nerde kaldın ey Nebi?

Günler, ne günlerdi, ya Muhammed;
Çağlar ne çağlardı:

Daha dünyaya gelmeden
Mü'minlerin vardı...
Ve birgün, ki gaflet
Çöller kadardı,
Halime'nin kucağında
Abdullah'ın yetimi,
Amine'nin emaneti ağlardı!

Hatice'nin goncası,
Aişe'nin gülüydün.
Ümmetin gözbebeği,
Göklerin resûlüydün...
Elçi geldin, elçiler gönderdin...
Ruhunu Allah'a,
Elini ümmetine verdin.
Beşiğin, yurdun, yuvan
Mekke'de bunalırsan
Medine'ye göçerdin.

Biz dünyadan nereye
Göçelim, ya Muhammed?
Yeryüzünde riya, inkâr, hiyanet
Altın devrini yaşıyor...
Diller, sayfalar, satırlar
(Ebu Leheb öldü). diyorlar:
Ebu Leheb ölmedi, ya Muhammed;
Ebu Cehil, kıtalar dolaşıyor!

Neler duydu şu dünyada
Mevlid'ine hayran kulaklarımız:

Ne adlar ezberledi, ey Nebî,
Adına alışkın dudaklarımız!
Artık, yolunu bilmiyor;
Artık, yolunu unuttu
Ayaklarımız!
Kâbe'ne siyahlar
Yakışmamıştır, ya Muhammed,
Bugünkü kadar!

Haset, gururla savaşta;
Gurur, Kafdağı'nda derebeyi...
Onu da yaralarlar kanadından,
Gelse bir şefkat meleği...
İyiliğin türbesine
Türbedar oldu iyi!
Vicdanlar sakat
Çıkmadan yarına
İyilikler getir, güzellikler getir
Âdem oğullarına!

Şu gördüğün duvarlar, ki
Kimi Tâif'tir kimi Hayber'dir...
Fethedemedik, ya Muhammed,
Senelerdir!

Ne doğruluk ne doğru;
Ne iyilik, ne iyi...
Bahçende en güzel dal,
Unuttu yemiş vermeyi...
Günahın kursağında

Haramların peteği!
Bayram yaptı yabanlar:
Semâve'yi boşaltıp
Sâve'yi dolduranlar...
Atını hendeklerden -bir atlayışta-
Aşırdı aşıranlar...
Ağlasın Yesrib,
Ağlasın Selman'lar!

Gözleri perdeleyen toprak,
Yüzlere serptiğin topraktı...
Yere dökülmeyecekti, ey Nebî
Yabanların gözünde kalacaktı!
Konsun - yine - pervazlara
Güvercinler;
"Hû hû" lara karışsın
Aminler...
Mübarek akşamdır;
Gelin ey Fatiha'lar, Yasin'ler!

Ne oldu ey bulut,
Gölgelediğin başlar?
Hatırında mı, ey yol,
Bir aziz yolcuyla,
Aşarak dağlar taşlar,
Kafile kafile, kerven kervan
Şimale giden yoldaşlar?

Uçsuz bucaksız çöllerde,
Yine, izler gelenlerin,
Yollar gideceklerindir.

Şu tekbir getiren mağara,
Örümceklerin değil;
Peygamberlerindir, meleklerindir...
Örümcek ne havada,
Ne suda, ne yerdeydi...
Hakkı göremeyen
Gözlerdeydi!

Şu kuytu, cinlerin mi;
Perilerin yurdu mu?
Şu yuva - ki bilinmez,
Kuşları hüdhüd müdür, güvercin mi, kumru mu? -
Kuşlarını, bir sabah,
Medine'ye uçurdu mu?

Ey Ebva'da yatan ölü,
Bahçende açtı dünyanın
En güzel gülü;
Hatıran,uyusun çöllerin
Ilık kumlarıyla örtülü!

Dinleyene, hâlâ,
Çöller ses verir:
"Yâleyl!" susar,
Uğultular gelir.
Mersiye okur Uhud,
Kaside söyler Bedir.
Sen de, bir hac günü,
Başta Muhammed, yanında Ebubekir;

Gidenlerin yüz bin olup dönüşünü
Destan yap ey şehir!

Ebubekir'de nur, Osman'da nurlar…
Kureyş ululari, karşılarında
Meydan okuyan bir Ömer bulurlar;
Ali'nin önünde eğilir surlar.
Bedir'de, Uhud'de, Hayber'de
Hakkın yiğitleri, şehit olurlar…
Bir mutlu günde, ki ölüm tatlıydı;
Yerde kalmazdı ruh… kanatlıydı.

Konsun - yine - pervazlara
Güvercinler;
"Hû hû" lara karışsın
Aminler…
Mübarek akşamdır;
Gelin ey Fatiha'lar, Yasin'ler!

Vicdanlar sakat çıkmadan,
Ya Muhammed yarına;
İyiliklerle gel, güzelliklerle gel
Âdem oğullarına!

Yüreklerden taşsın
Yine imanlar!
Itrî, bestelesin tekbirini;
Evliya, okusun Kur'an'lar!
Ve Kur'anı göznuruyla çoğaltsın
Kayışzade Osman'lar

Naatini Galip yazsın, mevlidini Süleyman'lar!
Sütunları, kemerleri, kubbeleriyle
Geri gelsin, Sinan'lar!
Çarpılsın, hakikat niyetine
Cenaze namazı kıldıranlar!

Gel, ey Muhammed, bahardır...
Dudaklar ardında saklı
Aminlerimiz vardır!..
Hacdan döner gibi gel;
Mi'rac'tan iner gibi gel;
Bekliyoruz yıllardır!

Bulutlar kanad, rüzgâr kanad;
Hızır kanad,Cibril kanad;
Nisan kanad, bahar kanad;
Ayetlerini ezber bilen
Yapraklar kanad...
Açılsın gök kapıları,
Açılsın perdeler, kat kat!
Çöllere dökülsün yıldızlar;
Dizilsin yollarına
Yetimler, günahsızlar!
Çöl gecelerinden,yanık
Türküler yapan kızlar
Sancağını saçlarıyla dokusun;
Bilâl-i Habeşî sustuysa
Ezanlarını Dâvûd okusun!

Konsun - yine - pervazlara
Güvercinler;
“Hû hû” lara karışsın
Aminler…
Mübarek akşamdır;
Gelin ey Fatiha’lar, Yasin’ler!

DUÂ I

Biz kısık sesleriz; minareleri,
Sen, ezansız bırakma, Allah'ım!

Ya çağır şurda bal yapanlarını;
Ya kovansız bırakma Allah'ım!

Mahyasızdır minareler... göğü de
Kehkeşansız bırakma Allah'ım!

Müslümanlıkla yoğrulan yurdu ,
Müslümansız bırakma Allah'ım!

Bize güç ver... cihat meydanını
Pehlivansız bırakma Allah'ım!

Kahraman bekleyen yığınlarını
Kahramansız bırakma Allah'ım!

Bilelim hasma, karşı koymasını:
Bizi cansız bırakma Allah'ım!

Müslümanlıkla yoğrulan yurdu
Müslümansız bırakma, Allah'ım!

Yarının yollarında yılları da
Ramazansız bırakma, Allah'ım!

Ya dağıt kimsesiz kalan sürünü,
Ya çobansız bırakma, Allah'ım!

Bizi sen sevgisiz, susuz, havasız
Ve vatansız bırakma, Allah'ım!

Müslümanlıkla yoğrulan yurdu
Müslümansız bırakma Allah'ım!

TESPİH

Önümüzden geçer gider...
Bir siyah tespih geceler;
Bu tespihi bir çeken var.

Göğe açık yüzümüze,
Nur arıyan gözümüze
-Testi testi, kadeh kadeh-
Işıkları bir döken var.

Nereye, nereye yolcu?
Yine önünde bir doğu,
Yine ardında gölgen var.

Goncanı rüzgârlar aldı,
Dalında bir sızı kaldı...
Söyle ey gül, söyle: nen var?

Nedir, nedir bu çatırdı?
Yine bir şeyler yıkıldı;
Yine devrilen, çöken var.

Önümüzden geçer gider...
Bir siyah tespih geceler;
Bu tespihi bir çeken var.

SABAH EZANI

“Uyan!” diyen o güzel
Nidâya aç odanı;
Açıp güzelliği en
Güzel çağında tanı:
Vakit seher vakti,
Ezan sabah ezanı!

Uyan ey Arif,uyan;
Uyar uyuklayanı,
Ki yerle gök - şimdi -
Ezanların vatanı:
Vakit seher vakti,
Ezan sabah ezanı!

H III

Kulluğundan, rızândan hâric
Ümûr verme bana!

Uğur değilse düşür sâfilîne kevkebimi
Ve nûr verme bana!

Yolumda haz duyacaksam elin mükâsından
Sürûr verme, İlâhî, sürûr verme bana!

Ufuk ufuk açılan lâyezâl fecrini ver,
Fücûr verme bana!

Sâniham sen ve san'atım senden;
Gurur verme, İlâhî, gurur verme bana!

Fesâda kullanacaksam en ince zerresini
Şuur verme bana!

Huzûru selbedeceksem cihanda bir lâhzada
Huzur verme, llâhî, huzur verme bana:

Halka, mahlûka sevgiden gayri
Kusur verme bana!

Gerek değilse kudümüm bu hâkidâna değer
Zuur verme, İlâhî, zuhur verme bana!

D III

Yatırırken bu sedef kakmalı şimşir beşiğe
Neyle kundakladılar Hazret-i Mevlâna'yı?

Perdelerden taşırıp neyleri çığlık çığlık
Neyle kundakladılar Hazret-i Mevlâna'yı.

Bir, ipekten ve köpükten yaratılmış yumuşak
Tüyle kundakladılar Hazret-i Mevlâna'yı

Kıyılardan, ovalardan dererek inciyle,
Çiyle kundakladılar Hazret-i Mevlâna'yı

Gece, mehtâbı elekten geçirip kirpikler
Ayla kundakladılar Hazret-i Mevlâna'yı.

Mesnevî'sinde bir altın lüleden nur akıtıp
Öyle kundakladılar Hazret-i Mevlâna'yı.

"Bu yürek durmayacaktır." dediler.. esmâdan
"Hay" la kundakladılar Hazret-i Mevlâna'yı.

Sakalar doldurarak kırbaların Kevser'den
Meyle kundakladılar Hazret-i Mevlâna'yı.

Ve açıp ağzını Nisan Tası'nın Besmele'ler
Suyla kundakladılar Hazret-i Mevlâna'yı.

Rûhlardan, kokulardan, durulardan duru bir
Şeyle kundakladılar Hazret-i Mevlâna'yı

Ulu Tûbâ'ların altında gönüller, eller
Böyle kundakladılar Hazret-i Mevlâna'yı.

MEVLÂNA

Yıllar yılı gurbetlere sabretti de gitti;
Her hâli için Tanrı'ya şükretti de gitti.

Yaz kış sabah akşam, gece gündüz demeden o,
Esmâ-ı İlâhiyyeyi zikretti de gitti...

Yaz kış, sabah akşam otururken ve dönerken
Esrâr-ı İlâhiyyeyi fikretti de gitti.

Kalkınca kudumlerle ve neylerle semâ'a
Her akşamı bir Leyle-i Kadr etti de gitti.

"Arif kişiler gönlü yerimdir!" diyerekten
Sevdasını ariflere nezretti de gitti.

Herkes bilir ömrünce gönül kırmadı şurda;
Ömrünce sevap işledi, hayr etti de gitti.

İnşad edecektir onu güller de dalından:
Evradını bülbüllere öğretti de gitti.

Duyguyla, tefekkürle kanatlandı yerinden;
Her fikri ve her duyguyu şi'r etti de gitti.

Hüsnün dili, aşkın dili, gönlün dilidir bu...
İhsanını nisan gibi neşretti de gitti.

Gözler bularak bakmak için sende ey Asya,
Her yıl düğün âyînini seyretti de gitti.

Tahrilli Yeşil Kubbe'nin üstünde hilâli
Yollarda kalan yolcuya bedr etti de gitti.

Mutriplere "Ney üfle, kudüm vur!", sana, şair,
"Yaz, söyle ve anlat!" diye emretti de gitti.

Bir kısmına tesbihini has bendelerinden,
Bir kısmına ilhamını devretti de gitti.

D V

Ney, kudüm, ud uyumuşlar şimdi.
Okur evradını kuşlar şimdi.

Hepsi “Mevlâ” diye çarpardı, yazık,
O yürekler soğumuşlar şimdi!

Mesnevî nerde, nasıldır Dîvan?
Çeşmelerdir, kurumuşlar şimdi...

Yolcusuz, Kubbe-i Hadrâ’ya gelen
Şu inişleri şu yokuşlar şimdi...

Bîhaber öyle ki, bilmem; ne yazar,
Ne okurlar okumuşlar şimdi?

Tozlar altında mı, göklerde midir
O keramet, o buluşlar şimdi?

Rahlelerden el açar arşa dua
Okur evradını kuşlar şimdi!

IŞIK

Gül ışık, hâle ışık…
Geliyor nazlı tomurcuklarda
Yumulur hâle ışık.

Süt ışık, jâle ışık..
Gelecektir, dostlar,
Koncalardan emilir hâle ışık.

Nûrdan doldurulup bir şerbet
Gelecektir, gelecektir elbet
Bana iksîr verir hâle ışık.

Süzülüp bayraktan
Dolu bir bardaktan
Gelsin ağzımda erir hâle ışık!

Gül ışık, hâle ışık!
Bu serâb ülkede, ey gül, senden
Bana, benden sana seyyâle ışık!

Söyleyin lâlelere
Ki dudak imreniyor hâlelere;
Gelecektir, geliyor

Sıcağından coşacak hâle ışık.
Sonra billûr, çini
Kefelerden taşacak hâle ışık.

Tül ışık, inci ışık, jâle ışık..
Dudağından al al
Dağılırken bütün eşkâle ışık

Ne olur gelse sana
Bir gelinlik biçilir hâle ışık
Ve bana
Saçlarından içilir hâle ışık!

Gül ışık, lâle ışık..
Geldi zambakta yanar hâle ışık;
Geldi mercanda kanar hâle ışık
Ki bu rü'yâ gecesi

Çözülüp bilmeceler bilmecesi
Gelecek kendiliğinden, artık,
Lezzetinden köpürür hâle ışık;
Köpüğünden öpülür hâle ışık.

YÛNUS

Akıt nûr hâlinde ni'metleri;
İçir "Hak!" diyen kalbe himmetleri
Elinden, dilinden kerâmetleri
Celî Yûnus'um!

Dilin vahye, ilhâma uygun beyan...
Yakından, uzaktan duyar duymayan...
Ki şi'rinde -yer yer - Muhammed ayan
Ve - yer yer - Alî, Yûnus'um!

Misalince biz, gerçi, açtık cihad,
Yaman çıktı, lâkin, inad, i'tiyad...
"Yenildin mi sen, yoksa!" dersen, Nihad,
"Belî Yûnus'um, der, belî Yûnus'um!"

Çilen var, hakîkatların hâlisi...
Meded, ey yolun, rehberin kendisi;
Nebî Yûnus'un vârisi
Velî Yûnus'um!

Vatan-Millet-Yiğitlik Şiirleri

BAYRAK

Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü...
Kızkardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.

Sana benim gözümle bakmayanın
Mezarını kazacağım.
Seni selâmlamadan uçan kuşun
Yuvasını bozacağım.

Dalgalandığın yerde ne korku, ne keder...
Gölgende bana da, bana da yer var!
Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar;
Yurda ay-yıldızının ışığı yeter.

Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün
Kızıllığında ısındık;
Dağlardan çöllere düşürdüğü gün
Gölgene sığındık.

Ey şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı;
Barışın güvercini, savaşın kartalı...
Yüksek yerlerde açan çiçeğim;
Senin altında doğdum,
Senin dibinde öleceğim.

Tarihim, şerefim, şiirim, herşeyim;
Yer yüzünde yer beğen
Nereye dikilmek istersen
Söyle, seni oraya dikeyim!

BİR BAYRAK RÜZGÂR BEKLİYOR

Şehitler tepesi boş değil,
Biri var, bekliyor...

Ve bir göğüs nefes almak için
Rüzgâr bekliyor.

Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye,
Yattığı toprak belli,
Tuttuğu bayrak belli.
Kim demiş Meçhul Asker diye?

Destanını yapmış, kasideye kanmış...
Bir el ki ahretten uzanmış,
Edeple gelip birer birer
Öpsün diye faniler.

Öpelim temizse dudaklarımız...
Fakat basmasın toprağına
Temiz değilse ayaklarımız.

Rüzgârını kesmesin gövdeler...
Sesinden yüksek çıkmasın
Nutuklar, kasideler!

Geri gitsin alkışlar, geri...
Geri gitsin ellerin
Yapma çiçekleri!

Ona oğullardan, analardan
Dilekler yeter...
Yazın sarı, kışın beyaz
Çiçekler yeter.

Söyledi söyleyenler demin...
Gel süngülü yiğit, alkışlasınlar,
Şimdi sen söyle, söz senin!

Şehitler tepesi boş değil,
Toprağını kahramanlar bekliyor...
Ve bir bayrak dalgalanmak için
Rüzgâr bekliyor.

Destanı öksüz, sükûnu derin
Meçhul Askerin...
Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye;

Yattığı toprak belli...
Tuttuğu bayrak belli...
Kim demiş Meçhul Asker diye?

DESTAN

O zaferler getiren atların
Nalları altındanmış;
Gidişleri akına,
Gelişleri akındanmış.

Yolları eline dolayan;
Beldeler, ülkeler avlayan
Süvarileri varmış ki,
Oğuz, Bilge, Süleyman'mış.

Bize bin yıllık armağan
Şu parıltı kılıçlarından

Ve şu serin, kuytu gölge
Kanatlarındanmış.

Kimi kılıç dövülen al külçeden,
Kimi güllerin al açtığı bahçeden,
Kimi dağların yoğrulduğu
Şu mor yığındanmış.

Tufanında, borasında,
Gürüldemiş gökler...
Ve yerle gök arasında
Dağlar kımıldanmış...
Gönül vermişler aya;
Hükmetmişler toprağa, suya...
Tanrı'yla akrabalıkları
Yakındanmış.

Zembereğini kuran
Onlarmış bu dünyanın...
Onlar ki kurt doğuran
Obaların soyundanmış.

Ve zaferler getiren atların
Nalları altındanmış.

FETİH MARŞI

Yelkenler biçilecek, yelkenler dikilecek;
Dağlardan çekdiriler, kalyonlar çekilecek..
Kelpetenlerle sûrun dişleri sökülecek!
Yürü: hâlâ ne diye oyunda, oynaştasın?
Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Sen de geçebilirsin yardan, anadan, serden
Senin de destanını okuyalım ezberden...
Haberin yok gibidir taşıdığın değerden...
Elde sensin, dilde sen; gönüldesin, baştasın...
Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Yüzüne çarpmak gerek zamanenin fendini!
Göster: kabaran sular nasıl yıkar bendini!
Küçük görme, hor görme -delikanlım- kendini!
Şu kırık abideyi yükseltecek yaştasın;
Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Bu kitaplar Fatih'tir, Selim'dir, Süleymandır;
Şu mihrap Sinanüddin, şu minare Sinan'dır;
Haydi artık, uyuyan destanını uyandır!
Bilmem neden gündelik işlerle telâştasın...
Kızım, sen de Fatih'ler doğuracak yaştasın!

Delikanlım, işaret aldığın gün atandan
Yürüyeceksin.. millet yürüyecek arkandan!
Sana selâm getirdim Ulubatlı Hasan'dan...
Sen ki burçlara bayrak olacak kumaştasın;
Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Bırak: bozuk saatler yalan, yanlış işlesin!
Çelebiler çekilip haremlerde kışlasın!
Yürü aslanım, fetih hazırlığı başlasın...
Yürü -hâlâ- ne diye, kendinle savaştasın?
Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

SELİMİYE

Selim'lerden kalma muhteşem miras,
Sinan'lardan kalma şanlı hediye;
Kuvvetin turası, sanatın mührü,
Kubbeler kubbesi bir Selimiye.
İşte tarih, işte batıyla doğu...
Görenler, göstersin böyle bir kuğu!
***

Onu günler tanır, geceler tanır
Dal gibi ince dört minaresinden...
Sanırlar, ki toprak ananın sütü,
Fışkırır toprağın fıskıyesinden.

İlhamın, emeğin pîri, ne yaman
Bilmeceler koydu taşlar altına:
Nesiller hayran, asırlar hayran
Bu kurşun, bu mermer saltanatına!
***

Dikmişler vererek, sanki, el ele
Selim'le Sinan,
Şu dalga dalga
Dağların önüne bir dalgakıran!

Ben böyle gördüm,
Torunum da seni böyle görecek;
Dışarda kurşunun kovan, içerde
Mermerin petek.
***

Söyleyin zamane yolcularına;
Ey çiftekumrular, ey güvercinler:
Şu tepeye konmuş nazlı kuğuyu
Ürkütmesinler!

Oynamasın Altıntop'un, yerinden...
Kaldı Edirne'nin altın devrinden
***
Duvarlar, sütunlar ve minareler,
Başlıbaşına bir eser, herbiri...
Duvarlar, sütunlar ve minareler,
Duruyor taptaze, dimdik, dipdiri!

Ne bir el sürçmesi, ne de bir yanlış...
Ki en ufak zerre, kımıldamamış.
Kıl kadar ileri, kıl kadar geri...
Her parça beğenmiş konduğu yeri.
***

Uzaklara bakan şu tepe bile
Sinan'ın eliyle çatılmış gibi..
Ve üzerindeki abidenin her
Taşı, teraziyle tartılmış gibi.

Çağlayan gibisin ey Selimiye:
Mermerler, ışıklar köpüklerindir...
Çağıran bir elsin, ki şerefeler
Yüzüklerindir.
***

Yandı kandillerin, yazıldı mahyan...
Yine pırılpırıl kuruldu sofran;

Yüreklerimizi yıkadı billur
Avizelerinden içtiğimiz nur.

Köyümün kızları, buhurdanına
Yürekler koymaya geldi uzaktan
Ve çiçek açtı
Mermerde, mermeri öpen dudaktan.

Bildik çinilerin körpeliğinde
Konuşan dili:
Mavi, Akdeniz
Mavisiydi;yeşil, Kıbrıs yeşili.
***

Eski Edirne'yi ben, adım adım,
Ararken Edirne sokaklarında
Anladım, bildim ki şahdamarlarım,
Vurur senin mermer şakaklarında.

Seller zelzeleler ne derse desin;
Sen, yine, o eski Selimiye'sin...
Fakat -tarihime, adıma yazık!-
Ben ne Selim, ne de Sinan'ım artık!

Kükreyen, şahlanan koşan, atılan
O mutlu yiğitler, o mutlu iman,

Sınırlar aşmayı kuşlardan değil,
Öğrenirdi senin ezanlarından.

Ne bilsin Selim'ler, ne bilsin Sinan,
Ki avlun bu kadar küçülecekti...
Ey İlâhî kubbe, sana avlu, bir
Kıta gerekti!

SÜLEYMANİYE

Bir ihtişam olup açılan kubben,
Durur asırların omuzlarında:
Kaçıncı nesildir abdest alanlar,
Şadırvanlarında, havuzlarında?

Fetih beldesinin hür çocukları
Büyür beslenerek ezanlarınla...
Beraber yaşarlar iki dünyada
Süleyman'larınla, Sinan'larınla

Ve derler. "Gözümüz, sende açıldı:
Kundağımız sensin, beşiğimiz sen...
Küçükken önünde oynadığımız,
Büyüyünce gönül verdiğimiz sen!"

Küme küme, tüy tüy ve kanat kanat
Güvercinlerinde ruhlardır uçan;
Yine cemaatin arasındadır.
Temelini atan, kapını açan.

Havamız, her yandan-geceleyin de-
Ya yeşillerindir, ya mavilerin...
Bilmeyiz, ey mabet, yerde mi, yoksa
Gökte mi kılınır teravilerin?

Eli boş dönmedik eşiklerinden:
Kaç kere gördün, iç ışığımızı
-Rüzgârdan, yağmurdan söndüğü zaman-
Avizelerinden yaktığımızı!

Tatsın yarınlar da çiçeklerini:
Yazıların, çinilerin solmasın!
Ey Süleymaniye,Süleymaniye,
Başımızdan kubben eksik olmasın!
***

Varlıksın geceler, günler dışında:
Kendinden sıcağın, rengin, ışığın...
Taşların canlıdır, kurşunun canlı:
Dinlesek duyulur nefes aldığın!

Doğrulup, “Allahü Ekber” diyerek
Mihrabın önünde elpençe duran,
Bilir ki göğsünün derinlerinde
Süleymaniye’nin kalbidir vuran

Dünya güzeline yakışan nazla
Yüzüne duvaklar, tüller örttüğün
Güz sabahlarında- ancak -yürekler,
Olabilir senin yüzgörümlüğün!

Çıkabildiğim gün, içten, kubbene,
Başıma taç olmuş kurşunlarının
Altında derine bakıp gördüm bir
Kökten geldiğini sütunlarının.

“Bu ne hikmet!” derken kendi kendime
“Bu ne hikmet!” dedi ses oyunları...
Ululuk, incelik, mânâ, renk, oyun...
Nasıl birleştirmiş Sinan, bunları?

***

Bir büyük düğün var.. söyle; şevval mi
Girdi, zilhiccenin onunda mıyız?
Öz çocukların, öz torunların biz,
Kucağında mıyız, koynunda mıyız?

Menekşeler açar kurşunlarında
Ve mermerlerinde kar çiçekleri...
Çinilerin orda lâle- sümbüldür,
Halıların burda nar çiçekleri.

Seni oya oya işlemek için
-Çizgileri, noktaları tartarak-
Yıllarca çalışmış yüzlerce kişi,
Göz nuruna gücü katarak.

Gövde kıvrımları, saç örgüleri
Yaşatmış duvarda Karahisarî
Ve burda kavuşmuş aradığına,
İlhamını burdan almış Yesarî

Gün batıp doğdukça, dünya durdukça,
Üzerinde kalacaktır başların,
Öpülüp alnından besmele'lerle,
Yerlerine konmuş kilittaşların.

Şerefelerine çıkan mutlular,
Avuçlarlar göğün mavilerini
Ve ilk kaynağından alırcasına
Aktarırlar bize Tanrı emrini.

***

Doğduğunu söylüyorlar dehadan:
Böyle bir esere deha da yetmez!
Görmeyenin onu düşünmesine
Hayal de az gelir, rüya da yetmez!

Sütunu kıyamdır, kemeri rükû;
Minareleri, her hâliyle dua...
Biz açarken iki avucumuzu
O, bizim için dört eliyle dua!
***

Bir aile gibi, çepçevre, küçük
Kubbeler büyüğün yavruları mı?
Yahut onlar da bu kutlu yuvanın
Güvercinleri mi, kumruları mı?

Abidesi hesaplardan taşarken
Mimarı, kendini çekmiş ortadan...
Başarı burdadır, tevazu burda:
Eser ululuktan, imza noktadan!

Bakıp, bize örnek olsunlar diye
Yolladığı iki kahramanına
"Allah'ım, diyorum, lâyık adaşlar
Gönder Sinan'ına,Süleyman'ına!"
***
Doğuda, batıda sana döndükçe
Nasıl anlatayım gördüklerimi:
Sensin destanımın "Yelkeni atlas,
Direkleri gümüş." dediği gemi!

Güneş güneş, ay ay üzerindeki
Altın alemler,
Zafer çağlarında aydan, güneşten
Elimizde kestiğimiz dilimler!

Sesin sesimizdir, ünün ünümüz;
Sende yarınımız, sende dünümüz...
Vedaı, selâmı sana, güneşin:
Sende biter, sende başlar günümüz!

Okşaya okşaya geçmiş- adeta-
Sıcaklarıyla yaz, karlarıyla kış...
Gitgide daha çok güzelleşmişsin:
Mevsimler yaramış, yıllar yaramış!
***

Elini tanıyan bunca gözdeden
Gidebilecekken murad almaya,

Helâlleşip -birgün -onlarla Sinan,
Gelmiş -ilelebet - sende kalmaya.

Eline doğmuşsun: uzanıp, zaman
Zaman, her yerini yoklayabilir...
O ekmiş, o dikmiş: canı çektikçe
Lâleni, gülünü koklayabilir!

Biz de cemaatsek, birgün, hutbene,
Birgün, hatip olup mimberindeydik;
Şimdi, ayet ayet, mihrabındayız...
Demin, nida nida, göklerindeydik.

Hazırlıklarına yetişip ben de
Yoğurabilirdim Horasanını;
Bulunurdum dinleyenler safında
İlk selâlarınla ilk ezanını!

Sen en yakınısın, bilirsin elbet:
Kaç misli eseri vardır yaşının!
Fakat, söyle: nasıl sığmış yaptığı,
Bir insan ömrüne mimar başının?

Ey Süleymaniye, Süleymaniye,
Sabırlı kullardır Koca Sinan'ı
Gönül gönül, dil dil kutlamak için
Bekleyebilenler 9 nisanı.
***

Kıtadan kıtaya göçen bulutlar,
Minarelerini öper de geçer!
Mübarek geceler, yıldızlarını
Mübarek başına serper de geçer!

Yürekler doldurup taşırır sevgin...
Gelen, geçen hayran...yalnız biz değil...
Minarelerini seyre dalanlar,
Derler: "Gök kubbe de direksiz değil!"

Ne mutlu çevrene, ne mutlu bize,
Ki seçmişsin ülken diye bu yurdu!
Ey sanat, gerçekten, Ulu Tanrı'nın
Bir evi olsaydı böyle olurdu!

MURADİYE

Kurumuş ağaçlarına
Leylekler, gelip akşamlar...
Dünkü şakrak şadırvanı
Şimdi ağlar gibi damlar!

Alemsiz kubbelerini
Ufukta aylar, tamamlar.
***

Cemaatidir yamaçta
Secdeye kapanan damlar
Ve mübarek toprağında
Yatar mübarek adamlar

Nerdedir şamdanlarını
Eliyle yakan akşamlar?
***

Dün, şerbet çeşmelerinde
Şırıl şırıldı ilhamlar...
Neyler dinledi bu avlu:
Ne tavırlar, ne makamlar!

Rüzgârlara kaldı, artık,
Hüseynîlerle Hüzzamlar
***

Ağlama, ey Muradiye:
Geliyor çifte bayramlar!
İşte Selimiye, karşı
Tepeden seni selâmlar.

Mihrabından taze değil
Yanıbaşındaki çamlar!
***

Mihrabın, kubben, minberin
-Hâlâ- İlâhî makamlar
Ve hâlâ renk üstüne renk
Döker halılara camlar.
***

Muradiye, Muradiye;
Reva değil sana gamlar...

Fani baharlarımızdan
Çinilerine selâmlar!

DESTAN

Yoksa şu yaprakta Yavuz
Yoksa şu sayfada Oğuz
Biz de yoğuz, biz de yoğuz!

Siz gelin imdadımıza,
Elimizden siz tutunuz;
Mevlâna, Yesevî, Yunus!

Sizlere "Üçler, Yediler",
Bizlere "Kırklar" dediler;
Daha çoğuz, daha çoğuz!
Bir ateştir, yanar, tüter:
Bu ordunun adı ister
"Ümmet" olsun, ister "ulus"!

İşlerin kalmasın yarım:
Yolla sen yükünü, Tanrı'm;
Bizden ayak, bizden omuz!

Gümüş müydün, altın mıydın?
Biz ki seni unutmuşuz;
Sen unutma bizi, kopuz!

Damarlardan kan çekildi;
Ölümlü dünyada şimdi
Ölüm var, uykudan ucuz!

Kaldıramaz mı kolumuz
Seni düştüğün yerden, ey
Köroğlu'ndan kalan kopuz?

Ya fışkırsın lâle lâle,
Yahut suyuyla, taşıyla
Yerlere geçsin bu havuz!

Kahrolsun “yol” diye diye
Bu kervanı haramiye
Peşkeş edecek kılavuz!

Kervanımız dizi dizi;
Bırakma Allah’ım, bizi:
Biz ki yalnız sana kuluz!

Boz yelelim, kanatlı gel;
Yolları kesmeden ecel,
Başlamadan son uykumuz!

Yoksa şu yaprakta Yavuz,
Yoksa şu bayrakta Oğuz;
Biz de yoğuz, biz de yoğuz!

BEYAZ ATLI

Kıvrak atı deryada köpüklerle savatlı,
Fatihlerin en gencini gördüm beyaz atlı…
Hayran sana ceddin ki, dedim, kaldı Fırat'ta…
"Oldu Fırat'lı"

Tarihte bir resmî geçit şimdi alınlar,
Yüzler ve göğüsler ki zaferlerle beratlı.

Göklerde Sinan, onlar için kendi eliyle
Asûde saraylar hazır etmiş yedi katlı.

Gördükleri rüyada bu imanlı yürekler
Allarla mübeşşerdi, yeşillerle muratlı…

Hiddetleri, şiddetleri, savletleri korkunç,
Sohbetleri tatlı.

Yüzlerce fetih destanının en güzelinde
Fatihlerin en gencini gördüm beyaz atlı
……………………………
***

Dağdan aşarak indi Donanma-yı Hümayun
Kalyonları, Durgun suya yelkenli, halatlı..

Gülsün kıyı, açsın suda bâkir nilüferler:
Zincirli Haliç artık azatlı!

Bir dil konuşur Kayser'e toplar topu Şâhî
Dev lehçeli, tehdit lügatlı.

....
Şarkî Roma'nın burcuna tırmandı Hasan'lar;
Yoldaşları, "Şahin", "Ali", "İsa", "Hızır" adlı:

Ellerde kılıçlar yatağanlar ki su içmiş
Seyhun'dan, Aral'dan; Kızılırmaklı, Muratlı.

Onlardı gelenler karadan çığ gibi âni;
Onlardı kopan her köşeden atlı, pusatlı.

Atlar var, o yıllar yılı göçlerde sabırmış;
Atlar var, akınlarda kanatlı.

Türk ırkı bu: Genç Osman açar Bağdad'ı orda;
Bayrak diker İstanbul'a buradan Ulubatlı!

Feth'in yüce serdarı gelip girdi Bizans'a..
Bir yüz ki güzel, taze.. fakat bârika hatlı.

Yüzlerce fetih destanının en güzelinde
Fatihlerin en gencini gördüm beyaz atlı!

BİNGÖL AĞIDI

Dede, sarsılıp derken
"Dağ gibi oğlum gitti!"
Nine, ağıt ağıt "Oy,
Der, oğul balım gitti!"

Bingöl'e ölüm gitti...
Gitti Bingöl'üm, gitti!

Nerelere sığınam,
Ki evim, yolum gitti;
Hangi yanıma dönem
Ki sağım, solum gitti!

Bingöl'e ölüm gitti...
Gitti Bingöl'üm gitti!

Artık bu garip diyar
Bingöl değil, bin mezar!
Ey yolcular, yolcular;
Anam, sevgilim gitti!

Bingöl'e ölüm gitti...
Gitti Bingöl'üm gitti!

Gayri, nidem dünyayı,
Ki elim, kolum gitti;
Doğranan yüreğimden
En iri dilim gitti...

Bingöl'e ölüm gitti...
Gitti Bingöl'üm gitti!

Başı örtülüm gitti,
Saçı örgülüm gitti:
Sekiz aylık bebeği
Karnında, Güllü'm gitti!

Bingöl'e ölüm gitti...
Gitti Bingöl'üm gitti!

Aile, Şahsi Hayat ve Aşk Şiirleri

BİR CUMANIN HATIRASI

-Kardeşim B. Vedat'a-

1

Bilmem, o ölüm mevsiminin handesi miydi?
Her günkü donuk kasveti atmıştı semalar,
Her gün yeri kasvetli kefenlerle saran kar
Gitmişti uzak elleri setretmeğe şimdi.

Hâlâ güneşin saçları hummalı ve solgun;
Titrerdi gümüş handeli, sevdalı sularda;
Hâlâ suların handesi bir giryeli ruhun
Hummasına benzerdi bu hummalı diyarda…

Hâlâ korular handeye küskün gibi yaslı,
Hâlâ uyuyan bahçelerin handesi paslı;
Hâlâ uzanan dağların ak saçları vardı
Enginleri sisler yine kasvetle sarardı..

2

Biz ruhumuzda dalgalanan aşkı dinledik.
Gittik su başlarında da hicranı dinledik..
Bir lâhza dalmışız daralan ruhumuz ile
Umkunda bir sema açılan saye-dâriyle

Dalmış o altımızdaki esmer, büyük kaya
Bizden asırlar önce müebbet bir uykuya
Hissiz kalan sükûneti üstünde kim bilir

Kaç kimsesiz zavallının âlâmı inlemiş;
Bilmiş mi derbeder suların titreyen geniş
Ruhunda bekleyip süzülen nağmeler nedir?

Lâkin sular da gölgeli sahilde ağlayan
Biz kimsesiz gönüllere bîgâne.. çağlıyor;
Lâkin sularda gölgeli sahilde bir zaman

Sevda gülen çiçeklerin aşkıyla ağlıyor.
Bak şairim, bu beldede her şeyde girye var,
Rüzgârların sükûnu da bir gamlı bestekâr...

3
Sularda hande çizen gölgeler derinleşti,
Güneş ufukların üstünde titriyor şimdi;
Bu solgun ellere bilmem neden güneş küskün;
Bu yerde pek kısa gündüzlerin hayatı; niçin?

Güneş veda edecek; biz de şairim gidelim..
Bugünkü hatıramız pek elemli, pek muzlim!

4
Yavaş yavaş dönüyorduk o yaslı sahilden
Günün elemleri altında titriyordu dere;
Sularda hande çizen bir hayal ararken ben
Bakışların dönüvermişti karşı gölgelere.

O gölgelerde siyah saçlarında sevdalar
Parıldayan iki kız vardı; muhteriz iki kız.
Ölümlü bir gecenin göklerinde bir yıldız
Nasıl sabaha kadar kimsesiz kalır, ağlar,

Nasıl sükûn ile inler, sabahı beklerse
O kızların da derin bir sükûnu varmış ki
Harîs imiş yolun üstünde ilk elemli sese.
Elemleriyle akarmış gümüş sular sanki...

Zavallılar geziyor şimdi karşı sahilde..
Derin bakışları yorgun sularda titreşiyor.
Bakışlarıyla gülen şairim, şu kızlara sor,
Elemle biz dolaşırken bu kimse(siz) ilde

Ne istiyorlar acep, ruhumuzdan? Anla hele?
Biz öyle bir eriyen loş saadetiz ki bugün
Sönük bakışlarımız değse bir sihirli güle
Zehir o: Bizde açan her zavallı hande için.

5
Gece

Sanki azmış bu kadar ağladığım sevdadan,
Yine tâlih beni aldatmak için gönderdi,
Ağlayan ruhuma mahmur iki sevda yaratan.
Ben unutmazdım o hasretle biten boş derdi.

Size kandım mı? Hayır, artık inanmam, kanmam;
Şimdi hülyalı sulardan, ötüşen kuşlardan
Doğuyor girye çizen handeye küskün sevdam
Delidir sizdeki sevdalara safvetle kanan...

(7 Şubat 337)
M.Ârif (Gençlik, 15 Şubat 1337 ,
Birinci sene, Sayı: 9, s.4)

SİGARA

Ağızlığın
Dallardan,

Dumanın
Tüllerden,

Tütünün
Tellerden..

Düşme
Ellerden!

Beyazın var
Pullardan;

Mavin var
Göllerden
Ve bir damlacık alın
Allardan,
Güllerden...
Sorular çiziyorsun havaya;
Neler soruyorsun
Yellerden?
Akrabayız
Yıllardan:

Kurtar beni
Ellerden!

Yerin dudaklardır,
Payın var dillerden.

Kimin haddine seni hor görmek!
Ki seninle ben istesek
Yakabilirdik bu şehri;
Akardı bir alev nehri
Yollardan.

AFF-I UMUMİ

Kazayı, belâyı,eceli;
Habil'i, Kabil'i;
Melek olduğuna güç inandığım
Azrail'i
Affettim.

Beddualariyle dili;
Sonu gelmeyecek masallariyle
Başı, ayağı, eli
Affettim.

Açarken yapraklar, açarken güller
Diyar diyar, belde belde, dağ dağ
Gölgemin gölgesi kara haber,
Seni de;
Takdir, mukadderat, kader;
Seni de affettim.

Ey ebedî yolculuk;
Ey sesi yollarda kalmış,
Sözü dillerde kalmış
Hayatım çocuk;
Seni de, seni de
Affettim.

Bahçemi beğenmeyen çiçekleri de,
Soframı hor gören yemekleri de,
Gelmişleri de, gelecekleri de
Affettim.

UZAKLARA GİDEN GELİN

Artık, ne deseler yalan!
Kıydı kıyan, oldu olan!
Demek, gidiyorsun; kalan
Saatlerini say da git!
Son sözlerimi duy da git!

İster söyleye söyleye,
İster dinleye dinleye,
İster özleye özleye
"Bahçe, konak, saray..." de, git!
Baba yurdunu koy da git!

Ne yurt, ne bacı, ne ana...
Dönüp de bakma arkana!
Kim dedi, kim dedi sana:
"Elin sözüne uy da git!
Kendi gönlüne kıy da git!"

Alın, morun sende tadı...
Süsün sensiz, yalnız, adı...
Ne giydin de yakışmadı:
Gelinliğini giy de git!
Güzel başını eğ de git!
(1321)

Yaş dökerek der sana bir dul kadın:
"Ağla ey öksüz yuvamın kumrusu!"
Bir dede der, hıçkırıp: "Âriftir o...
Zîver'imin ilk ve son yavrusu!"

NİHAD

Ey yolcu, değilse Konya'dan gelme, bu ad,
Nerden ve nedendir -acaba- ondaki tad:
-Mutlak- ara yerde bir yakınlık var, ki
Ebcette müsavî çıkıyor "Ney"le "Nihad!"
(Ney :50+10=60; Nihâd: 50+5+1+4=60)

ŞEB-İ ARUS

Yıkanıp süslenip tabutlanmak;
Halka i'lândır cülusumuzu...
Sonra -her yıl - bizim de kutlayacak
Çıkar - elbet - şeb-i arusumuzu.
5 Ocak 1975

DEDELER

Milâdî 1452
Sayıyordun dedeler, söyleyerek kendini de;
Topluyormuş gibi yerde, dökülen tesbihi:
Adaşın, sen, Emin, Ahmed, Tevfik
Oldunuz bir sayı eksikle Fetih tarihi.

YOL

Kendine yorma herşeyi..
Kendi için güzel, iyi...
Zorlamadan mesafeyi,
Yolları sıkmadan yürü!

Hükmü mü var boyun, enin
İçten açıksa yelkenin
Yollar içindedir senin...
Yollara çıkmadan yürü!

Hiç kıyılır mı basmağa
Lâleye, gülle zambağa...
Öyle hafifle, toprağa
Gölge bırakmadan yürü!
Sormadan Aslı semtini
Doldur ışıkla testini..
Yen bu güreşte kendini;
El seni yıkmadan yürü!

Bir şakadır sıcak, soğuk...
Köprü yıkık ve yol bozuk
Olsa da, ey garip çocuk,
Sen -yine- bıkmadan yürü!

Ellere örtü gömleğin..
Gölge kuşan, güneş giyin...
Kuytularında isteğin
Şimşeği çakmadan yürü!

Ufka düşen karaltıda
Bir gibidir yapıyla dağ
Çevre karanlık olsa da
Lâmbanı yakmadan yürü!

Uyku ne uykusuzluğa?
Korku ne korkusuzluğa?
Artık, alış susuzluğa;
Artık, acıkmadan yürü!

Söyle: yerin ne Asya'da?
Kaldı kalıntın ortada;
Bekleyenin yok arkada;
Arkana bakmadan yürü!
Yolcu kıyar mı basmağa
Lâleye, gülle zambağa...
Öyle hafifle, toprağa
Gölge bırakmadan yürü!

ÖTELER

Sanmayın Leylâ'yı, kalmış lânesiz:
Ey gönüller, oldunuz son lâne, siz!

Îddir, seyyâreden seyyâreye
Şimdi sultanlar gider, gerdûnesiz.

Burda şi'r elfâza duymaz ihtiyâç...
Aşkı söyler yerle gök, efsânesiz.

Burda rü'yâ kuşları,
Öyle hürdürler ki dalsız, dânesiz...

Bir sükûnet, bir rükûdet âlemi
Buldular ma'mûresiz, vîrânesiz

Birleşip yer gök, ufuk olmuş bu hat...
Bir dikiş dikmiş dikenler, iğnesiz!

- Gayri -Leylâ, hüsnünü
Seyreder, âyinesiz;

Süslenir hâlâ, tarar gîsûların...
Lâkin artık, şânesiz!
Nûrlardan halk edilmiş el, bize
Mey sunar, peymânesiz;

Gaşyeder âşıkları
Bir derin vuslat, ki lebsiz, sînesiz...

Burda Yûsüf bahtiyâr olmuş, Zelîhâ bahtiyâr...
Ağlayın, ey gözlerim, dünyâda Bünyâmîn'e siz!

DUVAKLAR

Zarîfî ve Nâdire Öngör'e

Seninçin ne yollar, ne yarlar
Dolandım da geldim
"Çocukluk" denen uykulardan
Uyandım da geldim

İçimden dışımdan ışıkla
Yıkandım da geldim
Arındım, takındım, giyindim
Kuşandım da geldim

Duvaklarla, tellerle - ey aşk -
Donandım da geldim
Bir altın tarakla
Tarandım da geldim!

Olan, bir kıvılcımdan oldu
Ve yandım da geldim;
Senin, böyle, yalnızlığından
Utandım da geldim!

Fakat, sanmasın kıskananlar,
Ki kandım da geldim
İnandım inandım,
İnandım da geldim...
Uyandırdığın uykulardan
Uyandım da geldim!

22 haziran 1964 Ankara

GÜZELLİK

Bu ne tendir, ne vücûd, Allah'ım;
Ne ilâhî bu sürûd, Allah'ım!

Lûtfedüp, bir hecelik fermânın,
Verdi Leylâ'ya vücûd, Allah'ım!

Hüsndür şâheserin....san'atına
Yok nihâyet ve hudûd, Allah'ım!

Kalpden kalbe gider nûrun, ey
En güzel ismi "Vedûd", Allah'ım!

Bu tecellî ile yerler, gökler,
Sana yekpâre sücûd, Allah'ım!

Aşkımız - gayri -ne mâni' dinler,
Ne kuyûd, Allah'ım!

Ne muammâ, ne de ibhâm artık.
Çözülür cümle ukuud, Allah'ım!

Yumulup gözlerimiz, hazzından,
Oldu her zerre kebûd, Allah'ım!

Rûhlar tütmede topraklardan;
Göğe kılmakta suûd, Allah'ım!

Bu, ne dûd, Allah'ım;
Bu, ne dûd, Allah'ım!

Anne, Çocuk, Ev Şiirleri

ANNE

İlk kundağın
Ben oldum, yavrum;
İlk oyuncağın
Ben oldum!
Acı nedir, tatlı nedir? Bilmezdin:
Dilin, damağın ben oldum!

Elinin ermediği
Dilinin dönmediği
Çağlarda, yavrum;
Kolun, kanadın ben oldum…
Dilin, dudağın ben oldum!

Belki kıskanırlar diye
Gördüklerini,
Sakladım gözlerden
Gülücüklerini:
Tülün, duvağın
Ben oldum

Artık isterlerse, adımı
Söylemesinler bana:
“Onun annesi” diyorlar..
Bu yeter, sevgilim, bu yeter bana!

Bir dediğini iki
Etmeyim diye öyle çırpındım ki
Ve seni öyle sevdim, sana
O kadar ısındım ki..

Usanmadım, yorulmadım, çekinmedim…
Gün oldu, kırdın..
İncinmedim:

İlk oyuncağın
Ben oldum, yavrum,
Son oyuncağın
Ben oldum!

Lâyık değildim;
Lâyık gördüler:
Annen oldum, yavrum,
Annen oldum!

ÇOCUKLAR

Gülerler, şakırlar - demek- seslerin
Olurmuş sulardan da berrakları

Çocuklar uyurlarken ancak, uyur
Yorulmuş oyuncakları

Uyandırmayın: uykuda
Şahâdet getirmekte parmakları!

Kim açtırdı gül saksısından bize
Bu billûr zambakları?

Güzel yüzlerin, tenlerin
Güzel anneler hakları

Eğilsem küçük pençeler,
Saçımdan yolar akları.

Köpükler, ipekler, yosunlar değil;
Uzaktan hayalim de kundakları...

Niçin kıskanır? anladım
Beşikler salıncakları!

Uyandırmayın: uykuda
Şahâdet getirmekte parmakları!

ESKİ DUVAR SAATİ

Bir duvar saatiyim ben,
Çoktan durmuş...
Akrebiyle yelkovanı arasına
Örümcekler yuva kurmuş!
Evde ağlıyanla ağlar,
Gülenle gülerdim;
İhtiyarın ilâç, bebeğin
Süt vaktini ben söylerdim!

Canlıydım: tiktaklarımda
Nabzım vururdu;
Saati öğrenmek istiyenler,
Önümde dîvan dururdu!

İftarı, imsâki, namaz vakitlerini
Benden sorardı soranlar:
Ben, önümde duranları seyrederdim;
Beni seyrederdi önümde duranlar!

Genç kız, nişanlısını beklerken
Benim aynama bakardı -sık sık-
Bakışır ve birbirimize
Göz kırpardık;
Yazık, ki bakılacak
Yüzüm kalmadı, artık!

Kaldırırdım ders için küçüğü,
İşbaşı için büyüğü...
Sabahleyin benim yüzüm olurdu
Uyananların ilk gördüğü!

Gününü benimle
Düzene kordu aile...
Bir saattim ben,
Vaktiyle!

RUBAİLERİNDEN

IŞIK

I
Mermerler ışık, sular ışık, hâre ışık;
Mermer havuz ortasında fevvâre ışık..
İçtim içebildiğim kadar.. gördüm ki
Gök kubbesi, yer kubbesi yekpâre ışık.

IŞIK

II
Dolmuş yine zambak; yine gül, lâle ışık..
Havzun suyu billûr.. ay ışık, hâle ışık...
Aydan yıkanan köpük köpük tenlerde
Gelmiş köpüğünden öpülür hâle ışık.

MERCANLAR

Mermer kanasın, dal kanasın, gül kanasın..
Akşamların altın sisi tül tül kanasın...
Dal dal kırılıp çıtırçıtır mercanlar
Durgun suya son saksıdan eylûl kanasın!

AKŞAM

Akşam, yine gölgelerde, sesler hececik,
Diller dökecek çıtırpıtır bir böcecik..
Çiyden, geceden ve inciden bir gececik;
Bir bilmececik, bilmececik, bilmececik.

MEHTER

Sazlar, eğilin tellere: mehter geliyor;
Elpençe dur, ey çınar, ki erler geliyor..
Doldurdu davul sesleri er meydanını...
Kalkanla kılıç, gürz ile şeşper geliyor.

AYRILIK

Hasret getirir gül diye nîsanla mayıs...
Biz hem yakınız, anneciğim, hem uzağız;
Aylar boyu, yılar boyu, sen Kıbrıs'sız
Bir Türkiye, ben Türkiye'siz bir Kıbrıs.

GÖÇ

I
"Heyhât, adımız, artık, (azınlık) !" dediler;
"Kimden kime beklenir yakınlık?" dediler..
"Beş kıt'aya ihrâcederek neslimizi
Kaldık el içinde bir çıkınlık!" dediler.

AY

Ay, pencereden bakınca bir komşu gibi
Dursak da, görünsek de, gülüm, uslu gibi.

“Kıskandırıp imrendirelim, derdik, ayı...”
Kıbrıs, kanımızdaydı ılık bir su gibi.

KARALTI

Bir kapkara gölge... Kıbrıs’ın damgası bu!
Birlikte, beraber yaşamak dalgası bu!
Zannetme ki boşluktaki sesler boşuna:
Çanlarla ezanların ağız kavgası bu!

ÇARK

“Er meydanı” der, sanırsın er hakkı döner;
Kalbinde, damarlarında harp aşkı döner;
Lâkin bir umulmadık tuzaktır bu kapı.
Gel, Canbolat’ım, gitme; ölüm çarkı döner!

ŞEHİT

I
Sessizce deyip “Kâbe’yi alsın sağına!”
Sarmış ana, son oğlunu son kundağına...
Ey Kıbrıs’ım, en çok yakışan süs, ebeden-
Ölmezlerdir şehîdinin toprağına!

AYRILIK ÇEŞMESİ

Kim kurtulacak: çelme, kader çelmesidir;
Poyraz, ölümün rüzgâr olup esmesidir;
Evsiz, yuvasız ve tarlasız Kıbrıs’ta
Her çeşme -bugün -bir ayrılık çeşmesidir!

SANAT

Bir hiçle hayal ülkelerin kat kat olur...
Avcunda çamurla oynasan san'at olur...
Durgun suya saldığın kâğıt, yelkenli;
Yollarda binip yürüttüğün dal, at olur!

TAŞ

Heyhât, onun ellerinde taşlar, şimdi;
Şerden korusun kendini başlar, şimdi!
Biz şeytanı taşlarken iş altüst oldu...
Ey gökyüzü, şeytan bizi taşlar, şimdi!

ASR-I SAÂDET

Biz, tayy-i zaman etmede erbâb olduk;
Mâzî ile, âtî ile ahbâb olduk;
Kıldık, dolaşıp, Asr-ı Saadet'te karar:
Ey kutlu Muhammed, sana ashâb olduk!

HÜRRİYET

Yumruklamasın ensesi üstünde damı:
Dünyasından da bezdirirler adamı...
Derler hâlâ: "vatanda hürriyyet var."
Ey hürriyyet, kanatların, alçıda mı?

İ'LÂM

Zannetme adalet ebediyyen susacak;
Azrail olup göğsüne i'lâm asacak...
Çevrende, fakat, çıkmıyacak bir gömenin..
Şayet gömülürsen, seni toprak, kusacak.

YAŞASIN!

Evlât, çabanın zevkini tatmak lâzım!
Coşkunluğa yorgunluğu katmak lâzım!
Gördüm, ki bu haykırmalar içten…yalnız,
Yetmez "Yaşasın!" demek…yaşatmak lâzım!

SİNAN

Taştan mı senin san'atın, altından mı?
Yokmuş ustan, hocan.. bu, bir noksan mı?
Mermerde çiçekler açtıran sihrinle,
Ey Kayseri'lim, Sinan mısın, nîsan mı?

SEN

Senden yardım ummuyoruz... çalma, yeter!
Şükrandan geç de bedduâ alma, yeter!
Yükselmekten söz açtığın söyleniyor;
Yükselmek şöyle dursun... alçalma, yeter!

MA'BED

I
Kurşun bularak, taş çekerek, kum yığarak
Hoştur bu harâb ülkeyi ma'bed yapmak...
Her malzeme kubbe olmak isterse - fakat -
Ey yolcu, bu ma'bedde temel kim olacak?

TAZE KAN

Bir hasta için, radyoda, kan isteniyor;
Tekrar tekrar ve durmadan isteniyor…
Biz, "davranalım, süslenelim,kurtaralım!"
Derkan olan oldu…şimdi can isteniyor!

TARİH KITALARINDAN

(İtalik dizilen kelimelerdeki harflerin sayı değeri toplamları, başlıkların altındaki tarihleri vermektedir.)

LÂLELER

1071
Sende lâleler bitirdim,
Ey benim Türk Malazgird'im!

İSTANBUL'A FETİH MÜJDESİ

1453
Elçi, demiş: *"Bir hadîs, müjdelesin fethini!"*
Onda duyurmuş bize Fâtih'inin medhini.

BRE DOĞAN

Milâdî 1396
Anlatırken -uzun uzun- Tuna'yı
-Zaman zaman- yine dur bir vefâlı birlikte:
Sen ki târîhsin, yarın da *"Bre*
Doğan!" nidâsını an *Niğbolu*'yla birlikte!

ORDU İSTANBUL ÖNLERİNDE

Milâdî 1453
Hazır ok, hazır Şâhî, hazır her şey..
Ki gördün: tamamlar madde mânâyı...
Bugün çerim coşmuş, çeker Gülbank;
Okur Fâtih'im "İnnâ fetahnâ..."yı.

FETİH YILI

Hicr 857
Bir gizli işaret ki, büyük kudretten,
Farkında olan, donar kalır hayretten:
"Bin dört yüz elli üç.. mayıs..." dendi mi, bu,
Hicrîde de Feth'in yılıdır Ebced'den.

MÜJDE

Milâdî 570
Olup müjde gökler ve yerler,
Senin'çin *"Gelen dost..."* derler.

HAZRET-İ PEYGAMBER'İN DOĞUMU II

Milâdî 570
Gizliden yıllar, doğum târîhini,
Yâ Muhammed, söylemek ister bize:
Kullanıp hayrânının teşbîhini
"Ol sadeften doğdu ol dür." der bize!

HAZRET-İ PEYGAMBER'İN VEFÂTI

Milâdî 632
Buradan çoluk çocuk, öteden pîr söylüyor;
Her sîneden vefâtını *"tekbîr"* söylüyor.

MEVLÂNÂ

Hicrî 604
Kalmadı ondan başka anlayacak, hâlimi..
Dedim: *"Gel ey Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî!"*

MEVLÂNÂ'NIN VEFÂTI

Hicrî 672
Nedendir: Böyle mağmûm
Bugün çevremde Konya?
Ufuklardan gelip *"Ay",*
Diyor: *Mâtemde Konya!"*

AYASOFYA

Hicrî 857
Güzel, hayâta ısınmış, sevimlidir şimdi;
Artık, ürkütmüyor dönüp bakanı..
Dedim: "Neden, o siyah kubbe -böyle- nurlu bugün?"
Dedi sesler ki: *"Duydu ilk ezanı!"*

NESİRLERİNDEN

CAHİDE'NİN ELİ

"Bingöl'ün Hepsor köyünde geceleyin bir evden, sussun diye dışarıya attıkları beş yaşındaki Cahide'yi almaya gidince bulamadılar. Sabaha kadar aradılar.. Sabahleyin uzaklarda bir el bulundu."

Sokaklarında kurtlar gezen köy...

Karanlıklarında neon ışıkları değil, kurt gözleri parlıyan gece ve kurtlar sofrasında tadımlık bir çocuk : beş yaşındaki Cahide...

Böyle bir sofradan artakalan minimini bir el: Cahide'nin eli.

***

Nerdeyiz; yaban ormanlarında mı, "burda insan eti kokuyor "sesiyle ürperdiğimiz dev masallarında mı, Roma sirklerinde mi?

Ağlamak kâr etmez; dövünmek, yolunmak kâr etmez.

Yazık ki şu memlekette kurtlara can vergisi verilmeden yaşanmayan yerler var!

Bu sefer kura Cahide'ye düştüyse kabahat kimin ? Adı "Cahide" diye Ayşe'nin, Fatma'nın, Zeyneb'inkinden ayrı bir kaderi olacak değil ya...

***

Yakınlarda yola çıkan biz, ancak, yarı yoldayız. Erken çıksaydık ve ayağımıza çelme takılmasaydı birkaç adım daha ilerleyebilecektik.

Hepsor'a vaktinde varsak bu böyle olmazdı.

Gelmemizi beklemeliydin Cahide!

Seni canavarların ağzına uzatanlar, sensizliğin ne demek olduğunu henüz bilmiyorlardı... bunu şimdi anladılar Cahide...

Sen de şu dünyada izinle ağlanıp emirle susulduğunu bilmiyordun!

***

Eldivenini unutur gibi elini unutmuşsun.. sakladık... gel, al da öyle git Cahide!.. ama lüzumu kalmadıktan sonra eli ne yapacaksın! Yalnız kuzuların değil, kızların da kurtlar için büyütüldüğü köylerimiz var...iftihar edebiliriz.

***

Eskiler Nil'e kurban atarlarmış.. biz yirminci asırda kurtlara kurban atıyoruz... giden sen değilsin, gönderen biziz Cahide!

***

Beş baharın birikmiş tadı, kokusu, tazeliğiydin ve kurtlar için değildin... ama kurtlara gittin. Gördüğümüz allar, duvağının alı değil Cahide!

***

Kim bilir ne derdin vardı... Belki bir damlacık ilâç, bir güler yüz, küçücük bir oyuncak, tatlı bir masal seni susturmaya yeterdi. Bunları getiremediğim için senden utanıyorum Cahide!

Seni kurtlar değil, bilgisizlik, görgüsüzlük yedi... ona yanarım!

***

Naraların, yaygaraların, tehditlerin iniltilerle feryatları, şikâyetleri çığlıkları boğduğu bir dünyanın çocuğusun. Senin ağlaman mı bize çok geldi?

Gürültüler içinde ağlayanlar korosuna katılmış bir çocuk sesinin kimse farkında olmazdı, eksildiğinin farkında olmadığı gibi!

Gittin ve elini gecelerimizin kâbusu olsun diye bıraktın.. Bize bu ceza azdır Cahide!

***

Şunun şurasında nelere tahammül ettik de bir çocuk ağlamasına tahammül edemedik...

Seni sokağa atan baban değildir, biziz Cahide... Sana kurtlar kıymadı, biz kıydık yavrum!

***

Ne manalı tesadüftür: Acı haberinin memlekete yayılması, Maarif Şurası'nın nutuklarla açıldığı güne rastladı.

Ayaktaki sükut vakfesini görsen yüzlerce kişinin bir işaretle nasıl susuverdiğini öğrenir ve şaşardın. O sırada seni hatırından geçiren kaç kişi vardı Cahide?

***

Boşlukta veda işareti hâlinde sallanan elini ya gördüler ya görmediler; Görenler kim bilir ne sandı!

***

Vaktiyle bu elin de bir sahibi vardı ve adı Cahide'ydi; muhitini bulursa büyüyecek, okuyacak, gelişecekti... Anasının Cahide'siyken yavuklusunun Cahide'si olacaktı. "Cahidem!" diye seslenildiğini duyduğu zaman, dudaklarında gönlü cevap verecekti.

***

Bilgiyi, görgüyü senin evine kadar götüremedim kızım. Bilgisizlikten, karanlıktan, kurttan korktum.. köyüne 'Mahrumiyet Bölgesi' diye ad taktım; gitmeye nazlandım; gitmemek için bahaneler buldum. Senden kaçtım... Beni affet Cahide!

Gönderenler de benim kaderimi seninkiyle birleştirirlerken kendi kaderlerini bizden ayırıyorlardı.

***

Sen tek örnek değilsin.

Ağlamanın cezası kurtlara atılmak olan bir memlekette öğretmenliğimden utanç duyup ellerimi yüzüme kapadım.

Bana, istersen, kurt gözlerinden kin olup bak… Fakat böyle bedbaht çocukların bakışıyla acı acı, acıklı acıklı bakma Cahide!

***

Eskiler keyifleri için esirleri, köleleri, suçluları günlerce aç bırakılmış yırtıcılığın önüne atarlar, seyrine bakarlardı. Biz de seni kurtlara atıp akıbetinin seyircisi kaldık; onlardan ne farkımız var Cahide? Suçum doğmuş olmaktı.

***

Evet büyüyecektin, serpilecektin; taranıp süslenecek, giyinip kuşanacaktın. Telin olacaktı, duvağın olacaktı; saadetin olacaktı.

Ardında saadetinden utanç duyanlar bıraktın.

Körpeliğinin, yumuşaklığının, sıcağının tadını hayatının en güzel akşamlarına saklayacaktın… kurtlar yağmaladı.

Kurtların kazancı bir kahvaltılık çocuk… Bizim kaybımız?… Onu sorma!

Seni sussun diye kapıya attık ve dediğimiz oldu! İşte sustun…

***

Arkandaki beş baharı derleyip toplayıp götürdün: bize bir el kaldı…köyünde sahibini ilelebet arayacak bu el şahadet parmağıyla bir yeri mi, bir şeyi mi, bir kimseyi mi gösteriyor? Yoksa gösterdiği ben miyim?

Masalların Kesikbaş'ı yerine Cahide'nin kesik eli!

***

Senin minimini elinden yediğim tokadın acısını yüzümde kıyamete kadar duyacağım.

Bu küçücük eli koynumda ısıtır, öpe koklaya sana yalvarırım: babanı affet.. Suç onun değil...

***

Bingöl'ün Hepsor köyünde bir babayla bir ana bir birbirlerinin yüzüne bakamayarak ağlaşırken buralarda elin bizim rüyalarımıza girecek, gelip ihmalimizin boğazına sarılacak korkusuyla uykusuzuz.

Şayet bizden merhamet, şefkat, alaka bekliyorsan avucun daha çok zaman açık kalacak Cahide.

Güneşin girmediği yere hastalık girermiş... Bu da bir şey mi? Medeniyetin girmediği yere kurtlar giriyor.

***

Duvarların arkasına kapansam da, kulaklarımı tıkasam da ömrümce katıla katıla ağlayan bir çocuk sesi duyacağım.

Perdelerimi indirsem de, gözlerimi yumsam da, kâh kurtların ağzında bir çocuk, kâh bileğinden kanlar sızan sahipsiz bir el göreceğim Cahide.

Dertlerini bilemedim... Seni ısıtamadım... Acını dindiremedim, kurtlara gittin; kurtların ağzından alamadım.

***

Çocukları dertlerin ağlattığı kurtların susturduğu bir yerde biz Cahideyle değil, pedagoji nazariyeleri yapmakla, pedagoji kitapları yazmakla meşgulüz... Elin bizi tebrik etsin!

***

Elini varlığından bir parça olarak armağan bıraktın... Bize o da çok Cahide... Sana da, hediyene de lâyık değiliz yavrum.

Ağladığımıza bakma ki biz böyleyiz: bir yandan kurt olur, Cahide'yi kaparız, bir yandan Cahide oluruz; kurtlar yer bizi...

(11 Şubat 1962)

HAZER

Hazerin çekilmekte olduğunu haber verdiler. Demek ki bir kıtanın dudakları, bir kıtanın dili kurumaktaydı. Demek ki bir köpük denizi yerinde yarın bir kum denizi kalacaktı. İbrahim peygamberin ilk vatanı Hazer, asırlar sonra bir çöl olacaktı.

Kuru Hazer'im kuru, yan Hazer'im yan!

Rüzgâr savursun dört bir yana kumlarını. Havaya bulut gönder, bulutlara yıldırım yükle; gökte orduların bulunsun!

Kayıkların, gemilerin geçtiği yollarda bir kıyıdan bir kıyına kervanlar geçsin artık; yeşil baharların göçsün artık. Dizi dizi kervanlar tespihin olsun!

Kuru Hazer'im kuru, yan Hazer'im yan!

Köpüklerinin yerinde çakıllar kalsın, yosunlarının yerinde kumlar... Hazer'in türbesini beklesin gökte yıldızlar, kıyılarda mumlar.

Senden büyük bir ana vatan gölü daha vaktiyle böyle kurumuştu.

Kuşların çığlık çığlık uçsun dört bir yana. Yerlere serilsin yelkenler. Kumlara sıza sıza, havaya dağıla dağıla; emile emile, sömürüle sömürüle kuru Hazer'im kuru; yan Hazer'im yan!

Üç günde aşılan deniz on günde aşılamayan sahra olsun. "Hazer gölü" nü silsin haritalar, yerine "Hazer çölü" yazsın.

Kuru Hazer'im kuru; yan Hazer'im yan!

Dudaklarının, dilinin kuruyup çatlaması bir yeni Bozkurt'a gebe olmanın ateşindense, bir dilim ayla bir yıldız doğur. Doğuramazsan eğer, kuru Hazer'im kuru; yan Hazer'im yan!

Sularında abdest alanlar yüzünü gözünü sürsün kumlarına.

Bir dudak da böyle kurur; bir damar da… Bir yürek de böyle yanar.

Kuru Hazer'im kuru; yan Hazer'im yan!

Deniz kuşu kuşların, deniz kızı kızların vardı. Yelkenlerin, kayıkların, çocukların, Bozkurt'ların vardı ve madem ki artık ne onlar ne bunlar kaldı… Kuru Hazer'im kuru; yan Hazer'im yan!

KIBRIS, NASIL ELDEN GİDER?

Bütün Akdeniz ve Ege adalarında hakkımız olduğunu dünyaya unutturmamak için zaman zaman, adalar meselesini ortaya atmamız gerekirdi. Bu hazırlığı 59'dan önce de sonra da yapmadığımızdan, şimdi Kıbrıs üzerinde hak iddia etmemiz, dünya için sürpriz teşkil etmektedir. Kıbrıs giderse bu yüzden gider.

Kıbrıs, davamızın kuvvetine rağmen, dava vekillerimiz yüzünden elden gider.

Kıbrıs, "Kimsenin toprağında gözümüz yoktur." hükmü yüzünden değil, bu hükmü yanlış anladığımız ve bu yanlış anlayışa kendimizi inandırdığımız için elden gider.

Kıbrıs, bir yandan bizim coğrafyaca yakınlığımıza fazla güvenip uzun müddet başka şey düşünmemiş olmamız; bir yandan Yunanlılar'ın, mesafece uzaklıklarına bakmayarak, Ada'ya çoktanberi manevî yakınlık göstermeleri neticesi elden gider.

Kıbrıs, bizim "Çıkarma hakkımızı kullanacağız." dememize rağmen kullanamamaklığımızdan, Yunanlıların ise bu hakkı kullanacaklarını ilân etmemelerine rağmen, hemen hemen resmen kullanabilmeleri yüzünden elden gider.

Kıbrıs, verdiğimiz için değil, fakat "Vermeyiz." demekten gayri bir şey yapamadığımız için elden gider.

Kıbrıs'ı bir gemiye benzetir dururuz... baş tarafı bize doğrudur. Kıbrıs, biz ya uyurken ya içişlerimize dalmışken, dümeni Yunanlı'nın eline geçtiği için elden gider.

Kıbrıs, Kıbrıslı Türk'ün şehit vermek istememesinden değil, şehit vere vere tükenmesi yüzünden elden gider.

Kıbrıs, kendisiyle aramıza deniz girdiği için değil, deniz bahane edildiği için elden gider.

Kıbrıs, Yunanistan'ın kendisini güçlü saymasından değil, bizi zayıf sanması yüzünden elden gider.

Kıbrıs, durup dururken elden gitmez... Coğrafyamız dışında kalmış ırkdaşlarımızdan söz açanı "ırkçı", dindaşlarımızdan söz açanı "gerici", topraklarımızdan söz açanı "Turancı" diye damgaladığımız için elden gider.

Kıbrıs, aldatıldığımız için değil, aldandığımız için elden gider.

Kıbrıs, Ada'daki Türk'ün bize değil, güvenini kaybetmesi yüzünden elden gider.

(18 Temmuz 1964)

YUNUS EMRE

Hemşehrilerine de, birbirimize de Yunus hakkında söyleyecek yeni bir şeyimiz hemen hemen yok... O, bizi uzaktan da duyardı; yanına gelmek bizim ihtiyacımız...Kabir ziyaretine değil, elini öpmeğe geldik... Şirlerini torunlarının sesinden dinlemek, hoşuna gider diye düşündük... Sözlerimiz, Mevlid'imiz, inşadımız onadır; onun içindir.

Sesimi duyduğuna inanıyorum.. Ondan O'nun himmeti olmaksızın bahsedilebileceğini sanmıyorum ve himmetini niyaz ediyorum.

Doğduğu ve yattığı yer olarak öğünmek, O'nun adını başına taç eden Sarıköyün hakkıdır; yaşadığı çağ olarak öğünmek, on üçüncü asır sonlarıyla on dördüncü asır başlarının hakkıdır; O'nun torunları olarak öğünmek, sevinmek de hepimizin hakkıdır.

Maddi silsilesini sadece dünyaya gelme, daha doğrusu dünyaya inme vesilesi bilen Yunus, ailesinden söz açmamış; zaman zaman manevî silsilesinden halkalar zikretmiştir. Kitaplar bu halkaları Taptuk Emre'lerden, Barak Baba'lardan, Sarı Saltuk Baba'lardan Hacı Bektaş'a ve oradan hazreti peygambere götürerek bir altın zincir halinde tamamlıyor.

Mana erlerinin mana erlerinden geçen, mana erlerine çıkan ayrı bir sülâlesi olabileceğini kabule mâni görmüyorum.

Yunus Emre'den sonra, teberrüken, oğluna Yunus diyen babaların, kendine Yunus diyen şairlerin çoğalmış olması tabiîdir. Halk edebiyatında el'an Yunus'lar var: Şu anda cenubun yeni Yunus Emre'sini hatırlamadan geçemiyorum.

Yunus'u Yunus'lar nesli takibetmiş. Hanedanlarda olduğu gibi, 'birinci Yunus, ikinci Yunus; üçüncü Yunus, demek âdet olsaydı işimiz biraz kolaylaşırdı.

Halk edebiyatında Yunus faslının bu kadar zengin olmasına karşılık Divan edebiyatının - üçüncü planını pek hatırlamıyorum, fakat - birinci, ikinci derece şöhretleri arasında, isim veya mahlâs olarak, tek bir Yunus adı bulunmamasını dikkate değer buluyorum ve bunu sadece bir müşahade olarak kaydediyorum; yoksa maksadım bir abidenin hakkını verirken başka abideleri yıkmak değil... Buna Yunus da razı olmaz.

Gezip dolaşmak hem âşık, hem derviş geleneğinde vardı. Yunus'un, şiirinde adı geçen yerlerin, hepsini değilse bile, bazılarını gezdiği muhakkaktır. Şiirine geçmemiş bazı yerlerde de dolaştığı tahmin edilebilir.

Mana erleri ipekböceğine benzerler: Hepsinin hayatında bir tırtıl, bir koza, bir de kelebek safhası görülür.

Geleneğe göre, koza çağını, Yunus peygamber balığın karnında geçirmişse Yunus Emre, Taptuk'un kapısında ve yollarda geçirmiştir. "Yunus miskin çiğ idik. Piştik elhamdülillâh" şiirinin manası bu olsa gerektir. Erik dalına çıkıp orada üzüm yemek, bu olgunlaşma sayesinde tahakkuk etmiştir.

Yunus'un, maddesini meçhuller perdesi arkasına saklaması da bir hikmete dayanır. Bu, dikkatimizi mana üzerine toplamak içindir. Fanî cephesini tam bir Hak ve tasavvuf adamına yakışır şekilde, âdeta silmiş, yok etmiştir; mana olarak yaşamak için... Bu yüzden hayatı hakkında bilgimiz azdır. Buna karşılık, şiirleriyle, manevîyatıyla dolu ve menakıbıyla çevriliyiz.

"Ümmî " derler. Elli küsur yıllık okur yazarlığımı Yunus'ça bir ümmîliğe değişmeye elli kere razıyım. Bunu söylerken, sanırım sizin de duygularınızı söylemiş oluyorum.

O nasıl bir ümmîdir ki , dünyanın en büyük gerçeklerini bir çırpıda söyleyiveriyor. O ne ümmîliktir ki, dilde mana, kelimesini aramakta zorluk çekmemiş, kelimeleşivermiş, mısralaşıvermiş.

Yunus bugünkü hececiliğimizin ve şiir dilimizin büyük örneklerinden biridir. Hazmı güç fikirleri dörtlüklere, gazellere ve bir nevi musammatlara doldurup nesillere muattar bir şurup olarak uzatmıştır. Onları içtikçe içeceğimiz geliyor. Arkadaşlarım size onlardan sunacaklardır.

Tabiat ötesi bilgilerin terimleri konmamış bir dilde büyük fikirleri şiir hâlinde terennüm etmek, zannedildiğinden çok daha olağanüstü bir başarıdır. Yunus, zor şeyleri kolay söylemenin dünya çapında bir misali olabilir.

Buluşlarını da yadırgatmıyan bir hali var: "İslâm"ı alıyor, "bülbül"ü alıyor, büyük bir söyleme cesaretiyle ve güvenle "İslâm bülbülleri" deyiveriyor.

Beni bende demen bende değilim
Bir ben vardır bende benden içeru

Kabuğunu kıramayanlara bir tekerleme görünen bu mısralar; yüzme bilmeyenler için de, bilenler için de baş döndürücü bir derinliktir.

Herkesin bildiğini de herkesin dili ve duygusu olarak, herkesin kendi ağzından çıkmış zannedeceği kadar cana yakın, iddiasız bir ihtar şeklinde söylüyor:

Şunlar ki çoktur malları
Gör nice oldu halleri
Son ucu bir gömlek imiş
Anın da yoktur yenleri

Biz "Türk edebiyatında şiire konuşmayı Servet-i Fünun getirmiştir." der dururuz.

Dolap niçin inilersin
Derdim vardır inilerim

Şiirine ne buyurulur? Heceleri yanında on kadar aruz kalıbı kullanan, aralarında oldukça güç kalıplar da bulunan Yunus, aruzda uzaktan yakından Sultan Veled'ler , Aşık Paşa'lar, Süleyman Çelebiler ailesi sayılır. Hecede ise yeni bir devirde karşımıza birdenbire çıkan muazzam bir irtifadır. Fakat Divan edebiyatı inceliklerine gazelde tecdid-i matla' yapacak -matlaı yenileyecek- kadar vâkıftır. Yunus'un zannedildiğinden çok daha mükemmel bir nazım hendesesi olduğunu kabul etmek icabeder. Şu var ki bir emek, bir uğraşma hâli katiyyen belli değildir. Duygular, düşünceler şekli ve kalıbiyle birlikte doğmuştur. Ve onda yerli ile yeni bir ikilik manzarası arz etmemiş; birbirine yan bakmayan, birbirini tamamlayan unsurlar hâlinde alaşı vermiştir.

Gözünü yumdukça cenneti görebilen, cenneti evinin bahçesi gibi tasvir eden Yunus'taki harikülâdeliği izah ederken bin dereden su getirmeye lüzum yok; halkın teşhisiyle "ermişlik" kelimesi maksadı ifadeye kâfî...

O'nun sanatı, ancak şiirin ermişliğiyle izah edilebilir. Ve halk tarafından konan bu teşhis, şairliğiyle birlikte şahsiyetinin öteki cephelerini de kavrar ve içine alır.

"Tevhid" demesini bilmiyor değil... "Tevhid"e meselâ "Cümle diller anı birler" mısrasiyle "birlemek" demesini de biliyor ve ne güzel söylüyor !

"Risaletünnushiyye"de öğretiyor; öteki şiirlerinde akıyor, şakıyor.. Kuş dili, su dili konuşuyor; en berrak gönül şiirini söylüyor.

Güzelden çok güzelliği, ulaşılamayan ideal güzelliği en tatlı ve en iddiasız terennüm eden odur. Türkçe'nin harikülâde bir şiir dili olduğunun en canlı, en tatlı delilleri on-

dadır. Gündelik sevgilerin üstünde, herkes tarafından benimsenmesini istediği bir sevgiyi, hilkat ve kâinat telepatisini en özentisiz şekliyle onda buluyorsunuz.

Kapalı daireleri birbirine açarak, duvarları, çatıları ve sınırları kaldırıp kanatlanarak beşerîleşiyor. Yetiştiği kapı ne olursa olsun, fikir veya tarikat çerçevelerinden herhangi birinin inhisarına girmekten uzak kalıyor; herkesin oluyor.

Onun sanat, kültür, iman kudretini; tarifler ve taktirler değil, dinleyeceğiniz örnekler, çok daha güzel anlatacaktır.

Biz verdiği dersin, gösterdiği örneklerin tilmizi olmaya çalışıyoruz.

Şiirimizi, düşüncemizi, ilmimizi musikimizi ve ülkümüzü beslemektesin Yunus!

Hakkında yazılan kitaplar senin kitabını ende, boyda ve kalınlıkta çoktan geçmiş bulunuyor.

Çocukların, seni anma dernekleri kurdular. Türbende çiçekler bitirmeyi, mezarını dallarla gölgelemeyi düşünüyorlar. Geç kaldıkları için af diliyorlar. Kimi bir Yunus heykeline, kimi bir Yunus abidesine, kimi bir Yunus resmine gebe sanatkârların var.. Onlardan da himmetini esirgeme!

Torunlarından biri seni musiki yapmış, dünya sanat merkezlerinde dinletiyor ve uzaklar, bir Türkmen dervişinden kendilerine yollar, ufuklar açıldığını görerek hayran oluyorlar... Dillere eserlerin çevriliyor! İnsanlığın Yunus'u olmak ülkün tahakkuk yolundadır. Böyle olacağını sen yedi asır önce söylemiştin... Bunu da isteyen antisipasyon, isteyen keramet desin!

Zamanımızın müsamahaya ihtiyacı senin zamanının ihtiyacından daha az değil... Asrımız hür fikirlerinle, bü-

yük müsamahanla beslenmeye en muhtaç asırdır... Bizi bırakma Yunus!

Biz kendimizi senden el almışçasına sana yakın ve adımız Yunus Emre imişçesine seni biliyoruz. Senin dilini çözen çözmüş; bizim dilimizi sen çözdün. Yakın bir tarihtenberi senin gibi söylemeye gayret ediyoruz.

Benim neslimin âmin alaylarında ilâhilerin okunurdu... Bizi elimizden tutup mektebe sen başlatırdın. Şimdi mektepte de , kitapta da bizimlesin, çocuklarımızlasın; seni okuyor, senden okutuyoruz. Menkıbendeki eğri odun olayından çıkardığmız doğruluk dersini çocuklarımıza ve birbirimize tekrarlıyoruz ve rüzgâr mazide estikçe yedi asır öteden bize selâmın geliyor;

Biz dünyadan gider olduk kalanlara selâm olsun

Bizim için hayır dua kılanlara selâm olsun diyorsun. Aleykümselâm Yunus.

Senin için hayır duamıza karşılık bir selâmın yeter bize!

Yunus'un bazı şiirlerine şerhler yazılmış, menkıbelerine şerhler söylenegelmiş... Biz de bahsi iki menkıbesiyle ele alalım:

Bilirsiniz: Su başında ateş yakan Molla Kasım üç bin adet Yunus şiirini okumaya koyulmuş. Düşünüşüne aykırı bulduğu bin tanesini bir bir yırtıp ateşe atmış. Bu işten usanç getirerek bin şiirlik bir desteyi de, toptan, suya fırlatmış.

Derviş Yunus bu sözü eğri büğrü söyleme

Seni sigaya çeker bir Molla Kasım gelür

Beytini okuyunca kendine gelen Kasım, Yunus'u o zaman anlamış.

Fakat olan olmuş ve neticede ateşte yananlar duman olup gökte meleklere, suya atılanlar sularla akıp denizde balıklara, ve elindekiler de nesilden nesle geçerek bize kalmış.

Yunus üzerinde konuşmak için içtihat kapıları kapanmamış olduğuna göre bu menkıbeyi beraberce ve yeni bir dikkatle bir daha tahlil edelim.. Yunus böyle istiyor:

Burada Molla Kasım, bazı sathî hükümler hilâfına, Yunus'u yırtıp parçalayan çiğ, hoyrat bir adam timsali, açıkçası, bir ham ervah nümunesi değildir. Molla Kasım Yunus'un mirasını şer'i şerif üzre ve hakkaniyetle, varisler arasında taksim eden bir adalet timsalidir ve bilerek veya bilmeyerek gaybın emriyle hareket etmektedir. "Kasım" kelimesi de "taksim eden" demek olduğuna göre bu vazifeye son derece uygun düşmektedir. Bu zatın Molla Ali, Molla Mehmet olmayıp Molla Kasım olması bu manadadır. Onun adaleti sayesinde melekler de, insanlar da, balıklar da payını almıştır.

Kıssada ve şiirde geçen "anlamamak, aykırı bulmak, yakmak, atmak, sigaya çekmek, kendine gelmek." gibi olaylar ve sözler bu hikmetin tecellisi için birtakım vesilelerdir. Tarikatla şeriati birbirine sımsıkı bağlayan bir menkıbe karşısındayız...

Fakat tahlil henüz bitmedi; balıklar meselesi kaldı. "Mirasçılar olarak meleklerle insanları anladık... Ya şu balıklar neci oluyor?" denilebilir:

Melekleri düşünen, insanları düşünen Yunus; aralarında adaşları da bulunan balıkları mirasından mahrum edemezdi ve Molla Kasım da bilerek veya bilmiyerek yazmayı üzerine aldığı veraset ilâmını eksik yazamazdı; gaybın emri böyleydi.

Menkıbemizin hava, toprak, su, ateş yoluyla eski anasır-ı erbaa anlayışına da teması aşikârdır; tahlilde o taraftan da yürünebilir.

Öteki kıssaya geçeyim... Onu da bilirsiniz:

Yunus, uzun yolculuklardan sonra şeyhinin kapısına dönmüş... Görünmeye yüzü yok... Taptuk'un sabah namazı için geçeceği yola uzanmış. Taptuk eşikte ayağına takılanın kim olduğunu sorunca Ana Bacı'dan "Yunus..."cevabını almış, Taptuk Emre "Bizim Yunus mu?" dediği zaman sevincinden dünyalar Yunus'un olmuş.

Ey büyük Yunus, ey yarınların Yunus'u.

Bugün burada çevrendeyiz... Belki günde beş vakit geçtiğin yoldayız. Taptuk'un yerinde sen varsın, senin yerinde biz.

Bu toplananların kimler olduğunu merak edip sorarsan elbet biri çıkıp "Ahmet, Mehmet, Arif..." diyecektir.

"Bizim Ahmet mi, bizim Mehmet mi ?" dersen ne mutlu bize! Hele "Bizim Arif mi ? " deyiverirsen ne mutlu bana!

(25 Mayıs 1958)

İP

Bir ip arıyorum dengimi bağlamaya, bir yol arıyorum gidecek... bir merdiven arıyorum huzura çıkmak için.

Bir gece arıyorum pusuya yatmaya... bir bahçe arıyorum zakkum ekmeye. Bir masa arıyorum üç ayaklı: habis ruhları sigaya çekmek için.

Bir elbise arıyorum su geçmez, kurşun işlemez olsun. Bir kalem istiyorum kendi kendine yazacak. Bir kâğıt arıyorum yırtılmaz, yanmaz olsun.

Bir dil arıyorum yüreğin ve kafanın emrinde... bir halı arıyorum seccade olmaya lâyık. Bir çift kanat arıyorum gövdeye ağırlık vermeyecek.

Bir su arıyorum bulanmayacak. Bir güneş arıyorum şu tepeler onu doğururken doğum sancıları çekmesinler. Bir tespih arıyorum taneleri ellerimi ısıtabilecek.

Bir felsefe arıyorum başka felsefelere kapılarını kapamamış, kapamayacak. Bir simya arıyorum altını demir yapacak.

Bir deniz arıyorum kıyıları tokatlayabilsin. Bir kuyu arıyorum yeraltının kapısı olsun. Bir ateş arıyorum ısıtacak fakat yakmıyacak.

Bir barut istiyorum toplar, tüfekler, savaşlar için değil...donanma geceleri ve maytaplar için...

Bir yaramaz çocuk arıyorum darağaçlarının ipini alıp ip atlasın şu yollarda.

AKİF'İN MEZARI

Zaman zaman ev değiştirmek mecburiyetinden, ölüler de kurtulamıyor.

Onlara da bazan dileklerine, bazan dileklerimize göre muamele yapıyoruz. Birinci hayatlarında toplumun olanlar, ikincide de öyle kalıyorlar.

***

Yakınlarda Fikret Aşiyan'a, geçen gün Akif Şehitliğe nakledildi. Eski yatakları mı daha yumuşaktı, yenileri mi daha yumuşaktır? Bilmiyorum.

İkisine de yeni evlerinde huzur diliyorum.

***

Bu, evvelce Atatürk'ün de başına gelmiş. Yunus Emre'nin de başından geçmişti. Onlara da huzur dilemek, dualarımın nakaratı olmuştur.

***

Ama "ölüler, cesetlerinin, kemiklerinin ordan oraya taşınmasından neler duyuyorlar? " diye düşünmekten kendimi alamıyorum.

***

Demek oluyor ki insan, son istirahatgâhı diye yatırıldığı yere de güvenmemeli.

Hayatta belli bir yerde karar kılamayanların, belki ölümlerinden sonra da çevre, yer ve hava değiştirmeleri bir ihtiyaçtır...

Ve demek ki son yolculuktan sonra da yolculuklar var.

Bu, bazı müstesna insanlara iki defa cenaze alayı yapılması gibi bir mazhariyet oluyor... Akif, buna lâyıktır.

***

Şairin uzaklardan memlekete, memlekette ölmek için döndüğünü, hayattayken reddedildiği Halkevleri'ni ölü-

süyle fethettiğini,- daha geri giderek- Milli Mücadele sıralarında Kastamonu'nun Olukbaşı semtinde ev tuttuğunu hatırlıyorum.

Bir mektep arkadaşımın o çağlardaki "Evinin karşısında bir su yolu " mısraı, bu evle ilgiliydi.

***

Ankara'dan, sık sık, ailesini görmeye gelmesi sayesinde Akif'i arasıra görürdük.

Kastamonu'nun Açık Söz Gazetesi sahipleri Hüsnü ile Hamdi, onun bu alâkasını nimet bilerek, kendisinden söz açarlar ve her gelişinde gazetelerini yeni doğmuş bir şiiriyle süslemek için çırpınırlardı.

Hamdi ve Hüsnü Ağabeyler'den de Allah razı olsun ki, emekleriyle, rahmetlinin bazı şiirlerinin ilk okuyucularından olmak bahtiyarlığına erdik… "Asım" da çıkacak olan, "Kır Ağasının Rüyası ", bunlardandı

Akif'in o yıllar, Nasrullah Camii'nde din, millet ve cihat vaazları da verdiği olurdu.

Büyük şairin, şiirlerini inşad etmeyi büyük tevazuuna aykırı sayması, gösterişsiz bir okuyuşla ve etrafının takdirlerinden, hayranlıklarından utanıp kızararak okuması, gözlerimin önünden gitmez.

Ve beni inşada zorlayan kürsülerle salonlara, biraz da kızarım.

Ben ki naçiz, adımın bir harf farkıyle, adıma benzemesini kendim için, bir müddetten beri şeref bilmekteyim. Fakat, benim böyle düşünmemin ne değeri var ? Asıl olan, bu tesadüfi benzeme hakkında O'nun ne diyeceğidir.

***

Akif'in mezar değiştirmesi münasebetiyle Cenaze Marşı çalmak, "Çanakkale Şehitleri"ni okumak, İstiklâl Mar-

şı'nı çalmak ve okumak, bizim törenimizdir... Eski komşuların uğurlaması, yeni komşuların karşılaması ise, onların töreniydi ve asıl büyük törendi.

O gün, uzaklardan oraya doğru uçan kanatlara, fanilerden, yüreklerini yükleyenler oldu.

***

Ben de Şehitliğe nakli töreninde bulunamayanlardanım. Ona sesimi buradan duyurmaya çalışıyorum ve "Çanakkale Şehitleri" şiirini içimden geçirerek düşüncelere dalıyorum:

Edirnekapı'daki şehitlerin gücenmeyeceğini bilsem, onun için en münasip yerin Namık Kemal komşuluğu ve Çanakkale Şehitliği olduğunu söylerdim.

(26 Mayıs 1962)

YÜZ

"Dilediğin yüzü seç!" deselerdi ne daha güzelini arardım ne daha beyazını! Onu alıkor, ötekileri bırakırdım.

Benim yüzüm güzel bir yüz değildir; fakat yüzler içinde bana en çok yakışanı odur ve aynalar için değil, benim içindir!

Belki beni yarı yolda bırakmış bacaklarımdan şikâyetim olmuştur. Belki sesim "mi" derken dilim "fa" demiştir... ve büyük yanlış buradan başlamıştır. Belki sesler arasında sesim kaybolmuştur; heder olmuştur.

Daha iyi eller, daha iyi kollar aramış olabilirim ve her lokmanın geçmediği bir boğazım olduğunu lokmalar bilir.

Elimin içindeki haritayı çizen kaleme de söylenecek iki çift lâfım vardır, ki dilimin altında saklı durur.

Fakat yüzümden şikâyet ettiğimi, kimseler duymamıştır. Onu gelmiş geçmiş yüzler içinde "benim!" diye göstermekten hicap duymayacağım!

Benim, tenazurundan birazını kaybetmiş yüzüm, bana uygundur.

Güzel değildir, sevimli değildir; belki manalı da değildir. Fakat gelmiş, gelecek yüzlerin bana en çok yakışanıdır. Hilkat, onu verirken benim fikrimi sordu da verdi.

Benim iyi, benim dost, benim kardeş yüzüm!

(15 Eylül 1941)

ONLAR I

Onların yemleri ayrı, suları ayrı yerdedir; baharları ve güzleri ayrı ayrı yerlerdedir. Onlar, bu dört noktayı dolaşıp dururlar...hayatları, bir kareden başka bir şey değildir.

Ötekiler de çalıştıkları,dinlendikleri ve düşündükleri yerler arasında giderler, gelirler...onların hayatı, bir üçgendir.

Yazık... Burada en güzel ses, en güzel rengin olduğu yerde değildir ve olmayacaktır. Dinlemek için sesin bulunduğu yere yaklaşmak, seyretmek için rengin olduğu yere gitmek lâzım gelecektir...Benim payım da budur!

Ben, bu mesafeyi yürümek gücünü ayaklarımda bulamadığım gün, en güzel rengin olduğu yerde gözlerimi, en güzel sesin olduğu yerde kulaklarımı bırakacağım.

HALILAR

Asıl olan halılar değildir, evde oturanlardır. Senin halın solacak diye ben güneşsiz kalamam.

Biz, yüzden peçeyi bunun için, pencereden kafesi bunun için attık. Onların yerini perdeler alacaksa perdelerin de lâyığı yırtılmaktır¸peçe gibi... kornişlerin de lâyığı kırılmaktır kafes gibi.

Sana benden ültimatom: Ya halılar, ya insan...

Verem pusu kurmak için yalnız peçe altını, yalnız kafes ötesini seçmez. Perde arkasından da pek hoşlanır. Hele astarı yüzünden pahalı kalın perdelerin gün görmedik yerlerine bayılır. Bir de halıların dallarına yuva yaptı mı evden sen çıkarsın da o kolay kolay çıkmaz.

Halı lükstür, sıhhat lüks değildir.

Eller, kollar, gözler, yürekler sağ oldukça eskilerinden daha şahane nice halılar dokunur. Ama ben gidersem beni hangi Tezgâhta dokuyacaksın?

Ekonomi ise en sağlamı “bir insan için on halı feda olsun” diyebilen ekonomidir.

Sen halısız kalacaksın diye ben güneşsiz olamam.

Halı senin her şeyin olabilir. Benim sadece ayaklarımla çiğnediğim şeydir.

Halının yerini keçe de, savan da, hasır da tutabilir. Fakat insanın yerini senin gibi, insan kıymeti bilmeyenler tutamaz.

Halıyı rafa koyarak da korumak mümkündür. İnsan rafa konmaz.

Hiçbir babanın halıyı çocuğundan çok düşünmeğe hakkı yoktur.

Nedir halıya bu itibar? Yarın hastayı ziyarete gelecekleri ve hekimi halılarla döşeli bir odaya kabul etmek için mi?

Zaten doğrusunu ararsan, boyasına güvenen halılar güneşten senin korktuğun kadar korkmazlar.

Eğer pek kıymetliyseler, bütün taban halılarını tavan halısı yap ki, çiğnenmekten de kurtulsunlar, solmaktan da... Ve sen o zaman sana en yakışan pozu alarak sırtüstü yatar, tavanlarının seyrine bakarsın.

Hem neden yalan söylüyorsun? Bu, yalnız halıların solması meselesi değil, senin güneşe pek de alışık olmayan elâ gözlerinin kamaşması meselesidir.

Öyle değil mi?

Sana son söz: Perdeleri böyle anlıyorsan, perdenin lâyığı da yırtılmaktır peçe gibi... Kornişin lâyığı da kırılmaktır kafes gibi.

ALÇAK

"Alçak!" deyince bir ıslak el, bir ıslak yanağa tokat aşketmiş gibi olmalı. Ağız, kendisini namlu ve kelime, kendisini kurşun bilmeli ki "alçak"ın tadı çıksın.. Ve bir mantar tabancası değil, bir sahici tabanca patlamış olmalı!

Harfleri öyle çatlat ki şimşek çaktı sansınlar!

Hareket tepeden inme bir yumruk halinde öylesine inmeli ki alçak, daha alçalsın!

"Alçak!" derken kayalara çarpar gibi kayalarla dalgalar "şıraaak...!" diye ses vermeli. Ses haykırınca alçağın kulağının zarı patlamalı!

"Alçak!" arkadan söylendiyse hasım, sırtına yumruk yemiş gibi yere kapanmalı. Sana atılırken kendisine "alçak!" dediğin mıhlanmış gibi zınk diye durmalı!

Bir gece toplantısında "alçak!" dersen ampul patlamalı, ışık sönmeli ve alçağın kalbi durmalı.

"Alçak!" deyince alçağın yüzüne tükürülmüş gibi olmalı!

Ellerde kastanyetler "Alçak, alçak, alçak..." diye şıkırdarken aşka gelip oyuna kalkanların parmak şıkırtıları da "alçak, alçak, alçak..." demeli.

Caz takımına öyle bir âlet ilâve edilmeli ki görevi -sabahlara kadar- "alçak, alçak, alçak..." demekten ibaret olsun!

İNDEKS

A

Abdullah, 35, 38, 303
Açıksöz Gzt., 56, 62, 65
Açıksözcü Hüsnü, 24
Adana Erkek Lisesi, 25, 26, 28
Adana Erkek Muallim Mektebi, 25
Afyon, 210
âhenk, 7, 79, 118, 120, 136, 152, 164, 272
ahîlik, 46
Ahmet Kabaklı, 94
Akçay, 201
Akdeniz, 160, 193, 250, 330, 379
Akkâ, 29
Alfred Adler, 190
Almanya, 35
Alparslan, 262, 263
Anadolu Ajansı, 24
Ankara, 24, 32, 35 36, 38, 87, 93, 97, 99, 101, 107, 109, 143, 146, 164, 165, 190, 241, 266, 297, 357, 391
Antalya, 209
Apollon, 276
armoni, 7, 164, 165, 183, 185, 298
arûz, 142
Aslı, 84, 175, 212, 213, 353
Asya, 1, 4, 15, 17, 21, 23, 26, 28, 33, 35, 38, 42, 65, 68, 74, 76, 78, 86, 101, 104, 106, 108, 122, 123, 127, 135, 136, 148, 156, 157, 186, 190, 229, 232, 244, 249, 254, 266, 268, 276, 285, 317, 354
Atilla, 34
Avrupa, 6, 15, 30, 35, 71, 91, 92, 97, 145, 198, 199, 220, 256
Avusturya, 35
Ayda Yörükân, 190
Aydın Gün, 36

Ayzıt Ana, 276
Azmi Güleç, 34
Azmizâde Hâletî, 146
Azrâ, 213

B

Babagürgür, 209
Bağdat, 254
Bâkî, 264, 265
Balkan Harbi, 21, 23, 42, 44, 47, 295
Barbaros, 247, 261, 263
Battal Gazî, 261
Belh, 254
Beyrut, 31
Bilâl-i Habeşî, 308
Bingöl, 161, 162, 245, 287, 343, 344, 371, 375
Birinci Dünya Harbi, 23, 106, 122
Bizans, 192, 260, 263, 343
Bolu, 21, 23, 47, 106, 109, 297, 369
Bolu Sultanisi, 106
Buffon, 154
Bulgaristan, 35
Bülbül Adası, 199
Bünyâmîn, 149, 356

C

Canbolat, 365
Coşkun Karakaya, 36
Cumhuriyet, 190
Çanakkale Boğazı, 45
Çatalca, 18, 21, 46, 47, 244
Çin, 39, 71, 105, 222, 346, 357, 361, 369, 384
Çukurova, 31, 198, 209, 245, 285

D

Dede Korkut Kitabı, 134
Dionysos, 276
Dış İşleri Bakanlığı, 28

E

ebced, 26, 94, 233, 235, 237, 238, 369
Edebiyat Cemiyeti, 39
Edirne, 29 31, 44, 91, 101, 122, 199, 210, 245, 253, 329, 330, 392
Edirne Lisesi, 29, 31
Elif, 20, 238
Erciyes, 195, 263
Erdal Sargutan, 36
Ernis, 210

Erzurumlu İbrahim Hakkı, 146
Eski Şiirin Rüzgârıyle, 156, 298
Eskişehir, 32, 101, 166, 189, 198, 210
Eskişehir Lisesi, 32
Estergon, 183, 184
Eziyodes, 276

F

Ferhad, 213
Fethiye, 252
Feyzi Halıcı, 34
Filistin, 20, 29, 31, 100
Fırat, 27, 29, 32, 87, 101, 198, 342
Fransa, 154, 283
Fransız Edebiyatı, 292
Fuzûlî, 146

G

Galata, 26
Galip Erdem, 34
Gazi Lisesi, 32, 34
Genç Kalemler, 112
Genç Osman, 343
Gevher, 175, 176, 271
Girit, 42, 193, 250
Gülfem Hanım, 21, 22, 46, 47, 55
Günay Kut, 109, 112
Güzin Arutürk, 21

H

Halıcıoğlu, 25
Halûk İpekten, 146
Hamburg, 210
Hasan Ali Koçer, 22
Haseki, 21, 22
Hatay, 76, 249
Hâtem, 232
Hatice Semiha Hanım, 25, 73
hayal, 11, 50, 96, 118, 133, 137, 138, 154, 158, 182, 188, 191, 193, 224, 246, 248, 256, 269, 274, 275, 284, 298, 335, 346, 366
Hayber, 304, 307
Hollanda, 210
Hüsn, 358
Hz. Âdem, 233
Hz.Muhammed, 231, 232

I

İkinci Dünya Harbi, 27
İlhan Geçer, 36

İnceğiz, 18, 20, 47, 244, 295
İngiltere, 76, 249
İslâmcılık, 60
İsrail, 76
İstanbul, 4, 10, 17, 26, 43, 45, 47, 86 101, 105 107, 112, 113, 122, 186, 197, 241, 246, 262, 263, 265, 268, 284, 295, 296, 299, 326, 327, 343, 369
İstiklâl Mahkemesi, 24, 108
İstiklâl Marşı, 23, 296, 391
İsviçre, 35, 210
Itrî, 261, 263, 307
İzmir, 59, 111, 116, 245

K

Kâ'be, 236
Kafkasya, 250
Kapusuzoğlu Moiz, 26
Kara Fazlı, 146
Kars, 252
Kastamonu, 21, 24, 47, 55, 60, 87, 106, 110, 112, 113, 117, 119, 122, 147, 210, 258, 268, 296, 297, 391
Kastamonu Sultanisi, 106, 107
Kayseri, 210, 263, 367
Kerem, 175, 213
Kerkük, 209, 250
Kerrâ, 175, 176
Kıbrıs, 5, 16, 33, 34, 69, 70, 76, 79, 89, 95, 160, 183, 193, 207, 210, 249, 251, 256, 258, 288, 289, 330, 364, 365, 379, 380
Kızılırmak, 198, 201
Kocamustafapaşa, 21
Konya1, 85, 191, 235, 236, 238, 245, 254, 292, 352, 370
Kore, 164
Köln, 210
Köroğlu, 134, 246, 340

L

Lala Sultan, 257, 258
Lefkoşe, 33
Leylâ, 149, 160, 175, 180, 192, 212, 213, 355, 358
Lübnan, 276

M

M.Celâleddin Paşa, 146
M.N.Hacıeminoğlu, 183
Magosa, 210
Malatya, 27, 28, 101, 199, 208, 210

Malatya Lisesi, 27
Manisa, 209, 210
Marmara, 198, 281
Medine, 303, 306
Mehmed Fevzi Efendi, 21, 47, 244
Mehmed Rauf, 267
Mehmet Kaplan, 190
Mekke, 303
Meraga, 205
Meriç, 198, 199, 253
Mersin, 20
Mesnevî, 177, 185, 238, 315, 319
Mevlevîlik, 88, 131, 185, 292
Mevlid, 303, 381
Mezâmir, 267
Midilli, 42, 250
Mi'râc, 181, 232
Molla Kasım, 386, 387
Moskof, 30
Mustafa Karapınar, 76, 97, 105, 108, 123, 249, 254, 266, 276
Mustafa Necati Bey, 24, 108
Mustafa Nihat Özön, 284
Müjgân Cumbur, 34

N

Nâbî, 146
Naci Kazan, 80
Namık Kemal, 160, 241, 261, 392
Nâzım Hikmet, 119
Nedîm, 261, 264, 265
Nejdet Sançar, 38
Neyzen Tevfik, 159, 261
Nil, 87, 117, 137, 144, 154, 166, 177, 244, 276, 290, 298, 322, 372, 373
Niş, 12, 13, 22, 29, 32, 38, 40, 41, 68, 85, 103, 109, 124, 136, 143, 146, 148, 153, 160, 161, 165, 177, 179, 188, 190, 191, 194, 201, 202, 210, 211, 215, 220, 229, 233, 246, 249, 250, 255, 257, 261, 274, 286, 287, 346, 395
Nuşin Kavukçuoğlu, 31

O

Olimpos, 276
Orhan Gazî, 261
Osman Gazî, 258, 261, 263
Osmanlı Devleti, 42
Osmanlıcılık, 60
Ömer Seyfeddin, 243

P

Pamir, 276
Piyâle, 147

R

Recai Efendi, 17, 22, 46, 104
Recâîzâde Ekrem, 154
Refet Körüklü, 34
Refref, 180, 181, 232
ritm, 7, 73, 164, 165, 168, 172, 181, 182, 184, 272, 298
Rodos, 250
Rumeli, 42, 276
Rusya, 76
Rüveyde Hanım, 21

S

Sabah, 8, 28, 114, 162, 193, 209, 237, 256, 287, 306, 313, 317, 323, 333, 362, 371, 388, 397
Sadık K. Tural, 36
Safranbolu, 21
Sakız, 193
Salur Kazan, 133
Sanat Derneği, 36
Sârâ, 213
Sâve, 305
Semâve, 305
Servet Asya, 29, 32, 36 38, 68, 74, 100
Ses organizasyonu, 81, 165, 185, 187, 298
Seyhan (Adana), 31
Sivas, 210
Soyadı Kanunu, 26
Söğütlüçeşme, 25
Suadiye, 24
Sudan, 170, 177
Sultan Veled, 384
Suna, 35, 51, 52, 92, 105, 110, 156, 157, 183, 198, 235, 249, 298, 372, 383
Süleyman Çelebi, 230, 384
Süleyman Nazif, 241, 243
Süleyman Paşa, 276
Şam, 33, 38, 57, 61, 70, 109, 111, 112, 114, 115, 158, 160, 162, 180, 198 199, 204, 237, 273, 302, 305, 307, 309, 317, 332, 338, 363 364, 374
Şeb-i Arûs, 38, 52, 193, 238
Şemsi Belli, 32
Şevket Kutkan, 30
Şevki Sevgin, 261
şeyh, 19, 25, 132, 185, 240, 261
Şeyh Gaalib, 261

T

tabaklar şeyhi, 19
Tagore, 267
Tâhir, 195
Tanzimat Dönemi, 166
Tanzimat Dönemi Edebiyatı, 166
Terekdavan, 276
Tevfik Fikret, 183
Tokat, 19, 210, 389, 396
Toroslar, 31, 72, 195
Trakya, 30
Trodos, 195
TRT, 40
Tuna, 31, 35, 43, 138, 198, 199, 249, 255, 261, 369
Tunca, 198 199, 253
Turan, 76, 77, 136, 153, 249, 380
Türkçülük, 60

U

Urfa, 210
Uruz Bey, 134
Uşak, 30, 268
Üsküp, 241
üslûp, 7, 32, 117, 118, 138, 153, 154, 183, 269, 271, 275, 277, 278, 286

V

Vahdet-i Vücûd, 132
Vâmık, 213
Vâridât-ı Süleyman, 132, 298

Y

Yaban, 35, 59, 125, 155, 157, 243, 271, 283, 288 289, 305, 371
Yahya Akyüz, 22
Yahya Kemal, 156, 174, 241, 243, 246, 248, 249, 261, 263, 265, 267, 276, 298
Yavuz Sultan Selim, 261, 262
Yedek Subay Okulu, 25
Yeşilırmak, 167, 201
Yıldırım, 34, 377
Yugoslavya, 35
Yunanistan, 289, 380
Yusufpaşa, 22, 44, 244
Yüksek Muallim Mektebi, 17, 21, 24, 25, 87

Z

Zilka'de, 17
Ziya Gökalp, 60, 112, 113, 241, 243, 296
Zühal, 180, 232